

UANA

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

817:2

1341

428

1674

61

TÓNOMA

NERAL DE

1080045609

U.A.N.L.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

18
E 4 H 5 H 9 H

®
55
67
1

DE PROMVLGANDO
EVANGELIO
APVD BARBAROS:

SIVE
DE PROCVRANDA

Indorum salute, Libri sex.

Auctore IOSEPHO ACOSTA *Presby. vno*
Societatis IESV.

EDITIO NOVISSIMA.

LVGDVNII

Sumptibus LAVRENTII ANISSON.

M. DC. LXX.

SVPERIORVM PERMISSV.

13974

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA

PROOEMIUM.

E procuranda salute Indorum, recte atque aptè dicere, perdifficile est. Primum quòd Barbarorum gentes innumerabiles sint, ut caelo, locis, habitu, ingenio, moribus, institutis rarissime dissidentes: quibus omnibus Evangelio conciliandis, instituendis, regendisque aliquid commune præcipere, atque in tanto hominum rerumque discrimine, accommodatè ac certo quid expediat definire, magnæ cuiusdam facultatis est, quam profecto nos minime consecuti sumus. Deinde res Indicæ vix firmæ stabilesque constituent, & novum quotidie siquæ dissimilem habitum præterferunt, ut improbandum modo sit quod non ita pridem valde probabatur, & rebus mutatis vilia ante consilia etiam perniciosâ fiant. Quamobrem ut firma ac perpetua præcepta ea de se tradantur, vix fieri profectò potest. Ut enim alia pueritiæ alia iuventuti vestis concinnanda est, neque potest eadem omnis ætatis esse mensura; ita Republicam Indicam institutis, religione, homi-

nam genere varias veluti aetates subinde com-
mutante, non est mirandum, si doctrinae ar-
tifices alias atque alias docendi rationes adhi-
beant. Ita quamvis priores scriptores pietate
& sapientia praestiterint, tamen eorum vel dis-
putationes, vel commentarios, quos de rebus
Indicis ediderunt, nostra iam aetas non mag-
ni facit, quod non magnopere rebus praes-
entibus accommodemus. Ex quo fit, ut eos
quoque, qui pro hoc statu rerum apte con-
gruenterque diserverint, eodem loco futuros
non longa abhinc aetate, profecto diuinare
possimus. Ac nos certe rerum Indicarum im-
petris, falsa fortassis & inter se pugnantia
scribere saepe videbimus, quod de Indorum
natura, moribus, fidei Christianae progressu, var-
ie variis in locis loquamur: contra peccati re-
rum, minus ample & pro dignitate eadem il-
la dicta censentur, atque plura ipsi & aptiora
se offerre posse confident. Minus verò quid
vel docti desiderant, vel indocti reprehend-
ant, non admodum curae est. Illud pruden-
tissimus quisque facile intelligit, eadem de re
non eodem modo omni ex parte dicendum
esse, si veritati ac non libidini obsequendum
est. Neque fallit is, qui in argumento mul-
tiplici pro rebus diversis diversa pronuntiat.
Idem profus homo sui saepe dissimilis est, e-
adem vrbis, & domus eadem variis locis &
laudati & vituperati non falsi potest. Licet
certe Apostolo Paulo in eadem Epistola Co-
inthos summis ornate laudibus, sapientes,

1. Cor. 1.

sapientes, quibus nihil deesset in omni gra-
tia & dono dicere: eosdem ita deprimere, ut
carnales esse inflatos, spiritualibus rebus ine-
ptos exprobraret. Neque sibi contrarius est,
aut sui inmemor: sed quae per partes inerat,
potuit salua veritate, ut Chrylостomus com-
mentatur, vniuersis ascribere. Isaacem, &
Iudam iidem Prophetas saepe vituperant, se-
men nequam, filios sceleratos, populum Go-
morithae, & id genus infinita coniuncta iactan-
tes: quem tamen vel eadem interduum pagi-
na, summis laudibus euehunt, populum iu-
stum, filios Dei, hereditatem dilectam, gen-
tem sanctam atque alia multa honoris causa
appellantes. Imo verò eadem periodo Paulus,
secundum Euangelium quidem, inquit, ini-
mici propter vos, secundum electionem au-
tem, charissimi propter patres. Quo magis no-
bis salua veritate licere putandum est gentes
Indorum, quarum est tanta diuersitas, modo
Euangelio aptissimas predicare, ut verè sunt
maxima ex parte, modo valde alienas accu-
lare, quod hominum seclere, & peruersa edu-
catione contingit. Vulgaris error est vix In-
dicas tanquam rus aliquod aut oppidum an-
guis definitum, & sicut vno verbo dicun-
tur, ita minus esse naturae rationisque putan-
rium. Sed qui haec nostra legerit, inueniet pro-
fecto nos nullo partium studio ductos & pro-
ba, & prava deprimere, & iucunda & tri-
sticia aequè asserere. Nihil enim teste Domino
Iesu aliud optamus, atque agimus, quam ut

1. Cor. 3.

1. Cor. 1. 20

1. Cor. 1. 21

1. Cor. 1. 22

1. Cor. 1. 23

1. Cor. 1. 24

1. Cor. 1. 25

2 3

pro

pro comperta nobis rerum fide, quicquid est, ut est, alijs tradamus; quippe qui sciamus Deum nequaquam nostro egere mendacio. Neque vero gentes has vana, aut falsa concepta opinione rectè adiri & quartè salutem. Sed tum decum vnicuique constare animum, cum quale & quam magnum opus Domini aggrediatur, non inani sumore ductus, sed firmo diuinitæ vocationis consilio nitens, secum prudenter expenderit.

Quamvis autem Indorum nationes innumerabiles sint, quarum singulis sui ceteri ritus & mores sunt, quas alio atque alio modo instituerent oporteat, tamen cum id ego præstare non possem, cui plurimæ gentes ignotæ sunt, & ut maxime essent cognitæ, immensum opus existeret sigillatim de omnibus disputare, operæpretium duxi, ut Barbaris omnibus accommodatius scriberem, Peruensum maxime habere rationem. Idque feci duabus ex causis, vna quòd hæ Prouinciæ mihi notiores essent, ut aliquid certius afferentem; altera quòd hoc Indorum genus veluti medium mihi inter cætera semper est visum, ex quo facilius veluti extrema iudicari queant. Etd enim Indi vocantur Barbari omnes, quos nostra ætate Hispani & Lusitani suis classibus longissimo Oceano traiecto inueniunt, non solum ab Evangelica luce alieni, sed ab humanis quoque institutis abhorreutes, tamen non omnes eiuſdem ordinis sunt, sed Indus Indo, ut Cozmicè dicunt, multum incertè, Barbarus Barbaro longe præstat.

præstat. Barbaros autem probari auctores eos esse definiunt, qui à recta ratione & hominum communi consuetudine abhorrent. Vnde Barbarica stoliditas, Barbarica feritas, Barbarica quoque opes & opera apud nobiliores scriptores celebrari solent, quæ & ab vſa hominum cæterorum valde recedunt, & sapientiæ certaque rationis vix quicquam habent. Hos autem omnes noui orbis Barbaros, inde Indos appellatos existimo, quòd apud veteres remotissima regio, quæ fines orbis terrarum claudere putaretur India esset, quo Alexandrum Macedonem, & Traianum Casarem penetrasse, & facti & profani scriptores tanquam terminos terræ adierint, cum magna laude commemorant. Ex quorum imitatione nostri nomen ad nouas à le inuentas gentes, derivasse mihi videntur. Quamquam initio non Indi, sed Insulani aut Antilianii, Occidentales Barbari dicebantur. Cùm igitur horum Prouinciæ, nationes, genera plurima sint, tamen mihi diu tem diligenter peruestiganti tres veluti classes esse Barbarorum videntur, quæ magnopere inter se discrepant, ad quas fere nationes hæ Indicæ redigi possint.

Prima classis eorum est, qui à recta ratione, & consuetudine generis humani non ita multum recedunt. Hi sunt potissimum, quibus & Respublica constans, & leges publicæ, & ciuitates munitæ, & magistratus insignis, & cetera, acque opulenta commercia sunt, & quod omnium caput est, literarum celebris vſus. Nusquam enim literarum, & librorum monumenta

extant, quin eae gentes humaniores, & maxime politicae sint. In hoc genere primi videntur esse Sineses, quorum ego characteres vidi Syriacis persimiles, qui librorum copia, Academiaeque splendore, legum, & Magistratum auctoritate, publicorum operum magnificentia plurimum florent dicuntur. Secundum hos sunt Iaponenses, tum pleraeque Indiae Orientalis Provinciae, ad quas Africana, atque Europaea instituta olim peruenisse ego non dubito. Haec gentes, quamvis Barbarae se verae sint, & a recta & naturali lege pterisque in rebus discrepent; tamen ad salutem Evangelij non aliter fere vocandae sunt, quam olim ab Apostolis Graeci, & Romani, caeterique Asiae, atque Europae populi. Nam & potentia praestant & nonnulla humana sapientia, atque a sua ipsi ratione potissimum, Deo iunctae agent, vincendi sunt, & Evangelio subiicere pergant, nihil aliud agas, quam ut a lege Christiana alienissimos reddas. In securda ego classe eos Barbaros numero, qui quamvis neque litterarum usum norunt, neque leges scriptas, neque Philosophica, aut civilia studia habeant: tamen Magistratus suos certos, habent Republicanam, habent frequentes, & certas sedes, ubi politiam suam servant, habent militum & duces & ordinem, & religionis suae celebritatem quandam. Denique ratione quadam humana reguntur. In hoc genere erant Mexicani, & Peruanenses nostri, quorum imperia & Reipubl. & leges, & instituta merito admirari quis

quis possit. Et quod incredibile penè videatur, litterarum inopiam, tanta ingenij dexteritate supplevere, ut & historias & vitas, & leges, & quod est amplius, temporum cursus, & rationes numerorum ita teneant quibusdam à se excogitatis signis, & monumentis, quos ipsi Quipos vocant, ut nostri cum literis suis plerumque eorum peritiae cedant. Nescio equidem an certiores Arithmeticos, cum quidvis est numerandum, aut partendum, litterae nostrae faciant, quam hos signa illa sua. Memoriam vero omnino est admirabile, quam fidelem etiam reum municipalium per Quipos suos diutissime conservent. Multum tamen etiam hi & a recta ratione, & a consuetudine generis humani absint. Haec autem classis late patet, & primum imperia continet, quale Ingarum fuit, deinde regna minora & principatus, quales Caciqui plerique habent, tum Magistratus publicos ab ipsa Reipubl. creatos, quales Araucani, Tucapelenses, caeterique Chilenses fere sunt. His omnibus illud commune est, ut oppidatim vivant, ac non palantes more ferarum, ut centum iudicem praefectumque habeant, & iura sua cuique servent. Sed quia morum & rituum & legum monstra tot tantaque apud hos esse sunt, & tanta in subditos laetandi licentia, ut nisi potentia superiore & auctoritate regantur, vix aut Evangelij lucem aut homine ingenio vitam dignam accepturi videantur, aut si semel acceperint, non facile in ea perseveraturi intelligantur, merito his praefici, qui inter tales ad vitam Christianam transierint, Christianos Principes & Magistratus, cum res ipsa depo-

scit, tum Ecclesie auctoritas præcipit: sed ita ta-
men ut facultatibus fortunæque suis & legibus
non naturæ, aut Evangelio contrariis ut libere
permittendi sint. Iam vero tertia atque extrema
classis Barbarorum, quot hominum nationes, quot
huius novi orbis regiones teneat, dici non potest.
In hac sunt homines syluestres, feris similes, vix
quicquam humani sensus habentes, sine lege, sine
rege, sine fœdere, sine certo Magistratu, & Repu-
blica, sedes identidem commutantes, aut ita fixas
habentes, ut magis ferarum specus, aut pecudum
caulas imitentur. Huc in primis pertinent, quicum-
que à nostris Carybes dicuntur, nihil aliud quam
sanguinolentiam exercentes, in hospites omnes
sæui, qui humana carne vescuntur, nulla veste, vix
ipsa vitilia regentes. Hoc Barbarorum genus Ari-
stoteles attingit, cum ferarum more capi & per
vim domari posse scripsit, quorum in nouo orbe
sunt infiniti greges. Tales Chunchos, Chirigua-
nas, Moxos, Icacaycingas nobis vicinas nouimus,
tales plerolque Brasilienses, tales Floridae prope-
modam vniuersæ populos narrant. Pertinent
etiam ad hanc classem ij Barbari, qui etsi atrocēs
non sunt, neque tygides, aut pantheræ, tamen à
pecudibus parum distant, nudi & ipsissimi, fer-
dillimæ Veneri, aut etiam Adonidi, vulgo dediti.
Quales esse ferunt, quos nostri Moscas vocant, in
nouo regno, quale Carthaginis omnisque eius eræ
promiscuum vulgus, & qui per magnos Paraguay
fluij maximi campos incolunt, tum etiam pluri-
mæ gentes, quæ infinitam vtriusque Oceani me-
diū tenent, nondum nobis satis exploratæ, sed
fama

fama cetræ. In Orientali quoque India Insulares
permulti eius generis esse videntur, ut Maliquia-
ni. Huc etiam foecitat aliud Barbarorum genus
manserunt, sed sensu valde exiguo, qui nonnihil
superiores excellere videntur, quandam Reipub-
licam imaginem præferentes, sed nugarum pertumi-
les & leges, & cultus gerentes: cuiusmodi esse fer-
runtur, qui apud Insulas Salomonias dictis innum-
merabiles habitant, & maximæ continenti hære-
te dicuntur. Hos omnes homines, aut vix homi-
nes, humana docere oportet, ut homines esse dis-
cant, tum puerorum more institueret, & si quidem
blanditijs sponte ad meliora ducantur, bene: sin
minus deserendi non sunt, sed si aduersus salutem
suam protruant, & in Magistros medicosque
suos insaniant, per potentiam & honestam vim
quandam ne Evangelium impediant, coercendi
sunt, & in officio continendi, quos de syluis tran-
sferri ad vrbes, & humanam vitam, & quodammo-
do inuitos ad Regnum introire compellere expe-
diat. Neque enim de omnibus Indorum genti-
bus eodem modo pronuntiare oportet, nisi graui-
ter enare malimus. Neque verò aut cupiditatem
& tyrannidem magistratui adhibere Evangelij, aut
quod æquè noxium est, otiosam, imperitorum
quorundam Philosophiam cetræ & exploratæ te-
rum ipsarum hæc & experientia auferre. Mihi
cum in has vastissimi orbis cætarum gentes tot
seculis ante ignotas oculos conuerter, nihil aliud
magis dicere libet, quàm illud. Secundum altitu-
dinem tuam multiplicasti filios hominum. Verè
enim altissimi & nobis penitus inscrutabilis consi-
lij

Luc. 14

Psal. 111

Ephes. 5.

filij fuit, ut tot gentes multiplicarentur, quibus
 ellectandiu salutis ignota via. Quas tamen nostris
 saeculo, quod aliis generationibus non est agni-
 tum, ad Evangelium vocare dignatur Dominus, &
 concompales facere, & participes mysterij
 Christi: idque eo ordine & modo, ita aliud agen-
 tibus nostris hominibus, ut altitudinem divini
 consilij humana mens penitus reformidet. Ho-
 tum igitur omnium salutem procurandam & len-
 timus, & dicimus Christo ducetac pro nostra ino-
 pia aliquid afferre tentamus; quo ministri Evan-
 gelij iuuari queant. Et res quidem ipsa difficilis,
 noua varia existit: vires autem nostrae perquam
 exiguae. Qui autem dicere dilucide potest, & que
 docuerit, animo persuadere, ille certe est, qui vnus
 est Magister omnium, idem sapientiae dux, & sa-
 piendum emendator, in cuius manu sumus & non
 & sermone nostri, ipsi honor & gloria, & nunc
 & in diem eternitatis. Amen.

Sap. 7.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE BUENOS AIRES

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS
INDEX

INDEX LIBRORVM,
ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS.

Quòd Prædicatio Euangelij apud Barba-
 ros, etsi difficilis, tamen & necessaria,
 & fructu plena existat. p. 1

CA P. I. *Pod non su desperanda salus Ind-
 rum.* p. 1

II. *Cur videatur multis difficilis & parum ori-
 lis predicatio apud Indos.* 6

III. *Quod difficultas predicationis non debeat
 sertere Christi sermo, & qua ratione
 sint animandi.* 12

IV. *De eadem re.* 17

V. *Quod gentes Indorum quantumvis Barba-
 ra auxilio tamen gratia ad salutem de-
 stinata non sint.* 25

VI. *Quod Indos Deus iam vocet ad Euan-
 gelium.* 29

VII. *Quomodo Indorum ingenia tractanda sunt,
 ut Christo lucrifiant.* 35

VIII. *Barbarorum ineptitudinem non tam a na-
 tura, quam ab educatione & consuetudi-
 ne proficisci.* 42

IX. *Quod*

Index Librorum

- IX. Quod lingue difficultas non deterere debeat ab Evangelij propagatione. 41
 X. De habitatione inter Indos. 44
 XI. Quod Evangelij Ministri curare debeant, ne impedimentum Evangelio ponant. 51
 XII. De castris & abnegatione necessaria ad evangelizandum. 55
 XIII. Quantum officiar Fidei violentia. 58
 XIV. Omnis in religione Christiana magna ex parte su natio Indorum. 60
 XV. Nihilominus vere fidei ac salutis apud Indos spern esse magnam, alienumque esse à Dei spiritu contra sentire. 64
 XVI. Quod etiam in presentia laboro ministrorum fructus animarum sit longe maior. 65
 XVII. Patientia & labore officij ut copiosi fructus ex hoc agro Dominico colligantur. 70
 XVIII. Quod non solum futuris fructus spes sit, sed presentis etiam futuri magni certa documenta tentantur. 76

LIBER II.

Quibus modis Prædicatio Evangelij apud Barbaros aggtedienda sit.

- CAP. I. Difficile esse rationem tradere prædicandi Barbaris Evangelium. 82
 II. Propter infidelitatem etiam perinaciam non licere Barbaros debellare. 85
 III. Quod quibusdam visum sit propter criminatam naturam contraria licere nostris Barbaros debellare.

& Capicorum.

- debellare. 89
 IV. Confusio superioris sententia. 94
 V. Responsio ad obiectiones pro expugnatione Barbarorum. 99
 VI. De bello propter defensionem innocentium qui à Barbaris rucidantur. 103
 VII. Quod omnia tam diu de bello adversus Indos non solum divina, sed etiam regia lege firmentur. 108
 VIII. Veram & Apostolicam evangelizandi rationem non posse excelle servari inter Barbaros. 110
 IX. Cui miracula in conversione gentium non sicut nunc ut olim à Christi prædicatoribus. 115
 X. Quod etiam exiguo merito prædicatorum, signorum potentia aliqua ex parte attribuenda sit. 121
 XI. De prædicatione inter eos qui fidem iam receperunt. 124
 XII. De expeditionibus necessariis ad prædicandum Barbaris Evangelium. 128
 XIII. Quo iure Christiani expeditiones facere possint in regna Barbarorum. 130
 XIV. Quid in terris Barbarorum Christianis liceat. 134
 XV. Quando liceat Barbaris infidelibus bellum inferre. 136
 XVI. De officio prædicatoris Evangelici erga socios interis. 137
 XVII. Qualem se præstare debeat Christi servum in conversione infidelium. 141
 XVIII. De tribus impedimentis quæ conversioni gentium

Index Librorum	
gentium maxime obstant.	145
XIX. Epilogus duorum.	149

LIBER III.

De civili administratione Indorum salutis necessaria.

CAP. I	Non esse questiones omnes tractandas ac deinceps de civili administra- tione differendum.	151
II.	Barbaros fidem suscipientes ad curam di- tationisque Principum Christianorum per- tinere.	155
III.	Non oportere falsos titulos commissos da- minationis Indorum.	159
IV.	Quales administratores res Indica postu- lent.	161
V.	Quam ob causam difficile inueniantur ido- nei rebus Indici prefecti.	167
VI.	Non esse iniquum tributa Indos pendere ad- ministratores suos.	172
VII.	Improbantur tria genera tributa taxandi.	174
VIII.	Vulgatus ratio tributa imperandi expen- ditur.	179
IX.	An proprie remouendas ab onio Barbaros tributa grauiora imperanda sint.	181
X.	Quis modus in tributa taxandis tenendus.	185
XI.	Causae ob quas Hispani Indi commendandi sunt.	189

XII. Quod

& Capieum.

XII.	Quod doctrinam fidei & moribus sufficien- tem patroni Indis suscipere praeberere re- neamus.	195
XIII.	Quid erga nondum baptizatos Indos patro- nis liceat.	200
XIV.	De temporali presidentia patronorum in suis.	204
XV.	Quam circumspecte onerosae leges fortunae Indorum indicenda.	205
XVI.	Quid in confessionibus patronorum audien- dis Sacerdoti providendum.	208
XVII.	De seruitio personali Indorum.	212
XVIII.	De metallorum operatione.	222
XIX.	Quibus modis salus Indorum per saeculares ministros procurari possit.	227
XX.	De ebrietati malo Barbaris familiaris.	230
XXI.	Quae mala ex ebrietate oriuntur.	234
XXII.	Quibus modis ab ebrietate Indis compesci queant.	240
XXIII.	De pretoribus Indorum.	247
XXIV.	Mores Indorum Christiano non repugantes permitterendos esse & de consordia prae- torii cum Sacerdotis.	251

LIBER IV.

Qualem oportet esse Ministrum salutis
Indorum, quibus praesidiis hanc
prosequi debeat.

CAP. I	DE excellentia Sacerdotalis officij.
255	¶
¶	IL Inter

Index Librorum

- II. Inter Indos maxime Sacerdotes prestare oportere. 160
- III. Contra eos qui Indorum crudelitatem accusant. 163
- IV. Contra eos qui peruersitatem marum Indorum fidei non receptam causam afferunt. 167
- V. Messum esse copiosam modo operari idonei non desint. 172
- VI. De perua Indica lingua necessaria. 176
- VII. De Peractis Indici sermonis ignari. 179
- VIII. Quod quidam non recte inficitia sermonis Indici consulant. 184
- IX. Quod oporteat ad Indos venientes predicatorum Indorum idioma diligenter discere. 188
- X. De scientia Sacerdoti necessaria. 194
- XI. Oportere in nouo orbe aliquos esse prestantes Theologos. 198
- XII. Vice probitas in ministro Euangelii, quod et a Deo, et ab hominibus requiratur. 201
- XIII. Quod uisus inter Barbaros uersetur humanus ad uirtutem auxilium ferat desistenti. 206
- XIV. Que libidinis et auaritie incenium occurrant. 208
- XV. Contra abusus Indicorum Parochorum. 210
- XVI. De orationis presidio euangelizanti necessaria. 214
- XVII. De uice exemplo. 219
- XVIII. De beneficentia. 222
- XIX. De correptione et disciplina. 228
- XX. Quid obseruandum in correptione Indorum.

& Caputum.

- XXI. De Catechismo & catechista sedio leuando.
- XXII. De fructu ex catechizandis Indis sperando.
- XXIII. Quid restet de Catechismo dicendum. 343

LIBER V.

Quænam Indorum populos, quibus de rationibus edoceri oporteat.

- C A P. I. **F**inus doctrine, Christi cognitio & dilectio. 346
- II. Christi amittendi curam precipuam esse debere. 348
- III. Contra opinionem eorum, qui sine Christi notitia posse aliquem saluum esse uolunt. 352
- IV. Contra errorem illius, qui Christianos rudiores sine fide explicita Christi afferant posse saluari. 362
- V. Quod præceptis cætera mysteria, que continentur in symbolo, ferre omnes Christiani contineantur. 368
- VI. De mysterio Trinitatis omnibus tradendo. 372
- VII. De mysterio Ecclesie tenendo. 375
- VIII. Quod in extremo moris discrimine Indi docendi sint ut baptizentur. 378
- IX. De præceptis Decalogi, & de idololatria Barbarorum. 381
- X. Contra idololatriam remedia. 387
- XI. De errendis idolorum signis & templis. 394

Index Librorum

XII. De recta dilectione sui.	397
XIII. De dilectione proximi.	4-3
XIV. De Catechismo vulgo Indorum necessario.	405
XV. In Instructione Indorum diu esse perseverandum.	407
XVI. An expediat Parochias Indorum regularibus committi.	410
XVII. Salutem Indorum Societati IESU praeuribus esse procurandam.	413
XVIII. Cur multes videatur Societas Parochias Indorum debere suscipere.	415
XIX. Quae rationes a suscipiendis Parochiis Indorum Societatem deterreant.	418
XX. Quae in suscipiendis Parochiis moderato adhibenda sūt.	420
XXI. Missionum usus in Ecclesia antiquus & frequens.	423
XXII. Missionum utilitates inter Indos.	426
XXIII. Quod Parochi missiones utiliter & libenter accipiant.	428
XXIV. Quid cauere oporteat in missionibus.	430

LIBER VI.

Breuitè ea de Sacramentis attinguntur, quae rudibus Indorum populis necessaria visa sunt.

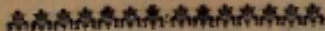
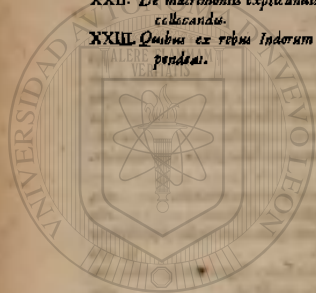
CAP. I. De vniuerso modo de Sacramentis agendum.	435
II. Multa	

& Capite.

III. Multa in his regionibus contra Ecclesiae consuetudinem geri.	436
III. De coluntate Baptisma necessaria.	438
IV. De fide & penitentia ad Baptismi gratiam necessaria.	444
V. De his qui se Baptizatos sibi negant, sive mentiantur.	445
VI. De Sacramento Confirmationis et illius materia.	447
VII. De Eucharistia percipienda diuinum esse preceptum.	448
VIII. Quod quamuis diuinum preceptum sit de communicando, possit tamen Ecclesia pro iudicio suo communionem negare.	452
IX. Quod omnino expediat priore consuetudine emendata Indos fideles communicare.	457
X. Confusio opinionis contraria.	464
XI. De necessitate confessionis.	469
XII. Confessionis usum Indos in sua superstitione fuisse.	472
XIII. De peritia Indica lingua confessionibus audientia necessaria.	474
XIV. De prudentia Sacerdotum et tolerantia.	476
XV. Quod confessiones non sincere sunt; potius Sacerdotum, quam Indorum seruituta.	478
XVI. Contra errorem illum qui scripsit confessiones ab Indis esse tollendas.	480
XVII. Quas satisfactions Indis iniungere oporteat.	481

Index Librorum & Capitum.

- XVIII. De *Extrema-Unionis.* 483
XIX. De *Sacerdotio.* 485
XX. De *ritibus matrimoniorum apud Indos.*
487
XXI. *Quid agendum sis de coniugio infidelium cum ad fidem Catholicam convertuntur.*
491
XXII. *De matrimoniis explicandis, et iumentibus celebrandis.* 495
XXIII. *Quibus ex rebus Indorum salus maxime pendeat.* 498

LICENTIA ORDINARII.

 MERIMATVA hic Liber, cui Titulus est, *De Procuranda Indorum salute.* Authore P. IOSEPHO ACOSTA, e Societate IESU, Lugdani die 14. Octobris 1669.

DE NEVFVILLE, Vicarius Gen.

Consensus Procuratoris Regis.

Vt in approbatione supradicta, Librum inscriptum, P. IOSEPHVS ACOSTA Societatis IESU, *De Procuranda Indorum salute.* in lucem edi Sumptribus LAVRENTII ANISSON, Bibliopae Lugdunensis annuimus. Lugdani die 18. Octobris 1669.

GALLIAT.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

PER

LICEN

PERMISSIO.

Vllo Procuratoris Regi consensu, supra-
dictum Librum, cypis mandati Sumpti-
bus LAURENTII ANISSON, concedimus:
& nequis ultra concessam ei facultatem denovo
excudar prohibemus. Lugduni die 19. Octo-
bris 1669.

DE SEVE.

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.

LIBER PRIMVS.

Quod Prædicatio Euangelij apud Bar-
baros etsi difficilis, tamen est necessaria,
& fructu plena existat.

CAPVT PRIMVM.

Quod non sit desperanda salus Indorum.

ALVTEM Barbarorum, Fideique
propagatio nem, qui loge positi sunt,
ac sem vero suo metiuntur, facilem
ac speciosam provinciam arbitrantur
& cum innumerabiles populos hoc altero orbe
diffusos breui tempore ad Christi nomen transil-
se audiunt, vberem copiosamque messem non
multo negotio ex hoc agro sibi, persuadent. Ita
sepe accidit, vt qui ad opus accedunt, tunc de
manipulis & horreis cogitent, cum de arato &
semente debent. Contra qui periculo facto pro-
pius

A

pius

PERMISSIO.

Vllo Procuratoris Regiæ consensu, supra-
dictum Librum, cypis mandati Sumpti-
bus LAURENTII ANISSON, concedimus:
& nequis ultra concessam ei facultatem denovo
excudar prohibemus. Lugduni die 19. Octo-
bris 1669.

DE SEVE.

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.

LIBER PRIMVS.

*Quod Prædicatio Euangelij apud Bar-
baros etsi difficilis, tamen est necessaria,
& fructu plena existat.*

CAPVT PRIMVM.

Quod non sit desperanda salus Indorum.

ALVTEM Barbarorum, Fideique
propagatio nem, qui logè positi sunt,
ac sem vero suo metiuntur, facilem
ac speciosam provinciam arbitrantur
& cum innumerabiles populos hoc altero orbe
diffusos breui tempore ad Christi nomen transil-
se audiunt, vberem copiosamque messem non
multo negotio ex hoc agro sibi, persuadent. Ita
sepe accidit, vt qui ad opus accedunt, tunc de
manipulis & horreis cogitent, cum de arato &
semente debent. Contra qui periculo facto pro-
pius

A

pius

beata Agni sequete, omnem populum, omnē tribum, omnem linguam, quæ sub cælo est, cōmemorat. Quin potius si attentius diuinas scripturas legamus, apparebit fortassis nō sine magna ratione, ac diuino quodam mysterio extremū & abiectissimum genus hominum, vel præcipue ad sortem Euangelij vocari. *Aethiopia*, inquit, præueniet manus eius Deo. Quæ verò gens despiciatior his, qui vel ipso terrore & putore horrori pene habentur; De his *Sophonia* quoque Propheta: *Attenuabit omnes Deos terræ*, & adorabunt eum viti de loco suo, omnes insulæ gentium. Sed & vos *Aethiopes* interfecisti gladio meo cecis, illo nimirum gladio, quem Dominus venit mittere in terram, quod est verbum Dei, pertingens vique ad diuisionem animæ & spiritus. In eodem quoque Propheta legitimus. Quia tunc rediam populis labium eleuam, vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno, vltra flumina *Aethiopia* inde supplices mei filij dispersorum meorum deferet manus mihi. Quosnam dispersos suos Deus noster intelligat, nisi quos alibi vocat filios excussorum: Quod celestis virute exculli, vt electæ sagitta, ac toto orbe dispersi populos innumerabiles librariter feriant, & vinclos, ac supplices Deo suo spolijs gloriosi post se agant. Vltra flumina verò *Aethiopia* si quis gentes positas quaerat, inueniet sane præcis scriptoribus ignotos. Nili fontes Christianorum hominum peregrinatione superatos. Neque verò illud improbabile est plerumque Insularum nomine in diuinis literis terras has omnes magno Oceano circumfulas designari, tamedsi continen-

beata Agni sequete, omnem populum, omnē tribum, omnem linguam, quæ sub cælo est, cōmemorat. Quin potius si attentius diuinas scripturas legamus, apparebit fortassis nō sine magna ratione, ac diuino quodam mysterio extremū & abiectissimum genus hominum, vel præcipue ad sortem Euangelij vocari. *Aethiopia*, inquit, præueniet manus eius Deo. Quæ verò gens despiciatior his, qui vel ipso terrore & putore horrori pene habentur; De his *Sophonia* quoque Propheta: *Attenuabit omnes Deos terræ*, & adorabunt eum viti de loco suo, omnes insulæ gentium. Sed & vos *Aethiopes* interfecisti gladio meo cecis, illo nimirum gladio, quem Dominus venit mittere in terram, quod est verbum Dei, pertingens vique ad diuisionem animæ & spiritus. In eodem quoque Propheta legitimus. Quia tunc rediam populis labium eleuam, vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno, vltra flumina *Aethiopia* inde supplices mei filij dispersorum meorum deferet manus mihi. Quosnam dispersos suos Deus noster intelligat, nisi quos alibi vocat filios excussorum: Quod celestis virute exculli, vt electæ sagitta, ac toto orbe dispersi populos innumerabiles librariter feriant, & vinclos, ac supplices Deo suo spolijs gloriosi post se agant. Vltra flumina verò *Aethiopia* si quis gentes positas quaerat, inueniet sane præcis scriptoribus ignotos. Nili fontes Christianorum hominum peregrinatione superatos. Neque verò illud improbabile est plerumque Insularum nomine in diuinis literis terras has omnes magno Oceano circumfulas designari, tamedsi continen-

Mat. 16.

Luc. 14.

Mat. 11.

Mat. 18.

1. Thess. 3.

Apoc.

1769.

Mat. 10.

Soph. 3.

1. Thess. 3.

1. Thess. 3.

1. Thess. 3.

1. Thess. 3.

1. Thess. 3.

1. Thess. 3.

1. Thess. 3.

1. Thess. 3.

1. Thess. 3.

1. Thess. 3.

1. Thess. 3.

milium
Ep. 1

al. 66.
Ep. 42.
D. Hier.
in Epistol.
ad Epistol.
3.
Elihu, in
Epistol. san
dicit, Post
Oremum
m. 1. 1. 1.
quoniam
ibi, ut ad
datus, de
genibus
m. 1. 1.
Mal. 2.

Rom. 1.

DE PROCURANDA INDOREVM

res plurima ex parte sint, fortassis, quod ex an-
tionum sententia fuerit, ultra Afri-
que, atque Africæ sibi nota litora, vel nullam
habitari regionem, vel eam, si qua esset, insula-
rem esse tantummodo. Nam à Pindaro Poeta
decantarum est ultra Gades mare esse homini-
bus impermeabile, quòd proverbij loco non se-
mel sanctus Nazianzenus celebrat. Itaque cum
vel Sophonias omnes Insulas gentium adoratu-
ras dicit, vel Elysias ad Insulas longe iuros, qui
Siluaci fuerint, ultra Africam, & Lydiam, & Ita-
liam, & Græciam, &annoniaturos Dei gloriam
gentibus, deque his omnibus adducturos fratres
suos donum Domino: siue etiam cum hortatur
ad decantandam Domino laudem eos, qui in
extremis terræ habitant insularum incolæ &
maris: non absurdè profectò totius huius exte-
mi orbis homines ad Christi nomen & gloriam
agnoscendam convocandos, conducendosque
significare intelliguntur. Cur enim contemptos,
ac temperantæ oblationi datos homines arbitre-
mur apud pium Conditorum, & benignissimum
Redemptorem? Nunquid non verus est pater
omnium? An alio sanguine Græci & Romani,
alio Barbari & Indi redempti sunt? Ipsos certe
Iesu Christi Apostolos scimus ad remotissimas,
ac ferocissimas nationes penetrasse, neque sensu
stuporem pertæsus & prædicasse Evangelium &
hospitasse, & muans inde Domino iuxta pre-
pheticum variisimum obtulisse. Agnoscebant se
debiles crediti talenti Græcis pariter ac Barba-
ris, sapientibus atque insipientibus. Intellige-
bant

bant in Christo Iesu non esse Iudæum, & Græ-
cum, Barbarum & Scytham, sed novam crea-
turam, quæ secundum agnitionem Dei renoua-
tur in imaginem eius, qui creavit illam. Etenim
quos parentiam licet debiles, licet pannolos,
& horridos ad præclaras celestibus conuiuij epulas
pro sua insignificanti iniucati iobet; cuius ob-
lecto temerarij, cuius impudentia erit, hos vt
seni conuiuias dedignantur, auertentur, sibi-
diant? Nisi putamus melius esse percipiam mi-
nistis vel conuiuiarum rationem, vel conuiuij
dignitatem, quam ipsi omniam conditori & lar-
gitori? In illo certe litæo quod Petro eluienti
cælitus oblatum est, omne genus non solum vo-
lucrum & animantium, verum etiam serpen-
tium ac reptilium expositum, ac preparatum
diuina nos docuit historia, vt etiam sordidos, &
abiectos atque, vt ira dicam, humi reptentes à Do-
mino sanctificatos intelligamus. Quod autem
Deus sanctificauit, nobis vt immundum salti-
re, ac repellere minime licet. Quamobrem desi-
natus vel tarditatem vel duriciam Indorum tan-
tis diuine claritatis promissis opponere, & cum
qui promissis fidelem existimantes, à communi
omnium salute nullum genus mortalium pote-
mus exceptum.

Gal. 3.
Cap. 7. 4.

AA. 11.

UNIVERSIDAD DE NUEVO LEÓN
BIBLIOTECAS

CAPVT II.

*Cui videatur multis difficilis, & parum
utilis predicatio apud Indos.*

CVM has atque his similes diuinæ Scripturæ voces attendimus, satis elucet, quemadmodum Pater misericordiarum neminem velit peccare, sed omnes ad penitentiam reuerti, omnes omnino saluos fieri, omnes ad sui nominis agnitionem venire: atque ita generaliter cogitantibus erigunt spes non mediocriter, studijque illud accenditur, ad salutem animarum querendam, cum ipse dixerit suis, Ego posui vos, ut eatis & fructum plurimum afferatis. Sed eum veritate ad rem, ad eò contraria humanæ imbecillitati apparent facta promissis, ita omnes adieus miletis hominibus interclusi ad salutem, ut calore illo refrigerante, sæpe diuinam potius cogitamus ferocitatem, quæ non amat multitudine filiarum infidelium, & iniustitiam. Ac præterite quidem infidelitatis iustum supplicium infidelitatem esse, ut qui Deum in natura docentem contempserunt, in Evangelio prædicantem, auribus aggrauatis quodammodo non sinantur audire. Ut enim arcani cuiusdam ac diuini iudicij, sicut tam innumerabiles populos tot annorum millibus Dei notitia caruisse, ita quoque eisdem tribuendum esse, quod notitia quedam tenuis offeratur, vel ita offeratur, ut facile repudietur

dietur, vel ita demum recipiatur oblata, ut mox perniciosius deferatur. Quis enim cognouit sensum Domini? Verè iudicia illius abyssus multa. Itaque videtur experientia ipsa docere infantes hanc Indorum barbariem, suis ita exigentibus malis, cum à luce Evangelica per mille quadringentos annos abstrata; tum vero diuina visione acriter perurgente, postquam, ut Psalmus habet, contulerant orbi terræ fulgurationes eius, atque his locis illuxit veritatis radius, occurras esse mentes infidelium, ne fulgeat illis lumen Evangelij pacis. Nam quòd quidam Apostolicam urbem etiam his regionibus olim innotuisse asserantur, huc vocantes Propheeta testimonium à Paulo pronuntiatum: In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum, non mihi videntur tantam temeritatis conficere, cum etiam Augustinus sua ætate in Africa quibusdam partibus ignorè adhuc fuisse Christi nomen asserit, quo ne Romani quidem impetij fama peruiserat. Me verò ut illud secus intelligendum putem, mouet maior auctoritas Christi Domini, qui perspicue docuit tunc venturam esse mundi consummationem, cum Evangelium fuerit toto orbe vulgatum. Quamobrem illud, ut plerique alij, de Apostolis accipiendum est, ut Apostolici viri simul cogitentur: quorum sonus in omnem quidem terram est, sed gradatim, suisque temporibus secundum æterni consilij decretum. Familiaris est prophetis oraculis, ut tempora etiam frigidissima, vno velut aspectu subiciant oculis, de quibus vniuersis pronuntiant, quæ per partes imple-

Ej. 40.

Ps. 76.

P. 18.

Rom. 10.

Epist. 6.

M. 11.

Aug. 1.

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

1. 1. 10

da sunt. Quam regulam plerumque necessariam esse lactis scripturis intelligendis, non ambiget vel reuener in his exercitatus. Iam vero quod vestigia nonnulla sepeita sunt, antiquam, vt apparet, fidem notantia apud quosdam, vt crucis erecta signa, & alia quaedam, non satis aperum documentum est. Estat sane in superioribus huius prouinciae regionibus hodie quoque fama percelebris Indorum vetusta traditione vulgata & conseruata, venisse olim vinum quendam insignem nostris similem, quem suo vocabulo Tiesi-uiracocha ipsi appellant, qui multa vtiliter docuerit, sed nihil sermone proficiens, signis ac virtutibus clarus etiam martyrio coronatus sit. Huius effigiem multum ab Indorum habitu abhorrentem, sanctorum patrum nostrorum non ab similem quidam se vidisse confirmant. Sed vt vera haec sint (cur enim negemus esse potuisse) quid facieus infiniels aliis gentibus, quorum etiam facies adhuc ignota est, quas tamen esse certissima ratione deprehensum est? Illud magis persuasum habeo, & magnam orbis partem adhuc restare intactam, quod cum Nauicis nunc Cosmographiae peritissimi affirmant, & eam quam modo tenemus, vsque ad nostra tempora Christianis hominibus incognitam perituisse. Igitur, vt redeam ad institutum, apparet quibusdam hoc populos, has gentes, hanc infinitam barbaricam, vt olim delictum sunt Luce Evangelica, ita nunc quoque postquam copia illius facta est, ad percipiendam doctrinam salutarem, necessaria intellegentia & capacitate delictum. Vtrunque enim

zque

zque inferuabilis iudicij esse, quod vt penetrare non possumus, ita neque acculare debemus. Re vera, quod in libro Sapientiae de antiquo Chananzarum populo legimus, id aptissime in Indos quosdam conuenire facile auerit, qui eorum ingenium moretque persequerit. Non ignorans, inquit, quoniam nequam est natio coram, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio eorum in perpetuum. Semen enim erat ab initio maledictum. Sunt ergo quidam ingenita ac velut haereditaria malitia imbuti, quorum adeo pertinax & peruerso haerens cogitatio est, vt pene non auelli possit. Si mutare poterit Aethiops pellem suam, aut pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cu didiceritis male. Tam profunde humana mens nequiciae gurgite absterberi solet interdum, vt pene miraculo tribui debeat, si quis eam inde possit ertere. Ne vero conditorem suum audeat vile figmentum acculare, diuinus sermo continuo praeruetit dicens: Quis enim tibi dicet, quid fecisti? aut quis stabe conata iudicium tuum? aut quis in conspectu tuo ueniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit si perierint nationes, quas tu fecisti? Haec ergo prima, ac praecipua cautela se offert, cur multo labore in his regionibus parum emolumentum sperandum sit, quod semen maledictum ac diuinitus nullis propemodum delictum in perditionem destinatum sit. Sed vt altiora consilia inuestigare desinamus, certe doctrina Christi sublimis est, vix Evangelij pliusquam humana. Homines integros atque ingenuos postulat fidei verbum,

Sup. 11.

Hier. 13.

Sup. 17.

Gen. 21.

per

per legem, inquit, perfectæ libertatis incipientes iudicari. At natio Indorum (etsi alij alijs præstant,) vniuersa tamen est ab omni ingenuitate alienissima, tota fordida, nota scruilis. Ingemo vt plurimum obtuso, iudicio perquam im-

li, Inconstans proflus & lubrica. Moribus infidi, ingrati, metu solum cedere & vi, honoris vix sensum habere, pudoris propemodum nullum. Hos dicas pinxisse Chrysolomum, cum genus seruatorum quodam loco exponit. Vbique terrarum, illud pro compecto haberet, seruatorum genus impudens ferre esse, formaturque nimile, lasciuum, lubricum, parumque idoneum ad virtutis doctrinam capessendam & cætera. Neque ferule tantum ingenium est; verum etiam quodammodo brutum: vt facilius putres fecas cicurare, quam istorum vel frænatæ temeritatem, vel excitare torporum, aded ad percipiendum iudes, ad cedendum sunt duri & peruicaces. Denique vt irrationalia pecora naturaliter in captiorem & prædam apta in corruptione perpetua degunt, neque matrimonij leges, neque naturæ reuerentiæ libidine pro ratione vruntur. Quid ergo pergitus margaritas mittere ante porcos, & canibus sanctum dare, qui facile reuertuntur ad vomitum, & cæni voluabrat delicias ducunt? An infantium infensatorum more viucentes, parentes animarum inauxiliatarum, comestores viscenum humanorum ratione ac lege regendos credimus, ac non potius locis & ferro subigendos? Iam vero quoniam Fides ex auditu est, auditus autem per verbum Dei linguæ opus est ad Euangelizandum. Hic qui ne-

Non. 4.
m. pif.
ad Titu.

2. Pet. 2.

Mat. 7.

2. Pet. 2.

Sap. 12.

Rom. 10.

gotium barbaros imbuendi assumunt, difficultates parantur eas, vt malint pene cum saxis, & marmotibus agere, quam de rebus in se quidem arduis & sublimibus, & elingues dicere, & a surdis audiri. Ferunt olim septuaginta duabus linguis confusum esse genus mortalium: at hi septingentis, & eo amplius inter se discrepant, vt vix vallis habitetur paulo latior, quæ non sua materna lingua gaudeat. Et si enim in vniuerso Ingaurum imperio, quod ab æquinoctiali Quiroro vique ad longissimam Chilæ provinciam per gradus fere quadraginta distenditur, lingua generalis a Rege Guamacapa introducta vixer, tamen & Indorum gentes innumerabiles sunt his terminis excludæ, & ea ipsæ non ita illa familiariter videntur, vt apud vulgus promiscuum in usu sit. Accedit quod mysticis Fidei præcipuis vocabula læpe defunt, vt indicæ linguæ peritil tradunt. Per interpretem verò rem tantam agere, & cuiusque plebeij ac vulgaris hominis fidelis, & sermone committere documenta salutis, tamen si necessitate impellente factitatur, tamen res ipsa docuit, quam non solum incommodum sit; sed etiam perniciosum interdum, dum alia pro alijs interpretatur, aut quia non assequitur, aut etiam quia sequi docentem piget. Quid igitur facies, qui linguarum donum non habet, neque interpretationem sermonum, qui cum barbaris cogit, & ipse barbarus esse, vt cum loqui nesciat, tacere non possit? Linguæ difficultates, locorum non minores fortassis excipiant. Nam, vt omnitram navigationem longissimam, molestiis periculisque plenissimam, ipsæ habitationes Indorum

Inorum fere inaccessa: spem salutis videntur excludere. Videas plerisque ferarum instar non vides, & oppida, sed tupes, atque antra incolere, neque gregariam vitam degere, sed ipsarum, sepe incertis vagari sedibus. Itinera ceruis aut ibicibus tantum pecunia. Domus nulla, non lectum, non paries fundamento surgens. Cautas pecorum, aut biviatia dicas potius, quam hominum cetus. Hos quæso quis adeat? quis conueniat? quis conuocet? quis doceat, & cohortetur? Cum dormiente loquitur, qui narrat sulco sapientiam, ait Sapiens. Cum sint igitur inter domesticos fidei, quibus doctrinæ panis erogari fructuose possit, cur filiis tollendus est, & canibus dandus, vel potius proiciendus? Quid consilij est incertis extra postponere, & labores subite maximos vilitate nulla vel perexigua? Atque ad hunc tamen modum qui negotium salutis Indicæ vel difficile reputant, vel etiam exosum habent, sententiæ suæ cautas, si serio interrogentur, videntur mihi non improbabiles reddidit.

CAPVT III.

*Quod difficultas prædicationis non debeat
terre Christi seruos: & qua
ratione sunt animandi.*

VALET sanè commemoratio difficultatum, quæ in disseminando verbo Dei occurrunt, si

si prudenter adhibeantur, non parum, ut quorundam iuuenilis quidam ardor temperetur, ac refrænetur audacia, quam rectissime Aristoteles dixit pericula ut ignota citius agredi, ita tentata celerius fugere. Fortes enim milites postulant bella Domini exercituum, non audaces & temerarios, qui more Ephraim inter suos otiose intendentes, ac mientes arcum, in die prælij conuersi sunt. Est verb prudentis & fortis viri, pericula, difficultates omnes, tenumque incertos exitus secum ante meditari, non ut magnitudine laboris teritus, spem abiciat victoriæ, sed quo & prætorior, instructiorque accedat ad rem, & dubiam sortem, si tecus cedat, minus iniquè ferat. Ita certe videmus Mosem suas merentem vires detrectasse cum Pharaone congressum, & Hieremiam prophetandi prouinciam deprecatum esse, Salem cum adhuc Dei spiritu regeatur, ob regnum delarum Iaralle, quos tamen omnes cæteroque homines Dei & si rei magnitudo probe perspecta retinebat; tamen Dei omnipotentis amplius receauit, & confirmavit auctoritas. Illud enim verissime a quodam nostro fratre diu multumque in hoc negotio Inorum exercitatio dictum, etiam ipse experiri iam mihi videor. Inter omnes virtutes ad functionem eam necessarias caput esse humilitatem. Hæc neque magna lapit, neque sibi pollicetur illustria, neque labare inquam frangitur, neque verò fructus etiam venus dedignatur: sed quidvis per eam efficiat Dominus, id gratum pro magno habet. Vere humilibus dat gratiam Deus, atque his ministris, fortia læculi & præclara

4 G. R. ibi.

Pf. 77.

Erod. 9. Mar. 1.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

ofo

®

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

con-

confundit. Ac mihi quidem humilitatis maxime
 inopia in causa elicit videtur, penuriam ut fru-
 ctuum videamus, & cum multum fortassis semi-
 nauerimus, metamus perceptum, quia iuxta
 124. 1. Prophete sermonem, Vnusquisque in domum
 nostram festinamus, & domum Domini non
 curamus, id est, avidius nostram quam Dei glo-
 riam querimus. Sed venio ad rem. Indorum ve-
 ram conversionem ad Fidem perdifficilem esse
 dicunt. Est sane. At illud non desistant cogi-
 tare oportet, semper fidei predicationem fuisse
 difficillimam, & fructificationem Euangelij la-
 horiosiore longè existimatione nostra. Vt enim
 omittam dicere, quanta præcesserint, quanta
 consecuta sint, quæ semen Dei ne susciperetur
 vigerent, ne susceptum maturet, et, impedirent,
 profecto generalis ratio doctrinæ Christianæ fa-
 tis per se ipsam veritatem formidabilem monstrat.
 Etenim ratione omnia superiora docet, nec probat;
 mores ab omni cupiditate, & gloria alienos
 insinuat, vitiis omnibus funditus euerfis,
 quibus est humana natura plenissima, & diuturna
 consuetudine obfirmatissima. Præmia pollice-
 tur, quæ non videntur, ea, quæ videntur, con-
 temnere iubet: sensum hominis ad ea transfert,
 quæ sentiri nequeunt: vitam non humanam ho-
 mines agere vult. Quis igitur facile ac sine
 puer, belluas in Angelos transformare, idque
 voluntate ipsorum aditente, quibus vis illa af-
 fertur? Vere opus hoc non hominis, non alterius
 cuiusquam, quam Dei vultus. Ipse sibi pro-
 prium vult. Hoc est opus Dei, inquit, ut cre-
 datis in eum. Et, Nemo venit ad me, nisi quem
 Patet

Patet tæxerit. Et, Dei domus est, non ex vo-
 bis, ne quis gloriatur. Quod si in ipsum Fidei
 nostræ autorem, & consummatorem Iesum,
 oculos conuertamus, est omnino aliquid, quod
 magnopere consolari, & erudire possit, ut ob-
 struantur omne os, subditus fiat Deo omnis spiri-
 tus. Quis enim æternæ sapientiæ celsitudinem
 cogitans, miraculorum potentiam, benignita-
 tis viscera, cum ad homines docendos, & alli-
 ciendos se inclinaret, non pro certo sibi per-
 futaderet, vel vna illius concione mortales om-
 nes fuisse flectendos, ut tantum Prædicatorem
 innumerabili multitudine certatim orbis vni-
 uersus sequeretur? At vide, quomodo res eueniret
 secus. Dñi Euangelizauit, summo conatu, ma-
 gna diligentia, adhibitis signis ingentibus, quæ
 nemo alias fecit, vita innocentissima, conser-
 uatione suauissima, autoritate diuina, quid egies
 quid consecutus es? Si consilia æterna suspicias,
 plus quam intelligi possit. At si hominum grati-
 tudinem & obsequium consideres, horror est di-
 cere. In exiguo populo, eoque per plus mille
 annos instructo legis, & Prophetarum oraculis,
 vix paucos discipulos habuit, eosque neque
 præcipuos, neque constantes: plurimos aduer-
 sarios, innumerabiles obsecratores, qui de ma-
 lis verterentur in pessimos. Et indigetur ho-
 minum non sibi laras segetes surgere ad pri-
 mum seminis iactum? sulcatum te conqera-
 tur, si ad predicationem suam non certat ho-
 minum milia datis manibus stemi? Ioannes
 Baptista ipsa hominum qui Christum sequerentur,
 paucitate confusus, dixit ad suos. Qui

o/c

N

Ioan. 1.

UNIVERSIDAD AVILA

Chr. 12.
 om. 7. in
 1. Epist.
 ad Corin.

UNIV

Ioan. 8.
 Zeph. 1.

de caelo venit super omnes est: & quod vidit & audiuit, hoc testatur, & testimonium eius nemo accipit. Nam pro doctoris dignitate, tam exiguus discipulorum numerus quasi nemo Iohanni merito videbatur. Audiamus vero ipsum ducem & Apostolum confessionis nostrae pie cum patre suo aeterno expostulantem. Ego dixi, In vacuum laboravi, sine causa & vanè fortitudinem meam consumpsi. Nonne labores tot & tantos praedicandi, pemoclandi, vicis & castella circumueundi, clamandi, nauigandi, curandi aegrotos, diuina & mirabilia parrandi, vacuos & infructuosos penè dicas, si paucitatem Christi discipulorum spectes, ceterus inimicorum, & perulaciam? Nonne frustra tantum robur, frustra illam fortitudinem consumptam putes, si morientem videas, confixum in domo eorum, qui diligebant eum: à suis partem desertum, partim proditum, ab alienis inlatiabili crudelitate vexatum, caelum, in crucem actum? Sed quam rationem iuris sapiens Magister? Quomodo se confirmat, & consolatur? Ergo inquit, iudicium meum cum Domino, & opus meum cum Deo meo. Id est, non amplius homines curo, non respicio ad relaxam ab hominibus gratiam: sed Deum meum attendo, illius iudicij aequitatem scio: opus meum illi impendo: spem meam apud illum colloco, illius gratia cuncta libens & facio, & subeo, dispensanda pro compendijs ducens: Hic animus erat, haec mens saluatoris nostri Dei. Huc deberemus aduertere animum, quicumque opus Domini facimus, & operacij inconcusus haberi cupimus

pinus. Non nostrum, sed Dei negotium agimus, curam ipsi omnem letè ac promptè laborantes, atque rei exitum relinquamus. Qui hac humilitate verissima, hac syncretissima charitate opus Dei tractat, etiam videtur interdum sine fructu laborare, tamen audit statim diuinum responsum. Et nunc dicit Dominus formans me ex vtero matris ubi ve reducam Iacob ad eum, & Israel non congregabitur, & glorificatus est in oculis Domini, & Deus meus factus est fortitudo mea, Et dixit, Parum est, ve sis mihi seruus ad fuscitandas cribus Iacob, & fortes Israel conuertendas: ecce dedi te in lucem gentium, vi sis salus mea vique ad extremum terræ. Satis plenè Christi Domini proposito exemplo tam peripicuo & illustri, quicquid est molestiae lauari, quicquid quærelæ deponi queat, si cordis aliquid ac frontis superbi homini. Neque enim discipulus supra Magistrum est, neque seruus maior Domino suo.

CAPVT IV.

De eadem re.

Visibilebat quidem Christi seruatoris exemplum: sed redarguenda est adhuc nostra desidia, & compungenda per cætera exempla Patrum. Apostolorum sanè tropheæ centenis, & totius orbis victores signa crucis vestra Romanas aquilas extulisse miramur, magnæ felicitatis cursum ducimus, & si daretur, tantam gloriam iuuaret imitari. Sed cobibeamus tantisper animum,

B &c

18 DE PROCVRANDA INDORVM
 & illorum sudores, pericula, certamina, tem-
 poris difficultates, hostium magnitudinem cogi-
 temus: intelligemus profectò longe carius illis
 sterilem victoriam, quam quicquam facile credat.
 Anna, inquit, militia nostræ non carnalia sunt,
 sed potentia Deo ad destructionem munitionum,
 consilia destruentes & omnem abundantiam ex-
 tollentem se aduersus scientiam Dei. Quid igitur
 Commemorare se alibi ab Hierosolymis vique ad
 Illyricum propagasse Euangelium Christi, & lon-
 gè latè per circumpolitas regiones, quas, si quis
 consideret immensa terrarum spacia, mirabitur
 potuisse vnus hominis peregrinatione cognosce-
 re, nedum doctrina Apostolica impleri: quo etiam
 in loco in Hispaniam profectionem suam prædi-
 cit, eamque predicationem post priorem eius ca-
 tenam Romæ te ipsa completam, non desunt,
 qui affirmant, in quibus esse videntur Hierony-
 mus & Chrysostemus. Sed quibus periculis &
 arumnis tanta peregerit, nemo melius possit
 narrare, quam ipse in posteriore ad Corinthios
 Epistola. Pelagus illud laborum, ac tempestatem
 si quis intraret, videt omnino nullo modo nisi
 per crucem crucis prædicatores vicisse, eorum
 quoque amulatores non aliter esse victuros. Ve-
 cum cum Crux non dissimilis sit, nescia tamen
 quomodo difficultates patimur non omnino
 contrarias, vt si quis attentius consideret, diuini
 consilij altitudinem admittent. Nobis nihil est
 perinde graue, ac nimis stupor & insipientia bar-
 barorum: contra Apostolos nihil ita exerceat, ac
 que inflata illa præpotensque sapientia, cum In-
 dorum, cum Græcorum, cum maxime Roma-
 norum:

2. Cor.

10.

Rom. 15.

4. 1.

7. 19.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

32.

33.

34.

35.

36.

37.

38.

39.

40.

norum: vt se veluti ridiculos exhibere viderentur
 Synagogis, Academicis, Curie. Nos prædicamus,
 inquit, Christum crucifixum, Iudæis quidem
 scandalum, gentibus autem stultitiam: ita vt in
 magna laude sua Paulus ponat, Non enim equi-
 bello Euangelium, & ad Timotheum scribat,
 Noli erubescere testimonium Christi. Illos urge-
 bat potestas sæculi, cum imminerent impetij luf-
 ces. Nos potestates quidem ac Magistratus Gen-
 tilium parum timeamus, cum sit summus penes
 Christianos: sed ab eadem potestate non parum
 sustinemus nonnunquam molestias, & incom-
 modi, cum certamus non raro euerri prauis exem-
 plis auaritiæque quorundam, quicquid ab aliis
 ædificatur ad fidem. Illi ingenia hominum tacti
 sunt elata, & petuicacia, ipsaque sæculi prudentia
 simplicitatem Fidei inflexibiliter respicientia:
 Nobis mobilitas contra Imbecillitasque natura-
 llis Indocum ingenij, molestias plurimum asserit:
 vt illos quidem laxius mandare Euangelica semi-
 na dices, nos atene. Maiores nostros labor in-
 defessus, inopia, ignominia, cruciatus, necil-
 que quocidianum quodammodo discrimen: nos
 rædium, sermone inopia, ipsa hominum igno-
 bilitas, solitudo quædam, ac desperatio maxime
 oppugnant. Itaque Fidei prædicatio sicut res est
 magna, ac maior omni existimatione hominum,
 ita nunquam sine ingenti labore & constantia
 petagi potest. Quis credidit auidui nostro, & bra-
 chium Domini, cui reuelatum est: Sed in Deo
 ponenda spes, qui dat verbum Euangelizantibus
 virtute multa: vt quamuis eumes fiant: mitem-
 tes semina sua, venientes certe gaudeant por-
 tantes

1. Cor. 4.

Rom. 1.

2. Tim. 1.

1. Cor. 13.

Pf. 47.

73. 235.

tantes manipulos suos, ipse dicit, Ecce ego mitto vos, ipse est, qui operatur fidem, & dat incrementum, ut Evangelium crescat, & fructificet in universo mundo. Verum nos tyrones terrensæ militiæ labores & frangunt. Et dicimus. Quid putas quia præterita tempora meliora fuerunt? Soluta sine dubio cogitatio. Nam si in illa superiora incidissemus, tantam asperitatem, nequaquam ferre possemus. Sed quia præterita sunt, foelicia, & suavia putantur. Si igitur antiquorum temporum alliciti nos, atque tenet mirabilis in Christianitate proventus, & nostræ nos egestatis tædet, cogitemus labores illorum nostris sine ulla comparatione fuisse maiores, & Dei sapientiæ ac bonitati gratias agamus, quæ pro magnitudine operis idoneos operarios parat. At sunt multi, qui tamen illa magna atque Apostolica abesse æquo animo patiuntur; tamen pro modulo etiam diligentæ molestiæque suæ non respondere fructus vehementer dolent. Quæ in re ut id quàm maxime verum sit, quod existimant, illa certe est firmissima consolatio Apostoli monentis: Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Dei enim sumus adiutores. Dei edificatio estis, Dei agricultura estis. Non igitur tam expende fructus, vineæ procurator in mercede reddenda, quàm operam: & gratiæ erit fortassis Partiæ labor sterilis, sed fidelis, quàm facilis & succundus. Quismodum etiam ipsos magis fidei præcones videmus fructus exiguntare læpe probatos. Num ut omittam Ezechielem, cui Dominus testimonium fer: Si ad populos multos profundi sermonis & ignotæ linguæ mittere-

Mat. 10.

Phil. 1.

Colo. 3.

1. Cor. 3.

1. Cor. 3.

Ezecl. 3.

ris, quorum non possis audire sermones, ipsi audierit te: Domus autem Israel nolunt audire te: ut præteream Hieremiam contemptum & ludibrium habitum præ Hanania aliique falsis Prophetis, Amos quoque adversus Amasiam, cæteroque Prophetas: illi ipsi Apostoli læpe magno labore nil nisi iniurias consecuti sunt. Paulus per biennium Cæsareæ teneatur vinculus, & cum penne quotidie disputaret ad Felicem, nihil egit. Ioannes propter testimonium Christi relegatum se videt: Iacobum illius fratrem venis matris historia in Hispaniis præter homines septem annu novem ad fidem conciliasse neminem, tam longa peregrinatione abusive Hierosolymis suscepta, tam diuturna prædicatione. Verè enim Dominus dixit: Non est discipulus supra Magistrum: si testimonium meum servaverint, & vestrum servabunt. Quoties verò ille exclamavit, Cui comparabilis generationem hanc i Cantauimus, inquit, vobis, & non salcatis, lamentauimus, & non planxistis. Quanquam nescio quid iuste querela habeat, si vel paucissimas animas, vel vnam protius totus noster labor & industria incretat, pro qua Dominus gloriæ, si sola fuisset, eadem passionibus subire minime recusasset, ut sanctus Chrysostomus quodam loco præclate docet. Cuius aurium os audire liber tantisper de hac ipsa re, quam agimus. Nihil est quod animæ possit æquiparari, ne vniuersis quidem mundis. Itaque & si immensis pecuniis pauperibus eroges, plus tamen effeceris, si vnam conuerteris animam. Et post pauca. Quod si hodie nemini persuaseris, persuaderis postredie, & si nunquam persuaseris, mer-

Hier. 18.

Amos 7.

Act. 24.

Apoc. 1.

Iaco 1.

Mat. 23.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

B ; cedem

dit se-
micipit
proprie
me.
Nam
in i. ep.
ad Cor.

UNIV

D

22 DE PROCURANDA INDORVM

cedem tamen integram habes. Et si non omnibus paucis tamen ex multis persuadere poteris. Nam neque Apostoli vniuersi tibi persuaserunt, licet cum omnibus disputarent, & mercedem in omnibus affectui sint. Si quidem Deus non secundum bonorum operum euentum, sed iuxta factorum propositum coronas elargiri solet, etiam si diuis oboles conferas, & quod vidus fecit, idem in docentibus operabitur. Noli igitur, cum orbem terrarum saluum facere non possis, etiam parua contemnere: neque maiorum desiderio à paruis te abstrahas. Si centum nequis, decem curam suscipias: si decem non possis noli quinque despiciere: si quinque vires tuas excedunt, vnum ne contemas. Quod si ne hoc quoque possis, noli desperare, noli labari cedere. Nam si parua non contempserimas, assequemur & magna. Quæ beati Patris exhortatio ad recreandas, confirmandosque animos Christi operationum, vel sola est factis, modo le rationi quivis obsequente præbeat. Denique ut communibus non utamur, habet sanæ Indorum causa propria ac peculiaris emolumenta, eademque magni apud Christum pretij. Primum humilitatis, quod Libet omnis istis impentius tanto securior, quanto ab omni humana gloria remorior. Deinde charitatis Christi fidelissimum testimonium, cum extrema indigentia, & periculo tot millium animarum perentium vita ipsa consecratur. Præterea constantia, & patientia quodnam possit inueniri certius vel argumentum, vel periculum hoc ipso, quod plerique maxime gratæ, medio pro Christi gloria deuorato, ut cum multum labores, parum pro-

moerere

SALVTE. LIBER I. 23

moerere videaris: Pene dixim esse in hoc vno Apostolice gloriæ æmulam laudem. Postremo illud mihi verissime persuasum habeo fructus esse pro labore, & merito longe maximos, vehementerque eos decipi, vel desidia, vel ambitione corruptos, qui suas operas in hac Christi vinea parum fructuosè locatas conqueuntur. Quod, ut habet, monstrare erit sui temporis & loci. Illud modò maneat, etiam si penuria quàm maxima existeret, in negotio animarum, tamen Christi lesa fidelibus operariis non minus, vel grauiter, vel alacriter desudandum esse, ubi & illius charitati amplius obsequuntur, & de propria mercede nihil deperio.

CAPVT V.

Quod gentes Indorum quantumuis barbara, auxilio tamen gratiæ ad salutem destituta non sint.

ITAM vero respondendum est prioribus illis rationibus, quibus Indorum causa, & salus oppugnabatur, & respondendum est Deo adiuvante sobrie & vere. Quatuor igitur præcipue obiecta sunt: Diuinæ gratiæ subactio: Naturæ morumque absterditas: difficultas terræ: locorum atque habitacionis incommoda. Principia multos esse homines suis tenebris relictos occulto Dei veroque iudicio, negare non possumus; neque

B 4

homines

Ephos. 6.

homines modo, sed & familias & vrbes, & in-
gras sæpe provincias & gentes. Qui & olim fue-
re, & nunc vsque sunt sine Christo, alienari à
conuersatione Israel, & hospites testamentorum,
promissionis spem non habentes, denique sine
Deo in hoc mundo. Cur autem tandiu eos diu-
na gratia arque electio præterierit, tot animarum
millibus interim pereuntibus, humana ratione
altius arcatum est, quod temerare velle impietatis
fit. Hoc loco Paulus Apostolus cursum co-
habet, & inquisitionem suam ad insecrabilis sa-
pentiæ excella suspendit.

Rom. 11.

Cum enim narraffet
gentes Israele obsecratio vocatus ad Euangelium,
in fine autem etiam ipsum saluum futurum, cum
intrauisset plenitudo gentium, pendens, quæ
profunditas se se obiceret peruestiganti vltæ,
cur Deus incredulitatem Israel diuitias gentium
esse voluerit, & cur eo vsque salutem earum di-
stulerit, eaque oblata repulsum culerit Israel, quasi
verumque populum diuina gratia capere nequiter,
hæc & summa ex sua narratione consequi cer-
nens, sistit gradum, & exclamatione illa mirabi-
li mouit hominem in ignorantia suæ tunc hære-
re, quam per oblitrectissimæ questionis abrupta
præcipitem dari; nihil omittens, vt egregie dixit

Libr. 1.

1. 10.
1. 10.
5.

Ambrosius siue quisquis is auctor fuit de vocatio-
ne gentium (nam stylus magis referre videtur
Prosperum Aquitanicum) de his quæ non oportet
ignorari, nihil contradicans de his, quæ non licet
sciri. Multa enim sunt, inquit, in dispensatione
operum diuinarum, quorum causis latentibus soli
monstrantur effectus, vt cum pateat, quod geritur,
non pateat, cur geratur, negotio in medium de-
ducto,

ducto, & in occultum ratione subducta: vt in
eadem re & de insecrabilibus præsumptio com-
primatur, & de manifestis fallitas refutetur. Idem-
que rursus libro sequente. Et quis inter hæc que-
rulis aur curiosis notum faciet, cur adhuc sol
iusticiæ quibusdam gentibus non oritur, & à tene-
brosis cordibus etiam aunc radios suos veritas re-
uelanda contineat; Satius ergo esset in re tanta,
tamque obstrusa infirmitate nostræ scientiæ
conscisci, tuto negotium integrum Dei: æ quo ve-
roque iudicio committentes, quam dum nimirum
quæ sunt ab oculis nostris abscondita videre con-
tra præceptum, fortassis immensæ lucis fulgore
cæcari. Sed quia creberrima est questio inter infi-
deles, & quæ acris animos pulsare solet & pun-
gere, addendum est aliquid, quod etiam elatam
mentem non satis premar; tamen obedientem ac-
que subiectam non parum consolentur. Id vero ne-
mo melius explicet, quam beatus Augustinus, qui
in hanc questionem diu ac sæpe à se verbatim in-
cidens in epistola ad Optatum Episcopum ita scribit,
Cur autem creentur etiam illi, quos creator
præcivuit ad damnationem, non ad gratiam per-
tinere, beatus Apostolus tanto succinctorie bre-
uitate, quanto maiore auctoritate commemorat.
Deum enim dixit volentem ostendere iram, & de-
monstrare potentiam suam atulisse in multa pa-
tientia vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem,
& vt notas faceret diuitias gloriæ suæ in va-
sa misericordiæ. Et mox, Merito autem videtur
iniultum quòd sunt vasa iræ ad perditionem, si
non esset ipsa vniversa in Adam mala damnata.
Quòd ergo sunt nascendo vasa iræ; pertinet ad
debitam

1. 10.
1. 10.
1. 10.

Epi. 17.

Epi. 17.

Rom. 9.

debitam poenam: quod autem sunt renascendo
 vasa misericordiae; pertinet ad indebitam gra-
 tiam. Ostendit ergo Deus iram suam, id est iu-
 stitiam fixamque vindictam; quae de stitipe inobe-
 dientiae ducitur propage peccati atque supplicij,
 ostendit & potentiam suam, qua bene vitur-
 eriam malis, multa illis naturalia, & temporalia
 bona largiens, commique malitiam ad exercen-
 dos, & comparatione admonendos bonos ac-
 commodans, vt in eis dilectant agere gratias Deo,
 quod ab eis non suis meritis, qui in eadem ma-
 lae pares fuerant, sed illius miseratione discreti
 sunt. Et infra. Notas etiam fecit diuitias misericor-
 diae suae in vasa misericordiae, ita enim quid praes-
 teretur sibi discit, gratis iustificatus, dum non suo
 merito, sed gloria largissimae Dei misericordiae
 ditescitur id damnato, cum quo eadem iustitia
 fuerat & ipse damnandus. Tam multos autem
 nasci voluit, quos ad suam gratiam non pertine-
 re praescribit, vt multitudine incomparabili plures
 sint illis, quos in sui regni gloriam filios promissio-
 nis praedestinare dignatus est vt etiam ipsa reie-
 ctorum multitudine ostenderetur, quam nullius
 momenti sit apud Deum iustum quantalibet nu-
 merositas iustissimae damnatorum. Atque vt hinc
 etiam intelligant, qui ex ipsa damnatione redi-
 muntur, hoc fuisse debitum malae illi vniuersae,
 quod tam magnae eius parti redditum cernerent.
 Haec Augustinus, quibus generaliter quantum
 factae lrae insinuant, rationes attingit, cui tamen
 innumerabilis hominum ac populorum multitu-
 do suo dimittatur arbitrio, id est petere sinatur. Ver-
 rum cum illius, vel illi populum ante vocauerit ad sa-
 lutem,

lutem, illum autem, & illum tandem in sua car-
 citate reliquerit, quis audeat inquirere: Cum le-
 gamus Apostolos aliquando parantes profectio-
 nem in Asiam, vt Euangelizarent; prohibitos esse
 à Spiritu sancto: & rursus in Aethiopia nauigan-
 tes non esse premittos a Spiritu Iesu. Qui ergo ne-
 mini gratiam debet, ille, quem oportet, vocare,
 & quo tempore, & per quem sapientia sempiterna
 disponit. Et quanquam haec, quae de sententia
 Sancti Augustini, imo Apostoli Pauli disputata
 sunt; verissima sunt: sed illud tamen nihilominus
 intelligendum est, nullum vquam hominum
 genus, ita à suo esse auctore desertum, quin pro
 suo modo Dei testimonium, auxiliumque sufficiens
 habere: ita vt sint inexcusabiles diuinae legis
 in suis cordibus scripturae corruptores, ingrati
 beneficij caelestibus patientiae, & bonitatis tanta
 contemptores. Quamuis enim, vt Paulus & Barnabas
 Lystra egregie praedicant, Deus in praeteritis
 generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias
 suas, id quod hucusque etiam in non exigua
 orbis portione accidere videmus: tamen non sine
 testimonio reliquit semetipsum, benefaciens de
 caelo, dans pluuia & tempora fructifera, im-
 plens cibo, & laetitia corda hominum vt ipsius
 naturae admoniti operibus ex his, quae videntur
 bona possent intelligere eum; qui est, & agnoscerent
 quis esset artifex, speciei enim generator haec omnia
 constituit, id est magnitudine enim speciei & creaturae
 cognoscibiliter poterit horum creator videri. Huius
 sapientis sententiam secutus Ambrosius lib. 2. de
 Vocacione gentium, Adhabet
 semper est, inquit, vniuersis hominibus qua-
 dam

Ad. 16.
lib. m

Rom. 2.

lib. 14.

Sap. 11.

2. do. 4. 6.
Rom. 2.

18 DE PROCURANDA INDORVM
dam superius mensura doctrinae, quae etsi paricio-
ris occultiorisque gratiae fuit, sufficit tamen sicut
Dominus iudicauit, quibusdam ad remedium,
omnibus ad testimonium. Non quod sine Christi
fide salutem cuiquam, quod absque, permitat Am-
brosius: sed quod gratia in naturae doctrina lu-
ceat, & sequentem, ad spiritum fidei & charita-
tis inducat. At dicit aliquis hoc loco. Quomodo
credent, si non audiant? Quomodo vero audient
sine praedicante? Praedicabit sane Philippus Eu-
nucho. & Petrus ad Centurionem mitteretur, modo
illi praesent, quod per se possunt. Neque enim qui
per naturam inuitat, deicit per gratiam, si li-
berum non relucetur arbitrium, Quamobrem
idem auctor in eodem opere. Quod si forte etiam
nunc in extremis mundi partibus sunt aliquae na-
tiones quibus nondum gratia saluatoris illuxit.
non ambigimus etiam circa illas occulto iudicio
Dei tempus vocationis esse dispositum, quo Euan-
gelium quod nondum viderant, audiant, atque
suscipiant. Quibus tamen illa mensura generalis
auxilij, quae desuper omnibus semper hominibus
est praebita, non negatur: quamuis tam acerbo
vulnere humana natura sauciata sit, ut ad cog-
nitionem Dei neminem contemplatio spontanea
plene valeat erudire, nisi obumbrationem cor-
dis lux vera diluisset. Quibus profecto verbis
vniuersam Indorum caulam praclare actam esse
ab Ambrosio nemo non videt. Interim verbis
flagitia & crimina omnia istorum, quamuis ven-
niam, neque mereantur, neque impetrant apud
summum Iudicem Deum, leuis tamen omnino
puniantur

Rem. 10.

Aff. 8.

Aff. 10.

2. de vi.
gen. ec.

puniuntur. De his quippe scriptum est, sed parti-
bus iudicans dabis locum poenitentiae, non igoo-
rans quia nequam est uario istorum, & rursus. Ven-
niam dabis peccatis eorum, virtus enim tua iustitiae
inimicus est, & ob hoc quod omnium Dominus es,
cunctis te parcere facis, Denique ut quicumque
sine lege peccauerint, sine lege iudicabuntur, ita
& qui sine Evangelio peccauerunt, sine Euan-
gelio iudicabuntur. Haec eo commemorata sunt, ut
querela multorum aduersus Deum compellatur,
similissimeque teneamus iudicia Dei omnia in tot
& tantorum perditione populorum iustificata esse
in semetipsis.

Exp. 11.

Rom. 1.

CAPVT VI.

Quod Indos Deus iam vocet ad Euan-
gelium.

Verum quod ad institutum nostrum arbitet,
quamquam sunt, ut dixi, non solum homi-
nes, sed populi & gentes longo tempore permit-
te in fidelitati suae: tamen nullum est hominum ge-
nus adeo inceptum, adeo brutum, & laxum, quin
ad Evangelij doctrinam idoneum sit. Omni enim
creatura, quae sub caelo est, praedicari Evangelium
praecipuum est: & in fœderis Abrahae omnes gen-
tes benedicentur: & vniuersa familiae terrae ven-
ient coram Domino, ut adorent. Esse quidem
alias nationes hominum aptiores felicioribus
que Evangelicæ frugis, ut agros fertiliores, negare
plânè

Mar. 16.

Gen. 12.

2. p. 1.

plane non possumus: sed qui omnes vocat, neminem saluandum docet. Sunt hebetes, sunt lubrici, sunt sane. Sed cui minus donatum est, minus requiretur ab eo. Non inuoluat tenuis piger talentum vnum: & vno negotiari potest. Erant in arca Noë trirega siue tabulara infima, & media & suprema, omne genus animantium eo iubente induci, vt cæteris pereuenibus, ipsa seruentur. Non excluditur cornus præ aquila, non lepuleulus præ leone. Ferrus quoque occidere iubetur audeat, & manducare de omnibus non solum volucris, sed etiam reptilibus, & nihil insanandum, & alienum censeat, quod à Domino sanctificatum sit. Habet cælestis ciuitas mansiones plurimas non minus genere, & gradu, quam ipsa numeroseitate mirabiles. Neque aurum solum, & gemmæ, sed pili quoque captatum tabernaculo Dei oblati recipiuntur. Denique qui abiectos istos ac miseros Euangelio inepros purant, & patrie cælestis beneficio excludunt, qui contemnunt, atque pellunt, autidine tandem Dominum, & suum, & ipsorum patrem, seuerè admonentem. Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis: dico enim vobis quia Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est. Opinor non indignos humano iustitragio, & patrocinio, quibus famularus exhibetur Angelicus. Omnes enim ministratorij spiritus sunt propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. Nullum ergo etiam abiectum, & beluinum genus hominum à salute Evangelicæ alienum censendum est, cum Deus neminem vocet, cui non ad id consequendum que vocat, intelligentiam, & gra-

tiam idoneam conferat. Esti enim vocantur multi, eliguntur pauci, tamen nemo vocatus negligitur, nisi qui vocantem, cum liceret, audire contempserit. Notum à sacculo est Dominio opus suum non solum est, quoniam ad omnes ire iussus sumus, neminem præterire, omnes vocare, omnes allicere, omnes conuenire. Quinam ex quibusve assumendi sint, ille nouit, cui est æqualiter cura de omnibus, & tamen non omnes prædestinauit ad vitam. Sed ex omni genere, & natione assumi, & ostensum iam est, & præclaro Eliaze testimonio tandem confirmandum. In fine Prophetiæ illius Dominus loquitur: Et ponam in eis signum & mittere ex eis, qui saluati fuerint ad gentes in mare, in Africam, & Lydiam tenentes sagittam in Italiam, & Græciam ad Insulas longè, ad eos qui non audierunt, & non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam gentibus, & adducent omnes vocates vestros de cunctis gentibus donum Domino, in equis & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrocis ad montem meum in Hierosalem, dicit Dominus, quemodo si insecant filij Israel munus in vase mundo in domum Domini. Et assumam ex eis Sacerdotes & Leuitas, dicit Dominus. Hoc tanto circuitu verborum sacis Spiritus sanctus ostendit, quam esset Dei consilium immobile, nullam esse gentem hominum tam remotam, ad quod Euangelij gratia non perueniret, & de qua pretiosa Deo munera non referret. Signum enim salutis Crucis ponit in frontibus suorum, quod sub Thau olim viderat Ezechiel, & sic armatos mittit

AR. 15.

Sap. 6.

Ez. 46.

Ez. 9.

ad

adgentes in mare, sive vt Septuaginta legunt & in Hebræo est, in Thafis, quo nomine Indiæ remotissima loca significati in scriptura Hieronymus hic refert, & Theodoretus in Ionam, aut immensum mare, vt alij malunt, id est Oceanum. Postquam autem Asiam, Africam, Europamque percurrerint, & ad Insulas vsque vltimas se procaletint, vt non sic loquela & sermo gentium adeo barbararum, vbi non audiantur, & resonent verba eorum; tunc inquit Domino egregium afferent, id est fratres suos, magnum & gloriosum præda apparatus agentes in equis; in curribus, in quadrigis in mulis, & carrucis, quod quid est aliud quam pro diuersitate venientium ad Fidem diuersa esse optata vehicula? Alij equis vehi possunt, vt pote celeri & petnici ingenio, alij quadrigis gloriosi & carrucis præpoces. Sed qui tardiores fuerint & ignobiliores, habebunt etiam ipsi sua vehicula. Si equis minus sunt apti, at mulis insidere poterunt: si quadrigæ non erunt, at non deerunt vel carrucæ, quibus imponantur. Vt non solum Græci & Sapientes; verum etiam barbari & rudes in domum Domini, quæ est in Hierusalem, id est in Ecclesiam Christi congregentur. Acque vt intelligant omnes, etiam in istis beneficiis esse Deo nostro, eligi de his ipsis Sacerdotes sibi & Levitas. Distribuet, inquam, spiritum suum, & charismata non solum Apostolis, & Israel, verum etiam gentibus, vt cum Petrus, qui est cæli ianitor, viderit Dei domum diffusam in eas pariter, prohibeat aquam, quæ introitus est Ecclesiæ: fratres quoque si forte clarius discerent, ipso

Hierony.
Theod.
vultu in
16. 178.

Ps. 18.

Ab. 10.
Ab. 11.

ipso exempla ac testimonio diuino edocti conticebant. Nihil enim magis confirmat animos fidelium Christi prædicatores, quam testimonium Spiritus sancti per dona sua, & charismata, quæ partitur, vt vult. Et quidem dona spiritus, signa & miracula, quæ in Fidei prædicatione innotuerunt, his etiam temporibus, quando charitas vsque adeo recessit, enunciate longum essent in Orientali illa India, cum in hac Occidentali. Res Iaponensium noxæ iam sunt. Sinarum regio ingens diu tentata, iam vniuersæ aperta navigatione Lusitanorum, & nostrorum ex noua Hispania. De Mexicanis multa narrantur. De Insularibus ipse quoque aliqua ex parte nonnulla conspexi. Historiæ inueni noui orbis loquuntur multa, & miranda, & veta, quorum hodie quoque testes satis Fide dignos habemus. Duo, quæ recentia sunt exempli gratia non morabor apponere. Formosa in sua infidelitatis errore obstinata, & superstitioni cuidam veneficæ adidolissima, quæ cæteris omnibus in illa familia baptizatis sola repugnauerat: morbo iam vltimo laborans missi ad sacerdotem, vt ad se festinaret, non enim se posse exire de vira, nisi aqua prius salutari perfunderetur. Semel arqueterrum accessit tandem venit, inuenit animum in extremis agentem, & baptismum magno affectu poscentem: rogat, cur tandiu distulerit: respondet illa, sibi nihil minus fuisse semper in animo, quam fieri Christianam, oderat enim, vel ipsum nomen, sed tamen mortui iam propinquanti assidue sibi inueniem candidum, qui antea vitam acriter reprehenderit, & Christi religionem quanto cyus suscipere persuaderet.

C

cont. 2

contra vero terram quendam Æthiopen altera ex parte partiam ſuperſitionem diu incolente: & eum anxia diu hareret, tandem vicille iuuenem Chriſti: ſtatim eum ſibi baptiſmum deſiderium accenſum, vt nihil aliud lamentaretur, quam te à prima etate non fuiſſe Chriſtianam. Quid multa? Interrogata de ſiſte pro vxore, & penitentiã ante actã vitã magno dolore ſignificans, baptizatur, & baptizata procius animam eſſat, ipſo ſacerdote cum cæteris, qui aderant, admirantur vehementer, cuius ego factum narratione cognoui, qui etiam legitimo teſtimonio probatum ad Episcopum ſuum tranſmittendum curauit. Fuit vir quoque apud nos, qui hodie etiam viuente, coniugatus in valle Humai vocata, olim baptizatus, & teſtimonium habens bonum in ſimplicitate ſua, & ſobrietate. Hic grauius ægrotauit, cum mortuus omnino crederetur ab vxore, quæ ſola eadauer viri ſentabat opertum, expectans ad teſpulturam alicuius adiutorium (erant enim ſoli in loco ſatis remoto) triduum integrum ſacuit, vt perubatur, exanimis, panno coopectus: cum repente mouere te cepit, & vxorem admirantem ac patientem vocans, vera eſſe dixit, quæ à Patribus dicebantur de vita ſorum. Nam & te perducum à quodam multa ac ſtupenda vidiffe. Cam res ſacerdoti innotuiſſet, qui hominis iudicatem optime noſſet, & miraretur tanta de rebus ſpiritalibus, & occultis ex ordine referentem, iam morbo leuatum ad Archiepiscopum examinandum tranſmiſit: cuius conſilio, & à noctis fratribus, & à multis aliis diligenter interrogatus, æpote, & reſponſionum orũne, & ſenſu, & ipſa

tulua

velut conſtantia, & lacrymis ac profundo quodam affectu declarauit illa omnia non aliter ſibi potuiſſe innotefcere, quàm facta ſuper eum manu Domini mirabilem extaſim. Id quod vitã demum innocentiã factis poſtea confirmauit: atque hodie quoque Dominicus (hoc hominis nomen eſt) dicitur multa narrare de ſæculo futuro iis, quos audituros viſitit iudicat. Fere euſdem exempli eſt cum illo Curmacuriali, de quo Auguſtinus ſcribit in lib. de Cura pro mortuis agenda, & cum illo altero Sceelſio, de quo narrat in hiſtoria Anglica. Non dubium eſt quin Deus charam habeat ſalutem Indorum, atque ex his numeroſiſſimis populis multos in regnum Chriſti adoperit, perducendos ad patriam eo ordine, & modo & tempore, quod ipſe conſtituit. Firmum enim fundamentum Dei ſtat habens ſignaculum hoc, Cognovit Dominus, qui ſunt eius.

Aug. de
cura pro
mortuis
lib. 11
red. lib.
de
hiſto.

2. Tim. 4.

CAPVT VII.

Quomodo Indorum ingenia tractanda ſunt, vt Chriſto ſacrificiant.

Sed ingenium barbarorum, moreſque belluini nobis ſtomachum mouent. Primum quidem debemus non eſſe nobiſmetiſtis ſapientes, ſed humilibus, vt monet Apollolus, conſentientes. Deinde reperendum eſt ſedulã Chriſtum pro omnibus eſſe mortuum, vt qui viuunt non ſibi viuunt, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt, ſed quia

Rom. 14.
1. Cor. 13.

C 2 non

non hoc, vt par est, estimamus, ideoque charitas Christi non virget nos. Quod si pro barbaro, & Scythia mortuus est Christus, profectò à salute non alienantur homines, si dici potest, etiam irrationales, quod oportet etiam, atque etiam aduertere & animo altius insculpere. Non enim extiget amplius à quoquam Deus, quàm illius natura Deo adiuuante præstare queat. Barbaros præ Gæcis atque Indas nonnullos præ nostris si quis dispiciat, nihil aliud fere censet, quàm præ hominibus rationalibus irrationalia iumenta. At vtriusque Dei bonitas locum parat, vtrique ad do-

Hier. 31.

Ps. 111.

Ambros. in

Psal. 35.

Hieron. in

Gen. 1.

Gen. 1.

Gen. 1.

Gen. 1.

Gen. 1.

Gen. 1.

Gen. 1.

Gen. 1.

Gen. 1.

Gen. 1.

Gen. 1.

Gen. 1.

Gen. 1.

Gen. 1.

Gen. 1.

Gen. 1.

Gen. 1.

tes. At non percipit quæ Dei sunt, & stulticia est illi quicquid spiritualiter dicitur, nec potest intelligere. Adhuc noli repellere, & istum potest ac vult saluare, qui necinim vult perire. Mysticia fidei pronuntiat, neque intelligit, imo vix etiam pronuntiat: sæpe dicendo, sæpe incuscando nihil peno imbutur, semper hebes, & truncus, perinde atque iumentum canere doceas. Rursus aio, ne desperes irrationalis est, iumentum denique Æthiops aut Indus. Audi Ambrosium istos esse regendos verbi capistro ad Fidem. Neque enim si facis ratione non potest capere, quæ doceatur, non etiam poterit quantum sufficit Fide apprehendere, vt saluus fiat. Alioqui si non potest credere, vt illum oportet, quomodo qui non crediderit, condemnabitur? Nisi prædicatione Euangelij contendas damari posse, saluum esse non posse. Quod impium necis avertat Deus à Christiano. Cerrissime igitur renuendum est nullam barbariam, seu carece ad Fidem necessario. Indi porro, omnibus consentientibus, non vique adeò ingenij ac sensus inopes sunt: quin potius, si velit animum appellere, acuti facis. At moribus, inquis, Indus est inuerecundis, ventri, & venæ, imo reuelatione obsequens: superstitionis mire obseruator, & tenax. Et isti etiam salus est, si regatur. Chano & fuzno constringe maxillas, onera congruenter, adhibe, si opus sit, stimulum. Quod si calcitrant, noli iracundiam adigere, sed punge moderate, & cohibe paulatim, donec te assuetum præbet obedientem. Nempe si equus tuus impingat calcem, siue equitem docto, seu fuznum depulit ore, non ita

1 Cor. 13.

1 Cor. 13.

Marc. 16

Ps. 111.

statim ferro enecas, aut domo abiicis, propterea quod rem tuam, ac precium pecunie tue non vis tibi petre. Quod si homo doctrinam statim non accipiat, neque se docenti bene accommodet, statim fastidendus, aut exterminandus erit. Neque Christi precium, & sanguis cogitabitur. Seruilem plane naturam esse barbarorum experientia magna ex parte docuit. Ac fere nisi mems, & vis aliqua afferatur, more puerorum, obedire continentur. Quid igitur liberali cantum, & virili ingenio salus speranda est? An etiam puero *paedagogus* in Christo adhibendus est? Est plane, est disciplina quaedam cautior, & vigilantior exercenda, & virga interdum utendum, sed in Christo, compellendi sunt intrare ad cenam, sed in Domino. Non enim quæ ipsorum sunt, sed ipsi querendi. Scriptum est, virga, atque correptio tribuit sapientiam: puer autem qui dimittitur volucri lare, confundit matrem suam. Et rursus, seruis verbis non potest erudiri, quia quod dicit intelligit, & respondere contemnit. Et alibi, Cibaria, & virga, & onus asino: panis, & disciplina, & opus seruo, operatur in disciplina, & querit requiescere: laxa manus illi, & querit libertatem, id est, cum adhuc premitur opere, cogitat desidiam, quid erit, si se solutum, & vacantem viderit? *Fogam sane cogitabit, atque idem adiungitur, iugum, & lorum curvant collum durum, & seruum inclinant operationes assidua.* Et mox, mitte illum in operationem, ne vacet: multam enim malitiam decuit otiositas. Ac licet præcepta hæc de motibus data à sapientibus de administrando & regendo conuenienter vniuerso man-

cipiorum genere perspicue loquantur, & vere: quod experientia quotidiana satis indicat in his regionibus, vbi nulla domestica obsequia, nulla externa opera nisi à seruis Æthiopijs sunt, quarum re vera mores disciplinam seueriorem, & assiduos labores exigunt: tamen de iis etiam accipienda sunt, qui, & si conditione serui non sint, ingenios tamen mores non præ se ferunt. Etenim iisdem testimonij leuitatem rigidiorum aduersus contumaces homines adhibendam, etsi olim seruis leuisset, tamen aperta experientia rei sacrosanctorum Augustinus prohibetur scribens contra Donatistas & Circumcelliones genus hominum improbitissimum ac seuiissimum. Illud autem ab eodem glorioso Patre sæpe vsuatum, magno opere ad rem pertinere arbitror: quemadmodum olim sub veteri testamento fuisse multos, qui ad gratiam noui testamenti pertinere, id est, qui non spiritu seruitutis in timore, sed spiritu dilectionis, vt Dei filij docerentur: ita nunc quoque sub Evangelio in Ecclesia plurimos esse, quibus veteris testamenti status & institutio quodammodo congruat, homines magna ex parte animales, spiritum vix habentes, Quj tamen à latuita via non procius excludantur, sed pro suo modo conuenienter infundendi sunt. Hoc mihi verò nos celestis sapientia antiquam illum populum certuicolum duabus maxime rebus fecerimus, labore, & metis: quod vtriusque seruum est proprium. Laborem quidem & inuolutam quandam occupationem videre licet in multitudine sacrificiorum, locutionum, vñctionum, rituum, obseruationum, ceremoniarumque omnium, ita his vt

detineantur, vt vix idola sua & commenta cogitare sineantur. Metum verò quæ legis pagina non incuteret? Vt terrore suppliciorum, & iplo tæpi is iam factò periculo ad præcepta salutis appellerent animum, & contentione deposita, Ducibus suis discedere obedire. Tale sane erat eorum ingenium, meliora ac celsiora non caperet. Quamobrem per Ezechielem Dominus ipse reatur, Eo quòd iudicia mea non fecissent, & præcepta mea reprobasent, & sabbatha mea violassent, & post idola patrum suorum iussent oculi eorum. Ergo, inquit, & ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non viuunt. Iraque Hebræj atque carnalis populi more maxime legendas esse nationes barbaras has, præsertim Æthiopum & Indorum Occidentalium gentes, vii & per occupationum assiduarum salutare onus ab otio, & libidine reuocentur, & per timoris inculli frænum in officio contineantur, cum antiquæ ætatis exempla, tum verò periculis cuiusque recens & quotidiana experientia copiosissime, ac manifestissime declarauit. Hoc enim est lorum & iugum, quod sapiens commendat: hæc virga & onus. Hoc modo ad salutem vel iniuri compelluntur intrare. Quæ non eo commemorata sunt omnia, quo vim & lauidiam à Christi viceribus alienissimam in Indorum nationes vilo modo probem, aut tanquam in teruos dominandum putem, sed vt ostendam etiam illiberali & difficili ingenio non esse salutem desperandam, si & patienter feratur, & sapienter regatur. Charitas omnia sustinet, omnia sustinet, omnia speratpatientis est, benigna est. Senectus ergo

Ezech. 6.

Ezech. 33.

1. Cor. 13.

ergo quæcumque exercens est, à charitate aliena esse non debet, Charitatis porò nihil est ita proprium, quàm vt non querat, quæ sua sunt. Hanc si & animo intime seruet, & re ipsa declarer, qui infirmorum, & insipientium morbis curandis austeriorem se se interdum exhibet medicum, nõ est timendum; ne hominum animos subditorum, ita offendat, vt vel à se, vel ab Euangelica simplicitate alienet. Facile enim recuperat charitatem, quos disciplina commouerit. Imo verò per vtilem timoris vim ad libertatem filiorum paulatim homines diuinitus inducuntur.

CAPVT VIII.

Barbarorum ineptitudinem non tam à natura, quàm ab educatione, & consuetudine proficisci.

Adam verò, id quod plurimum interesse arbitror, omnino ad istam ineptitudinem animi morumque Indicorum feritatem non ita facere naturalium, hispide, aut aëris natiui causas, quem admodum diuturnam educationem, & consuetudinem bestiarum vice non valde dissimilem. Equidem & olim ita mihi persuaseram, & rebus ipsi iam modo confirmatur ab ea sententia auelli minime possum. Ac generaliter sanè si quis contempletur, in humano ingenio longè plus efficit educatio, quàm natura. Et si enim vim habet non

non paruum genus, & parria, cum Apollolus Paulus Epimenidi Poetae subleatibat de Cretensibus. Cretenses semper mendaces, male bestia, venites pigri, tanquam ad morum peruersitatem patria multum conuulserit, notumque illud sit alterius Poetae.

Horatio.

Horatium in crasso iurares aetas ualenti:

Tamen infinitis partibus superat uix instructio, & exempla ab ipsa infancia per sensus insculpta rudi adhuc, & tenero animo. Sunt hae uix formae mentis humanae, quibus imbuta ad appetendum, ad agendum, fugiendumve propria ac familiaris preensione fertur, quemadmodum natura quatuor iuxta formam sibi insitam operatur.

Quae propter illud Philosophi probant omnes, non asserre dolorem consueti, sed voluptatem: & consuetudinis vim, alicui esse naturam, & illud nostri sapientis, Adolescens iuxta viam suam etiam cum senectute, non recedet ab ea. Ac re vera nulla est tam barbara natio, nulla tam stupida, quae si ab ineunte aetate accurare, & generasè educeretur, non deponat barbariam, induat humanitatem, & mortui elegantiam. Videamus, vel in ipsa nostra Hispania homines in pagis quibusdam natos, si apud suos perseuerent, ineptos haberi, ac ridiculos: eisdem traductos in scholas, aut Curiam, aut celebres urbes, tunc solertia, ingenio praestare, nemini cedere. Ipsos Aethiopiis liberos, quibus nihil apparet abluendum, in palatio inuictos, adeo promptos ingenio, & ad quiduis peritas videas, ut si colorem deturbas, nostros potas. Plurimum potest consuetudo in omni genere morum in utraque parte, & boni, & mali.

mali. Quamobrem D. Chrystol. ubi mores perditos seruatorum exposuit, parumque idoneos dixit ad virtutis doctrinam capessendam, sapientissimè adiunxit: Non id quidem natura causa: ab-

*Hom. 4.
in epist.
ad Titum*

venum propter conuersationis vitæ negligentiam, solent enim huiusmodi in iis, quae mores tangunt, negligi à Dominis. Nihil enim ferme aliud curant, in quorum potestate sunt, quam ministerium suum. Quod si mores illorum componere aliquando studeant, & hoc sui gratia tantum faciunt, ne illis negotia exhibeant, molestique sint. Quae B. Paris sententia nostrorum hominum uaticinato mihi videtur: Accursant naturam, moresque barbarorum, ipsi nihil adhibent curae, nisi ut ieruis vranur ad suas priuatas commoditates. Quae igitur ratione homines pecudum instar enutritos ad fidei doctrinam ineptos esse causatis? Si ipse ita esses informatus, inzer ista & te quid quæso discriminis interretel: Audi eundem Patrem in causa adhuc seruatorum immorantem, Cum iugiter sic negligatur, inquit, neminemque habeant, cui componendi illos, ac formandi studium sit, merito ad ipsa nequitiae prærupta ac precipitia deuoluuntur. Si enim ubi Pater instat, & Mater, & Paedagogus, & Nutritus, & Magister, & aequales, ipsaque libertatis opinio, & alia plurima, perdidisse quisquam sanctorum contubernia consuetudineque desinat, quid putas his omnibus destitutus, qui quotidie celestibus committentur hominibus, & cum quibus uolunt licet congruediuntur, cum sit nemo, qui ipsorum conuersationem amicitiaque diligit? Quid arbitraris eiusmodi homines fore? Nemo

*In eadem
Hom. 1.*

ad

44 DE PROCURANDA INDORVM
 ad supremos scelerum vertices euasuros: Idcirco
 difficile est profecto seruum fieri bonum. Hactenus
 ille. Non erga naturam barbarorum deinceps
 neculemus, sed locordiam potius nostram, & neg-
 ligentiam. Perdifficile negotium est dediscere
 naturales, & consuetudinem inueteratam, atque
 inde ad mores, & inuitatos, & sensui ac libidi-
 ni penitus inuicundos transformari. In omni anti-
 quitate fuit non mediocri labor Euangelij Ma-
 gistrorum in transferenda ad Fidei regulas, &
 conuersationem veteri hominum consuetudine.
 Testis est historia vniversa. Multa Iudæis legi as-
 fueris Apostolica Ecclesia condonant, vsque dum
 prorsus exiit Mosero, Christum induerent. Multa
 de Athenicismo tolerauit antiquitas: in ipsis pri-
 mæuis Christianis magna alioqui miracula eden-
 ribus vix vicissimarum cruor elui poterat, vt opor-
 tuerit Apollolum sapius ea de re monere Corin-
 thios. Scribit Gregorius Papa ad Augustinum Ang-
 glorum primum Episcopum mores gentilicos, &
 patrios paulatim debere emendari, & patienter
 toleranda esse, quæ non possunt, ita facile corri-
 gi. Lectio omnium pene nationalium Concilio-
 rum indicat peculiarem sanctorum Patrum cu-
 ram in relegendis paulatim ritibus quibusdam
 maiorum. In Africa multa vsque ad sua tempora
 Augustinus perdurasse restant. Ne igitur despere-
 mus, aut tumulemur, si de pristina barbarie,
 & superstitione, & animalli vita in baptizatis In-
 dorum populis multum adhuc permanere videa-
 mus, cum præsertim, & ipsorum ingenia rudio-
 ra sunt, & nostra diligentia nullo modo cum ve-
 terum labore comparanda. Mores sensim mutan-

1082
 Cbr. a.
 pist. 1. ad
 Cor. bo. 7.

1083
 Reg. 1. 17.

1084
 44.

tur in melius, Fides Christi magnam totius huma-
 ni sensus, & affectus habet abnegationem. Pro
 iusto nom mediocri computandum est, quicquid
 ex tam homida, tamque inculca barbarie huma-
 nitas, aut etiam Christianitatis eluceat. Exem-
 plo ac solacio sit Dominus omnium, qui popull
 cetuicosissimi mores adeo ingratos, & insuauis
 sustinuit per annos quadraginta, imo plusquam
 quadringentos: quem tamen, & delere facile
 poterat, & magnis potius beneficiis inuitabat, vt
 hominis improbitatem Dei patientia benignital-
 que superaret.

C A P V T IX.

*Quod lingue difficultas non deterret de-
 beat ab Euangelij propagatione.*

Sermonis autem, & locorum difficultates non
 exigunt illæ quidem sunt: sed vt charitatem
 exerceant hominis Dei, non vt extinguant. Apo-
 stolis quidem datum scimus donum esse lingua-
 rum, propterea quod pauci Christi præcones to-
 to orbe salutis nunciandi breui insonare debebant.
 Quamobrem Paulus gratias agit Deo, quod om-
 nium lingua loqueretur. Quandiu vero generale
 illud munus spiritus in Ecclesia perdurabit, neque
 apud veteres competum lego, neque ego facile
 dixerim. Illud pro comperto habemus prædica-
 tionem Euangelij posterioribus sæculis processis-
 se, cum iunguatum dona cessarent, sed charitas
 omnium

1. Cor.
 14.

omnium donorum maximum studiosè ageret, vt quod deerat in dono, augetetur ad meritum. Profectò enim posteriores hac in re, & si secus aliis fortasse videtur: non ita infeliciores fuere maioribus. Etenim vt Christus ad Thomam dixit, Fidem ex oculis, & tactu colligentem, Beati qui non viderunt, & crediderunt: ita etiam dicere quispiam queat beatos eos, qui non acceperunt sermonem, & tamen prædicauerunt. Hic enim vtrumque mercedis est loco, & pugnare, & ipsa sibi arma expensis propriis parare: & prædicare inquam, & sermonem necessarium prædicationi ducere. Vt ergo in prima rerum conditione, ita naturas instituit summus opifex, vt vnumquodque perfectum ederet iuxta genus suum, nullo tenax labore, nullo cæli circuitu: mox iusta semen proferre, vnde terra laborata genus vnumquodque repararet: ita sane oportuit in regeneratione mundi per verbum idem omnipotens primas stirpes diuinitus perfectas surgere, deinceps harum seminibus accedente humani studij labore genus Evangelicum propagari, cum iam, & numero multi essent, & temporum non premetentem angustia. Beati quidem oculi, qui videntur Dominum: sed beati quoque qui non videntur, & crediderunt. Faciles quibus Spiritus sanctus dedit donum linguarum, interpretationem sermonum: at non infelices, qui per charitatem spiritus de suo ponunt in opere Domini, quod non acceperunt. Quamquam, & hoc ipsum posuisse, accepisse est. Iam illud multum mouere nos debet, quòd videmus ad gentes profundi sermonis, & ignote lingue homines

Ios. 10.

Ios. 10.

Ios. 10.

mines penetrare luci spe, nec deteteri barbarie immensa, sed vniuersa mercium grana lustrare, non Æthiopum innumerabiles linguas, non Sinarum, non Tartarorum, non Brasilientum, non extremi Oceani litora reculare, & quicquid inter Mendacinum Promontorium, & Fretum Magellanicum situm est infinitis terre, ac maris spatii, idque vtroque ex latere, & Boreali, & Australi, magno studio obire: denique, & si quem tellus extrema refuso summouet Oceano, vel si quem extenta plagarum, Quatuor in medio dirimit plaga solis iniqui, hunc perstrucant, huius lingue vel balbutientes se accommodant, vt aurum, argentum, ligna pretiosa, merceque exquisita ad suos euehant, quæstum vndique augent: tam longam, & periculosam peregrinationem amidissime suscipiunt, vt profecto admirabile sit omnes pene portus vniuersæ Oceani, omnes sinus orbis terrarum strationis nauium Hispaniensium tenent, omnes Indorum Satrapas cum nostris mercatoribus & nautis commercium habere. At qui pretiosissimas merces quarimus animas Dei imagine insignes, quæ lucra nou incerta, aut breuia; sed æterna in cælis speramus lingua difficultatem, locorum asperitatem cauamur, vt appareat vere prudentiores esse filios huius sæculi in generatione sua filis locis. Et sermonis quidem difficultas in hoc spatio regio Pitu magna ex parte leuata est, cum generalis illa Indorum lingua, quam Quichuanam vocant, vbi que in vfu sit, & ea ipsa non ardua seim præterim ad artem iam redacta diligentia, & studio viri de Indorum natione optime meriti. Quod si in sapientioribus

Virg. 1.
C. 10.

Ios. 10.

R

riocibus prouincis ea potissimum viget quæ appellatur Aimara, neque ipsa est valde difficilis, neque multùm ab illa altera abhorrens. In Mexicano Regno aiunt esse linguam quoque generalem, vt facilius sit communicatio inter se tam multorum populorum, & gentium. Quod si Christianus Princeps id effecisset in Christi gratiam, quod barbarus Guainacapa imperio suo effecit, vt vna lingua omnes vterentur, aut vna certe vbique haberetur, profecto maximam prædicationi Euangelij commoditatem fuisset allaturus. Verum vbi id fieri minus potest, superest, vt charitas ardens in Christum, industria, & labore perficiat, quod deest naturæ. Quæ in re P. Francisci Xaverij admirabile extat exemplum, qui in perdiscenda Malauarica lingua tantum operæ, & sudoris posuit, tandemque in Iaponensi, atque alijs longè inter se diuersis, vt si Apostolico dono linguarum præditus esset, non posset maiore gloria Christi nomen in tanto terrarum orbe vulgare. Certe enim Charitas omnia potest & cum linguæ cessatiu, vna charitas pro omnibus est.

1. Cor. 13.

CAPVT X.

De Habitatione inter Indos.

INter obiectiones supra propositas postrema petebatur ex incommoda habitatione barbarorum. Huic modo respondendum est hoc ex-

cepto

cepto quòd questio illa grauis, Verum expediat sedem figere inter Indos, quòd vulgò doctrinas tenere dicunt, an potius discutendo inter eos verbum salutis disseminare, quod proprium est missionum, in suum locum referenda est, vbi Deo proprio accurate tractabitur, & quid habeat commodi vel incommodi res vtraque, explicabitur, cum veto quibus incommodis melius ac facilius occurrat queat. Illud tantum nunc agitur, vt neque asperitates locorum, neque impedimenta itinerum, neque verò habitationis ipsius Indicæ ratio præpostera Christi seruum ab instituto retardent. Et quidem labores arumque iter mari terraque facientium, & multæ, & graues sunt. Verum quis aliter sibi persuaserit, nisi demens sit, cum patria, atque amicis, & charis omnibus relictis velut alter Abraham peregrinatur, & exit nesciens, quo eat? Ego inquit, ero merces tua magna nimis. Hoc Apostolicum opus, hæc gloria propria. Et tamen qui misit suos sine pera, & sacco, & argento, quærit ab ipsis. Nunquid aliquid defuit vobis? Nulquam diuina Providentia, neque certius, neque dulcius sui experimentum præbet, quàm cum illius ope fretus incertas sedes, & humana præsidia incerta constituit experiri. Paulus Apostolus clamat, sint mores sine auaritia, contenti presentibus. Ipse enim dixit, Non te deseram, neque derelinquam, ita vt sident dicamus, Dominus misit adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Iam veto quod de habitatione rara, & incommoda barbarorum multi causantur, Pri-

Gen. 14.

1. Cor. 13.

Gen. 1.

Mat. 10.

Luc. 21.

Mat. 11.

2. Cor. 12.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

Mat. 23.

D
mum

riocibus prouincis ea potissimum viget quæ appellatur Aimara, neque ipsa est valde difficilis, neque multùm ab illa altera abhorrens. In Mexicano Regno aiunt esse linguam quoque generalem, vt facilius sit communicatio inter se tam multorum populorum, & gentium. Quod si Christianus Princeps id effecisset in Christi gratiam, quod barbarus Guainacapa imperio suo effecit, vt vna lingua omnes vterentur, aut vna certe vbique haberetur, profecto maximam prædicationi Euangelij commoditatem fuisset allaturus. Verum vbi id fieri minus potest, superest, vt charitas ardens in Christum, industria, & labore perficiat, quod deest naturæ. Quæ in re P. Francisci Xaverij admirabile extat exemplum, qui in perdiscenda Malauarica lingua tantum operæ, & sudoris posuit, tandemque in Iapponensi, atque alijs longè inter se diuersis, vt si Apostolico dono linguarum præditus esset, non posset maiore gloria Christi nomen in tanto terrarum orbe vulgare. Certe enim Charitas omnia potest & cum linguæ cessatiu, vna charitas pro omnibus est.

1. Cor. 13.

CAPVT X.

De Habitatione inter Indos.

INter obiectiones supra propositas postrema petebatur ex incommoda habitatione barbarorum. Huic modo respondendum est hoc ex-
cepto

cepto quòd questio illa grauis, Verum expediat sedem figere inter Indos, quòd vulgò doctrinas tenere dicunt, an potius discutendo inter eos verbum salutis disseminare, quod proprium est missionum, in suum locum referenda est, vbi Deo proprio accurate tractabitur, & quid habeat commodi vel incommodi res vtraque, explicabitur, cum veto quibus incommodis melius ac facilius occurrì queat. Illud tantum nunc agitur, vt neque asperitates locorum, neque impedimenta itinerum, neque verò habitationis ipsius Indicæ ratio præpostera Christi seruum ab instituto retardent. Et quidem labores ætarnæque iteri mari terraque facientium, & multæ, & graues sunt. Verum quis aliter sibi persuaserit, nisi demens sit, cum patria, atque amicis, & charis omnibus relictis velut alter Abraham peregrinatur, & exit nesciens, quo eat? Ego inquit, ero merces tua magna nimis. Hoc Apostolicum opus, hæc gloria propria. Et tamen qui misit suos sine pera, & sacco, & argento, quærit ab ipsis. Nunquid aliquid defuit vobis? Nulquam diuina Providentia, neque certius, neque dulcius sui experimentum præbet, quàm cum illius ope fretus incertas sedes, & humana præsidia incerta construit experiri. Paulus Apostolus clamat, sint mores sui auaritia, contenti presentibus. Ipse enim dixit, Non te deseram, neque derelinquam, ita vt sident dicamus, Dominus misit adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Iam vero quod de habitatione rara, & incommoda barbarorum multi causantur, Pri-
D mum

Gen. 14.

1b 11.

Gen. 1.

Mat. 10.

Luc. 21.

Mat. 11.

Zach. 11.

1b 11.

1b 11.

1b 11.

30 DE PROGRAMMA INDOORVM
mum sunt plane frequentissimæ provincie Indo-
rum, & populi numerosissimi. vbi commodè &
fructuose Christi doctrina radi possit. Id quo-
que quod diu eslagitarum, & non ha du-
dum institutum est de reductione Indorum
ad certos populos, vt non ipsarum more fera-
rum, sed communiter oppida inhabitent, dici
non potest quantæ sit utilitatis tururum ad
omnem vitz barbarorum informationem. De-
inde sicut saluator suos admonuit, si non re-
ceperint vos in hac ciuitate, fugite in aliam;
Amen dico vobis non consummabitis omnes
ciuitates Israel, donec veniat regnum Dei: ita
nobis quoque dictum arbitremur, vt disper-
sos fratres nostros queramus: quod si alicun-
de, aut locorum iniuria, aut sermonis incom-
moditate depellimur, aut ipsa rerum necessitate
virgemur, trahamur ad alios. Neque enim
timendum est, ne aut electos, Dei sermo præ-
tereat, aut vbi laboret vtiliter, Christi opera-
rius non inueniatur. Dabit Dominus, dabit ver-
bum Euangelizantibus virtute multa, qui
diuina autoritate promisit, Ego
poni vos, vt eris, & fructum
plurimum alte-
raris.

Mat. 10.

367.
440.15.

CAPVT XI.

Quod Euangelij ministri curare debeant,
ne impedimentum Euangelio
ponant.

QVI verd Euangelizandi munus suscipiunt,
curare magnopere debent, ne Euangelio
ipsi impedimento sint. Accidit enim sæpenu-
mero, vt Indorum desidiã ac recordiam ij
maxime acculent, qui ministerium suum mini-
mè implent: qui si diligentius se ipsos excute-
rent, synceriusque iudicarent, profecto inueni-
rent ipsis perius, quam Indis tribuendum esse,
quod interitum minus feliciter res Christiane
processerit. Quidam, inquit Paulus, non synce-
re Christum annuntiant, quidam autem ex bo-
na voluntate. Quin etiam addit, canes quæ suã
sunt querere, non quæ Iesu Christi. Quominus
mirandum est si de nobis etiam tale aliquid dici
queat. Vtinamque illud ad nos minime pertineat,
Vt vobis qui circumis mare, & ardam, vt fa-
ciatis vnum profelytum, & cum factus fueris,
factis illum filium gehennæ duplo, quam estis
vos. Quod vehementer Augustinus execratur in
libro de Fide, & operibus, Nec sic, inquit, fa-
ciamus Christianos, quomodo Iudæi profelytos,
quibus Dominus ait: Vt vobis & cætera. Sape
etiam quos pastores cura, beneficentia, fide ser-

Phi. 1.

Mat. 23.

Lib. de Fi-
de, & op-
er. 26.

D 2 tice

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA

DIRECCIÓN GENERAL DE

CAPVT

act. 1.
Ann. 3.

rite optatur, hos potius fauos lupos miseri gre-
ges experiantur. Comminantur certe diuinæ li-
teræ nobis, Qui violenter, ait Michæas, tollitis
pelles eorum desuper eis, & carnem desuper ossi-
bus eorum. Atque alius quoque Propheta; Odio
habuerunt corripientem in porta, & loquentem
recta sine persecte abominati sunt. Idcirco pro
eo quod displicebatis pauperem, & prædam ele-
ctam tollebatis ab eo. domus quadro lapide
ædificabitis, & non habitabis in eis, vineas
plantabitis amantissimas, & non bibetis vinum
easum. Quod profecto vaticiniū vereor ne Indicæ
opes nimium experiantur, cum instat foranij ni-
mium prosperæ fortunæ, & oriantur, & occidunt,
& quæ de meretricibus congregata sunt, ita Deo
comminante, vsque ad meretricis mercedem
reuertantur. Festinata quippe substantia minu-
tur, deficientesque sicut humus deficient, quo-
miam non prosperabitur possessio scelerata. Igi-
tur temporales Domini Indorum, ne cupiditate
& violentiâ salutem eorum impediunt, timen-
dum est. De nobis autem, id est, de ministris
Ecclesiasticis fortassis non sit minor querela, at-
que vitam minime ad nos pertineant illa pro-
phetica, Principes eius in medio eius, quasi lupi
rapientes prædam ad effundendum sanguinem,
& ad perdendas animas, & auare sectanda lucra.
Propheta autem eius lineabant eos absque tem-
peramento, videntes vana; diuinantes eis men-
dacium, populi terræ calumniabantur calum-
niam, & respiciant violenter egenum, & pau-
perem abligebant, & aduenam opprimebant ca-
sumnia absque iudicio. Siu; temperamento hi
liniunt.

Mich.
Præf. 19.
Ecc.
Brid.

Ecc. 2.1.

liniunt, qui peruersis ausis colorem viderumque
querunt, etiam si nulla vera ratione subliant.
Sed illud formidandum & dolendum, quod ad-
iungit sermo diuinus. Et quasiui de eis vitum,
qui interponeret seipem, & stare oppositus con-
tra me pro terra, ne dissiparem eam, & non in-
ueni; & effudi super eos indignationem meam.
In igne enim itæ meæ consumpsi eos, viam eo-
rum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.
Nec dissimilis Michæas est, Principes eius in iu-
neribus iudicabant, & sacerdotes eius in merce-
de docebant, & super Dominum requiescebant
dicentes, Nunquid non Dominus in medio no-
strum? Non venient super nos mala. Propter hoc
causa vestri Sion quasi ager arabicus, & Hierusa-
lem quasi æreus lapidum erit, & mons tem-
pli in excelso soluarum. Sophonias quoque
inclamat, ac post multa concludit, Desolatz
sunt ciuitates eorum non remanent viro, neque
villo habitatore. Quæ praxidè recitata sunt pro-
phetica oracula, quod similia quadam ex parte
hisce quoque temporibus accidisse certissimè.
Noui equidem permultos esse & Ecclesiastici,
& secularis ordinis viros, qui piè ac religiose
Neophytorum causam agant, atque ita commo-
dorum suorum rationem habeant, vt salutem
fortunæque Indorum non negligant. Verum
apud alios res ita habet, vt expressit sermo pro-
pheticus. Neque id mirari homines debent, cum
his certè in locis auricula maxime vigeat, vbi il-
lius plurimam materia est, atque argenti copia
plurima. Quæ enim alia est remotissimas regio-
nes penetranti causa? Curiamensis Oceani cir-
citus,

54 DE PROGVRANDA INBVRVM
curus, & labores homines tubent? Nemp̄ vt
modestissime dicam, propriis fortunis contulce
arbitrantur, cum aut suam, aut luorum incipiam
argento ex India collecte se depulsiros confidunt.
Neque id ego reprehendo modum, sed illud ago,
vt non omnem in Indos culpam reiciamus, si
prouentus Euangelici in hoc agro non ita leui
atque vheres exierint. Existent profecto qua-
les vilissimus, si nos ij operarii sumus, quos ager
dominicus postulat, si Christum, non nostra que-
ramus. Nam quæ fidei propagatio, quæ morum
institutio speranda sit, si iuxta Prophetam sacer-
dotes non solum mercede doceamus, sed mer-
cedem etiam potissimum requiramus: Re vera
verendum est, ne vaneque putent barbari esse Euan-
gelium, venalia sacramenta, neque animas no-
bis curæ esse sed nummum. An dignus est opera-
rius mercede sua. Dignus plane. Sed manduca-
ndum est, vt Evangelizes, non Evangelizandum,
vt manduces. An verò Evangelizandum, vt dite-
ris? Vt congeras? Vt opibus plenus generatis in
patriam: iam verò quam sancte, quam interce,
quam innocenter vitamus omnes qui Christi tan-
tissimam legem barbaris promulgamus, nos
iplos interrogemus. Certe barbari fidem nostram
de moribus indicant. Proculius quippe est, quid
videas, credere quàm quod audias. Rarè per-
suader factis sermo contrarius. Illud autem ma-
gnopere prouidendum est iis qui in re fidei ty-
rones vertantur, ne primario suo malo publicam
Christiane familie existimationem ledant, atque
contempant, neve dum ex quibusdam ceteros
conspiciant, omnes criminentur. Vitium enim, vt
scitè

SALVIE, LIBER I. 55
scitè dixit Gregorius Theologus similem causam
agens, ad omnes facile transit, atque ob multo-
rum vel etiam quorundam culpam, vniuersus or-
do in inuidiam crimenque vertitur. Quodque
militarium est hæc criminatio non in nobis
confisit ac defigitur, verum vitens se porrigit
ac magnum & venetandum religionis nostræ
mysterium in inuidiam trahit. Hoc illud est, quod
Deus vehementer queritur, Propter vos iugiter
nomen meum blasphematur inter gentes. Delina-
mus igitur tantopere barbarorum infidelitatem,
& morum peruersitatem accusare, & nostram
aliquando agnoscamus ignam, qui non di-
gne Euangelio Christi conuicemus, plulque ope-
re in colligendo argento ponamus, quam in ac-
quirendo populo Dei.

CAPVT XII.

De Castitate & abdicatione necessaria ad Euangelizandum.

TRIA verò sunt, quæ fidei prædicationi &
tuleri vehementissime officiant, auaritia,
impudicitia, & violentia: quemadmodum numero
cotidem Euangelium maxime promouent, Vice
continentia, Abdicatio omnium, Mansuetudo.
Quæ, si quis velit parumper aduertere, Aposto-
lis & à Domino commendata, cum prædicando
Euangelio instruerentur, & ab ipis diligenter
seruata conseruet. Atque impudicitia quidem
D 4 labea

labes manifeste contemptum parit. Nihil enim perinde homini Philosopho ignominie ac dedecori est, ac more preceps libidini prostermi. Et quidem in omni doctorum aut magistratum gradu ita res habet: at in Evangelico viro, qui vitam totam supra humanam ac penitus celestem instruit, id dedecoris dici non potest, quantum ostendat oculos, quam reddat abiectum, & aspernabilem. Quam oh causam ve ego sanè opinor, etsi sunt alia grauiora crimina, nulla tamen ab antiquis patribus grauius animaduersa in homine Ecclesiastico, vt qui priscos canones legit, metico miretur ob semel admissum stuprum, irrecuperabiliter de omni sacerdotali gradu & ministerio Ecclesiastico depelli conuictum. Idcirco Apostolus Paulus & toties & tantopere Discipulos Timotheum & Titum, in quibus Ecclesiæ magistros informat, castitatis cuiusdam perfectæ admonet. In omni castitate, inquit, & virtute, Te ipsum castum custodi. Et alibi, Te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate. Vt enim nihil contemptum ita ingenerat præceptois vt rursipendo ista, & lodes, ita nihil est quod magis admirabilem reddat, atque perfectâ quædam & omni etiam suspicione libera pudicitia. Admirantur, inquit, non concurrentibus vobis in eandem luxuriz confusionem. Virginitatis cuiusdam celestis id esse homines opinantur, quod nostri barbari, vbi forte intuentur, adeo suspiciunt, vt vix credant. Cum quadam in vrbis in foro clericum concionantem, inter cæteros audiret Coraca quispiam Indorum, & sermonis ardorem ac vim admiratus esset,

1. Tim. 4.

ibidem, Tit. 2.

2. Cor. 4.

esset, conuersus ad Hitpanos, quæsiuit, Quænam ratio hominis, & quod illustrium esset: Cum respondisset quispiam, Hominem esse sanctum, qui laborem ipsorum tantummodo quæreret. Perrexit ultra quætere, vt virtum delicias, opibusque vacaret, cum esset responsum minime isthac ab illo quæri, subdidit barbarus, Cur ergo non alio virum habitu ac veste, vt genus vitæ declaret: Vnde oblecto quam apud illum laborant ordo Ecclesiasticus. Atque vtinam solus esset. Quæmadmodum verò impudicitia sceleris despicabilem redditæ Prædicatorem, ita auaritiæ sordes faciunt odiosum. Acque haud scio an quicquam aliud magis audientium animos à verbo Dei auerter, & alienet, dum pietatem quæritum putant, & sicut scriptum est, vitæ conuersationem comploxam esse ad lucrum. Quam professionis Evangelicæ pestem Christus Dominus à prædicaturis discipulis diligentissime amolitur. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in Zonis vestris, non petam in via, neque duas tunicas, neque calciamenta, neque virgam, dignus est operarius cibo suo. Gratis accepistis, gratis date. Quam expelle, quam diligenter, quam etiam minutim inculcatur: Cibum solum Evangelicæ suo Dominus permittit, & quidem vt prædicationis non sit causa, sed fructus. Quærite primum Regnum Dei, & iustitiam eius; & hæc omnia adicietur vobis. Sed ne ipsum hunc cibum Paulus excellentissimus Prædicator admittit, sed laborat manibus suis, ne quem grauet, vt sine sumptu ponat Evangelium, & gloriæ ducit quod nemini ouerosus sit, cum possit oneri esse, vt Christi Apostolus.

1. Tim. 6.

Matth.

10.

Luc. 9.

Matth. 6.

1. Thess. 2.

1. Cor. 9.

1. Cor. 11.

Apostolus.

58 DE PROCVRANDA INDOCVVM
stolos. Animaduvertebat optimus Archirectus &
Episcopus fabricam Evangelij magnopere quavis
commodi specie etiam iusti, etiam necessarii, vel
impediri, vel certe retardari. ob eam rem eligebat
potius mori, quam ut gloriam hanc suam, id est
fideum Evangelij copiosum perderet. Quam ob-
rem pro omnibus Apostolis non solum amplius
laboravit, sed multo etiam uberius sanctificavit.
Ingens est re vera exspoliatio hæc Evangelica ani-
morum hominum admirabilem quandam viam amo-
ris, ut quem tuis commodis insidantem vides,
oblicum suam propriam negligentem, hunc totis
visceribus complectaris, tanquam sincere &
patente tua curantem. Quare cupiditatem om-
nino, & turpe lucrum Principes Apostolorum Pe-
trus & Paulus, in Ecclesiæ ministris sæpe & gra-
vissime detestantur, si qua ergo plaga dolenda est
in hac cauda, avaritia est. Quid enim non agat
mali auri sacra fames!

CAPVT XIII.

Quantum officiat Fidei violentia.

Sed præter hæc incommoda, ipsa fidei pri-
moridia ex multa nocendi licentia non medio-
cre damnum accepere. Atque ut istis primis ini-
itiis nata pervenire, & inflexe, non facile mox vi-
tium deponit, cum creverit, sed aut perstringi, aut
patius suo errori permitti debet, ita prolixus cum
Indocum natio bellici apparatus potius authorita-
te,

te, quam germana prædicatione magna ex parte
inicio Christum accepit, dubitare non possumus,
quin animo conceptum metum, & levem con-
ditionem non ingenue in Filios Dei transtula per
regenerationem, adhuc retineat, ac rebus ipsis
vbi sibi impune licere putat, ostendat. Nihil enim
ita fidei susceptioni adversatur, atque vis omnis,
& violentia. Non enim est fides nisi volentium, ut
proverbij loco sit illud Augustini, cetera posse
hominem etiam nolentem, credere non nisi vo-
lentem. Quam obrem mansuetudo, & suavitas vel
præcipue commendatur Evangelicis viris. Om-
nem, inquit, ostendentes mansuetudinem ad om-
nes homines. Et alibi, Cum modestia corripientem
eos, qui resistunt veritati, nequando Deus det illis
pœnitentiam, & respicientem. Et Iacobus Aposto-
lus monet, in mansuetudine suscipere insitum ver-
bum, quod potest salutare animas nostras. Quo-
niam ergo voluntarium est ac liberum cuique
obedire Evangelio credendo, neque fides per vim
extorta aliorum potest esse, quam ærmonum, sua-
viter ac benivole docendus est, non protrudendus
auditor. Hinc divinus præceptor missurus suos ad
Evangelizandum exorditur, Ecce ego mitto vos
sicut agnos in medio luporum. Ac vide Domini
magnificentiã, ab agnis lupi superati sunt, ac deo
postea feditate in eundem se gregem adiunxerunt.
Quando oblecto ferocia potentium minis cederet
Quando orbis domaretur vi? Tacendo, tole-
rando, benemerendo de inimicis, vicequit Christi
milites, non cædendo, non terrendo, non mi-
nicando. Quod si non receperint Evangelium,
quid præcipis Domine? Inbeuntque ignem de
celes

v. Cir. 9
1. Cir. 15.

v. Pet. 5.
Tit. 1.

Aug. 17.
16. 2. 20.

Tit. 3.

2. Tim. 2.

1. Iac. 1.

Mat. 10.

Mat. 10.

60 DE PROGVRANDA INDORVM
 celo descendere: Romæ tradent civitatem? Nescitis, inquit, cuius spiritus estis. Filius hominis non venit perdere, sed salutare. Quid ergo? Si non receperint vos in ista civitate, ire in aliam. Quam benigne: Quam dulciter: itaque qui sponte Evangelio cedunt, vere cedunt, fidem corde concipiunt, & ore confitentur, & fixi manent, & toti Dei sunt, non partim in Deo, partim in Bala claudicantes, specie & voce Christiani, animo, & re infideles. Id enim consequatur necesse est, ubi contra naturam suam, contra Domini voluntatem, Fides extorqueatur iniuris.

CAPVT XIV.

Qualis in Religione Christiana magna ex parte sit Natio Indorum.

4. Reg. 17. **A**C mihi quidem videtur res Indorum pessimis antiquæ Samaritanorum historiarum, quam in 4. lib. Regum legimus, ubi terrore ac metu ferarum incursumque perculli habitatores petierunt Dei sacerdotem, qui Dei legem doceret. Cum venisset igitur, ait, vnus de sacerdotibus his qui captiui ducti fuerant de Samaria, habitavit in Bethel, & docebat eos, quomodo colerent Dominum. Et mox post enumeratas superstitiones varias illorum adiungit, Et cum Dominum colerent, Dijs quoque suis seruebant, iuxta consuetudinem gentium, de quibus translati fuerant Samariam, vsque in presentem diem morem sequuntur.

quuntur antiquum. Non timent Dominum, neque custodiant ceremonias eius, argue iudicia & legem, & mandatum & cætera. Postremo concludit: Fuerunt igitur gentes istæ timentes Dominum, sed nihilominus, & idolis suis seruientes. Nam & filij eorum, & nepotes sicut fecerunt patres sui, ita faciunt vsque in presentem diem. Non parum eorum nostrorum Indorum habitum, & religiositatem describi potuisse, vel plenius, vel elegantius. Et Christum colunt, & dijs suis seruiunt: & timent Dominum, & non timent: vtrumque enim confirmat scriptura diuina: Timent ore tenus, cument dum istat Iudex, aut presbyter, timent denique simulatouiam Christianitatis speciem preferentes: non timent animo, non colunt serio, neque corde credunt ad iustitiam. Quid plura: Filij, & nepotes eorum, sicut fecerunt patres sui, sic faciunt vsque in presentem diem.

CAPVT XV.

Nihilominus vera Fidei, ac salutis apud Indos spes esse magnam, alienamque esse à Dei spiritu contrâ sentire.

EN nostrorum temporum Samaria: ubi Christus habitat cum Socot Benoz Babylonio, cum Nergel Cuthæo, cum Afima, cum Nebahaz, 4. Reg. 17. & Tharac, & Adramelech, & Anamelech, & quibuscumque alijs portæctis Deorum. Vbi non tam colitur

colitur cum alijs, quam iniuriam suam, & contumeliam fere quodammodo cogitur, Demoni- bus confociatus, & eorum honores consortio suo cumulans. Sed non sunt ideo Samaritani nostri auerſandi, non statim deſperandi. Et Samaritæ quæque recordabitur Dominus: & erit, cum accipiat verbum Dei, & Simone relicto Philippum audiat, Petrum ac Iohannem prædicatores mereatur. Erat cum dicat, Et nos credimus, quia hic est vere Saluator mundi. Omnino Samaritanis quoque sui ipsius copiam facit Christus, & ostendit suis regiones iam albas ad mellem, & laborem felicem pronunciat, & fructum copiosum pollicetur in vitam æternam. Cui ergo spem abijcimus? Cui Iudæorum supercilio Samaritanos procul abire iubebimus? Ac non magis Dominum illiusque Apostolos irucantes Euangelium proferemus? Et quod in toto mundo fructificat, & cre- ſcit, & hic in terra arida, & inuisa aliquando ran- dem fructificaturum credemus? Nam quæ erat ſi- dens, erit in fontes aquarum, quia scissæ sunt in deserto rupes, & in flumina eruperunt. Veniet, veniet prolixus tempus suum Samaritæ: & qui prius in mandatis accepterat, in viam gentium ne abieritis, & ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, audient postea Dominum præcipientem, Ac- cipietis virtutem Spiritus sancti superuenientis in vos: & eritis mihi testes non solum in Iudæa, sed in omnium etiam Samaria, & vsque ad vltimum ter- ræ. Ac mihi sanè persuasum est, neque inde pos- sum renouare sententiam, & si aliquanto serius, & laboriosius, & parcius fortasse pro initijs, ex-

Act. 1.
Iohann. 4.

Ibidem.

Coloss. 1.

Mat. 11.

Mat. 10.

Act. 1.

men aliquando Spiritus sancti benignitate Indo- rum gentes fare, vt in Euangelij gratia multum locupletentur, & vberes coram Domino Sabaoth fructus ferant. Neque vero alias ego difficultates perpendo aut timeo, quam operatioꝝ fidelium, & prudentium in Christo magnam inopiam eorum magna profecto copia mercenariorum, & eorum qui sua querunt, non quæ Iesu Christi. Igitur si Dominus veros operatioꝝ mittere in messem suam operatioꝝ, inquam, inconfusibiles, recte tra- & nantes verbum veritatis, quos hæc natio homi- num, non sua querere, sed se perliciat, qui li- benter filijs thesaurizent, in super & seipſos im- pendere pro animarum salute promissurum sint, quibus adea chari sunt filij spirituales, vt non so- lam Euangelium Christi, sed ipsa quoque viscera tradere ament, qui probati à Deo ita loquantur, vt non querant hominibus placere, sed Deo, qui probat corda, quorum sermo non sit in specie adulationis, neque in occasione auaritiæ, denique qui non sua sed Dei gloria sincerissimè querant: tunc plane manipuli pleni in area Christi colligentur, tunc consumpta sterilitate, latissima se- getes surgent, & congregabuntur in vicam æter- nam. Patientia interim opus est, & fideli ad Deum oratione, vt mittat operatioꝝ suos. Neque leniter hæc & temere pronuntiata quisquam pu- tet: ipsa rei experientia locuples testis est. Sunt homines Dei, rari illi quidem, sed sunt certe, qui exemplo suo comprobauerunt Indorum pem- niam non ex ipsis esse, qui nacti fideles, strenuos, ac prudentes sacerdotes ac duces, sententiæ plane doctri- næ vim, & vita ipsa respondent, paulatim quidem

1. Tim. 4.
2. Pet. 1.

1. Cor. 13.

1. Theſ. 3.

®

Marc. 4.

quidem vt solent omnia, sed tamen accipiunt semen, & vltro fructificant primum quidem herbam, id est extetnum religionis cultum, deinde spicam intelligentiæ, & affectus qualiscunque, postremo plenum frumentum in lypica, hoc est fidem iam plene per dilectionem operantem dignè Deo. Neque enim summa incrementa exigenda sunt vno statim die. Quod si quæ à Catholico Rege, & illius senatu (pro magno Christianæ religionis ardore, & studio salutis Indorum, edicta manarunt, rei formisquæ istorum bene ac sapienter prospicienda tam diligenter ac fideliter executioni committantur, quàm sicut necessitudo procurata, non solum facilis, & iucunda; verum etiam fructuosa admodum futura esset hęcui Indicæ salutis administratio. Et tamen vtrunque res hæcenus se habuerit, non tam male habet, quin multa Indorum millia Christo lucrifiant: atque vbi quidam Helicæ ac nimij zelatores omnes Indorum gentes post Baal solum abire conqueuntur, omnes, retinere Guæcas suas, & suo Zupai seruitæ clamant, ibi reliquæ sibi Dominus pluiquam septem millia, qui non curuane genu ante Baal, ibi & Abdias interdum est, etiam Prophetiæ dono cumulatus. Noui Dominus qui sunt eius, omnes gentes seruiant ei. Quæ cum ita sint, non est Christiani peccatoris, sed à Chælii spiritu alienissimi, homines inde auertere, & à negotio gerendo dehortari: cùm difficultates omnes quantæcunque sint, Dei præcepto, & gratia superiores esse non possint, fructusque animarum, vt parcissime succedat in tam infinita multitudine non possit non esse copiosus, & merces apud Deum multo maxima.

CAPVT

CAPVT XVI.

Quodd etiam in presentia laboris ministrorum fructus animarum sui longe maior.

AC fructum Evangelicæ prædicationis nos quidem animarum multitudinem metimur, sicut scriptum est, In vnum colligam reliquias Israel, pariter ponam illum quasi gregem in ouili, quali pecus in medio caularum, cum multis abunnet à multitudine hominum. Iple tamen Dominus dicit multos esse vocatos; paucos verb electos, multos ad Euangelium, & nuptias inuitatos; paucos dignos se conuulso præbuisse. Quod sapienter reputans Paulus sibi quoque ipsi timet, & non contentus tam rare vocationis suæ gratia, corpus adhuc castigat, & domat, ne prædicans aliis reprobis ipse efficiatur: neque nos hoc consilij villo modo ignorare patitur. Vt cùm antiquos patres tot ac tantis beneficiis cumulatos videamus, & baptismo figuratiuo lotos, & mensa Domini ipsirituali communicatos, & tamen ex ter millibus hominum vix vnum, aut alterum bene placuisse coram Domino, quibus iratus iurauit, si introibunt in requiem meam: nos quoque timeamus, neque nobis ipsis de accepta iam gratia placeamus, & dum ad correctionem nostram scripta illa omnia intelligimus, qui nobis videmur stare in gloria ista Euangelij, omnibus modis caueamus, ne inde excidamus. Nam & semen recipi, & exoriri parum prodest, quando vel solis iniuria, vel

E

spira

Mich. 2.

Matt. 13.

Luc. 14.

1. Cor. 9.

1. Cor. 10.

H. 4.

P. 1. 1. 1.

1. Cor. 11.

Luc. 13.

UNIVERSIDAD DE MADRID
 1. Cor. 11.
 Rom. 11.
 1. Tim. 1.
 Gal. 1.

inter Sarrapas, & Curacas ac venustiores Indorum, qui etiam tunc infidelitatis suae signa profertent, tamen plerisque, vt dixi, ita se comparate omnium testimonio comprobavi. Quae vna res magnam profecto salutis Indorum spem facit: propterea quod certum esse videtur internae fidei & religionis iudicium, eo tempore poenitentiam Ecclesiasticam exoptare, quo maxime veritatis & sensus incerti ratio haberi solet, vprope nulla iam fictionis aut metus causa resistente. Quocirca narrabat Episcopus Popaianensis, cum ipse iam olim in Partibus Mexicanis simul cum aliis sui ordinis viris versaretur (erat enim Augustiniana familia) vehementer admirari se salutarum illorum Indorum fidem, qui iam extremo morbo laborantes & morti propinquum, à suis se portari praecipere, ita vt erant decumbentes lectulis aut quas Hamacas vocant, longo incincte lex aut septem interdum etiam pluribus miliaris confectis vsque ad sacerdotem aut monachum, vt fieret sibi copia consistendi peccata, adeo vt in ipsa via iacentes horum non pauci parvis praesentiam praestolantes occurrerent, interdum in ipso incincte exstinguerentur. Ac reuera credendum est horum non mediocrem turbam pro sua pietate ac fide, saluari poenitentia remissionem consequi apud benignum Deum, atque ad vitam migrare perpetuam. Primum quòd quibus minus naturalis talenti donatum est, ab eis iuxta salutatoris sententiam, minus requirendum sit, exiguo quippe conceditur misericordia. Deinde istorum crimina vt plurimum, non eius generis sunt, vt iocerosabilem sibi reddant Deum, atque in ipso

interitu vetera vlcioentem, cuiusmodi scripurae praedicant, maxime peccata in Spiritum Sanctum, ex certa malicia perpetrata. Peccant enim plerique vel ignorantia vel carnis infirmitate incitari, quibus si ebrietates, & teotatiorum flagitia adimas, vix quicquam reliquum sit. Postremo, neque restitutionibus rei alienae, neque iniuriis, aut iniunctis impediuntur, neque oblationem quadam scelera perpetrandi, cum vix autritia, aut violentia apud eos sensus sit. Quibus omnibus rebus merito adducimur, vt de istorum extrema salute non parum speremus, eius praesertim inuenientes clementiam, qui pauperis, atque inopis oblationem licet exiguam non contemnit. Mihi verò persuadeo, vt de istorum miserorum confessione, & poenitentia melius ientiam, quam de multorum saeculi huius potentium ac sapientium in extremo vitae spiritu ingenti apparatu, & pompa, etiam si sacerdotum longo ordine cingantur, & de male partis diuitiis magna legata Ecclesiis relinquant. Solus ille, qui nouit omnes, scit vnde plures salui fiant. Saepè quod altum est hominibus, abominatio est ante Deum. Nemo igitur iudicet alienum seruum, neque stultum, & ignobilium mundi contemnat. Itaque vbi operatiorum non certimus vsque adeo magnos sudores pro Christo, non possumus certe fertilitatem acculare, siquidem in tanta desidia ministrorum hos certe fructus videmus, visari sine vlla dubitatione longe cumulatiores, si modo dignitati Evangelii responderi dignitas ministrorum. Neque verò pro paruo duendum est, quòd expulso Diabolo Christus regnat, ac pro nefariis, & impuris idolorum culti-

QUO DE PROCVRANDA INDORVM
 bus Ecclesiastica Sacramenta celebrantur; quod
 veneficiorum, flagitiorum, patricidiorum quoti-
 die decedat furor, neque audeat scelus impune
 gradari. Fremit Sarcas le pulsum, & quantis po-
 tesse viribus, agit, ut liceat redire ad pristinam do-
 mum iuxta Evangelium. Idcirco vacuam Christi
 militis optat, & dolens se spoliari antiquissima
 hereditate, in omne se latus vertit, cui nomina
 mille, mille nocendi artes, ut letis Christi per-
 fundeat vana, & inutilis sua esse labores, ut
 torpore ac deliquatione superati relinquat dissi-
 patas Christi oves, ab immenso lupo proxi-
 mus trucidandas. Sed stat Dominus pro populo
 suo, & clamat, Qui non colligit mecum, disper-
 git, & qui non est mecum, contra me est. Adhuc
 monet, adhuc hortari levare oculos, & videre
 regiones albas ad medem: ut qui leminat, sumi
 gaudeat, & qui meret.

CAPVT XVII.

*Patientia, & labore effici, ut copiose fru-
 ctus ex hoc agro Dominico
 colligantur.*

ILLA verò Domini sententia comprobans in
 hoc esse verum verum, quia alius est, qui se-
 minat, & alius est, qui meret, satis nos confir-
 mare, & consolari debet, si pro diligentia semi-
 nandi laboris verbum, non apparet illico fidei, &
 charita

charitatis fructus asurgere. Fieri enim potest, ut
 seminis iacientia preteris renapus sit, futurum
 aliquando teste mellis colligende. Apostoli in
 Prophetarum labores interille dicuntur, neque
 tamen, vel hi, vel illi sibi fructificarent sed Deo;
 qui sicut oportuna tempora iuxta sapientis len-
 tentiam vnicuique negotio. Hominis autem as-
 siduo multa est propterea quod futura scire non
 potest. Sed tamen & qui arat, in spe debet arare
 fructus percipiendi, & huic luce spei, etiam di-
 lata affligat, debet nihilominus patientiam & loa-
 ganimitatem adhibere. Ecce agricola, ait Iacobus
 Apostolus, expectat pretiosum fructum terrae, pa-
 tienter ferens, donec accipiat temporum & se-
 seroniam, patientes igitur estote & vos, & con-
 firmate corda vestra. Abraham longanimiter fe-
 retus adeptus est repromissionem. Ac fere omnis
 historia, omnis sermo divinus eo maxime tendit,
 ut per patientiam scripturarum spem & consolati-
 onem habeant, qui laborant quidem, sed labo-
 rum suorum emolumenta non vident. Nihil ma-
 gnum nihil gloria dignum sine patientia unquam
 peractum est. Ipsos Romanos terum dominos pa-
 tientia maxime & tolerancia, orbis portus, non
 solum profane, verum etiam sacre literae com-
 mendarent. Neque tam sui admirabilis potentia
 in prospera, quam in adversis ferena constantia.
 Non videmus nos modo nascentis Ecclesie diffi-
 cultates à Christianis orti, inter solos Christianos
 educat. Certe hodie ubi nuoc firmiores altioris-
 que radices egit, ibi initia habuit longe difficili-
 ma. Non igitur semperis Evangelicæ fruges ex
 presentibus in unum modo merende sunt. In lege
 sancte

Ecc. 11.

1. Cor. 9.
1. Pet. 13.

1. Cor. 13.

Heb. 11.

Rom. 15.

1. Cor. 13.

Ⓡ

Leuit. 25. fane scriptum legitur : Quando ingressi fueritis terram, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum, & poma, quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis. Quarto autem anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino. Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma, quæ profuerant. Fortassis in terram nuper ingressi ex plantatis lignis nondum poma matura arque eul apta decerpimus : fortassis fides Indorum nondum fructus facis fame Pædicatorum dignos edidit, adhuc præputia auferenda sunt : adhuc multus præstanz infidelitatis gullus est. Sed quid agimus ? Itane semper futurum est ? Imo vero postetorum latein generatione quis dubitat fructus diuino conspectu dignos, omni venustatis sapore abolito, extiteros ? Erunt nati parentibus feliciores, quod experientia satis docet, erunt fidei magis idonei parentum sua superstitione minus imbuti, religioni diligentius inuitati. Neque video cur quicquam contra nobis ominetur inuisa. Natio nulla est hominum obsequentior, nulla subiectior. Ingenio nequaquam duro & obtuso, imitandi quicquid videritur, mire cupidi. In quibus potentiam & regendi auctoritatem conspiciunt, nimium venetabundi, dicto citius obsecundantes. His moribus Indos esse præditos, quicunque vel exiliter expertus est, non ignorat. Si ergo magistros nati sunt strenuos, Christi charitate fermentes, qui bono exemplo, ac sana doctrina greges sibi commissos sollicitè pascant, quid non sperandum est, diuina in primis, quæ non deest suis, gratia aspicante ! Sed quoniam omnia hæc alpera, omnia aduer-

sa narrantur, vel certe existimantur à multis, ostendam labore & patientia cuncta superari, & de desperatis arque ærumosis iniis in lætissimos exitus solere conuerti. Ostendam verò non tam rationibus, quam exemplo Patrum, quod efficacius persuadet. Ac placet paulò sùsius referre, quæ de sancto Malachia Episcopo constantino suo B. Bernardus scribat, cum primum creatus est Pastor Connereth, quæ ciuitas est in Hybernia. Cùm cepisset, inquit, pro officio suo agere, tunc intellexit homo Dei, non ad homines se, sed ad bestias destinatum. Nusquam tales expertus erat in quantumque barbarie, nusquam repererat sic proteruos ad mores, sic ferales ad ritus, sic ad Fidem impios, ad leges barbaros, ceruicosos ad disciplinam, spurcos ad vitam. Christiani nomine, se Pagani non decimas dare, non primitias, non legitima inite coniugia, non facere confessiones, pœnitentias nec qui peteret, nec qui daret, penitus inuenit. Ministri altaris pauci admodum erant, sed quid opus plurimum, ubi ipsi paucitas inter licitos propemodum otiosa vacaret. Non erat quod de suis fructificarent officijs in populo nequam. Neque enim in Ecclesijs, aut prædicantis vox, aut cantantis audiebatur. Hoc statu his moribus nemo opinor cause Indicæ tam iniquus sit, qui non feliciorum, vel potius minus infelicium provinciam istam nostram agnoscat. Sed pergamus audire, quod optimi Christi ministri in tam perditio populo officium fuerit. Quid faceret, inquit, aduersa Domini ? Aut cedendum supererit, aut periculosè certandum. Sed qui le pastorem, non mæceranum agnoscebat, elegit itare quam fugere, pa-

raus & animam dare pro omnibus, si oportuerit. Et
 quanquam omnes lupi, oues nulle, stent inrepi-
 dus in medio luporum, omnimodis argumen-
 tus, quem modo faceret oues de lupis, Monere com-
 muniter, secretò arguere, flere per singulos, nunc
 alperè, nunc leniter conuenire, prout cuique ex-
 pedire videbat. In quibus minus hæc profecit-
 sent. cor contritum, & humilium offerebat pro
 eis. Quoties noctes totas peragiles dedit, exten-
 dens manus in oratione. Et cum venire ad Eccle-
 siam nollet, per vias, & plateas occurtebat pro-
 eis, & circumiens civitatem querebat anhelus,
 quem Christo acquiserat. Sed horum conatum
 exitum forsitan quis expectet? Vbi ergo Bernar-
 dus iniurias, & difficultates pro Christo multas
 à B. Machia toleratas narravit, adiungit, Perse-
 cutus est pulsans, & secundum promissionem tan-
 dem aliquando pulsanti apertum est. Cessit duri-
 ritia, qui evit barbaries, & domus exasperans pau-
 latim leniri coepit, paulatim correctionem admit-
 tere, recipere disciplinam. Fiant de medio barba-
 ricæ leges, Romane introducantur, recipiantur
 ubique Ecclesiasticæ consuetudines, contrarie re-
 jiciantur, reedificantur Basilicæ, ordinatur Cle-
 ricus in illis, Sacramentorum ritè solemnia cele-
 brantur. Confessiones fiunt, ad Ecclesiam conve-
 niunt plebes, concubiniatus honestè celebratas
 suspiciunt. Postremo sic mutata in melius omnia,
 ut hodie illi genti conveniat, quod Dominus per
 Prophetam dicit, Qui ante non populus meus,
 nunc populus meus. Hæc tenet Bernardus de S. Ma-
 chia, que tam suse recitata sunt, ut in casu simili
 impò longè de cetero industriad atque operam
 boni

Matth. 7.
 c. 11.

boni militis Christi dicimus, & fidei ac perseve-
 rantiz certissimos atque ubertimos fructus con-
 templanus, ac nostra dissimulari inertia inculci
 ac tylosi soli stentis narrata capietur. Alterum
 quoque exemplum eodem pertinens, quamvis alia
 ratione ex historia Bedæ probata asseramus. Is I. A. 202.
 Anglicanum regem refert Mellitum olim à magno 21. 24.
 Gregorio cum Augustino missum, propter su-
 vicentis regis iniurias & plebis exiguum nume-
 rum pulsam propria sede Cantuum venisse, ut
 cum Laurentio & Iusto Coepiscopis suis tractaret,
 quid factò opus esset. Decretumque communi
 consilio factus esse, ut omnes in partem redean-
 tes libera ibi mente Domino deserterent, quam
 inter rebelles fidei barbaros sine fructu residerent.
 Itaque Mellitus & Iustus in partes Gallias recesser-
 unt. Cum vero Laurentius eos iam secutus, ac
 Britanniam relinquitus esset, iussit ipsa sibi nocte in
 Ecclesia B. Apostolorum Petri & Pauli stratum
 parari: in quo cum post multas preces, & lachry-
 mas ad Deum pro statu Ecclesiæ suas, obdormis-
 set, apparuit ei beatissimus Apostolorum Prin-
 cepts, & multo illum tempore secreta noctis fla-
 gellis ardentibus cædens, scilicet abatur Apollini-
 ca distinctione, quare gregem, quem sibi ipse cre-
 diderat, relinqueret? An mei, inquit, oblitus es
 exempli, qui pro parulis Christi, quos mihi in
 iudicium suæ dilectionis commendaverat, vin-
 cula, verbera, carceres, afflictiones, ipsam pos-
 sremo mortem & mortem crucis ab infidelibus
 etiam ieiunio Christi ipse cum Christo coronan-
 dus perculi? His B. Petri flagellis simul, & exhor-
 tationibus animatus, atque eruditus Laurentius,

CCXXXV

76 DE PROCURANDA INDORVM
manere docerit, socios ex Gallia reuocat, Re-
gem sibi hæcenus infestum adit, ostensis vulne-
ribus flectit, Deo luxuratur, gentis totius salutem
ad finem vsque multa cum alacritate procurat, &
perseuerantiz tandem mentis impetrat. Sola ni-
mirum est, quæ coronatur perseuerantia. Quibus
protecta documentis satis Christi milites admo-
nentur certare vsque ad mortem, & in rebus ad-
uersis diuino auxilio freti, constanter sperare vi-
ctoriam. Nostrum est pugnare pro viribus, Dei
autem, qui bella conterit, vincere. Dei agricul-
tura est, Dei ædificatio est: & neque qui plantat
est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum
dat Deus, vniuersique vero secundum labo-
rem suum, mercedem accipiunt.

CAPVT XVIII.

*Quod non solum futuri fructus spes sit, sed
presens etiam satis magni certa do-
cumenta teneantur.*

A Tque hæc fere ita à me disputata sunt, tan-
quam de Indorum gente ad Euangelij veri-
tatem perducenda, tenuiter, & angustè ipse quo-
que lenirem, neque præclari alicuius fructus ex
his laboribus colligendi spem vllam certam tene-
rem. Quod quanquam his gentibus, quibus val-
de me latere prætor, non solum parum hono-
rum, verum etiam, vt quidam nostri rectè admo-
nent,

SALVTE. LIBER I. 77
nent, procius iniquum, & iniuriolum est, autamen
libenter facio, quod malum in causa Indorum af-
ferenda modestus defensor, quam nimis lauda-
tor exillimari. Vt enim omnes nationes hæc, quæ
magno Oceano ambiuntur, ita essent barbaræ,
absurde, inhumanæ, ingræ, leues, obusæ,
Euangelio denique, & omni spiritali nego-
tio insepæ, quemadmodum plerique merce-
natorum calumniarunt, tamen ipsa illorum
rectificatione effectum est certe hæcenus, vt
tot gentium salutem nullo modo desperare de-
beamus, neque vero salua terum fide possimas.
Itaque quamvis verum esset, quod sumunt sa-
lutaris Indicæ oppugnatōres, tamen quod maxi-
me volunt, minime efficiunt. Ego vero si plane
quod sentio dicturus sum, immeritò procius in
causa Euangelij hæcū gentium ingenium nati-
tamque accusari nullo modo dubito, atque equi-
dem certus sum, si Euangelij introitus in hæc re-
giones is extitisset, quem Euangelij conditor
maximè docuit, non alios illius progressus fu-
turos fuisse, quam quos in prima, & Apostoli-
ca Ecclesia legimus. Nam si post talem nostro-
rum hominum corruptionem, Christum tamen
colunt, & si quando magistrum præcedunt
paulò modestiorem nati sum, mirifice, & aus-
cultant, & colunt, & seipios quavis cera molli-
ores præbent, & quicquid præclari, atque hono-
sti videat, imitari contendunt, quid Deus bone,
forum fuisse arbitramur, si ex ipsis prædica-
tionis exordiis speciosos Euangelizantium pa-
cem pedes complexissent, si se solos Christo, non
sua quart, & verbis, & rebus ipsis didicissent. No-
stra

stuz certe minime sacerdotis Patres qui in his Pen-
suentibus regionibus annos iam octo versantur, &
harum gentium mores experiri sunc, tota missio-
nes diuturnas multaque obeunda, tum eorum
Parochias proprie suscipiendo, tum verò sine Pa-
rochi munere continenter cum his agendo, om-
nibus prorsus modis se se fructus opatione maio-
res iuvenisse tam serio testificantur, vt Deum in-
uentent in ammam suam, si non ita res se se ha-
beat. Quidam etiam in pennis inces nostros gra-
ues, & maturi viri se nulloquam, neque faciliores,
neque meliores Euangelij legeres vidisse, scriptis
litteris confirmarunt, qui tamen, cum ex Hispania
aduentarent, vulgari, idest, contraria opinione ce-
nebantur, quam factò abunde satis periculo pe-
nitus exuerunt. Nam & ingeniosos esse hos Indos,
& dociles, & mansuetos, & honorum sacerdotum
amatores, & obedientes, & castos, opumque con-
temptores, & quod multi minus credebant, si semel
serio, atque ex animo, religionem virtutemque
inteperant, in sententia constantes. Quod ego vt
sentiam, non difficile adducit, cum videamus
Ingarum fidei deditos, aut Guacorum superstitione
attractos, pro occubantibus sibi eremulè ido-
lorum vanitate, aut gaza recondita, libentissime
passim occubere, citiusque fortunas vitamque
iplam suam, quam paterna superstitionis arcana
prodere. Quis enim nescit Indos flagis sæpe con-
eicos, sæpe flammis exultos, neque verbum tamen
in his cruciatibus contra suam contempnam promi-
sisse? Cur ergo Diabolum Christo fortiosem in te-
ruendo putemus? Aut ad falli, & perniciosa, quam
ad vera, & salutaria consuetudina constantiores
futuras

futuras esse gentes à Deo, & conditas, & redem-
ptas: Da mihi certe apud Indos Apostolicos viros,
reddam ipse vicissim ex Indis Apostolicos fru-
ctus. Ad nostros, quod nescio quam vitæ hone-
statis speciem, & cupiditatis abiectionem forte
conspexerint, ita Indi accurrunt, vt passim con-
fessionis faciendæ causa remotissimi etiam ve-
niant, triginta, aut octoginta leucas emendic-
ciones sacras ita frequenter vidimus, vt inlata-
bili Dei verbi fame ferri viderentur, vnam ex alia
vsque ad quartam, & quinque eodem die adven-
tes, idque omnibus diebus Dominicis, & festis
penitentis sacramentum perpetua quadam fre-
quentia ita, & peti, & reddi, qui cerneret, iubi-
latam, aut magnæ hebdomadæ tempus omnino
cederet, Dari sibi graues penitentias postularet,
& si minus pro votis graues imponerent, ipsi arri-
piunt, lachrymis & acerbo dolore se conscienties.
Inuicem alij alios ad penitentiam tanto ardore,
vt nostri non posse omnibus satisfacere, & illo-
rum precibus importunis se opprobrii conque-
rantur. In melioris vitæ proposito ita constantes, vt
nonnullas feminas, qui sexus fragilitate est, con-
stet, neque precibus, neque minis, neque vero
strico cominus mucrone, & iugulo oppolito peri-
uinci potuisse, vt veteribus amarioribus obseque-
rentur, sua omnia libenter dant: Christi corpus
audissimè eluriant, & quibus conceditur, mun-
dissime accipiunt, & religiosè conseruant, ne-
que ultra se semel communicatos locum crimini
dare posse testantur. Quod secus cum efferat
quando factum, tanta indignatione aduersus te
iplum Indum commotum scimus, vt à te strangu-
lando

fando tanquam impio, & sacrilego Domini corporis proditorce vix manus temperare poterit. Quosdam ea deuotione diuinitus impleri constat, vt de rebus diuinis sapienter profus, & excelsè sentiant, & nonnunquam dono cœlesti futura præuideant. Immodica hæc, & per exaggerationem dicta plerique existimabunt, aut etiam velut ficta ridebunt. Verum ego certa, & explorata loquor. Ac quicquid ij, qui videntur sibi soli esse Christiāni, contrā disceptent, in nationes quoque grana Dei diffusa est, & nihil Deus dīcētur inter istos, & nos, fide purificans cordi eorum. Et quidam hæc rebus ipsis iam videri fatentur se nihil vnquam tale, aut vidisse, aut de Indorum gente sperasse, acque ita & admirantur, & Deo optimo Patri orphanorum gratias agunt: nonnulli etiam nostros sequi, & se socios adiungere in hac Euangelij felicitate contendunt: plurimi contra oppugnare pergunt, quos oportebat de fratrum salute lætari, & coadiutoribus suis beneuolè gratulari. Quod veti à nostris hæcenus effectum est, tantum est quantum operarius quivis Euangelij non infidelis, & imperitus efficere possit. Et ij ipsi ex nostris hanc operam nauantes saluti Indorum pauci admodum numero sunt, præ innumerabili Indorum multitudine. Quibus ex rebus facile profecto intelligi potest, quam sint surati præclari, acque vberes fructus, si plurimi huic agrum excellendo operarij suis viribus, & industria, qua decet, à Domino messis miscantur. Quamvis autem, multas Indorum nationes Euangelio iam esse aptas existimemus, vt nunc scribimus, ac Penitentes profecto

tales experti sumus, tamen in reliquo etiam opere modum tenebimus, neque ita ample de rebus Indorum dicemus, ne alias Indorum nationes, quas minus esse idoneas non ignoramus, præterisse videamur. Nam et si nostros Indos, quos nouimus, præcipue spectamus, cuperemus tantum si fieri posset, omnium saluti prædesse, quod scribitur. Nam ex ijs quoque, quos in extrema classe potuimus, barbarissimos Euangelij gratiam copiosos, & illustres manipulos ferre. Brasilienses profecto constat, nulli barbarorum nationi ingenij feritate, & morum aburditate cedere, quos tamen Societatis Iesu maxime opera, ita esse domitos, & humanis diuinisque legibus assuefactos, nostrorum literis accipimus, vt & homines, & Christiani boni simul esse didicerint. Habet etiam nunc Fides gentium præmicias suas. Habet Euangelium inter nationes fructus omni opinione maiores. Illud solummodo orandum est, vt Christus Dominus dignos nos reddat noui testamenti ministros. Nam ad hæc quis tam idoneus? Atque hæcenus prædicationem Euangelij apud barbaros, & si magna ex parte difficilem, tamen, & necessariam, & fructu plenam ostendimus. Iam quibus modis aggredienda sit, sequenti dilpuratione explicandum est.

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.
LIBER SECVNDVS.

*Quibus modis Prædicatio Euangelij apud
barbaros aggredienda sit.*

CAPVT PRIMVM.

*Difficile esse rationem tradere prædicandi
barbaris Euangelium.*

Væ dicitur res maxime inter se diffidere videntur, annuntiatio Evangelicæ Pacis, & intentio bellicæ gladij, eas vicio quomodo nostra hæc tempora non solum coniunxerunt, verum vt necessarîo coherentes certa lege laxerunt. Et reuera complurium barbarorum hunc nouum orbem incolentium ingenium eiusmodi est, vt nihil motu feracium, aliqua ratione cogantur, vix vlla spes sit, aut profectus ulla, fore aliquando, vt humanitatem libertatemque filierum *Eph. 4.* Dei induant. Porro altera ex parte Fides ipsa velut

luti reclamat se Dei esse donum, non opus hominum, & suapte natura ita liberam, vt qui coactam vellet, nullam potius efficiat. Itaque hæc sibi adeo repugnancia conciliare, & certam aliquam inire rationem, vt intelligentiæ vera luce consulant, & studiosa charitatis industria coherant, maius omnino opus est, quàm vt nostra diligentia, aut ingenio perfici possit. Sed, qui solum nuptias præclaras in Euangelio ac verè regias apparatus, simul conuiuas non nisi laceros & pannolos ac barbaros profectus ostendit, docebit pro sua diuina sapientia seruos suos, qua ratione neque ad epulas admittant indignos, neque quantumvis tamen illiberales & sordidos tanta Domini liberalitate frustrentur, etiam si honesta quædam vis, ac voluntaria, vt ita dicam, compulso afferenda sit. Huius tam difficilis negotij in conversione barbarorum dux & magistra charitas est, quæ omnia sustinet, omnia sperat, quæ non agit desperam, neque cogitat malum, & vt semel omnia dicant, non querit quæ sua sunt. Charitatis verò venenum singulari cupiditas est, pessima fidei propagandæ ac nutriendæ nouerca, patris mendacij, temeritatis magistra, comes violentiæ: quæ mammonæ secus specie pietatis interdum induit, sed virtutem eius funditus abnegat atque euerit. Funditus igitur extirpanda est, si in oculis Christi per ostium cupidinis introire quam plurimos, nam qui contra fecerint, Religionis Christianæ amplexandæ prætextu Christi nomini infestissimos se hostes præbent, eorumque de eorum numero, de quibus perspicuè Propheta prædixit. Et eos qui transibant simpliciter, conuersitibus in bellum, cau-

sam paulo superius ardebat, Quoniam contra
 Deum est manus eorum. Et concupierunt agros,
 & violentes tulere & raperunt domos, & ca-
 lumniabantur vicum & domum eius, vicum &
 hereditatem eius. Hos alius itaque Propheta
 mihi compellere videtur: cum ita vehementer in-
 uehitur: Vx qui congregat auaritiam malam do-
 mus tuæ, vt sit in excelso nidus eius, & liberate
 purat de manu mali. Cogitasti confusionem do-
 mus tuæ, concidisti populos multos, & peccauit
 anima tua. Quia lapis de pariete clamabit, &
 lignum, quod inter iuncturas ædificiorum est,
 respondebit, & reliqua; quæ sequuntur, vaticini-
 um sanè in multis istorum melius oculi cer-
 pent, quam legunt in Prophætæ codice. Auaritia
 quidem manifesta est omnibus, & auaritiæ causa
 nidus excelsus ambitionis: vnde magnus error
 consequitur hominum, sibi vt purant consolen-
 tiam, cum potius, & sibi, & suis ruinam parent.
 Mirabile dictu est, quam cito multorum opes ef-
 fugerint, atque euanescunt, vt ad nepotes ex tanta
 re vix aliquid perueniat, occulto Dei consilio,
 sed manifeste adeo effectu, vt eas omnes copias
 præstigijs purare homines possint. Videntur ergo
 hi, an ad ipsos pertineat, quod Propheta loquitur,
 concidisse populos multos ac domos tuas
 confusionem potius cogitasse, quam splendorem
 & gloriam. Sed de his alio loco dicendum
 est. Illud modo teneamus, quod est omnium ma-
 ximum, & præcipuum fundamentum, In hac
 dissertatione de ratione prædicandi Barbaris Euan-
 gelium, Cupiditatem nullo modo esse audien-
 dam, cuius suffragio periclitetur Fides necesse est:
 Charita

Charitatem vero prudentem pro M. gista semper
 habendam, quæ cum fideliter salutum proximo-
 rum querit, inter difficiles causas viam inuenit,
 & omnibus rationibus agit, vt consequatur quod
 capit, & quamvis impedimenta interdum multa
 patitur, faciles tamen Deo bene iuuante exitus
 tonitru solet.

CAPVT II.

*Propter Infidelitatem etiam pertinacem
 non licere barbaros debellare.*

EXISTE verò hoc loco quæstio à multis qu-
 dem copiose grauiusque tractata, sed neces-
 sariò nobis quoque repetenda. An charitatis Chri-
 stianæ sit barbaros bello domare, vt debellari Fidei
 prædicationem recipiant. Illud autem primum sit
 in causa barbarorum, Non esse faciendæ mala, vt
 veniant bona, quod sentire blasphemici genus in-
 terretur Apostolus. Bello ergo si iniqua sunt,
 suscipienda non sunt, etiam si certam salutem, vel
 dimidio orbis allatura videantur. Quamobrem
 si nullam aliam parere viam prædicationi inter
 Indas constaret, quam belli expeditione non ius-
 ta, clausam potius illis Euangelij viam oportere
 existimare, quam vt lege Dei perturbata ad
 eiusdem legis obtinendam prædicationem irum-
 perent. Si enim ea proposita quæstione, vbi quilibet
 quam baptizandus sit potestare sit impiorum, at-
 que infidelium constitutus, ad quem perueniri
 non possit vt lauacro regenerationis ablutus, ni-

Aug. lib. con- tra Adop- Anim.
 si decipis mentiendo castilibus, Augustinus Theologiae decus ita respondendum existimat, ut clauium omnino reputandum sit, ubi ad subueniendum animae aeternae salutem solum per mendaciam aditus patet, quis non videat, quanto facilius responderet, si ostium fidei ferro iniusto aperiendum sit, clauium potius existimare oportet? Sed quoniam documentum hoc omni dubitatione vacat, quae suae consequentia videamus. Quiritur, An nulli belli causa in barbaros sit infidelitas ipsa, quod Euangelium repudient? Sed breuiter & absolute, iusta causa non est infidelitas, quae solum Deum habet iudicem, & vltorem. Qui incredulus est, inquit, ira Dei manet super eum. Et, Qui non credit iam indicatus est. Et, Qui non crediderit condemnabitur. Hoc ad illos sane. Ad nos vero qui dei Si non receperint vos, excurrentes executi puluerem pedum vestrum in illos. Non dixit, stringite gladios vestros in illos, iacula emittite. Quomodo vero iacula aut gladium intendere praecipiet, qui etiam vngam & baculum de manu abstulerat? Qui non se ipsum inermes ad praedicandum mittit, verum etiam seminudus, discalciatus sine pera, sine argento. Neque enim ait, Ecce ego mitto vos lupos inter oves, sed oves potius inter lupos. Quam speciosi pedes Evangelizantium pacem, annuntiantium bona. At, quam terribiles pedes vincantium gladium, effundentium sanguinem. Et si amandi sunt milites Christi, qui bella Domini exercituum praestantur, sed longe aliis armis, quae Paulus magnus dux ostendit, Sate succincti lumbos mentis vestrae in veritate, & induti loriceam iustitiae, & calciati pedes

in

in preparationem Euangelii pacis, & reliqua, quae enumerat. Dicit aliquis; Quid si verba non profum, & prolunt verbera? Si pacem oblatam fastidiant, bellum intentatum timeant. An non satius erit vel per vim saluos facere, quam per numerum indulgentiam perire permittere? Recte illa quidem, si in subditos proferantur. Infideles vero quod nobis ius subiceret, quaere: & inuenies Paulum, qui de data sibi à Christo potestate gloriatur, se inde colligentem, Quid mihi de iis, qui foris sunt, iudicare? Nonne eos, qui foris sunt, Dominus iudicabit? Legamus sanctorum Patrum commentarios, certam sententiam Apostoli consentienter docentium, Ecclesiae ius & fas non esse in infideles, sed in eos tantum, qui per ianuas baptismi ingressi sunt in ouile Christi. Quamobrem Augustinus in quodam sermone alloquens quosdam Christianos, qui ethnicorum se sacrificiis contaminauerat: De iis, inquit, qui foris sunt, nos non iudicamus, illis blandiendum est, ut credant, in vobis putredo haec relectanda est. Et mox, Non tollo, inquit, idola illorum, quia non habeo in illos potestatem, habeo autem cum fuerint facti Christiani. Diuinae quoque Bernardus Eugenium admonet libro de consideratione secundo, Vicario Christi non dominatum in orbem, sed Apostolorum conuenire. Nam Principes gentium dominantur eorum: at non ita erit inter vos. Neque ante paratum se Paulus dicit vltimi inobedientiam suorum, quam illorum prior fuerit completa obedientia, id est, ut alibi Augustinus interpretatur, non ante in quemquam agere lege sua est Ecclesiastico viro, quam per fidei obedientiam

F 4

dientiam

1. Cor. 10.

1. Cor. 1.

Aug. in
de serm.Ber. 2. lib.
de consid.

1. Cor. 10.

ad Rom.
sanctum.

84 DE PROCVRANDA INIDELIVM
dientiam se ipse Ecclesie ipone submitta. Siue
ergo infideles sint, & Christum ignorent, siue an-
nuntiarum etiam rejiciant, nobis in illos belli
decedendi ins nullum est, nulla honesta causa.
Quam sententiam sacris auctoritate sua confirma-
vit D. Thomas, cum perspicue docuit, ad Eccle-
siam non pertinere infidelitatem in illis punire,
qui nunquam fidem receperunt. Et quoniam ma-
gna copia est eorum, qui ista accurate exposue-
runt, illud solum admonendum arbitror, veniam
iis, dare oportere, si qui sint, qui zelo fortassis po-
ritus, quam scientia ducti, dum summi Pontificis
nunquam sacris commendatam auctoritatem am-
plificare pergunt, etiam extra sepra Ecclesie gla-
dium illius, & leges profertim volunt, quod tam est
aburdum, ut à nemine melius conturetur, quam
ab ipsi summis Pontificibus, & Ecclesie Catho-
licæ perpetua sensu, atque usu, que nunquam in
Paganos, aut Indæos, quod Christi fidem respue-
runt, animaduertit, neque religionis diversitatem
causam belli iustam interpretari est. Quando nam-
que vel minimum iurisdictionis actum Ecclesia
exercuit in infideles per mille quingentos annos:
Quando legem tulit: Quando denique sibi subiecti
nolentes coegit, vel etiam arcentavit? Nisi forte
temporalem dominatum gentium iure obijcien-
tes, etiam temporales leges sibi subiectos infide-
les, Christiani Principes tulerint. Quod quia si-
ne controverfia omnes sentiunt, qui modo ali-
quid sentiunt, non est, quod morosa disputatione
seruetur in dubium.

CAPVT

CAPVT III.

*Quod quibusdam visum sit, propter cri-
mina natura contraria, licere nostris
barbaros debellare.*

QVONIAM verò infidelitatis etiam pertinacis,
& pestituz, ut loquuntur Theologi, cri-
men sibi, vitium, & mortuorum iudicii, pu-
niendum, Christus referuari voluit, neque vlla Ec-
clesiastica lege in rebelles animaduerti fas est, il-
lud diligenter discutendum est, quod potest fer-
rio in quaestionem vocari. An seposita causa fi-
del ob id possint Barbari debellari, quod crimina
multa eademque atrocitate perpetrant contra ius
naturæ. Itaque verum possint necne cogi, ut ab
idololatria abstineant, à nefaciis factis, & cello-
curionibus, quas cum ipso Diabolo perquam
frequentes habent, à concubitu mulcularum, ab
incestualia pollutione fornicum ac matrum, &
reliquis id genus flagitiis? Nam facinora longum
est, et commemorare, quæ modo alij alias in dicta
causa enecent, compensationes ac remissiones
suas creare miteant, humanis multi carnibus
pro summis delictis velentur, alij pueros inno-
cens simulacris mactent, alij suorum inferias alio-
rum sanguine peragant, plerique potentiam ad
nihil aliud, quam ad nocendum, & faciendum,
sibi datam arbitratos, perinde, atque immanes

DEUM,

74. s. 1.
9. 11. 21.Concil.
Dud. 16.
14. 6. 1.UNI
NOMA
AL DE

ferre, quæ naturaliter gradu inferiores ac viribus imbecilles pecudes, prædæ suæ vendicant: ut idem sit apud istos dominari, & prædari: nihil aliud lubricum esse, quam potentioris libidini obnoxium esse. Quanta sit, & quam latè patens hæc feritas barbarorum in hoc vastissimo orbe, qui ritus portentosi, quæ legum ac dominorum rwanis, refertur exacte, iusti voluminis opus est. Historiæ Indicæ quæquam multa narrant; exigua tamen est portio præ illis, quæ res ipsa habet. Verum quod ad rem pertinet, certum est mores Indorum plurimum esse ferinos, ut quod fabulæ canunt de quibusdam facie quidem homines esse, corpore vero aut pisces, aut fues, aut lupos, id verum esse nostri barbari suis moribus probent. Ferunt ergo nostrorum hominum curba ac circumlocutio, cum ista audiunt, aut etiam inveniuntur: horum se scelerum vitores æquissimos, multes putant: quicquid contra nefarios naturæ violatores ferro, cæde, incendiis saevitint, gloriæ decunt, ac tum demum executiones suas in barbaros laude ac præmio, & apud Deum, & apud homines dignissimas iactant. Neque vero hinc vulgari opinioni paroni desistere. Nam ut omittam eorum sententiam, qui penes Ecclesiam & Ecclesie caput Rom. Pont. ius esse ad hæc Ethnorum crimina plecenda statuerunt, qui non tam nostra quam Apostolica voce iam dudum expulsi sunt, cum de incestuoso flagitio Constanthij illius (quod contra naturæ leges pugnare quis nesciat?) suos, id est, Christianos Paganos oburgans, eorum, qui foris sunt nempè Paganorum humilia crimina ad se nihil pertinere testatus est.

est. Illi porro probabilis aliquid affere sibi videntur, qui huiusmodi ius ad vindicandæ naturæ contraria seclera, non Ecclesiasticum, sed naturale esse volunt penes optimam quemque Principem, qui possit ac debeat in Remp. perditis legibus ac moribus institutam, si verbo audiens non fuerit, ferro decernere, & belli iure subiectis istas leges imponere. Quod si ab iis querat, cum multi Principes, sapientes, & rubi, vel sint, vel sibi esse videantur, cui possimum hoc opus delegandum sit, respondent, in hac re ut in cæteris natura communibus, primo occupanti locum cedere. Ipso ergo iure naturæ barbaros illos posse ab Hispanis debellari, quibus per Rom. Pont. provincia hæc demandata sit, quicquid victicia signa primi vltra Hercules columnas extulerint, & ad immensâ terrarum spatia omni antiquitati hæcæ ignota proreperint. Neque mirum esse si fortunis suis exciderint Indi, cum potuerint propter sua mala merita etiam vita spoliari iustissimè. Et quoniam quibusdam dicere aliquid videntur, & magnopere cum populari sententia istorum consensit oratio, quæ pro causâ argumenta afferant, recitemus necesse est. Aristotelis, inquit, sententia est, qui in libris Politicis ita scripsit: Quod potest mente prospicere, natura imperat, & dominatur: quod autem potest corpore hoc facere, patet natura, & feruit. Et mox, Barbari quod natura dominetur, non habent: quumobrem aiunt Poetæ, Græcos barbaris dominari oportere, quod idem natura sit barbarus, & feruus. Cum ergo barbari isti nostri supra modum barbari ac ferini reperti sunt, neque mem-

Primum,
de a.
Pal. 103.

(8)

tem

tem habeant ad se, & sua regenda idoneam, natura ipsa comparatum est, ut illis subsint ac pareant, qui dominari recte possunt, atque eos secundum naturae leges convenienter regere. Quod si repugnent, debellari posse iuste idem author affirmat. Bellica, inquit, vi vi oportet contra bestias, & contra eos homines, qui ad patendum nati sunt, nec volunt parere: quia natura id bellum iustum existit. Alibi quoque Philosophus suam hanc sententiam de iusto bello in barbaros amplius explicat ita scribens: Neque exercitatio rerum bellicarum ob id est meditanda, ut in servitutem adigant immetentes. Sed primum ne ipsi aliis servitute compellantur. Deinde ut imperium quarant gratia vilitatis subiectorum, non ante omnia dominationem. Tertio ut eis dominentur, qui servitute sunt digni. Haec ille. Atque huc pertinere videtur aliqua ex parte Romanorum historia, qui quod aequi, & boni observantes forent, omnium potius existimantur, divino ita decente consilio, quantum imperium à laudis partibus laudatum legimus, & quod est amplius in ipsis divinis libris. At infinitis partibus praeter Christiani barbaris, quam olim Romani ceteris. Secundum sit, Filij Israel ob idololatriam atque scelera debellarunt Amorrhazos, & reliquas gentes, quarum scriptura meminit, ut libri Iosue, & Sapientiae captiose docent. Cur ergo non liceat Christianis veri Dei cultoribus iniurias illius velle, & ad verum vnius Creatoris cultum idololatrias revocare: Quam rationem Cypriani confirmat auctoritas, si ante adventum Christi, inquit ille, circa Deum colendum, & idola spernenda,

1. Pol. c. 5.

Lib. 7.
Pol. c. 14.Aug. 1. 2. 1.
1. Tim. 2.
Reg. Pri.
1. 4. 1. 6.
1. Cor. 10.
1. Tim. 2.Cypri. 1. 2.
de Esop.
ad Mart.
1. 1. 2. 2.

renda, haec praecepta servata sunt, quanto magis post adventum Christi & cetera: Praeterea, si in lege naturae viverent homines, quando nulla erant regna diuina, nondum Reipub. collocata, liceret sapienti, & probo vivo imperitum à malefactis compellere, vel verbo, vel vi, liceret de pertinace poenas sumere: nisi velimus naturam aded sui oblitam, ut nullum constituerit naturaliter suarum legum iudicium, nulli potentiam ad dommandum derulerit. Igitur ad eundem modum Reipub. bene instituta barbaros, & illicet fas erit ad rationis iura compellere. Alioqui inquamissima scelera naturaliter, & multa, & inemendata, imò ne emendabilia quidem peccantur necesse est, quo nihil videtur abstinere. Adde quod si pueri, vel homines stupidi & semiaudentes Reipub. aliquam gubernarent, idque cum insigni detrimento subditorum, liceret praefectis vicinis Principibus lege charitatis, & iuste naturae, si non possent aliter perditam illorum administrationem emendare, armis & vi, magistratus, & populum cogere, ut aut sibi Principem crearent idoneum, aut si ne id quidem effici possit, Reipub. ipsos administrationem suscipere per seiplos, nullum licet reclamantibus illis. Atqui nato Indorum minus habet, vel aequitatis, vel prudentiae, & iudicij, quam pueri, & feminiani. Quid ergo culpatu si vel ab iniuris pro ipsorum salute, & pace eripitur Principatus? Postremo innocentem ab iniuria, & eade defendere quis potest, atque si opus sit, aggressorem multare torquis, & vicia ipsa. Manifestum vero est inter istos innumerabiles innocentium caedes perpetrari.

L. 1. 2.
audierit.
Tertium.

Quintus.

Quintus.

94 DE PROCURANDA INDORVM
crani, cum & obuios quosque capiunt; & trucidant, & in suos quosque immaniter faciunt, pueros, feminas, & miserabile genus neci dantes, adeo ut cruate humano macelli cuiusdam instar permulta loca redundare comperta sint, quorum testis locuples esse potest Mexicana Provincia. Quamobrem non licet solum, sed etiam quam maxime expedire barbaros ita insistentes bello domare, rationi conseruatae apparet. Hæc potissimum sunt, quæ pro causa belli Indici affectu à nonnullis solent.

CAPVT IV.

Confutatio superioris sententiæ.

VERVM si partium studiis sepositis, quæ tantam nebulæ quadam crasse veritatis humen abscondere solent, lex ipsa æterna consulatur, non dubium est, quin purissimis radiis omnem hanc caliginem, quæ nobis offunditur, depulsura sit, dilucide ostendens, æque esse iniquum, si vel non iusta fiant, vel quæ iusta sunt, non iuste fiant. Iuste quod iustum est exequeris, zic diuinus Legislator: quam rem præclare explicat Dionysius magnus, quæ diuinæ, & humanæ sapientiæ ponderator. Infideles sane, idololâtras, matulorum concubitores, incestuosos, sine fœdere, sine misericordia, parentibus non obediētes, ingratos, seclerosos, & quibusvis aliis nominibus vete notatos coerceri, mulctari fortassis, atque

que ipso capite plecti, iustitia, & æquitate plenum est, quis hoc neget? Verum à quo, & qua autoritate, id vero querimus. Næque enim quia tu peccasti, idcirco mihi statim de te poenas sumere fas est, nisi & ius ego in te habeam, & causa tuam legitimè transigam. Næque verò si Respublica aliqua peccet leges condendo flagitiosas, & turpes, aut si moribus perditis Princeps ac Magistratus labefactantur, continud ius erit Reipublicæ vicinæ, aut Principi leges ferre meliores, inuitos compellere, ut recipiant, & seruent, non obloquentes ferro aggredi, repugnantes bonis, & vita exuere. Etenim si tantum licentiæ Reipublicæ in Reipublica tribuas, nihil aliud agas quam ut breui vniuersum terrarum orbe perturbes, & discordia, ac cadibus impleas. Melius, melius omnino diuina, incommutabilis, atque æterna lex sanxit, nullius vnquam emendanda sapientia, aut clementia violanda, ut id iuris Principi in Principem, Reipublicæ in Reipublicam sit, quod arinet ad leges ferendas, & scelera persequenda, quod est cui in ciuem, priuato viro in priuatum. Vbi illud solum interesse voluit clarissima ingenia, quæ totam hanc rem copiosissimè, & dilucidissimè prosecuta sunt, ut non modo fas sit Reipublicæ se defendere contra aggredeutis iniurias, quod etiam priuato licet, ut vim repellat vi, verum etiam iam acceptas propria autoritate vindicare queat, quod priuato nequaquam licet, id ita docente ratione clarissima, quod cuius ac priuatus habear apud quem expulset, vbi repetat, à quo iniuriæ re-compensationem merito expectet, publicum Magistratum: at Reipublicæ contra Reipublicam, alter

ram nullum habet, quod deat, commune tribu-
nal; ac nisi ipsa præcipua autoritate vlcileator in-
iurias, futurum sit, vt rebus omnibus læsa repa-
rari nullo modo queat. Quæ cum ita se habere
tunt in ipsa natura luce veluti in aperta lege no-
tassent, tum perpetua ab ipso mundi exordio de-
curfu ab omnibus mortalibus seruata, quotquot
iusticiæ qualemcumque prætextum bello gerendo
præferrent, animaduertent, sapientes omnes &
nostræ, & externæ eam solam causam bello aggre-
diendi æquam, & iustam statuerunt, ad resarcien-
da damna, & iniurias vindicandas, vel suas, vel
suorum, id est ciuium, aut sociorum, aut eorum
etiam, qui iniuque læsi ipsorum opem imploras-
sent. Præter hanc causæ acceptæ iniuriæ, aut vio-
laci iuris gentium, nullam nostræ majores iustam
agnouerunt, neque gloriæ querendæ, neque cum-
mulandæ opum, neque amplificandi domi-
natus, neque verò religionis propagandæ. Quot-
quot verò non læsi arma sumptuerunt, eos prædo-
nes potius, quam milites vocitandos censuerunt.
D. quidem Augustinus suo ipse ingenio, accer-
tissimum quæstionum oblectuarum indagator, in hac
vero etiam Manicheorum calumnijs, & Ethni-
corum contra Fidem Christianam opprobrijs ex-
citarus, sæpe ac diligenter totum hoc de bello ge-
rendo negotium tractans, illud vbiq; conuenit,
causam iustam belli solam esse iniuriæ depellen-
dæ necessitatem. Ita quodam loco, bella, inquit,
iusta defini solent, quæ vlcilantur iniurias. Am-
brosius quoque cum de fortitudine in lib. de Of-
fic. disputaret, ita scribit: Non te ipsam commit-
te sibi, alioqui fortitudo sine iusticia iniquitatis

Aug. 1.8.
Quæst. in
Iosue. c.
10.
Ambros.
1.1. off.
445.

emate

materia est, quo enim validior est, eo promptior
est; vt inferiorum opprimit, cum in ipsis rebus
bellicis. Iusta bella an iniusta sint, spectandum pu-
teret. Nancquam David nisi læcessurus bellum in-
tulit. Vides quale bellum Ambrosius iustum desi-
gnat. Illud plane quo exemplo David non nisi læ-
cessurus Princeps arma induit. Hos Isidorus seculi
bellum iustum desinit, quod ex edicto geritur
de rebus repetendis, aut propulsandorum homi-
num causis. Denique bellum gerere necessarius
est. Quod etiam Tullius vidit, cum in tertio de
Rep. libro vt idem Augustinus refert (nam ad nos
non peruenit opus illud præclarum) desinitul nul-
lum ab optima ciuitate bellum suscipi solere, nisi
aut pro Fide, aut pro salute. Fidem intelligens ini-
turum cum sociis factas, salutem ipsam Reip. con-
tra oppugnantes statum. Et plane quotquot in di-
uinis literis à sanctis viris bella suscepta referuntur,
qui ob id laudantur, quod fecerint factes in
bello, quoddam caltra veterum exterorum, a primo
illo quod magnus Patriarcha Abraham pro fratris
salute gessit vique ad extrema Machabeorum ge-
sta pro patriæ lege, & libertate, semper mentio est
acceptæ prius iniuriæ, vt magis non recitata cum
elset opus, quam quæstio cum non elset, apparet,
excepto quod diuina auctoritate quædam interdum
peracta sunt, quæ non humanis anticipijs sed
cælesti præcepto ascribenda sunt. Sed vt vetera
omittamus, Ecclesiæ Catholice, quæ firmamen-
tum est veritatis, sensum atq; vsum tenemus aperte,
quæ per mille quadringentos annos nunquam
in barbarorum, aut paganorum nihil non alijs lædentes,
arma, vel ipsa suscipit, vel suis cõstituit, cum essent

Isidor. lib.
1. c. 12.
C. 12. r. 1.
Caus. 13.
q. 1. c. 1.
Auz. ad
Bonifac.
lib. 2. c. 6.
c. 6.

228. 11.
166. 14.

G potest

potentissimi ac religiosissimi Principes, atq; con-
stiter extremos omni scelere obstrictos. Scit enim
fidelis populus Dei Christum interpellatum a
quodam, respondisse, O homo quis me confitear
iudicem inter vos? Si legari nationis Indorum re-
bus suis componendis vitro accerferet nostros,
haberet fortassis aliquid rationis eiusmodi intro-
ducta potestas leges ferendi, emendandi, punien-
di. At nunc molestissime feruntur causæ lux non vo-
catos iudices, vltroqueos creatores, qui non
solum leges, & ius dicant sauis, verum iam olim
admissa ferociter vindicent. An sapiamus nos plus
quam maiores nostri? An Fidei zelo vehemens
ardemus? Omnino verum est, quod sanctissimus

Gregorius de hac re scripsit, Qui Fidem asperitari-
bus propagare voluit, luas magis quam Dei cau-
sas probatur attendere. Interim quis illud non vi-
deat, quam implacabile isto modo Christiani nomi-
nis odium apud barbaros exciteretur. Quam gra-
ue, & immedicabile scandalum? Tota ista res ver-
git in obstinatum quandam inuidiam, & odium
Fidei, & certam perniciem hominum. Neque vest
scandalum istud separabile est vilo modo ab hac
causa, aut in ris nuperandum, que non datur, sed
accepta dicuntur. Christus quod non debet tribu-
tum soluit, ne scandalizet; nos nullo modo debi-
tas terras, s; spoliemus, vexemus, prædæm, nul-
lumne iustum timebimus scandalum? Res ipsa fa-
ris clamat per se. Neque enim ea exempla hæc
vidimus, que licentia, & furori militariæ fræna
laxanda persuadeant. Et quod caput est, Catholi-
corum nostrorum Principum leges longe aliter
faciendum esse edicunt, quibus obedire par est,

Quam

Quamobrem præclarissima & sui ordinis & nos-
tri temporis lumina, que in causam Indorum
propterea incidere, eiusmodi belli incipiendi
consilium, idque iuris grauissime cum disputatio-
nibus suis, tum etiam scriptis de industria libris
improbarunt. Quorum sententia iam dudum apud
omnes obtinuit, Salamantino & Complutensi illu-
stribus Gymnasibus damnantibus, ut audio, atque
explosionibus scriptum cuiusdam librum contra
causam Indorum, atque ipso Catholici Regis Se-
naru longe aliam rationem in expeditionibus Iu-
dicis præcipiente, cuius æquitatem opportune ex-
ponemus, si prius obiectionibus supra propositis
responderimus.

Cap. 2.
p. 46. art.
3. Vili-
na Res.
de Indis,
& de bel.
lis, n. 23.
Soc. in 4.
d. 5. q. 2.
art. 10.
& l. 4. de
inf. &
lit. q. 2.
art. 2.
Auzan.
Corduba
Mansit.
p. p. qua-
sitaris,
p. 57.
Cas. 2. p.
vltim. Re-
ca. p. 10.
Ad pri-
mæ d. d.

CAPVT V.

Responso ad obiectiones pro expugnatione
Barbarorum.

AC primum quid sibi voluerit Philosophus
barbaros natura feruos alletens, non est ob-
secrum cernere. si paulo alius illius disputatio re-
peratur. Sentit & quidem sapienter, in Rep. bene
constituta, natura ipsa docente, alios debere do-
minari, alios parere, famientes & viros imperare,
impericos & feminas obedire, quod profecto ve-
rissimum est. Hinc colligit Græcos natura com-
paratos esse ad imperandum, quod essent sapien-
tiores, barbaros vt pote rudes & impericos ad ser-
uandum.

G 2

uendum.

100 DE PROCVRANEA INDORVM
uiendum. Quid obsecro verius quam fenes
maturas præ esse natura, adolecentes obtempera-
te, feminas virorum, pueros maiorum arbitrio
naturaliter regiam qui velis colligere ex his, à
barbaris imperium quod iam habetur, eripere li-
cere, eadem ratione conficitur, à feminis, aut ado-
lescente, vbi regnat, posse per vim extorqueri do-
minatus, itémque à rege imperio regnum, & à
præsule indocto Pontificatum: quod omnibus, &
diuinis, & humanis legibus, quam remouet, nemo
non videat. Aliud est enim quid faciendum sit ex
ratione ac secundum naturam: aliud, quid si fiat,
infestam fieri nequeat. Iure ergo sapientiores, &
elegantiores regnant. sed te ipsa impetibus, & bar-
barus si regnet, non ius sed iniuria est, de regno
hunc pellere. Alioqui rapine, & cædi res morta-
lium omnes expositas esse oportebit. Quod ex eod-
em Philolopho adjunctum est de iusto bello in
barbaros, qui sentire reculant, obicitur profecto
est, & quod suspicionem non exigam parit, illa
non tam ex philosophica ratione quam ex popu-
lari quadam opinione profecta esse. Intelligi tam-
en potest, si in hac quoque re Aristotelis autho-
ritas magnopere conseruanda est, in eos barbaros
sentire volentes bellum iustum decernere, qui
Remp. nullam habent propriam neque Magistrat-
us, neque leges, sed ritu ferarum incertis, & sedi-
bus, & legibus vagantur: quales & fuisse olim, &
esse hodie quam plurimos nocissimum est. Bellum
autem in hos non omnis illa cædis, & feruoris
licentia cogitari debet, sed moderata quadam vis,
quatenus humane, & non bestialiter profus vite-
re persuadeatur. Quod si Alexandri, ut quidam fe-
rent,

runt, potentia delectatus, ligna Macedonica in or-
bem vniuersum præferri voluit, nobis non admo-
dum curandum est, quid ille adulatorie magis
quam Philosophice scripserit. Quanquam non di-
uersa à nostris sapiens, & Rhetorica ad Alexandrum,
suscipiendum bellum esse constituit in eos qui
Remp. & eius sue amicos, siue socios iniuria vio-
lare moliantur. De Romanis parum ad rem perti-
nent, quæ afferuntur. Esi enim laudari solent, neq;
fortassis immerito quod legibus æquioribus sub-
ditos gubernarint, hædera, & societates fidelissimè
custodierint; tamen multa vltus palle tyrannicè ne
ipsi quidem distiterunt; ita non nemo dixit:

Non suo arma dedit: potius sui arma dederet.

A S. Augustino illorum imperia vocantur honori-
fica latrocinia. Neque tam enim, si me non fallit me-
moriam, eorum historici celeberrimos bello gesta nar-
rare solent, nisi quæ aut pro salute, aut pro fide, ut
comum dixit egregius author, suscepta videri ve-
lunt. Na quod de expugnatis Chanaanis per Iltra-
has affertur, multè robustius nostram confirmat
sententiam. Nam cum sanctarum scripturarum au-
thores in eam quæestionem incidunt, diligenter
causas iusti belli exponunt, & vnam quidem po-
tissimam Augustinus reddit, illud genus belli iustum
asserens, quod Deus imperat, qui nouis, quid cuiq;
fieri debeat, in quo bello dux ipse, tot populus non
tam author, quam minister iudicandus est. Vt ergo
præcipiente Deo necem filij innocentiis, religiosè
pariis Abrahæ, vixit vixit omnium Domino, ita
quoque vel Iosue filius Naue, vel quicumque alius
lenteniam Dei in populos reos exequi debuit, &
iudici ac dominatori omnium manus administras

Aristo. in
dicit. ad
dicit.
e. ult.

August.

Ad. 27.
ad. 101.

Aug. in
dicit.
q. 10. ult.

præbere: neque tamen ob id liceat vel patri in filium vel principi in externum populum quantumvis impium, gladium stringere. Adde quod iidem sacri scriptores humanas rationes adiungunt, quibus ex iure gentium bella Hebræorum contra Amorrhæos & cæteros Palæstinos non inique gesta declarent. Eas modo persequi longum esset, & instituro non necessarium. Illud modo agimus, ut fiat perspicuum sanctos Patres nullo modo existimasse vel idololatram, vel quævis alia contra naturam piæculam causam idoneam existisse, ut de loco tuo pelletentur illæ gentes, vastarenturque ab Hebræis, siquidem tam sollicitè causas alias exquirunt. Et cetera eadem sunt vel minus grauiâ nostrorum barbarorum crimina, quam quæ illorum scriptura commemorat. Ita enim de his loquitur liber Sapientia: Illos enim antiquos inhabitatores terræ sanctæ tuæ, quos exhoruisti, quia odibilia tibi opera faciebant, per medicamina & sacrificia iniusta, & filiorum suorum necatores sine misericordia, & comestores vitærum hominum & deuoratores linguinis à medio Sacramento tuo, & auctores parentes animarum inauxiliatarum perdere voluisti per manus parentum nostrorum, & reliqua. Non opinor horribiliora obijci Indis, iis quoque, quos Carybes vocant, qui sunt omnium truculentissimi. Ob id apte paulo inferius diuinam auctoritatem exciio illarum gentium interponens, subdij per interrogationem, Quis enim imputabile tibi, si perierint nationes quas tu fecisti? Non enim alius est Deus quam tu, cui cura est de omnibus, ut ostendas, quia non iniuste iudicas iudicium

Aug. lib.
A.
a. 6. super
Rom. 1.
20. c. 7. f.
105. 48. f.
c. 1. Bar. 1.
cap. 24.

cap. 1. Sap.

Sap. 11.

ciump. Hoc est, non inuadis aliena, neque vitæpas inique iudicium, si gentes impias cogis commensas poenas suorum scelerum dare. Cypriani vero inceptè profertur auctoritas, cuius longe alius sensus est. Suscipiens enim illo opere causam Martyrij agere, idolorum cultum vult adeo Christiano viro execrandum, ut quidvis potius perpetuaret, quam id impietatis admittat. Quod ut cõfiteret, & admonet, quam fuisse quondam infestus Deus idololatricæ, vt ob id cæde grassari in exteros suis iusserit, quanto ergo tempore gratiæ reuelatæ amplius amare debet fidelis ob fugiendum idolorum cultum sanguinem quoque proprium fundere? Ita enim concludit, si ante Christi aduentum circa Deum colendum & idola spectanda hæc præcepta seruata sunt, quanto magis post aduentum Christi seruanda sunt, cum ille veniens non verbis tantum nos hortatus sit, sed & factis, post omnes iniurias & contumelias passus quoque & crucifixus, ut nos paci & mori exemplo suo doceret. Hæc Cyprianus. At verò quod de lege natura asserabatur, militat porius pro causa Indorum. Neque enim iure Naturæ priuatus de priuatis poenas sumere potest, neque vim aliquam coercendi habet, cum sint omnes homines natura pares. Quoniam vero mores institui recte non poterant, neque Societas in officio contineri, placuit omnibus publicam potestatem creare, in quam ius suum quisque transferret, quæ proinde & leges condere, & supplicio afficere peccantes auctoritate totius multitudinis in se transfusa posset. Quod si Magistratus, aut Reip. barbarorum suo muneri non facit satis, habet iudicem

Communi
at
ad Mar.

Adversã
lib. 9.

194 DE PROCVRANDA INDORVM
iudicem Deum, non Rempub. aut principem ali-
quem externum. Alioqui cum grauissima pec-
catis interdum Principes, aut Magistratus nostris
licebit, vel Gallo, vel Italo, vel Anglo, Hispanien-
sis Reipub. peccata castigare, & ius dicere, vt vi-
cissim inter se Principes hac autoritate iungantur.
Hoc neque ineptius, neque rebus humanis exira-
lus dici quicquam potest. Neque vero vbi subdi-
torum consensu voluntas, praesidentium solidita-
tis, atque insipientia potest per vim compesci.
Itaque si Principes barbarorum inique ac tyran-
nice traherent lucas, possent innocentes per vim
(si locus non esset locus) ab illorum scelere, &
invidia eripi. Sin autem corruptio motum ea est,
quam ipsi quoque subditi libenter sequuntur, non
possunt ab extraneis compelli ad virtutem. Neque
est eadem ratio in pueris, & amicis Rempub.
administrantibus. Naturale est enim, vt pueri non
dominentur in viros, cum puer etiam si sit om-
nium haeres, nihil à seruo distetate teste Paulo, ac
multo minus infans in mentis compotes iuris
aliquid esse potest, quemadmodum, neque bellum
in hominem. At barbari isti, & imperantes, &
seruientes aequè vel sapientes sunt. Quare si signa
syluestria, vt est in antiqua parabola, Rhamnium
sibi praetermissa ostia, sicu, & vite, Regem creant,
quid mirum si illius incendio concrementur?
Hoc enim in summa interest, quod barbarus
non natura, sed studio, & moribus talis est, puer,
& amens non studio, sed natura. Quamobrem
quae barbari peccant, non est cuiusvis animad-
uertere.

CAPVT

CAPVT VI.

De bello propter defensionem innocentium,
qui à barbaris trucidantur.

IN fine huius de bello disputationis non præte-
rito sententiam illastrum Theologorum, qui <sup>Ad quia-
ta obuid.</sup> defensionem innocentium, iustum titulum bello
Indico posse prætendi significant. Aiunt, si mores
sint aded tyrantici legesque, vt innocentes pes-
sim trucidantur, quod Carybes faciunt, vt eis vel-
cantur, distque suis immolent, tunc sane temporis
licere nostris, & cuius Principi eiusmodi iustli-
ces homines à cæde tyrannica eripere, ac si opus
sit, ferro decernere, & barbaros ab ea immanita-
te reuocare. Cuius documentum manifestam esse
rationem quod fas sit homini priuato innocentem
de alterius neci, etiam cum iniustis cæde, si
opus sit, eripere, multò ergo melius id Reipub. li-
cebit in Rempub. alteram. Vnicuique enim man-
dasse Deum de proximo suo. Et rursum, Erue eos,
qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad in-
fernum, liberare ne cesses. Addunt præterea non
obstare rationi iam dictæ, si ipsi, qui occiduntur,
sponte pariantur, & seipso offerant neci, imo
etiam à nostris liberari inde quàm maxime re-
nuant. Neque enim esse Dominos vite suæ, &
plane quamvis libens patris irati mucroni, filius
supponeret iugulum, liceret, nihilominus vel in-
iustum à cæde eripere. Hac illi differunt: quibus
equidem

Eccl. 17.
Prov. 14.

Ad gene-
sam ob-
uid.

Gal. 4.

Iudic. 9.

UNI... ROMANA
AL DE

equidem nullo modo contradixero, cum sciam pro fide iuste suscipi bellum, fidē vero seruadam ei qui latus à potentiore, ad nosita auxilia conlugit. Innocentis verbō defensionem à morte præsertim, etiam si ipse taceat, natura ipsa clamante, cuius valenti operi ferre, commendatam esse etiam atque etiam omnes quantum puro consensient. Itaque efficitur, iusti belli causam contra barbaros homicidas, defensionem innocentium esse. Verum hæc quamvis dilguata subtiliter, si ratnen conferantur ad rem parum accommodata inueniuntur. Cùm enim defenso ista cum minime lædētis damno adhibenda est, vnde neque dominio spoliari barbari possunt aut vita, si possunt terrore aut subiectione aliqua contineri: tum vero nullus est rationis eos velle defendere; quorum grauiorem perpetes eadem. Constat vero copiosissime, bello Indico plures infinitis partibus abtumi quam vlla barbarorum tyrannide. Quare si moraliter loquendum est, vix poterit, vel potius nunquam omnino poterit suscepi belli aduersus Indos causa iusta in defensione innocentium colu locari. Etenim quod & supra admonui & sæpe repetendum est, vastationis Chanaanorum & terra Palestine occupatae neque hanc commemorant sancti Patres causam, cum profecto tactæ libertæ manifestè doceant nationes illas omni scelere contaminatas, neque etiam à plucimo innocentium sanguine temperasse. In libro Sapientiae legimus ad hunc modum: Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut infantia plenas vigilas habentes, neque viram, neque nuptias mundas iam custodiunt, sed alius alium

alium per inuidiam occidit, aut adulterans contristat, & omnia commixta sunt, sanguis, homicidium, furtum, & furtio, corruptio, & infidelitas, torbatio, & peritium, tumultus honorum, Dei immemoratio, anistarum conquinatio, nariularis immutatio, inordinatio morchiz, & impudicitia. Infidelorum enim idololorum cultura, omnis mali causa est, & initium, & finis. Arque hæc quidem sunt illa opera gentium, quæ Dei populū didicisse ex eorum consortio Propheta dolenter meminit: Commixti, inquit, sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruetunt sculpilibus eorum, & factum est eis in scandalum. Et immolauerunt filios suos, & filias suas demoniis, & effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum, & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculpilibus Chanaan. Quæ eo fasius commemorata sunt, quo minus nostrorum barbarorum mores fædos, & sanguinarios miremur, cum sciamus familiare id fuisse perpetuò nefarie idololorum cultura, quæ, vt sapiens dixit, omnium malorum causa est, & initium, & finis. Ita detum intelligemus eas omnes, quæ à nonnullis aduersus Indos cause præteruntur, non defuisse antiquis iustis sub lege aut etiam sub Euangelio agentibus, contra sui temporis infideles, & barbaras nationes: sed nequaquam tamen eas satis esse exultimasse, vt bello infestandas abiciantur.

CAPVT VII.

*Quod omnia iam de bello aduersus Indos
non solum diuina: sed etiam regia
lege fermentur.*

HAud parum perfectum est, quod omnes belli causas aduersus barbaros, quæ nostrum ad illos ingressum antecedunt, remouimus, ut vulgari errore profligato putantium beneficij locum ponendum esse, quod barbaris pro agris, & libertate præcepta, Fidem Iesu Christi, & vitam hominibus dignam reddamus, quorundam etiam plus sapere volentium, quàm patet, sententia perpicuè refellatur, qui nostris ad illorum scelera, vel compescenda, vel etiam plecenda ius faciunt: quod suorum potius iniurie tribuendum esse abunde, ut opinor, apparuit. Hinc iam consequens esse videbatur, ut exponeremus, quid illis faciendum sit, qui eiusmodi expeditiones in Indos lecuti, fortunis potius, & opera ac seruitute milierum iure belli abusi sunt, quorum superstitès sunt hodie quoque non pauci. An poterint excusari ignorantia? An sint restitutioni obnoxij omnibus modis tum ipsi, tum res ipsorum, ad quoscunque tandem deuoluræ sint? Et quid remedij tandem in tanta perturbacione afflori queat? Sed de his quanquam est difficilis, & periculosa censura, tamen alio loco si Deus annueat, dicitur opportune. Nunc vniuersè, ius, & iniuriam indicendi belli tractamus.

tractamus: atque illud tanquam totius actus causæ firmamentum adificimus, quod cum in omnibus regnis Indiarum tam multa prælia commissâ sicut, & tot nationes subactæ; nullum tamen genus Indorum seruituti subiecit regia lex, quin potius Indos omnes, & liberos esse, & suis rebus liberè uti declarauit, grauissimis penis propositis, iis, qui veluti iure belli captos, sibi manciparent. Imò verò in omnibus expeditionibus quæ sunt, faciendæ ue sunt, siue ad nouas gentes quaerendas, siue ad iam quaesitas peruestigandas, inuiolabili lege sancitum est, ut neque nostri milites aggrediantur non læcessiti ad vexandos, cadendosue barbaros, neque illos vnde cuique captos seruire cogant. Quæ vna lege plenissime demondratur, nullum belli ius nostris ex quantavis Indorum barbarie, & inhumanitate concedi. Superest ut quoniam, & diuinis, & humanis legibus bello læcessendi Indos omnis causâ sublata est, hæc excluda via prædicandi Euangelium ijs, quos armorum vis subegit, persequamur, an alius aliquis aditus pateat ad annunciandum genitibus Christum.

CAPVT VIII

*Veterem & Apostolicam Euangelizandam
rationem non posse exactè seruari
inter barbaros.*

Tribus igitur modis, quantum mihi diligen-
ter cogitanti occurrit, ad prædicationem
Fidei apud barbaros insisti potest: quorum nos,
eum æquitatem, tum prudentiam expendere ne-
cesse est. Primus est, vt more, & instituta Apo-
stolico, gratia Dei freti eant prædicatores ad gen-
tes, & prædicent Euangelium, omni militari re-
moto apparatu. Alter, vt gentes nouæ non aduan-
tus, sed quæ iam fuerint principibus Chæthianis
subiectæ siue per ius, siue per iniuriam, iis demum
operam suam impendant verbi Dei ministri. Ter-
tius, vt aduent quidem, & prædicent Christum,
vbi nominatus non est, sed tamen humanis præ-
sidijs, & copijs adiuti, quibus seruentur illati. Ha-
bent autem hæc singulæ viæ, proprias & commo-
ditates, & difficultates suas, neque parum diuinæ
lucis expectandum est, vt intelligatur, primùm, an
quævis istarum probanda, improbandaue sit, tum
quæ debeat cæteris anteponi, si omnes sequi non
vacet, postremo quid in vnaquaque providendum
sit Christi seruo. Prima igitur illa non debium
est, quâ sit non solum officij, & æquitatis ple-
na, verum etiam omni laude superior, in ipso du-
ce, & Apostolo conuersionis nostræ Iesu Christo
primùm

primùm dedicata, deinde in sanctis eius Apo-
stolis illustrata, qui patientia sua, & extrema pauper-
tate potentiam mundi vicerunt, de quibus Elaius
præcinit: Conculcabit ciuitatem sublimem pes
pauperis, gressus egenorum. In quo genere Euan-
gelizandi prorsus Euangelico (neque enim dici
aliquid maius potest) primùm consolatoris est
plurimum, ipis Dei ministris, quod vitam cæle-
stem instituant, ab omni cupiditatis, & violenti-
æ specie remotam, ideòque iucundam, & li-
beram. Ipse enim dixit. Non tē delectam, neque
detelinquam. Et, Cum mihi vas sine tactulo, & si-
ne pera, nunquid aliquid defuit vobis? Testis
huius rei locuples est M. Franciscus noster, qui
tanquam de alto loquatur, tantum diuinæ volu-
ptatis, & consolatoris lumen in illa sua vere bea-
ta peregrinatione in animum influere solere affir-
mat, vt cogeretur à Deo petere, vt aut imbecillitati
sue parceret, aut si ita decessuisset, iuberet se vi-
tam commutare, quod tantam vim cælestis dul-
cedinis ferre non posset. Id fortasse minus facile
credent homines: sed experti sciunt, quid acci-
pant, & nemo scit, nisi qui accipit. Deinde sanctus
ipse Euangelij merito speratur vberior, vbi
verbis facta non dissident, sed exemplo suo, man-
suetudine, paupertate, benignitate, Christi præ-
dicator vehementius possat animos, quam aures
quibusvis vocibus. Nilil Paulus audebat loqui
eorum, quæ per illum non efficeret Christus. Ad-
mirabilis est vita Euangelica, & oculos ad se om-
nium animòsque ipsa nouitate conuertens; cum-
que intelligunt homines non sua, sed se quæri,
tunc nescio quomodo, & se & sua libenter imperi-
tunt.

8/ai. ar.

*Heb. 19.
Luc 22*

4/pe. 2.

Rom 15.

113 DE PROGREDIENDA INDOCRVM
tione. Postremo quicquid molestiæ accidit, quicquid
quid difficultatis & periculi, mors denique ipsa
& quivis cruciatus, si tandem designetur in Chri-
sti militem, videtur ad illius gloriam cumulan-
dam pertinere, neque tam in fugam vertere, quam
palmam offerre, & certaminum omnium fructum
pretiosissimum Triumphum Crucis. Quæ cum ita
se habeant, plerique eorum, qui ad manus dilan-
tandi Evangelij excitantur, eam sortem felicicio-
rem putant, ubi potest, ut dixi, Evangelium
Evangelicè prædicari. Atque in ea re non dubium
est, quin prædicatè cum nostris magna ex parte in
India Orientali actum sit, in qua vere more Apo-
stolico licuit inter tot gentes Christum annun-
tiate Indis, Persis, Arabibus, Æthiopicis, Malava-
ribus, Iaponensibus, Sincensibus, & infinitis aliis.
Quæ tamen Evangelizandi rationem si in
plentique huius Occidentalis orbis gentibus ad
amissum tenere quis pergat, nihil aliud quam
amentiam extremæ damnandus sit, neque imme-
diatè experientia ipsa omni exceptione superiorè
testis rem abundè monstravit. Nam ut de aliis ca-
cæam, sola terra illa Florida semel, atque iterum,
& tertio pacificè ad te venientes prædicatores,
inauditò iudicia causa trucidavit, quod & Do-
mumiani probarunt, & nostri plus satis experti
sunt. Itaque institutum illud Apostolicum ubi te-
neri commode potest, nihil prius, neque melius,
ubi autem non potest, ut ferè in omni barba-
re res habet, non est prudentiæ, speciei iustitiæ
sanctionis committere, ut salutem ipse abijcias, &
alienam nihilo amplius compares. Mihi vero at-
tentius inveni in hoc institutè genus, dux
occurrere

SALUTE. LIBER II. 114
occurrere causa solent, ob quas Apostolica illa
Regula, & forma inter hæ nationes teneri ex-
actè non posse videris. Vna est satis nota, quod
hæ gentes sicut bestiarum moribus vivunt, ita
humanitatis parum permittant, sine fœdere, sine
misericordia, prout quidvis collibitum est, ita te-
mere agentes. In hospites, & externos nullum
gentium ius observantes cum ne inter te quidem
naturæ leges sciant. Quamobrem qui horum te
rationi, & arbitrio commissis, poterit is cum
apris & crocodillis amicitiam inire. Neque vero
ab illis Martyrium expectandum est, quæ fortassis
spes tantum discrimen leuaret, non enim pro Fi-
de, pro Christo, pro Religione moriendum est:
sed ut vel suaviores epulas dere præbeas, quod
Brasilienibus, & toti Septentrionali oræ huius
orbis vulgare est, vel spoliâ præbeas barbaris
elegans, vel denique quia visus es nunquam, &
quid in te sibi liceat, experiri iuvat. Apostoli præ-
dicabant Christum Indis quidem scandalum,
gentibus autem stulticiam, aliis sapientiam, aliis
signa querentibus: sed utique tamè ratione age-
bant: oderant verò illos propter nomen Christi,
atque ita beatos potius faciebat persecutio, per
quam etiam miro modo Dei gratia amplius dila-
tabatur. At barbari, excepto hoc quod homines
simus, nihil cogitant, imò illud quoque diu ad-
dubitasse non pauci comperiti sunt. Altera causa in
nobis est, cur Apostolica prædicatio institui om-
nino Apostolicè non possit, quod miraculorum
nulla facultas sit, quæ Apostoli plurimè perpetua-
bant: quorum splendore & potentia freti, autho-
ritatem dicendi apud qualvis quicquid placebat,
H facite

AR. 10.
c. 14. c.

AR. 13.

114 DE PROCVRANDA INDORVM
facile vendicabant. Habebantur homines Dij si-
miles, acque ita cetera eorum paupertas, abiection,
ignobilitas, incredulio secularis, ornamento po-
cius erant, quam contemptui & fastidio, diuinam
eorum vim admittantibus, & prudenter iam inde
colligentibus gentibus, quam essent homines af-
fectibus superiores, & toti pene creleses. Quod
de Sergio Paulo Proconsule viro prudente diuine
commendandum memorie parauit. At noluit,
nunc temporis, cum talium operum maiestate se-
se barbaris admirandos, & timendos non pre-
beant, nihil testar, nisi vt reliqua vitæ inopia &
impotentia penitus contemnatur, neque à gene-
roso & excelso animo sed à misera & aduersa for-
tuna profecta intelligatur, atque aded cum lordidi
illiberaletque isti maxima ex parte sint, omnium
rerum penuria nostros consequatur necesse est. Et
si enim ob cibum Euangelizare non expedit sed
sine cibo tamen Euangelizari non potest. His ac-
cedit, quod perspecta nostrorum hominum auan-
tia & ferocia ita hæ nationes petulca sunt, vt ibi
consulendum putent, nostris vbiunque conce-
ditur, siue vilo discrimine intertempis. Non so-
lum ergo signorum vis nostris temporibus deest,
verum pro iis etiam scelera vbiq; feruent. Quo
gaudissimo incommodo interclulo ferè videat
via ad primam illam penitus Apostolicam Euan-
gelizandi rationem: vt maiores societatis nostræ
sapienter edixerint, specie Euangelicæ perfectio-
nis non esse temere arbitrio barbarorum, prædi-
catores Euangelij committendos. Quamdiu enim
porcorum, & canum fœdiorum, atque impuden-
tiam agnoscimus, nobis quoque à Christo Do-
mino

r

mino præceptum exilimare debemus, ne pretio-
sas margaritas fruatur. mittamus ante eos, qui &
eos conculcent pedibus suis, & conuerſi disum-
pent nos.

CAPVT IX.

*Cur miracula in conuersione gentium non
fiant, nunc, ut olim, à Christi
Prædicatoribus.*

MULTOS verò inter hæc illud querere & ad-
mirari non temere solere animaduerti,
quid sit, quod nostra ætate in prædicatione Euan-
gelij, apud novas gentes miraculorum illa vis non
cernatur, quam Christus suis promissit, quæque ad
confirmanda super humana dogmata singulariter
efficax est. Nam & nationes innumerales sunt,
quarum salutem Deo esse chatam dubitare non
possumus: & hæ, sique vniquam aliæ, externis si-
gnis & operibus prodigijs fidem commodare
plurquam dici queat, facild solent. Argumento est
mirabilis illa, & inaudita nostrorum hominum
peregrinatio in terra Florida, vbi ex immenso
naufragio quatuor illi homines tantum supersti-
tes Cabeça de vaca, Dorantes, Castillo, & quidam
alius, diuisus gratia curationum donati & ope-
ra Apostolica perpetantes, homines alioqui mili-
tates & profani, inter immansissimos barbaros
per totum decennium non solum illis seruari
sunt,

H 2 sunt,

Matth. 16.

Barbari
dicitur
per
vniuersum
humani-
dam, mox
Dicitur
bæ, vob
mibi a-
suo esse
à impera.

116 **DE PROCVRANDA INDORVM**
fuit, verum infinitas populorum ceteras post se
agentes, itinera ad id temporis inaudita confes-
cere ab Oceano Arctico vique ad Antartidicam
mare penetrantes. Quia in peregrinatione, quera-
admodum eorum fide digni commentarij habent,
propter sanitarum operationes vitæque innocen-
tiam tantam admirationis, & gloria apud barba-
ros sunt consecuti, vt propemodum adorarentur
pro diis, & quicquid imperarent, non aliter
quam de caelo profectum acciperent. Quæ res
amandè monstrauit, vt eorum etiam quidam li-
teris prodidit, quam esset facilis, ac certa via ad
conuersionem gentium harum, vitæ innocentia,
presertim signorum splendore decorata. Quid ergo?
Cur putamus Excelsum dexteram se continere,
neque quod facillimè potest, gratia miraculorum
tot populos ad fidem trahere? Inuat interdum illa
Prophetica oratione exclamare ad Dominum,
30. Misere nostri Deus omnium, & respice nos, &
ostende nobis lucem miserationum tuarum, &
immitte timorem tuum super gentes, quæ non
exquisceunt te, vt cognoscant, quia non est
Deus nisi tu, vt enarent magnalia tua. Alleluia
manum tuam super gentes alienas, vt videant po-
tentiam tuam. Sicut enim in conspectu eorum
sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro
magnificaberis in eis: vt cognoscant te, sicut &
nos cognouimus, quoniam non est Deus præter
te Domine. Innova signa, & immota mirabilia,
glorifica manum, & brachium dextrum, & tel-
liqua. Atque hæc sanè oratio huic tempori, &
negotio non aliena videretur. Verùm cui tanta si-
gnorum parcitas sit, cum videatur tam esse effusa
necessi

SALVTI. LIBER II 117
necessitas, merito cruciat animum. Esi enim
Apostolica tempora vberiore Spiritus Sæcti dono
dicata sunt, & Spiritus pituitias habuerunt; ta-
men non statim cum sæculo illo primo euauit
potestas signorum. Ecclesiasticæ historiæ narrare
tempore Constantini Magni totam Iberiam Pro-
uinciam; quæ est Armeniæ proxima, Christianæ
mulieris caritatis opera, & signis, ad Christum
esse conuertam. Legimus in historiis Anglorum
quor & quam magna per Augustinum, & lu-
thum, & Mellinum, ceterosque monachos mira-
cula Christas edidit, & magni Gregorij in hæc
causa testimonium tenemus, quod gentium sa-
luti Deus tanta indulgeret. Cur ergo nostra tem-
pora deserta sunt, quibus tanta orbis portio in-
notuit, vt cum ea Anglia vniuersa in confectus,
vix domus exigua ad ingenrem urbem futura sit
Multos ergo, vt dixi, ad hunc modum secum cogi-
tantes, pia hæc neque indocta questio tenet.
Mihî vero illud Augustini opportune occurrit,
qui cum commemorasset pauid ante, diuinam
vocationem interdum signis extremis aliquando
interno potius impulsu fieri, mox adiungit, Hæc
autem vocatio quæ siue in singulis hominibus,
siue in populis, acque in ipso genere humano per
temporum opportunitates operatur, alta & pro-
fundæ ordinationis est. Quis enim cognouit sen-
sum Domini, aut cum quo inicit consilium: Po-
pulum Israel sibi charum, in iorio de seruitute
Egypti Pharaone rotas proligato ingentibus
prodigijs eripuit; eundem populum longè post
de Babylonica captiuitate patriæ restituit non ita
magnis operibus perpetratis: illuc quidem per
H 3 Moysem

Act. 6. Moyſen, & Aaron, hic per Zorobabel & Jeſum
 neque tamen minus ſe mirabilem prædicari vult
 ſecundo illo reditu quam primo illo ingreſſu in
 terram promiſſionis. Proinde Hieremias loquitur,
 1. Jer. 1. Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non diceret
 ultra, Viuit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de
 terra Aegypti, ſed viuit Dominus, qui eduxit fi-
 lios Iſrael de terra Aquilonis, & de vniuerſis ter-
 ris ad quos eieceram eos. Cui rei non diſſimile
 mihi videtur, quòd Eccleſiam ſuam olim in ipſis
 Euangelij cunabulis, multorum ſignorum & va-
 riorum chariſmatum copia congregauerit, ean-
 dem modo de genibus non minus mirabiliter
 mirabilium paucitate colligit, diuerſa tempora
 ſecundum altiſſimas ſapientia ſuæ leges diuerſis
 rationibus adminiſtrans. Attamen in te obſcura,
 quantum ſapere datur, non nihil etiam rationis in-
 uenire poteſt humana cogitatio, modo ſobrie
 quærat, in charitate primum radicata & fundata,
 1. Ephe. 1. vt poſſit comprehendere. Ac mihi quidem aliquo-
 ties iſta animo reperenti tam reſpicua diuerſita-
 tis in poteſtate ſignorum, illa occurrere cauſa ſol-
 let, quod præcis temporibus omnino neceſſaria
 fuerint, noſtris non item. Etenim fides myſterio-
 rum ſublimium omnem humanam rationem ſa-
 perantium altruenda tuac eræ apud homines
 maxime ratione ſua cuncta metientes, & ad ſoli-
 tos calculos reuocantes, Græcos, inquam, atque
 Romanos, cæteroſque illa maxime ætate ſapientia
 hmitis ſæcili flores. His quomodo per homines
 paucos, ignobiles, imperitos perſuaderi poſſet, do-
 ctina omnibus humani ingenij viribus valiſſi-
 me obſiſtens, quam proinde ſtultitiam Dei Apo-
 ſtoli

ſolus vocat, niſi diuina quædam, atque inelu-
 tabilis euiciler authoritas, conſtante Deo ſi-
 gnis, & prodigijs, & varijs chariſmaticibus! Quod
 etiam Paulus Apoſtolus ſæpe commendat. Sermo
 meus, inquit, & prædicatio mea non in perſua-
 ſibilibus hucuaſe ſapientia, ſed in oſten-
 ſione ſpiritus & virtutis, vt fides veſtra non ſit in
 ſapientia hominum, ſed in virtute Dei, & alio in
 loco, Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute
 ſecundum ſcriptum ſanctificationis ex reſurre-
 ctione mortuorum Jeſu Chriſti Domini noſtri,
 per quem accepimus gratiam & Apoſtolorum ad
 obediendum fidei in omnibus genibus. Ita reli-
 gio Chriſtiana, vbi humana præſidia proſus ab-
 erant, diuini eſt fundata miraculis. Ac noſtro-
 rum temporum longè alia ratio eſt. Nam & ij,
 quibus fides annuntiar, omnibus rebus infe-
 riores ſunt, ratione, cultu, authoritate: & ij,
 qui annuntiant antiquitate religionis ſuæ, mul-
 tudine ſuorum, ingenio, elegantia, cæteriſque
 copijs ad perſuadendum ſuperiores ſunt, & abun-
 dant. Neque barbarorum ingenia ea ſunt, quæ
 fidei difficultatibus tæteantur, cum à maioribus
 ſuis oblerent ipſi longe incredibilia. Ac reuera
 ſi Chriſtus annuntietur, vt opus eſt, obſequentes
 & ad credendum faciles ſe exhibent. Denique
 quid magnotum ſignorum confirmatione opus
 eſt, vbi potius delideram acutior intelligentia,
 quæ altitudinem doctrinæ noſtræ aliqua curioſi-
 tate diſquireret? Vnum illud his genibus huic
 nouo orbi potentiffimum, & ad fidem efficaciſ-
 ſimum ac pene ſingulare miraculum neceſſarium
 eſt, mores cum Fide congruentes. Hoc & abundè
 H 4 ſufficit,

sufficit, & omnibus concessum est, modo velint. In hoc argumento explicando de signorum raritate, misceat veritas S. Iohannes Chrysostomus in epistola priori ad Corinthios tractans illa verba Apostoli, vt Fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Ac primum quidem monstrat signa Evangelicæ prædicationis initio potrat Fidem non illi solum læculo, sed & futuris peperisse. Si enim illa rui peracta creduntur, certum est, doctrinam, cui conformanda adhibebantur, diuinitus esse profectam & inspiratam, fin autem historiarum, ac veritati signorum minus gentilibus credat, ac longe omnibus signis maius est, homines paucos, ignobiles, illiteratos, omnibus moralibus exotos toti orbi persuasisse Religionem adeo intellectu arduam, & omnibus affectibus oppositam, quam neque ratione firmarent, neque potentia defenderet, neque visibili aliquo præmio persuadere pot. Non ergo Fides iam laicis fundata miraculis, nouis indiget confirmari, quin potius vtilius esse alienis signis nunc carere, quoniam maioris meritū sit. Postremo, id quod de virtute integritate ad fidem conciliandam Evangelio admonui, adeo confirmat, vt dicat, Quod etsi in præsentia signa viderentur, quis rament persuaderet: Quis ex temporum aures nobis accommodaret, cum tantopere increbrescat malitia? Etenim probata Christianorum vita maiorem auid multos auctoritatem sibi vendicabit, quam signa. Siquidem hæc apud impudentes, & malos homines malam concitant opinionem. Vita autem pura, etiam ipsium Diaboli as maiorem in modum obstruere poterit. Hæc ille. Quibus ego addiderim inter

1. Cor. 1.

de h. in
6. in 1. ad
Corinth.

inter Apostolica signa ad subuigandum orbem in obsequium Christi hoc maximum extitisse. 1. Cor. 12:
Signa, inquit Paulus, Apostolatus nostri facta sunt super vos: in omni patientia in signis, & prodigiis, & virtutibus. Vide, obsecro te, quid loquatur, vbi inter signa Apostolatus primum locum tribuit Patientiæ, secundum miraculis, & prodigiis. Atque ad Thesalonicensis, Ipsi scitis, fratres, incertum nostrum ad vos, quia non inanis fuit, sed ante passus, & contumelias affectus, & carceres, vbi qualis fuerit vita, qui motes, quam ab inuidia, ab adulatione, a fastu omni remotus, id verò pro certo, & insuperabili veritatis annūtiat testimonio proferat. Sit vita pura, & innocens, in Christi prædicatione: & hæc signorum omnium vim obruetur.

1. Th. 1.

CAPVT X.

Quod etiam exiguo merito Prædicatorum, signorum parcitas aliqua ex parte attribuenda sit.

Quod si quis præter allazam rationem, amplius adhuc requirit, accipiat etiam alteram. Miracula quidem etiam per homines à charitate Dei alienos effici posse, notior res est, quam vt longa probatione indigeat. Habes Paulum dicentem, si habuero amorem fidem, ita vt montes transferam: charitatem autem non habuero, nihil sum. Habes ipsum Dominum perspicue docentem. Multi dicent mihi in illa die, Nonne in nomine

1. Cor. 13:

Mat. 7.

nōne

mine tuo prophetauimus, & virtutes multas fecimus? Quibus ipse respondebit, Amen dico vobis, nescio vos: Discedite à me operari iniquitatis. Quo in loco Basilus Magnus, & author de Ecclesiasticis dogmatibus lenè mouent vitæ porius fidendum esse quam signis, quod his interdum etiam peccatores abundant. Nam & ille in Euangelio dæmones expellebat, qui Christum non sequebatur. Hæc quamquam ita se habent, tamen non dubium est, quin frequentissimum sit, & veluti lege fixum, vt quo quis fide & sanctitate magis eminuerit, eo apertius instrumentum sit, per quod Spiritus sanctus tam præclara opera perpetret. Vix enim inter multos vnus occurret, qui vera signorum gloria claruerit, qui non idem egregia fide opus Domini operatus sit. Cum enim Apostoli etiam leuicinitia ac sudaria magna in oppressis peragerent, scænz cuiusdam filij viribus maiora conantes, etiam si Christum inuocarent, & Paulum commemorarent, tamen iustè audierunt sibi à malignis spiritibus responderi, Iesum nouimus, & Paulum scimus: vos vero qui estis? Quo facta nos admonitos scriptura voluit, etiam si Christi nomen ad prostrandos hostes ex corporibus humanis satis potens esset, sed tamen malorum mentis impediri sæpe rem tantam. Quid ergo mirum, si rara illa, & admiranda testimonia auferant, si signa nostra vt est in Psalmo, non videamus, neque sit Propheta in terra, vbi Fides exigua est, vbi charitas refrigescit, rursusque omnino est, qui parum animi cum corpore curam gerat, & celebrem ille pro sancto, qui paulò studiosius pueriles carnis illecebras, & sæ-

culi vanitates ab se abdicarit? Equidem non dubito si illa priorum præca fides, si pietas, spiritusque seruat ille redierit, quin præca etiam opera spectaturi essemus. Conuertamus oculos in nostri sæculi hominem B. Magistrum Franciscum, virum Apostolicæ vitæ, cuius res, & tam magna signa referuntur per plurimos, eosque idoneos testes, vix de alio, exceptis Apostolis, plura, aut maiora legantur. Quid M. Galpat, alique locij non pauci in India Orientali, quantum diuinæ magnificentie laudem nouis conuertendis populis operibus admirabilibus pepererit? Quod in alijs factorum Ordinum viris perfectum etiam est, & in nostra quoque Occidentali India non omnino inuisitum. Vere humilibus dat gratiam Deus. Atque vt eos canales infundendo liquori sapiens artifex eligit, qui neque comminuti, neque viciati aliqua ex parte sint, ne humorem insulum, vel non transmittant quo oportet, vel propria affectione corrumpant: ita profecto Spiritus sanctus ad suam potentiam, & gloriam declarandam, eius puritatis viros, atque humilitatis assumit, qui nihil sibi lumentes, totum Deo cuius est omne donum perfectum, & saluti proximorum sincere refundant. Quod quia magnum, & ratum est, ira scilicet, Deo esse fidelem, vt neque in magno, neque in paruo Dei gloriam sibi quis sufflaretur, ideo ita rara etiam sunt talia dona. Si enim in iniquo mammona infideles essis, aut veritas, quod vestrum est, quis crederet vobis? Hoc profundè significans, quod qui etiam de puerilibus, & sæcularibus superbimus, de corpibus, de genere, de elegantiâ, quod

Luc. 4.

1. 2. 3.

Luc. 16.

vocat

vocat iniquum mammona . & alienum , quia vere, neque nostrum est , neque iusto dignum, quomodo non magis inuocemus , si spiritus dona illa magna . & præclara nostræ fidei committantur? Atque has ego duas præcipuas elle causas reputare soleo in raritate signorum : & alteram diuinæ esse iustitiæ , alteram sapientiæ, quibus suprema illa , & inexhausta potentia quodammodo cohibetur , atque libratur , ne se secundum diuitias suas effundat. In omnibus vero bonitatem superexcedentē considerare licet, quæ etiam hoc ipsum quod minus prælatæ , atque indulgere videtur , ad hominum certam salutem accommodat, atque conuertit. Ipsi gloria in sæcula Amen.

CAPVT XI.

De Predicatione inter eos qui Fidem iam receperunt.

IGitur motem illum Apostolicum Euangelizandi vbi nominatus Christus non est, vt omnium beatissimum, vbiqumque licet , retinendum esse , vbi id vero minus conceditur propter maliciam; vel regionum, vel hominum , saltem suspirandum; & quoad eius fieri potest , imitandum, satis, vt reor, monstratum est. Sequitur vt de eo prædicandi genere disseramus, in quo auditores iam veterumque Christianos ostendimus, & legibus nostris subiectos. Id quod est modo
vi carlus

veterarius, propterea quod non tam nouis regionibus inuestigandis; quam olim reperitis excelsis, magis inuigilare hominum studia carpere. Quæ in re duo præcipienda videntur. Vnum, vt Principum ciuili iurisdictioni minime resistatur. Alterum vt in Ecclesiastica cura religioso, & magno animo perseueretur. Nihil prinde instructioni, & saluti Indorum nocere compertum est, atque penitentiam quandam, & malignam potestatem temporalis, & spiritualis concitacionem; aut imminucionem, aut quoquomodo offensionem. Atque, vt de cæteris modo magistratibus sæcularibus tacemus, certe grauiter errant quidam specie fortasse pietatis, ius regium, & administrationem vocantes in dubium, quærentes interdum, quo titulo, & iure Hispani dominantur Indis? Num hæreditario iure ad nos deuoluti sunt, an bello iusto subiecti? Quæ sanè disputatio eò pertinet, vt administracionis Indicæ, vel tollatur, vel certe debilitetur autoritas, quo nemel si gradus fiat, quanto sit futura perniciosa, quæ perturbatio rerum omnium consequatur, dici vix potest. Neque verò id ego modo suscipiam, vt bella, bellorumque gestorum rationes defendam, atque omnes illos superiorum temporum turbines. Illud religiose & vtiliter moneo non oportere in hac causa amplius disputare, sed veluti præscriptum iam sit, optima fide agere debere Christi seruum. Neque alia lubrior petenda est causa euictio, quam quod, vt demus quam maxime peccatum esse in usurpacione dominatus Indici, tamen neque restitutum iam patet (cui enim, aut quibus modis?) neque li
maxime

maxime pollet, Fidei Christiana semel suscepta evidens inicitia, & periculum, id vltimo modo pate- retur. Nam etsi infideles ad fidem profundam cogi violenter ab alienis prelectum principibus, disciplina Christiana grauissime derelicta, & prohiber: eadem tamen ipsa religionem semel, sine iniuria, sine iniuria susceptam, nullo modo de- ferendam esse, & deteriores coercendos esse tenere decernit. Quis de re extant Pactum antiqua decreta in Concilio Tolerauo, oportet, inquirunt, vt fidem etiam, quam vi, vel necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, & Fides, quam susceperunt, contemp- tibilis habeatur. Plus enim habet iuris, vt Augustinus censet, quod in eis Dominicus charac- ter agnosceretur. Adde, quod subditatum non est illa examinare, sed honorem potius omnem de- ferre Principibus. Cente Caelarum dominatus in orbem inuectus, si quis exactius discutiatur, maxi- ma ex parte tyrannicus fuit, neque tamen Paulus, & Petrus eorum potentia resistendum docuerunt, quin potius honorem, obedientiam ac tributa reddenda diligenter precipiunt, idque non solum propter iram, sed etiam propter con- scientiam. Ac licet aliis gentibus iute aliquan- tum preterenti Romani, ac in Iudaeos inimicose profe- cto inuenerant: tamen Christus Dominus, neque centum, neque tributa sepehendit, sed soluit ipse quosque libertate sua non viens, cum esset filius Iurami Regis. Et cum multa in Herode Ioannes Baptista cetero obmugaret, potentiam tamen nunquam iniecit, imo vero milites stipendia Romana, qualis est in Actis Apostolorum, ille

Centu

Centurio, recte mereri sinit. Demique & magna- num opum & Regnum maxime inuic, cum saepe per iniuriam introducta sint, tamen videmus in sacris literis in principibus sua imperia constare, & subditos obedientiam doceri. Igitur sine ini- uria vniuersus sic dominatus Indicus, sine quod magis existimandum, & predicandum est, quan- tum attinet ad Regum administrationem, iure & ordine, nequaquam excedit Indorum administra- tionem, que illis vltissima est ad salutem eter- nam, Christianis principibus derogare. Hoc sibi cum persuaserit Evangelice operarius, poterit sine ulla offensione, & scrupulo in hanc latissi- mam legem fulcem incutere: & tam de salute Indorum, quam illos administrantium in Christo cogitare, arque operam suam omnem impendere fidelium, ingressurus sine dubio vassissimam quan- dam syluam, multis quidem asperitatibus horri- bilem, sed tamen fertilitati Evangelicæ commo- distimam, modo zels Dei vigeat, & tolerantia non desit cum fiducia coniuncta. Et quoniam, quod ad caput alterum attinet de Persecutione, & religiosa disciplina conseruanda tam in nostra- res, quam in ipsos Indos, vbi iam Fides Christi suscepta est, prolixiorum orationem desiderat, tractanda res est vberius consequentibus libris. Mode illud maneat, vt in militari disciplina res habeat, non recte provinciam aliquam expugna- ti, & in ditionem redigi, nisi de iuncta colonia, & presidio imposito, gradus figurat, ira profectim in horum infidelium conversione, nihil sperandum esse licet, nisi obfirmato animo, iis corrigendis, instruendis, atque ad perfectum usque promo- uendis

128 DE PROCURANDA INIURVM
nendis consilia, curæ, conatufque omnes admo-
neantur Neque enim repente quicquam legitima
iacrementa fulcipiit.

CAPVT XII.

De expeditionibus necessariis ad prædi- candum barbaris Euangelium.

QVonia[m] constar antiquo, & Apostolico
more non posse plerisque infideles obiri,
& debellari barbaros prius, ut mox domi[n]i reli-
gionem Christianam recipiant, multis, & ma-
gnis rationibus peruersum esse monstrauimus,
non exigue occurrere videntur angustiæ, quo-
nam modo, & via verbum Dei ad nouas natio-
nes peruenire queat. Sed quia omnibus gentibus
prædicari Euangelium oportet secundum Salua-
toris præceptum, & prædicationem, & nulla est
hominum portio, quam incurabilem reliquerit
summus conditor, colligitur, nouo aliquo Euan-
gelizandi genere vtendum esse, nouo quoque
hominum generi accommodato. Vt enim barba-
ri, veluti mixta humana & ferina natura con-
stant, ut moribus non tam homines, quam ho-
minum moustra videantur, sic quæ cum illis in-
stituenda est consuetudo, partim humana & li-
beralis, partim subhorrida, & ferox sic, necesse
est, vique dum natura illa sua feritate deposita,
paulatim mansuetescere incipiant, & ad discipli-
nam humanitatemque traduci. Non igitur ne-
gligenda

eligenda est accuratio de expeditionibus tractan-
do, quibus, vel incognita nationes exploran-
tur, vel iam exploratæ adueniunt, idque læpius na-
uigatione prolixa, interdum terrestri itinere.
Quo in vtroque genere in hoc Occidentali or-
be, acque Oceano Antartico nouæ quotidie
gentes, & hucusque inaudita occurrunt, quarum
salus nullo modo contemni potest. Simul
ergo proficisci oportet viros militates, necessa-
ria humane vitæ præsidia in tam longa, tamque
periculosa peregrinatione ferentes, simul vitæ
æternæ præcones, castris Christi militantes, vt
diabolica tyrannide captas animas Deo expu-
gnent. Id ita coniuncto officio oportere fieri,
non solum ratio docuit, verum ipsa tam longo
vsu comparata experientia. Quare si qua spes est
salutis barbarorum, in his certe expeditioni-
bus posita est. De quibus primum quod ad mi-
litariæ leges spectat secundum omnium supremam
Dei legem, dicendum erit: deinde quod ad præ-
dicationem conversionemque gentium pertinere
arbitrabimur. Prius enim quod animale est, de-
inde quod spirituale. Tria igitur queri posse vi-
dentur, Primum quo iure, quæ ratione nouæ
expeditiones in barbarorum terras suscipiantur,
cum quid in his fas sit agere nostris: postremo qui-
bus iniuriis lacelseti Christiani possint sibi barba-
ros lubjicere, vel bello vel vi.

CAEVT XIII.

Quo iure Christiani expeditiones facere possint in regna barbarorum.

REgna igitur barbarorum quo iure Christiani adierint, adiree possint, si quis ex me quaerat, facile respondurus sum non alio opus esse quam ipso communi naturae, quod homines sint. Peregrinari cuius quocunque fas est: nefas vero hospitem pacatum, neque laedentem, neque suspectum communi solo excludere. Quamobrem leges illae Chinesium, quae capitis supplicium in hospites iniuncto Regis venientes statuunt, iniquae profecto sunt, & ab omni humanitate alienae. Nam vt nihil aliud, certe innatus amor nouae discendi, atque experiendi, ius cuique facit, vt remotissima quaeque, si libeat, oculis, atque animo lustrat, quod ad rerum humanarum, atque etiam physicarum prudentiam non parum conferre censuit Poeta, qui sagacissimi viri laudes exordiens: Qui mores hominum, inquit, multoties vidit, & vrbes. Itaque hostibus tanquam pena dignis aditum ad nos pracludimus, caeteris non item, nisi merito in suspicionem veniant. Iam vero mercatorum acris hoc proprium est, vt quae apud suos abundant, deferant ad externos, & quibus vicissim illi circumfluunt, reportent suis. Ira enim communis nostri generis auctor mortales omnes iacet se sociandos

dos, & quadam communione in officio retinendos existimavit, si sibi essent vicissim opportuna, & commoda. Atque vt in hominum ingenis alioa alia curare cernimus, vt hic calceos parat, ille contra domum aedificet, ita ipsas orbis terrarum regiones suo quoque quodam seruire coniungit, dum rerum aliarum aliis atque aliis feracitatem attribuit, nec felicitatis humanae esse censuit, quod ille cecinit:

Omnia feret omnia rellus.

Auri atque argenti haud scio an ditior vlla regio possit concurrere hoc ipso Piu, aliarumque omnium rerum olim humiliter indigente. Alibi metalla, alibi gemmae abundant, alibi ligna, piper, herbae medicinales, lana, serica, artificia, & id genus sexcenta. Qui ergo commoditates suas, nauigantes aut peregrinantes apud externos quaerunt, illis vicissim viles futuri, operae pretium facere quis non videat? At in illis, dicit aliquis, cupiditas potius regnat, & immoderata rapacitas, sicut & illis aliis perniciosa tepe curiositas aut ostentatio potius, quam vtile aliquid discendi communicandive studium. Neque humanitatis est officium, sed auaritia suis, qua feruntur. Quis hoc neget? At modo non quid vitiositas hominum habeat, sed quid ipsa communis utilitas concedat, expendimus. Licet ergo, licet sine vlla dubitatione barbarorum fines penetrare, idque si remaneat nulla vel accepta vel merito expectata iniuria, iniqui sunt. Verum his sepositis rationibus, quas habet ipsa natura communes, est omnino singularis quaedam causa Christianis, & ab

131 DE PROVINCIA INDIORUM
iplo omnium conditor ius conditum, ut que
à Deo didicerunt, doceant ipsi ceteros mortales,
quorum salutem optare & querere debent.
Qui ergo dixit, Ite in mundum uniuersum, &
predicare Euangelium omni creature, is certe
aditum liberum quocunque terrarum aperuit,
autem qui nobis precludere uelint, & lumini Dei
præcones ac legatos inuidiosos à se relegant, non
solum contra salutem suam ferre putandi sunt,
ueteri etiam insignem Christianæ Reip. con-
meliam irrogare. Quod si barbari prædicatione
Euangelicæ commouendi extrinseque sunt, ne
que id fieri uisus, & alterius Sacerdotis peregrini
ratione permittit, uel ipsorum ingenium ferax,
uel regionum immensa distantia, necessaria præ-
iudicio delictura, perspicuum est complurium ho-
minum carni, & reum opportunitatum apparatus
opus esse: que sanè diu in Expeditionis ratione
continentur. Nonas ergo siue Expeditiones, siue
professiones, siue alio melius uocabulo appelles,
ad Indorum terras, conuictumque explorandum,
esse acquiras, & officij plenam, si genus ipsum per
se spectetur, satis ex his persuasum puro. Aristote-
les quidem in Politicis suis, Peregrinis non ad-
modum fauere uidetur. Seditiões, inquit, con-
citari peregrinitas, donec in eandem simul con-
spirationem deuenerit. Quapropter quicumque
adhuc inquitinos susceperunt, uel aduenas, om-
nes ferè seditiõibus iactati sunt, cuius documen-
ti exempla plurima accumulata. Ceterum & si
recte ac perfecte institutis ciuitatibus peregrin-
orum turba mentis suspecta esse debeat, ac
proinde purgatio aliqua iusta sit, tamen barbaro
tum

Aristot.

3. Pol. c. 3.

tum alia longe ratio est, qui uel ob hoc ipsum ex-
ternis indigent, ut totum Reipub. te cle consti-
tuatur, imò uerò ut possint ^{lego} nomine dignam
habere Reipub. quippe ^{uoluntatem} uoluntatum magis ti-
m viram agant, quos ad facietatem legesque natu-
ræ accommodatas atrahere, & reluctantes
quodammodo compellere, exclusi tamen serui-
tute, & cæde, potius officio assignandum est.
Quod uique adeo certum habuit Philoſophus, ut
barbaros homines parere nolentes, bello etiam
domare, infum natura decernat, quod nes ita
temperamus, ut capi quicquam, aut cædi, aut
proſtigari barbaros nequam sinamus, pro-
preca quòd naturalem feruorem nullam agno-
scimus, sed tamen melioribus, & sapientioribus
pro sua salute docendos ac regendos, non illi-
beraliter committamus.

Aristot. L
Pol. c. 3.

CAPVT XIV.

Quid in terris barbarorum,
Christianis liceat.

Vnde sit consequens ex omnia, que huic
sini honeste præscripto necessaria sunt, ipsa
lege naturæ, & Christi, nobis apud illos lice-
re, imò uerò etiam expedite, necdò id quod
ubique quidem, sed in hac maxime causa ser-
uandum est, modus adhibeatur, ut ne quid ni-
mis. Quoniam ergo natura barbarorum est ma-
xime inconstans, atque infida, opus est, ut qui
apud illos uersantur, securitari suæ consulant, &
neque

131 DE PROVINCIA INDIORUM
iplo omnium conditor ius conditum, ut que
à Deo didicerunt, doceant ipsi ceteros mortales,
quorum salutem optare & querere debent.
Qui ergo dixit, Ite in mundum universum, &
predicare Evangelium omni creature, is certe
aditum liberum quocunque terrarum aperuit,
autem qui nobis praecludere velint, & lumini Dei
præcones ac lezatos invidiosos à se relegant, non
solum contra salutem suam hæcere putandi sunt,
verum etiam insignem Christianæ Reip. con-
meliam irrogare. Quod si barbari prædicatione
Evangelicæ commovendi extraneique sunt, ne
que id fieri vnius, & alterius Sacerdotis peregrini-
natione permittit, vel ipsorum ingenium ferax,
vel regionum immensa distantia, necessaria præ-
sidio delibetur, perspicuum est complurium ho-
minum curam, & rerum opportunarum apparata
opus esse: que sanè duo in Expeditionis ratione
conveniunt. Nonas ergo siue Expeditiones, siue
professiones, siue alio melius vocabulo appelles,
ad Indocam terras, contumacem explorandum,
esse acquiras, & officij plenam, si genus ipsum per
se spectetur, satis ex his persuasum puro. Aristote-
les quidem in Politicis suis, Peregrinis non ad-
modum fauere videtur. Seditiões, inquit, con-
citant peregrinitas, donec in eandem simul con-
spirationem devenierit. Quapropter quicumque
adhuc inquitinos susceperunt, vel advenas, om-
nes ferè seditiõibus iactati sunt, cuius documen-
ti exempla plurima accumulatur. Ceterum & si
recte ac perfecte institutis ciuitatibus peregrin-
orum turba mentis suspecta esse debeat, ac
proinde purgatio aliqua iusta fit, tamen barbaro-
rum

Matt. 16.

Aristot.

1. Pol. c. 3.

tum alia longe ratio est, qui vel ob hoc ipsum ex-
ternis indigent, ut eorum Reipub. recte consti-
tuatur, imò verò ut possint loco nomine dignam
habere Reipub. quippe civitatum magis ti-
m viram agant, quos ad societatem legelque na-
turæ accommodatas attrahere, & reluctantes
quodammodo compellere, reclusa tamen serui-
tute, & eade, potius officio assignandum est.
Quod usque adeo certum habuit Philoſophus, ut
barbaros homines parere nolentes, bello etiam
domate, instum natura decemur, quod nes ita
temperamus, ut capi quicem, aut eadi, aut
proffigari barbaros nequaquam sinamus, pro-
preca quòd naturalem servitutem nullam agnoi-
cimus, sed tamen melioribus, & sapientioribus
pro sua salute docendos ac regendos, non illi-
beraliter committamus.

Aristot.
Pol. c. 5.

CAPVT XIV.

Quid in terris barbarorum,
Christianis liceat.

Vnde sit consequens ex omnia, que huic
sini honeste præscripto necessaria sunt, ipsa
lege naturæ, & Christi, nobis apud illos lice-
re, imò verò etiam expedite, necdò id quod
vbiq; quidem, sed in hac maxime causa ser-
uandum est, modus adhibeatur, ut ne quid ni-
mis. Quoniam ergo natura barbarorum est ma-
xime inconstans, atque infida, opus est, ut qui
apud illos versantur, securitari suæ consulant, &

neque nocere cupiant, neque tamen se frustra lardi permittant. Quare quæ defensionis sunt propria & tutelæ, ea nemo culpæ debet, si Christiani satagant. In quo genere sunt portus naualibus stationibus occupati, arcus erectæ, ac muræ, præsidia militaria cætera, quo confugere violari queant, & barbaros quantum satis erit, terrore ipso, in officio continere. Hoc à Lusitanis factitarum in pleicque Orientis maritimis urbibus, non sine egregia ipsorum gloria, & magna Christianæ Reipub. commoditate, nemo est, qui non laudet. Quod si morosior quisquam id interpretatur iniuriam, propterea quod in suo regno munitiones, & præsidia extrui ab externis, quis nostrorum Principum grauius indignaretur, & quantum posset viribus obstitere, intelligatur oportet, barbarorum ingenium eiusmodi esse, vt nullam periarat iniuriam, si contra ipsorum iniurias se quisquam munit, quod in nostris humanè & pro dignitate se se gerentibus fecus habet: qui enim inter suos non nisi armatus incederet, iniurius esset; idem si inter externos, & merito suspectos armatur, cautus & prouidus potius dicitur. Adde quod ipsorum barbarorum interest, vt nostri cum illis consuetudinem habeant, quam fieri possit, tutissimam, & diuturnam, vt religionis veræ, ac salutis sitæ, documenta percipiant. Atque hæc quidem militaris apparatus, & disciplina causa est, quam dixi. Iam quod ad commutationes rerum pertinet, & mercimonia, nihil est quod hoc loco peculiariter præcipiendum sit, præterquam vt pretia

rerum

rerum iudicio boni vici atque prudentis constituantur. Quæ in re non medicocrem habet quaestitionem, vtum quanti barbari merces nostras æstimant, tanti transigi possint. Nam bracteolas, & calculos, & gladiolos, & sistræ, & vitrea, id genus nugæ ac serupæ, tanto in pretio apud illos haberi comperitum est, vt auri, aut argenti non paruum vim, interdum eximiosam smaragdus cum his commutare perlibenter ament. Verum ista discentere enucleare, non sine negotij est. Illud exploratum teneamus, omne genus mercimoniæ cum illis exercere licere, pretium vero neque leges neque cæra ratione constare, sed iudicio sapientis, qui perspiciat quantum abundantius, quæ ipsi reddunt, et quanti faciant, vel ad vitæ præsidia, vel ad ornatum quandam ipsi charum ea, quæ accipiant à nostris, quanta horum copia inopiæ sit: vt omnibus probe perspectis atque librais quæ rerum æstimatio iusta censenda sit, statueri possit. De agris vero colendis, & fructibus faciendis, dummodo fundis his necessarij aut erudi non occupentur, non dubium est quin beneficij etiam in gregibus alendis iudicium est, si desertos & inhecundos agros nostri exercerant, & sementem faciant, atque Europæ frugibus assuesciant. Idem in gregibus alendis iudicium est, vbi pascua vberissima nullis vrbibus vacant, quod bicique barbarorum armenti, ac pecoris negligentes sint, venationibus delecentur. Denique quicquid utilitatis nostris ex illorum solo accedere potest, sine vilo eorum detrimento, imo cum non exiguo emolumento, id iure naturæ concessum

136 DE PROCVRANDA INDORVM
cessum esse dubitare non possumus. Quamobrem
quod ad auri & argenti fodinas exercendas spe-
ctat, quod precipue nostrates curant, pro con-
cesso reputandum est, quicquid barbari pro negle-
cto habent. Ita metalla fodienda suscipere, aut
auri grana ex fluviorum obicibus cogere, aut ar-
genti fundendi industriam sequi, aut gemmas ex
fundo expicari, aut pretiosos vniones cruere, aut
quicquid denique rarum est, & indigenis, vel ig-
noratis, vel despectum, non est contra equitatem,
si harum rerum studiosi sua diligentia & industria
persequantur. Sed observandum tamen, ut ne-
que iam ab incolis occupata, & habita in prae-
torio, iniuriose dolo, aut vi praeripiantur, neque ipsi-
mer nostris ad nostras non ipsorum commoditates
teruire cogantur: quod verumque periculi plea-
num est.

CAPVT XV.

*Quando liceat barbaris infidelibus bel-
lum inferre.*

QVod si barbari, ut saepe solent, nullis iniuriis
laesi, sed humane ac benefice affecti, nostros
ludere pergant, aut fide violata eadem mediten-
tur, praedia aggrediantur, euertere agros populen-
tur, fruges corrumpant, naues iniecto igne crema-
re studeant, dolo alimenta surripiant, aut deneger,
caeteraq; iniurias adorianz, non solum nostris lese
defendite ac rueri licebit, verum etiam dana illata
reparare

reparare, & acceptam contumeliam vlcisci, ac fi-
res exigat, serid agere, & bello prosequi tem.
Nam belli cum iustam definitimus causam, vbi
iniuria laesissus princeps arma induit. Verum il-
lud summopere aduertendum, non eodem modo
barbarorum iniurias ac caeterorum hominum
persequi oportere. Cum enim sint imbecilli, ac
puerili ingenio Indi, magis puerorum ac foemi-
narum, vel potius pendum more tractandi sunt,
vt non tam eos serio vlcisci velis, quam necessario
castigare, & terrete, neque tam gladius in istos
accendus est, quam incendum flagellum, vt
vel ita multati discant timere & parere. Non
enim ad illa serua statim veniendum est, ad ites
incendio conflagrantes, viros terro trucidandos,
seruitatem perpetuam, & reliquas bellorum cala-
mitates. Sed quatenus progrediendum sit, & vbi
sistendum, Ducis Christiani charitas cum saluati
prudencia coniuncta, & melius dicabit, & ple-
nius, modo meminerit se Christi religionem pro-
fiteri, & verbo & exemplo debere, vt non tam
suas curet, vel incommoditates, vel iniurias, quam
vt preciosa animarum iuxta Domino acquirat.

CAPVT XVI.

*De officio Pradicatoris Evangelici erga
focos inuenis.*

His ita explicatis, iam quod sit Evangelici
pradicatoris officium in nouarum vocatio-
ne

ne gentium, inuendum est. Atque illud in primis præcipiendum, ne quoniam nouo modo & immutata ratione Christum barbaris annuntiatum sit, lepus militari præsidio & multiplici apparatu, idcirco se Apostolica officio minus fungi arbitretur, animamque demirat, quasi Euangelium non euangelicè annuntiet. Oportet Dei seruum diuina per omnia volentem promptissimè subdit, ac læterna illius sapientia regi, generose permittere. Non omnium eadem tempora, sed cuncta fecit Deus bona in tempore suo. Nouo generi hominum, nouam Euangelizandi rationem non ingrate suscipiet, quisquis non suam, sed Dei gloriam meditatur. Saepè aurea illa & depicta ante oculos antiquitatis laus, si ad nos referatur, nihil aliud, quam vmbra quaedam & fastum & nominis appetentiam immoderatam sapit. Etenim quid magis Apostolicum quam vbiq; & in omnibus institutum esse, vt sciat Dei seruus, in quibus est i sufficiens esse, & abundare & penuriam pati. Aliquando Christi discipuli sine saculo, sine duplici tunica Euangelizant, aliquando vero etiam penulam postulant, & sollicitè premitti iubentur, vt ne quid illis desit. Quid si militum & secularium profana turba mouet Christi seruum, meminerit Paulum apud Iolium nauigantem cum cohorte Italica eaque superstitionis Gentilicæ, eundem doctorem Gentium reuolat Romam caput mundi primum ad le ingredientem spectasse vinculum, & militari custodia circumdatum. Quis vero ita crederet Maximi prædicationis in maximam vibem ingressum quam alienigenæ, quam incommodatam putes,

Ezech. 3.

Thi. 4.

Mat. 10.

1. Tim. 4.

Tit. 1.

Act. 17.

4. 18.

si humanas rationes contulast Acti diuinas, Quæ circa me sunt, inquit, magis ad profectum venerunt Euangelij. Verbum enim Dei non est ligatum. Quamobrem gloriosè profus non hortatur strenuus militiæ celestis dux, Vt in omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros, non solum in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, quæ postea commemorat, venum etiam in his, quæ prius admonenda putauit, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus. Denique, in virtute Dei, per arma iustitiæ à dextris, & à sinistris, per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam, vt seductores, & veraces, sicut ignoti & cogniti, quasi morientes, & ecce viuimus, vt castigari, & non mortificari, quasi tristes, semper autem gaudentes, sicut egentes, multos autem locupletantes, canquam nihil habentes, & omnia possidentes. His celestis tubæ vocibus generose animatus Christi miles, cum ad rem induxerit animum, & se totum diuino arbitrio permiserit, iam quid sibi præstandum sit erga cæteros, animaduertat oportet. Atque hic aduersus socios itinesis, vel maridam, vel terretis, partes suas diligenter intelligat, vt eos quantum nerî possit, in disciplina Christiana conferuet, primum beneuolentia in oranes, omnibus omnia factus, vt omnes Christo lucrifaciat, affabilis, suavis, sermonem habens semper in gratia sale conditum, vt sciat quemodo vnicuique eum oporteat respondere, ac nihilominus tempus reddat,

Phil. 1.

1. Tim. 2.

1. Cor. 6.

1. Cor. 9.

Gal. 4.

Ephes. 5.

1. Tim. 4.

DE PROCURANDA INDORVM

dimat, vt sibi interdum vacet & Deo. Infirmi-
 tes aliorum portare, & non sibi placere, & pro-
 occupatum in aliquo delicto si spiritualis est, in
 spiritui lenitatis instruere, omnem hominem iux-
 ta Apostolum, & corripere, & docere, & conari,
 vt exhibeat perfectum in Christo Iesu. Hoc vt ef-
 ficia, frequenter Verbum Dei proponere in spiri-
 tu, & virtute conterens petas. Neque valde locis
 aut temporibus impediatur, sciens Paulum in li-
 tore orasse, & predicasse in plateis, in tentorijs,
 in nauigio, omnem locum Dei verbo non ite-
 rummodum indicabit. Ad penitentiam maxi-
 me hortabitur omnes, confessiones indefesse ex-
 tipiet, & scelera, neque multitudine, neque ma-
 gnitudine peccatebunt, sciens Christi sanguinem
 propitiationem esse pro peccatis totius mundi. In
 summo duo magnopere providere debet, vnum,
 vt saluti suorum consulat verbo, & re, quantam
 licebit: alterum idque precipue, vt infidelium ac
 neophytorum illis curam serio ac saepe commen-
 det: ne nostrorum, vel iniudis laesi, vel malefa-
 ctis ostensi Christianae religionis nomen blasphe-
 ment. Quid illis sus sit, quid nefas, tum quid de-
 ceat, & expediat, secundum ea, quae supra sunt
 disputata, docebit, atque eos quamvis in militari
 classe, tamen Apostolorum quodammodo officio
 insinulare debere admonebit. Denique sataget
 Christi seruus omnibus modis, vt Christiani Chri-
 sto, si non misitent, vt par est, ne saltem bellum
 implacabile indicant, facti laqueus (vt scriptum
 est) speculationi, & ree expaui in Thabor.

CAPVT

CAPVT XVII.

Qualem se prestare debeat Christi seruus
 in conuersione infidelium.

CUM nobis cura erit, quam diximus. Cum
 infidelibus verbu ad Christum conuertendis,
 cuius rei causa omnis iste labor susceptus est, om-
 nes charitatis vires exeret operatus Domini, me-
 mor se opus Domini operari, repetens verbu ani-
 mo, & alius expendens, Neminem venire ad
 Christum nisi quem Pater traxerit, fidemque Dei
 donum esse, & corda hominum in manu Domini,
 in quo voluerit veritat, Volentemque à Do-
 mino preparari, & multa talia quibus Spiritus
 sanctus certissimos nos esse voluit, nullius esse in-
 dultia, nullius diligentia nostrae vocationem
 gentium ad Euangelium, sed solius miserentis,
 & praeuenientis Dei; ad orationes, & preces as-
 duas, atque feruentis totum se conferat, spem
 omnem in caelesti gratia collocans, & diuinae mi-
 sericordiae fores diuissime pulsans. Et quamvis in
 omni negotio orationis persistio fidendum sit; at
 in hac vna te nihil oratione magis necessarium,
 nihil omnino potentius: huc vna impetrat gra-
 tiam, cui acceptam oportet referre fidem. Apo-
 stoli quidem cum caetera beneficentiae officia ab
 se ablegassent, Nos, inquit, orationi, & mini-
 sterio Verbi instantes erimus, aded inter se duo
 illa cohaerere intelligebant. Nunquam Petrus, &
 Ioannes, nunquam Paulus ante precem ad Deum
 sulam,

Constituto ad populum verba fecerunt,

Divus de

cap. 3.

lib. de Do.

Chr. 15.

909. 7.

Luc. 6.

1. Cor. 11.

1. Thes. 4.

Phel. 6.

1. Cor. 11.

Theologiae praefertur, orationem praere oportet. Augustinus quoque cum Ecclesiasticum Oratorem informat, in his sermonis se, & sua omnia, & fructum atque exitum orationis Deo committere ingenuè admonet. In cuius manus sumus, & nos, & sermones nostri. Ipse mediator Dei, & hominum Christus Iesus non ante ad praedicandum Apostolos mitis, quam in oratione per vigili pernoctavit. Neque enim tam sermonis, & diligentiae suae fructum, quam orationum expectare debet fidelis Dei minister. Neque suis tantum sacrificans, & precibus quavis assiduis, quatuor remencibus, contentus esse debet, sed aliorum etiam Christi servorum auxilia studiosissime efflagitare, ut ex multarum personarum faciem gratiae agantur pro eo, & consensus stratum super omni re, quam petierit, in nomine Christi, obveniat apud Patrem misericordiarum. Paulus tantorum apud Deum meritorum vir per omnes epistolas pro se orari obviè contendit, ut sermo Dei curat, & clarificetur, ut liberetur ab importunis, & malis hominibus, ut detur illi fiducia in aperitione oris sui, ut loquatur Dei verbum ita, ut oportet eum loqui. Atque haec, & alia huius generis cograns Christi servus, maximam atque optimam ministerij sui spem in efficacibus & frequentibus, & suis & sanctorum orationibus collocabit. Deinde exemplo suo, ac vitam integram, & innocentem secundas patres attribuet, patiens benignus, humilis, beneficus, concilians, mansuetus, super omnia verè Christi, & fratrum charita-

te

te ardent. Sermones nostros minus fortasse barbari intelligent: ac virtutes officia, ubique & clare loquuntur, & perfecte intelliguntur, & potentissime persuadent. Sed in hoc genere peculiariter fides, ac sincera benevolentia in barbaros ac veluti paternam quaedam providentiam exhibenda est. Nihil aequè animorum fidem conciliat ac beneficiarum: ut de eo factis optime mereri studeas, quem dictis tuis audientem velis. Quomobrem praedicaturus Apostolos iubet Christus infirmos curare, leprosis mundare, daemones eiecere, gratis accepta gratis dare, quod expeditissima ad conciliandos Evangelio homines via sit benignitatis ac beneficentiae. Sentiant infideles, sentiant catechumeni, sentiant neophyti Patrem, & advocatum: pro iis saepe interpellat apud Duceum, & magistarum, hos à milium iniuriis teneatur, horum egestati consulat, vel propria mendicitate. Si quid acerbius designandum erit in aliquem, huius ipse administrator non sit. Thesaurizat potius filius patris, ac non solum sua, sed & se liberet impedat, & suspendendae pro animabus eorum, licet plus diligens minus ipse diligatur. Neque datum requirat, sed fructum. Dicit non potest, quam sit ad persuadendum efficax charitas, & viscera digna Apostolo. Vbi tamen (ac hoc praetereamus) sic dilectionem impedere nitit, ut se tamen non improvidè committat alienis, ne, quod quibuldam contigit nostris, dom plus aequo indulget infidis, temeritatis suae poenas luat. Nihil mirabilis barbarorum ingenio. Paulo Apostolo naufragati exhibent non modicum humanitatem pyra accensa, eundem à vipera appetitum, hominidam reputat,

Luc. 9.

1. Cor. 11.

Phel. 4.

1. Cor. 11.

mox

mox nihil à bestia læsum, pronuntiant Deum. Huiusmodi barbarorum ingenium est. Qui heri habebatis pro amico summo, hodie indicta causa intente iuberis, quem paulo ante homicidam & extremo supplicio dignum ducebant, mox, si ita res tulerit, adorabunt pro Deo. Itaque prudens ac fidelis Dei seruus, & illis consulat quantum poterit, & sui nihilominus non erit negligens. Iam tertias partes in ministro Euangelij, Verbum Dei sibi vendicabit, quæ una in te vehementer, & indefesse laborandum. Primum, ut sermonis aliqua copia sit, vel interpretem fidum vel per seipsum, si consequi poterit. Quocirca non multa neque ardua, sed pauca eademque sæpius repetendo elementa sermonum Dei tanquam pueros edocebit: & M. Francisci industriam sequens, sermone vernaculo atque ipsi familiari mysteria fidei præcipua & vitæ Christianæ regulas repetet: illorem sebulas ac nugas facile conturbabit: exemplis vretur atque similibus, quam fieri possit, ipsis accommodatis: interrogationibus vigebit non insinuiter. Si deprehendat in quopiam ingenij aliquid atque iudicij, dissertationes non admodum philosophicas sed populares potius instruet. Signa adhibebit externa, & ceremonias cultumque omnem Ecclesiasticum plurimi faciet, ut vel hoc modo homines lentu obtusos commodius instruat. Iam concionibus publicis statim temporibus ager, iam privatis colloquiis. Demulcere verbis, invitare præmiis, minis terere, persuadere exemplis, sed in Christi virtute, non in hominum sapientia. Deus, pater misericordiarum aderit seruo suo in omnibus, ut verburo Euangelij recipiatur, non

vt

ut verbum hominum, sed sicut est vere, ut verbum Dei. Sed quoniam cum de ordine, & modo catechizandi ageatur, latius ista explicabuntur, satis sit vel exilliter adumbrasse Euangelici prædicatoris officium.

CAPVT XVIII.

De tribus impedimentis, quæ conversioni gentium maxime obstant.

VERUM in conversione gentium ad fidem, hostis nostri generis diabolus, cum acerbissima roquestur invidia, quibus potest viribus atque artibus agit, ne opus Domini prosperetur. Itaque innumera impedimenta molitur, ut fructum sementis diuinæ de cordibus audientium rapiat. Ad hæc paratum atque constantem oportet militem Christi stare, ne alperitibus offensus, ab incepto pedem referre incipiat, tum vero ut contrariis vndique perspectis, remedia adhibere opportuna conetur. Ostim fortasse erit apertum & euident, sed tamen aduersarij multi. Et quanquam sunt impedimenta verbi Dei plurima, tria tamen præcipua sunt: quorum vnum à nostris, alterum ab externis, tertium ab ipsismet, quibus Fides annuntiat, proficiscitur. E nostris quidem, solent plurimum Indorum veram conuersionem retardare pessimi

K

exempli

234. *234.* exempli mores. Vnus autem edificans, & alter destruens, quid proficit eis nisi labor? Nullam re vera ego grauiorem difficultatem feneto in hac cauda: propterea quod cum barbari religionis nostræ ignari sint, omnes nos similes ac veluti vnus coloris reputant. Ita crimē huius atque illius, in omnium redundat infamiam, & quod est grauius ipsum Christianum nomen apud infideles in odium venit. Hinc malo quid potest asseri remediū, nisi vt nobiliorum hominum licentia, quibus modis possit, frenetur, neque vique ad miseram infidelium auias laxare sinatur? Deinde illud multum à B. Augustino commendatum in catechizandis rudibus documentum accurate letuetur, vt admoneantur ij, qui fidem suscipere parant, ne religionem nostram ex nostris hominibus meriantur, sed ex ipsius potius æquitate, & sanctitate. In nostris si quem viderint modestum & probum, cum secundum legem, & fidem sese gerere, quos vero arrogant, auaros, obsecratos, immites notariot, hos nobis quoque odio esse persuadeant, ac iuxta legem nostram multo grauiusimas suorum scelertum pœnas daturus. In omni genere hominum bonos esse & malos: neque Christum cogere quenquam vi, sed in futuro iusta vel pœnia, vel supplicia cuique pro meritis referant. Ad hæc quantum licbit, vt à talium consuetudine & familiaritate abstineant, curandum, & boni viri frequentius barbaris obliciendi, & multo conuocandi. Ad quæ omnia præsidis, siue ducis voluntas religiose ac beneuolenter affecta, multum

multum momenti asseret, vt cohibeat atque castiget nimiam suorum insolentiam. Verum à suis quoque fidei candidati molestiam parantur non mediocrem, tum à Dominis, & proceribus, qui suos ad alienas leges transire grauitur ferunt, tum maxime à veneticis & præligiatoribus, & idololatriæ magistris, qui auaritia & ambitione corrupti luci & gloriæ iacturam facere se vident Christianæ religionis augmento. Hi vt quondam Iamnes & Mambre Moyfi, Elymas Paulo & Barnabæ, obstinate resistunt ventati. Quemadmodum in India Brachmanes, in Iapponia Bonzos, apud Noui regni incolas Paches, in nostro Pitu Homos cœnimus. Et quidem Dominorum ac Principum suauiter, ac diligenter tentanda voluntas est, & expugnanda in Christo, & suorum obsequia, iuxta nostram legem promptiora futura, & gloriæ plurimum accessurum, cum his etiam crebrius & liberalius agendum. Multum quippe in vtramque partem horum studia promouent. Quæ in re grauitur à nobis peccatum esse in Atabalipæ Inganum Principis necē, ipsi quoque eius successores coaquebantur, quod affirmarent, si regis voluntas delibita obdineretur, breui admodum fuerunt, vt vniuersum Inganum imperium fidem libentissimè acciperet. Miræ enim modo barbari omnes Regibus suis ac ducibus additi sunt. Aduersus Magos acris pugnandum erit: eorum suci ac fraudes detegendæ, & traducenda insipientia, & ridenda despecta, & confutandæ versutia. Quod si respicere nullo modo velint, & facultas non de-

fit, à cæteris separandi, & grauius interdum multatandi, modo plebem reliquam turbatio non sequatur. Sed his ambobus majus ac difficilius Fidei impedimentum ex ipsa inueterata consuetudine proficiscitur. Vbiq; sanè consuetudo magnas vires habet, sed in barbaris longe maximas, quippe vbi rationis est minimum, ibi consuetudo radices profundissimas agit. In omni natura moris eo diuturnior ac vehementior, quo magis est ad vnum determinata. Ita lapidem sursum ferri, impossibile: deinde bruta animantia dedocere, difficile: mox hominem parum mente vigentem à consuetis retrahere, graue. Proinde in hac vna palæstra omnes suos sudores, operas, conatus exercebit copiose Christi discipulus. Prodeit autem quam plurimum, ritus, & signa, & ornam. externum cultum diligenter curare. His quippe, & delectantur, & detinentur homines animales, donec paulatim aboleretur memoria, & gustus præteritorum. Quæ causa fuit Moyfi, vt populum Aegyptiis ritibus affectum, multitudine sacrificiorum, & ceremoniarum distinetet. Neque enim prius quod spirituale est, sed quod animale. Postea superstitionis antiquæ monumenta caute, & gradatim extinguenda curabit, vt idola sua Guacas, adorationesq; omnes penitus decedant, ac pro his pijs alias, acq; Christianas frequentent. Deinde tenetiores animos puerorum nondum illa superstitione imbuos Christiana consuetudo, & disciplina suauiter occupet, & paternas nugæ ridere, ac contemnere iubeat, quod M.

Franciscus

Franciscus sapienter faciebat. Præmiis, & laudibus paruulos inuicet, atque animet, maiores puerorum exemplo pudesfaciat, & terreat. Postremo quod omnium est, & præcipue considerandum, & diligentissime obseruandum, non facile crederi verbis, & quibuscumq; significationibus Barbarorum, etiam si Fidem tenere, & Baptisum appetere se proclamant. Cum enim sint leues corde, facile credunt, non Fidem concipientes ex Deo, facile quoque id retractant inconstantes, & leues. Diu & multum tenendi, vt quid proficiantur, intelligant, vt veterem consuetudinem idolotum deponant, vt mores alios induant. Denique consuetudinis peruersæ venenum alterius consuetudinis antidoto curandum est, vt vere Christum induant, ac non partim in Christo, partim in Baal claudicantes, sibi grauiorem acquirant damnationem, & sancto nomini grauem faciant iniuriam. Non multitudine, sed veritate, animarum lucra computanda sunt. Ita religio Christiana plura fiet, & qui illi dant nomina, gloriæ atque honori erunt.

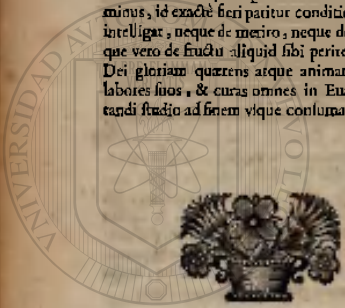
CAPVT XIX.

Epilogus distorum.

Noniam verò de vniuersa catechizandi ratione vberius in quarto libro diceret, nihil præterea addendum arbitror, nisi vt sum-

K 3 man

130 DE PROCVR. IND. SAL. LIB. II.
mam eorum omnium, quæ disserui, ad hoc
vnum conferam, vt per iniuriam fides nullo mo-
do propaganda existimetur, cum verò vt nouo
generi hominum nouam Euangelizandi rati-
onem non fastidiat Christi seruus: & quantum per
rerum & temporum opportunitates licebit insti-
tutum vetus atque Apostolicum conseruet: vbi
minus, id exactè fieri patitur conditio hominum,
intelligat, neque de merito, neque de laude, ne-
que vero de fructu aliquid sibi perire, si fideles
Dei gloriam quaerens atque animarum salutem,
labores suos, & curas omnes in Euangelij dila-
tandi studio ad finem vique consumat.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE MÉXICO
DIRECCIÓN GENERAL DE
DE

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.
LIBER TERTIVS.

*De Civili Administratione Indorum
saluti necessaria.*

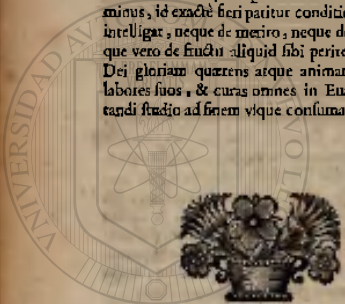
CAPVT PRIMVM.

*Non esse quæstiones omnes tractandas, ac
deinceps de civili administratione
differendum.*

Cito equidem, in iis, quæ de iure
belli, deque promulgandi barbaris
Euangelij ratione hætenus dispu-
rata sunt, multa posse quaeri, multa
tractari, quæ à me parum ex-
plicata, vel etiam prætermissa videantur. Ne-
que verò dubito quin studiosi ac literati non-
nulli diligentiam, atque vberiozem harum re-
rum; quæ sunt per se quidem grauissimæ, & pre-
mium quocumque vehementer animos religiosos, tra-
ctationem desideraturi sint. quibus in re tanta

130 DE PROCVR. IND. SAL. LIB. II.
mam eorum omnium, quæ disserui, ad hoc
vnum conferam, vt per iniuriam fides nullo mo-
do propaganda existimetur, cum verò vt nouo
generi hominum nouam Euangelizandi rati-
onem non fastidiat Christi seruus: & quantum per
rerum & temporum opportunitates licebit inhi-
tutum vetus atque Apostolicam conseruet: vbi
minus, id exactè fieri patitur conditio hominum,
intelligat, neque de merito, neque de laude, ne-
que vero de fructu aliquid sibi perire, si fideles
Dei gloriam quaerens atque animarum salutem,
labores suos, & curas omnes in Euangelij dila-
tandi studio ad finem vique consumat.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE SALAMANCA
DIRECCIÓN GENERAL DE ESTUDIOS
DE

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.
LIBER TERTIVS.

*De Civili Administratione Indorum
saluti necessaria.*

CAPVT PRIMVM.

*Non esse questiones omnes tractandas, ac
deinceps de civili administratione
differendum.*

Cito equidem, in iis, quæ de iure
belli, deque promulgandi barbaris
Euangelij ratione hætenus dispu-
tata sunt, multa posse quaeri, multa
tractari, quæ à me parum ex-
plicata, vel etiam prætermissa videantur. Ne-
que verò dubito quin studiosi ac literati non-
nulli diligentiam, atque vberiozem harum re-
rum; quæ sunt per se quidem grauissimæ, & pre-
mium quocumque vehementer animos religiosos, tra-
ctationem desideraturi sint. quibus in re tanta

proie est, cui in Petro ouile dominicum commissum est, cui grex omnjs Christi traditus est, cuius proinde interest non solum oues iam congregatas pascere; verum etiam dispersas, ac dissipatas, quin potius nondum oues querere, vt oues fiant, atque vt intra septa Euangelij cum reliquo grege pascantur, euocare: de quibus sane Christus dixit, Alias se oues habere, quas oporteret adduci, vt fieret vnum ouile & vnus pastor. Hanc suam curam; & agnouerunt; & præsiterunt Romani Pontifices. Nam & Petrus Apostolus in Ægyptum Marcum misit, & Clemens Dionysium Aecopagitam in Galliam, & Gregorius Augustinum socialique eius in Angliam, Gregorius item secundus Bonifacium in Germaniam, Hispaniam quoque, & Africa per sacerdotes à Romana Sede destinatos Christo recepit: hystoriae veteres tradunt, atque eiusmodi Evangelicis expeditionibus ad expugnandum Christòque subiciendum terrarum orbem factis per summos Reip. Christiana Imperatores, id est, Apostolicæ Sedis antistites, plena est omnis antiquitatis hystoria. Et nome ipsum Apostolicum valde consentit. Neque enim ob id solum Apostolicam Romana Sedem vocari puto, quod Apostolorum fuerit, nam Iuic & Ephesina, & Hierosolymitana, & aliæ non pauca; verum etiam quia Apostolorum munus pro Christo legatione fungendi, & vsque ad terminos terra, illius Fidem immobilis firmitate testificandi proprie ac præcipue in Romano Pontifice perseverat. Hoc cum ira sit, quis dubitat, quin sanctissimi Patres, cura ipsi per se orbem obire non liceat, eam curam alijs demandare & possint, & debeant: Neque vt

CABE

eant solum, sed vt desinent ipsi ac militant, quos idoneos iudicant. Id ergo negotij in noui orbis gentibus adendis, & scissis, & difficillimis Romani Pontifices Catholicis Hispaniarum Regibus derelique, vt tanquam proprium, ac peculiare munus agnoscerent, & curarent. Cum enim classibus vsque adeo crebris, & magnis, apparatu quoque & sumptu ingenti opus sit propter immensam Oceani navigationem, & terrarum regiones plerumque incommodas, & egentes, non potuit vlllo modo nisi Regiæ potentia res tanta committi. Cur vero Hispaniæ Regibus potius aur tolis, si modo absit inuidia, non est ab æquitare alienum, cum & illorum auspicijs, atque ope primum inuenta, veraque India sit, & navigationi Oceani opportunissima Hispania sit Denique primi illi eam provinciam, & pecuerunt, & studiosè curarunt. Neque est cur de summorum Pont. voluntate conqueratur quisquam, si onus, vt te vera est, idque grauissimè premens, cogitur. Eiusmodi prædicationem consequitur, vt qui ex infidelibus barbaris, Christianam Religionem profiteri velint, ad curam Principum Christianorum, tutelamque pertineant. Id cum literæ Alexandri V. l. copiose doceant, quarum concessioem ad hunc modum recitè viri doctissimi intelligunt, non est, cur in hac causa diucius hæreatus. Neque enim posset aliter Fides in tot populis recens, & tenera permanere ac accrescere, nisi Christianorum Principum patrocinio, fide, potentia aduersus inimicorum Christi defenderetur iniurias. Barbari natura effectati & insolentes, fœdeta, atque amicitias parum curare soliti, ratione facile cogremdeant, quona modo

seruitute. Et certe constat arduis ac magis natu-
rale vinculum esse coniugij, quam casuvis subie-
ctionis, & seruitutis. Itaque si periculo Fidei etiam
dissoluto coniugali vinculo pro data sibi à Domi-
no potestate, occurrendum putat Ecclesia, quid
mirum est, si in eadem Fidei causa iudicium, ser-
uumve Fidelem ab infidelis Domini seruitute li-
beret? Adde quod idem genitum Doctor causas,
disciplinasque Fidelium non vult ad ethnicos
magisterius detrahi, sed ipsos sibi legere, qui ius
dicant, propterea quod Fidei iniuriam ab impijs
pertimeret. Quin etiam re ipsa Indos omnes
ac Saera nos hominum Christianorum seruitutis
iam pridem spoliavit Ecclesia, cum primum ex
infidelibus seruis fieri illi Christiani liberi voluit.
Qua de re etiam legem Iustinianus Imperator tu-
lit, ut sine Paganorum, sine Hæreticorum serui-
tute, sine Iudæorum, ac Christianam religionem tran-
sire velint, dominorum potestati eripiantur, nul-
lo etiam dato pretio. Quominus mirandum est,
si tyrannide in recens estitios Christianos infide-
les Domini abutentes, omni in illos ditione ac
iure, Ecclesiæ auctoritate inreposita, excidere
possint. Quod si Evangelio predicando, & pro-
pagando nullo modo obstitant, neque suis im-
pedimento sint, quominus Christo, qui vel da-
re volunt, fidem dent, vel quam semel dederunt,
intuolatam seruent, etiam ipsi alloqui in erro-
ris sui cœcitate persistent, non iudicio suorum
gubernatione spoliandi sunt: sed est nihilomi-
nus summus veluti Imperator ab Ecclesia con-
stitutus Christianus Princeps, vt causam Fidei,
ac Fidelium prouidentiam, quotiescunque res

de cau.
Gunde-
maxi-
cui
uiu Car
Tol. 4.
63. r. r. 1.
Refertur
2. p. 1. 1.
vnde de
cap. Sapo
maloru.
Geli.
S. C. Ge-
n. r. r. r.
D. Greg.
talem, d.
2. Exor-
tit. em.
ex li.
Regij. s.
131. Et
10. 10. 10.
10. 10. 10.
10. 10. 10.
10. 10. 10.
10. 10. 10.
10. 10. 10.
10. 10. 10.
10. 10. 10.
10. 10. 10.

modo frenari, reuerti que pollint, nisi nostrarum
vim pertimescant: Qua ratione Christi character
impellus in novis Euangelij tyronibus non sum-
mo opprobrio sit, si semel baptizati Indi suorum
scelere, & pericidio fidem statim sine proditorij
Denique in tam remota orbis regione, & cæte-
ra Christianitate seiuncta, in medio nationis pra-
uæ & pœneris, quid speli superesse potest, homi-
nes vt infirmi, iudicij inopes, moribus perditis,
natura insabiles perseuerent, nisi nostrarum re-
gum sinu foveantur; atque vlnis infantium more
gestentur: Cuius rei eam alia pleraque nationes
tum maxime Athiopica, Angola, & Manicon-
gi testimonium abunde dant, in quibus lauacrum
Christi susceptum maiorum perfidia & temeri-
tate ignominiose stœdaturum est, cuius Euangelij
abruptus, saluti hominum aditus omnis occlu-
sus, qui si vim nostrorum sentirent, non in religio-
nem Iesu Christi tam perniciose sauirent. Re-
ctissime omnino sentiant summi Theologi esse
pernes Ecclesiam integram, absolutamque pote-
statem ignominiose stœdaturum est, cuius Euangelij
abruptus, saluti hominum aditus omnis occlu-
sus, qui si vim nostrorum sentirent, non in religio-
nem Iesu Christi tam perniciose sauirent. Re-
ctissime omnino sentiant summi Theologi esse
pernes Ecclesiam integram, absolutamque pote-
statem ignominiose stœdaturum est, cuius Euangelij
abruptus, saluti hominum aditus omnis occlu-
sus, qui si vim nostrorum sentirent, non in religio-
nem Iesu Christi tam perniciose sauirent.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
1. Cor. 7.
I. I. 3.
7. 1. 3.

postulet, diligenter agat. Quoniam vero rarissimum est ac pene impossibile, ut barbari Domini in suo regno autam religionem contemni, evertique, ac leges plerique mutari non exgre ferant, & quibus possint modis novam religionem auertant, demonibus præsertim furentibus, ac multum apud suos ea de re tumultuantibus, commune ac veluti canonicum debet haberi, ut hoc tempore Indorum populi, quicumque Christum sequi desinarunt, sub nostrorum regum cura, atque administratione sint. Et tamen moderatione se nostri gerant oportet, si Christianam Rempub. saluam esse volunt, & religionis dignitatem pro virili sua parte tueri, ut neque ferio, nisi extremum discrimen urgeat, agatur in barbaros, neque de commoditatibus ac dominari suo pellantur, nisi quatenus iniurij Fidei, & suis perniciosi deprehendantur, neque grauius quicquam designetur, quo Christi Evangelium lædi, perturbariue possit. Denique ut agnoscat religiosus Princeps potestatem sibi à Christo ad adificationem, non item ad destructionem datam. Et quamvis Christiani Principes Domini sint, parentes se tamen præbeant, neque tam quæ Indorum sunt sibi, quam Indos ipsos omnium Domino querere videantur.

2. Cor. 11.

CAPVT

CAPVT III.

Non oportere falsos titulos comminisci dominationis Indorum.

HOc igitur ius administrationis, ac subiectionis Indorum ex propria ac certa Ecclesie commissione generale est, & commune nimis, qui hæcenus explorati sunt, tum iis, qui procedente tempore occurrunt. Quod quidem nisi aliunde perturbetur iniuria, æquum ac laudare esse consistat. Alios vero titulos, quos afferre quidam narrantur, Regis potentia, ut mihi quidem videntur, assertores non necessarj ne assertores dicam, qui nimirum ex tyrannide Ingarum in hoc regno, atque usurpato per vim Imperio, itemque ex polycratia gentium plurimarum legitimo Rege carentium (has Hispani Behettis vocant) contendunt Christiano Principi regnandi ius facere, quidem neque satis intelligere, neque certe probare possum. Etenim si à prædone alterius rem depraedari, & tibi vindicare non potes, quæro quid æquatis, quid rationis habeat, quod à tyranno (ut ita esse faciamus) Indorum dominatum eripis, tibi que ipse ascribas? An idcirco iustis Sylla, quod Rempub. Marij senectuti euerxit, addiderit suæ? An verò alienum scelus, nostro ius facit? Hoc verò peridiculum est, & Æsopica fabella persimile. Adde quod istorum impetia, per vim licet usurpata, tamen annos iam sexcentos confirmata sunt: quam ætatem si in aliis plerisque impetiis uages

neges præscriptioni esse satis, profecto res humana omnes miscantur, necesse est. Quod enim regnum est, quod non violentia magna ex parte initio quaesitum sit? Ut non inepte apud veteres, & Reges, & Tyranni eodem nomine censentur. In Polycratis vero, aut communitatibus, præter civium ipsorum consensum, imo contra omnem omnium sententiam, externum principem inducere, si tyrannide vacat, nescio plane quis vquam tyrannus haberi debeat. Neque vero abnuo multis Indiarum locis ex bello iusto ac legitimo, quod propter iniurias hominum, aut fidei offensas existeret forsitan potuit, ius peculiare Christiano Principi dominandi fieri, nam eiusmodi Lusitanicæ Histories nonnulla referre videntur. Verùm cum de communi, ac certo titulo disputatur, Ecclesie auctoritatem, fidei periculum, ipsorum barbarorum salutem, Rempub. Indicanam administrandi, & æquissimum ius præbere Principibus Christianis, & illud per se abundare, certo nobis persuadet cum ratione valde experientia ipsa contententes. Quamobrem siue alij simul etiam sint, siue non sint, constat ad Regum Catholicorum curam maxime pertinere salutem Indorum, cui procuranda, & religionis præceptores, & disciplinæ civilis administratores, & iustissimos mittant, oportet, ut Deo atque Ecclesie immenso sibi univere pertungentes, ut ipsos decet & causa tanta exigat, faciant.

CAPVT

CAPVT IV.

Quales administratores res Indica
postulerit.

IGitur quam referre vniuersitatis Indorum præfectos, ac magistratus optimos apud Christianos nascisci, quantumve ponderis in vnamque partem vel salutis, vel exitij civilis administratio habeat, quovis etiam tacente, res per se ipsa declarat. Nam cum in omni Repub. Magistratus perinde sit, atque pædagogus quidam, ut est ab Ambrosio præclare dictum, atque iusti & æqui custos immortalis, facile quisvis intelliget, ita ad Ecclesiasticam, ac spiritualem institutionem comparatam esse ciuilem & humanam, quemadmodum ad Christi Euangelicam legem, naturalis iuris disciplina necessaria est, quippe nisi hæc fuerit obseruata, ut ait beatus ille, illa custodiri non possit. Quamobrem Paulus docet non esse potestatem nisi à Deo, eisque quotquot sunt, à Deo ordinatas esse administras boni, mali vicices. Quibus consentaneum est illud Petri qui & Regibus, & Regum ducibus obediendum monet: quod bonis laudi, improbis terrore eorum officium sit. Ergo si sunt hæc capita populorum, si pastores, si duces, gubernatores, aurige, rum etiam lumina, specula, leges viuæ, & quibuscunque aliis nominibus cum diuinæ tum Philo-
phicæ literæ ornandos ducunt, quis satis dicere

L

quæ,

In Epist.
ad Rom.
c. 1.

Ibidem.
Rom. 13.

1. Pet. 2.

Amos 6.
Mat. 23.
1. Reg. 9.
Ecc. 10. 7.
Arist.

Lect. 10.

quent, quantum in horum integritate, & fide
 praesidij ac salubris Reip. situm sit? Qualis enim
 rector est civitatis, edes inhabitantes in ea, &
 secundum iudicem populi, sic & ministri eius.
 Quem totum locum ab omnibus pene Reipub.
 legumque tractatibus externis copiose graviter-
 que versatum, à nostris Ecclesiasticis, iuris, &
 exemplis, & documentis disertissime illustratum,
 velut quantum dicitur proferre non opus est, tamen
 iuxta insignem Basilij ea de re accumulare con-
 tentiam. Necessè est, inquit, huiusmodi viris
 mandare magistratus, ac eos aliorum constituere
 duces qui ceteros omnes prudentia, constantia,
 ac vitae sanctimonia longè anteeant, ut virtutes,
 quibus praediti sunt, communes fiant eorum om-
 nium, qui eos imitantur. Nam ad mores eorum,
 qui gubernacula tenent, componere se ceteros ij,
 qui patent, solent, ita ut quales duces fuerint, ta-
 les esse necesse sit eos omnes, qui sequuntur, &
 quales fuerint in Republica Principes, tales ut
 plurimum existerè solent reliqui cives. Atque hæc
 quidem Magistratum, atque potentiam optimam
 atque aptissimam cuique demandandi cura in omni
 Reipub. in omni Principe debet esse vel maxima:
 at in novis huius orbis administratione, in barba-
 rorum nationibus, & subigendis & concipiendis
 in Fide, quibus rerum Indicanarum vel tenuiter
 experiens sit, nullo modo dubitabit eam, neque
 primam, neque maximam esse debere, sed omni-
 no ac penitus singularem. Etenim à praefectis, à
 ducibus, à iudicibus, à Regia denique maiestatis
 administratis, penitendo, atque à fonte fluvium, ad
 res omnes laedicas, vel perniciem, vel salutem, vel

si quid aliud tertium est, derivari, ac permanere
 periculum est. Neque dici potest, eo fonte vi-
 tiato, quam late lues influat, quamque omne re-
 medium respiciat. Ac ne tui forte videat in suce-
 pta causa amplificanda studio magis, quam ratio-
 ne duci, assertam non nisi certa, & explorata a-
 gumenta, quæ utinam quantum habeant ponderis
 & ipse exponere possim, & ij, quorum inter-
 est, velint attendere. Primum in alijs Reipub.
 ac civitatibus ex multa antiquitate fundatis, & con-
 stitutis, habent moderatores adjuvmenta plurima
 eademque maxima, quibus etiam volentes non
 sinuntur errare. Sunt leges publicæ utiles, est pa-
 tris consuetudo, sine exempla majorum, est de-
 nique quidam rerum veluti cursus ipsa antiquita-
 te firmatus, quo in otio & negotio facile ac usan-
 quille civitatis status per se pene consistit, vel
 certe si deflectat paululum, modica rectoris mo-
 tione dirigitur, sicut in uranquillo ac tuto mari
 clauum recenti usu venit. At in Indicana guber-
 natione, cum praesertim nova regna advenit,
 atque habitantur à nostris, omnino est secus.
 Omnia nova, nullæ consuetudines certæ, leges
 iuræque omnia, naturali excepto, nihil prop-
 termodum firma auctoritas, exemplique superio-
 rum temporum vel nulla, vel non imitanda, even-
 tus quotidie inopinati, repentina plerumque ac
 periculosa mutationes, municipalia iura tum ig-
 notata, tum non satis firma ad iudicandum, His-
 panianæ; Romanæque leges magna ex parte
 cum barbarorum diu retentis moribus repugnan-
 tes, status ipse Reipub. adeo inconsultus & varius
 sui; dissimilis, ut quæ hinc commodissima restit-

simaque habebantur, hodie rebus commutatis iniquissima, ac perniciosissima existant. Hic quis non videat qualem moderatorem eiusmodi Respub. efflagret, quam sapientem, quam cordatam, quam prouidam, quam integram, atque constantem, quippe cuius consilio, & prudentia commissa sint omnia, in quo praefidia omnia belli pacisque consistunt, collocatae sint? Si enim primos ciuitatum conditores optimos, ac sapientissimos esse antiquitas voluit ad prima fundamenta faciendi, profecto perspicuum est, non nisi praestantissimos, leuissimosque vltos orbis indagatores, ac nouarum gentium duces esse debere. Hæc plane, vel vna ratio ad obtinendam causam lais erat. Adiungam tamen alteram non minus efficacem, atque robustam. Nam cum remotissima regiones hæc sint, caputque huius vniuersæ Reip. siue Regiam, siue Pontificiam maiestatem spectes, longissime distant, licentia, ac libidini Praefectorum campus late patens ostenditur, vt quicquid collibet, licere sibi etiam opinentur. Quod enim longe distat, quasi nihil ad te pertineat, facile temeritas humana coterminat. Hinc seditiosa consilia, rumokus etiam, atque aded rotas Reip. perturbatio: remedium vero oppido lerum, atq; incertum. Quorum rerum testis Iocuples est hoc ipsum regnum Peru rotis intestinis armis concullum, atq; vltar procellis maris contrariis ventis agitatum, itaque vt Medici pulmonum, si ægrotare ceperint, curandorum perdifficilem esse rationem docent, quod ad tradendum eo vique medicamentum longa, & valde clausa via sit per stomachum, vt phainaci vis valde iam debilitata perueniat.

niat, aut ne perueniat quidem, ita planè longinquitas suprema Potentis, atque authoritatis, huius Reip. ægrotandi lenanda remedia opportuna vix plerumque sperare permittit. Quamobrem quicquid in rebus Iudicis à Praefectis peccabitur, propemodum dixerim sine emendatione peccabitur. Quod equidem perplexille Romanos mihi persuadeo, cum ad remotissimas quasque prouincias non nisi leuissimos, atque integerrimos viros mittendos censerent, aliquando quoque, si res consulare videretur, ipsi Consules Reip. lumina non eundanter proficiscerentur, quippe qui egregiè nollent, quos animos faceret temeritatis dilata vindicta, vtque soleat à reliquo grege se iunctus vel ipse bos effertari. Profero si hæc tanta non essent, illud non paruum exilitari potest, quod vel leuia peccata gubernatorum, & procerum in rebus Indorum ingenia crimina haberi debent, propterea quod teneros adhuc illorum animos vehementer faciunt, & à Christiana religione perniciosissimè auocant. Etenim & publicorum Magistratum culpæ abscondi non possunt, quia vt Tragicus dixit,

Pellucet omne Regis vitium domus.

Seneca

Et infirmi adhuc, & rudes Indorum sensus nullo modo de Christiana gente, deq; Christo ipso aliter iudicare norunt, quæ ex his, quæ perspicunt in nostris sublimibus praefectis, atque authoritate eminentibus. Quæ res quanti fiat apud æquissimū hominū conditorum, atq; parentem, inde facile intelliges, quod cū lachrymis ac dolori intimo sacri Regis David flagitiū admittum condonasset libenter, illud tamen leuissimè vindicauit, & questus est,

L 3 quod

2. Reg. 12. quod inimicos Domini nomen blasphemare fecisset, cum inter se reputarent, Deum eius regis amicum habitum, qui tanta perpetrasset, quod ad diuinæ exultationis contumeliam quādam pertinere videbatur. Propheta sane Ezechiel, etsi de tuo Israele narrare videtur, verius tamen de nostri æui hominibus vaticinari credendus est, cum illa, diuini doloris & querimoniz plena

Eccl. 36. pronuntiat, Et ingressi sunt ad gentes, ad quas introierunt, & polluerunt nomen sanctum meum, cum diceretur de eis, Populus Dei iste est, & de terra eius egressi sunt. Quas sane ironicas voces fastidij, & despicioniz testes, cum inter se gentes de nobis sapissimè vsurpant, cum verò cum acerbis obiurgantur etiam in os nobis iactare non verentur, eadem quippe ipsi agimus, quæ in illis maxime reprehendimus. Si quis igitur animaduertat

Rom. 2. rerum Indicarum viciū, ac mirabilem statuer, tum supremæ potestatis tam longe positam sedem, mox animorum in fide recentiam teneritudinem fateatur necesse est, ad nullam aliam prouinciam regendam, ad nulla negotia gerenda ampliore desiderari sapientiam, integritatem, pietatem, vt mihi quidem sepe numero occurrit, quod à Probo dictum sanctus Paulinus narrat

In vita Ambrosij. In vita Ambrosij. quod à Probo dictum sanctus Paulinus narrat Ambrosio cum res Mediolanenses id temporis difficiles & præsumptas iret administraturus. Non tam se iudicem quam Episcopum, vt putaret benignitate, zelo, paterna cura erga omnes. Quæ de re Valentiniā illius maiōis non erat parua glenatio, quod eos ipse iudices daret, quos Ecclesia sibi legeret Sacerdotes. Atque vnam nunc, vel Ambrosios, vel Nectarios, vel si qua lunc

parte

præfectorum celebriora nomina habere: profecto noui orbis administratio tales se maxime decere ipsis rebus ostenderet, quibus, quod Leo magnus Theodosio Augusto granulabatur, non solum regius animus, sed etiam sacerdotalis inesset.

CAPVT V.

Quam ob causam difficile inueniantur idonei rebus Indicis præfeci.

HOs igitur duces, hos magistratus res Indicæ postulare, neque vlla argumenta, quantum vrgent illa quidem satis, tanti facienda sunt, quanti ipsa longi temporis experientia. Quam causam cum dilate ageret vit quidam clarissimus, & inter regios ministros Princeps, colligebat nusquam fidem, prudentiam, animi magnitudinem magis requiri, tum vero adiungebat apudissimè. Et eam tales ministros efflagitent res, qui homines ad hæc venimus: Vt potius exoneranda Hispaniæ causa quam huius reipublicæ capessendæ mihi esse videamur. Quos enim quemque inuenies, cui si in Hispania magistratu potiri, si præfectura licuisset, Oceanum trajecturus fuisset, atque hæc in extremo orbe quaeriturus: Ita melioribus rebus exclusi ad hæc veluti extrema conuertimur. Mihi vero hæc prudentissimi viri oratio, non tam esse iniuriola videri in

L 4 multos,

multos, quos prouinciae hae, & habuerunt, & habent praestantissimos, Christianaeque ac sapientis administrationis laude florentes; quam commone potius, & conqueri Indiarum rerum narrata ipsa comparatam difficultatem. Etenim cum penetrandi ad Indos plerique, ut modeste dicamus, familiaris rei angustiae in causa sint, ac relictam patriam, liberos, charos omnes, labores quoque immanes, & pericula navigationum, itinere, noui caeli, ea vna cogitatione compensent, quod aliquando tandem ex India redituri sint diuites, ac beati, ut quod reliquum est aetatis, in otio splendide agant, suos etiam fortunis iuuent (quis enim si cogitationes, consiliaque sua inspiciat, ita se animarum neget?) Quis obsecro non videret cupiditari, atque auaritia ianuam esse patefactam amplissimam? Ut cumulatam pecuniae cura sit prima, caetera omnia huic vni posthabeat, quippe cuius causa se tanta suscepisse, tanta perperam esse seculi reputat, dedecorq; sibi, & ignominia vertendum, si ex India non optime nummatus reuertatur ad suos? Sic vius, atque hominum existimatio habet. Hac lege quis iam magistratus, vel supremus, vel infimus non cupit familiaris rei suae commoda augere? Quod non potest non vehementer nocere Reipublicae. Aristoteles quidem magnopere interesse Reipub. censet, ne egentes ad magistratum vocentur, quod pauperes in magistratu vanales fieri ob egestatem asserat. Moysi quoque de creandis iudicibus lethè soces sapientes consilium dedit, quod ille libenter accepit. Prouide, inquit, de omni plebe viros sapientes, & timentes Deum,

Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam. Et quamvis Indicis magistratibus stipendia ampla constituta sint, quibus viri boni contenti sunt, saepe tamen suis illa opulente in patriam reuertendi iusto nescit expleti, ut hic quoque verum sit illud Salomonis: Rex iustus erigit tenam, vit auarus destruet eam. Atque inde quoque rebus Indicis altera non leuior aeterna proficiscitur, quod cum gubernatores omnes, ac iudices Hispaniam cogitent, studia sua omnia, & curas illic collocent, Indicium solum veluti alienum, atque extraneum habent, ita parum curant, quod nihil amant, quod quantum statui, atque incrementis Reipub. obstat, dici non potest. Inter laudes eorum, qui cōiutatem aliquam administrant, & necessarias dotes, illam primam Philosophus numerat, ut statum praesentem Reipub. ament. At Reipub. hanc ita plerique ab animo suo alienant, ut exilij loco habere videantur: aut certe praecare cum rebus Indicis agatur, si quemadmodum militares praefecti vbi castra ponunt, in id temporis, quod eo in loco te acturos intelligunt, commeatum, caeteraque opportuna curant: inde abeuntes dispersa omnia, atque exulta relinquunt, ita nostri homines ad id saltem aetatis, quod hic exactum sunt, utcumque res Indicas constare velint. Haec sunt administrationis Indicae graues difficultates. Ad quas accedit quoque alia longè quidem maior, verum non ita communis, sed propria eorum, qui nouas iudicium terras aduent, sedibus ibi collocandis inrenti, quod cum ad barbaros eant, non nisi armenum

Prin. 19.

s. Pol. 4.9.

2. Pol. 4.7.

Ch. 1.3.

2. ad. 18.

annorum praesidijs fulci rebus se incertis committant, ubi vel se tueri oportebit, vel ferro etiam aperire viam. Iraque totus iste primus ingressus militaris est. Quamobrem ei demondari provincia solet, qui peritia militari excellit, neque ad copias ductandas tam Ducis probitas, quam militaris peritia spectari solet. Hic quid occurrat incommodi, facile quisvis cogitare potest. Cum enim primus ingressus fidei, prima exordia Evangelij, prima Christi annuntiatio pro ducta ac voluntate hominis, ut parcissimè dicam, militaris transigenda sit, illius sententià in omnibus princeps sit, cumque dux ipse profanus sit, manus vero fustulium remerata, qualem expectare debemus administrationem, quam rebus Christianis providentiã? Quamobrem illud etiam atque etiam Catholici Principes, horumque proteges, aut cuiuscunque demum intersit, cogitare debeant, cum ad eiusmodi expeditiones bellicas duces praefectòsque legunt, ut pij, Christiani integri, Deum timentes, salutemque hominum plurimi facientes quarantur, denique ij, qui se Episcoporum, imo vero Apostolorum munus sustinere persequantur. Quanquam enim ad arma tractanda non tam viri probitas, quam militaris peritia, ut Aristoteles voluit, spectanda sit, tamen ubi de fidei inchois agitur, de salute tot barbarorum, denique de ipso Christi honore, atque existimatione, infinitis partibus plaris facienda est vitæ integritas, atque constantiã. Neque enim tam dilatarandæ Reip. causa res geritur, quam fidei amplificandæ. Huic verò duci & moderatori probitatem adiungere oportebit cohortem non homi-

num perditorum, ac profligatorum, sed si non oprimam ac religiosam, tamen non pessimam, & infamam. Quod si quis nimia ista censebit, ridens fortassis in cogendis militaribus copijs eiusmodi despectanda probitate præcepta, is sic habeat, longe magis esse risu dignum, ad Evangelij primum introitum eos reputari commodiores, qui ad nocendum procliviores sint. At neque vice ea probitate ac modestiã facile reperietur, inquirunt, neque delectus ille hominum ad expeditiones bellicas vltimo modo haberi potest. Primum si fieri nequeat, expeditiones ne fiant. Neque enim amat Christus annuntiari cum insigni Christianæ religionis dedecore. Deinde non vique adeo dura res est, modo voluntas ne desit, præfectus quispian queratur non solum militari laude clarus, verum Christiana pietate commendatus; utque ad illius comitatum si non deliquant pij homines, tamen non admittantur nefarii. Si enim homines infames, & furdos Imperatoribus militare Romanæ leges non iniuria vetuerunt, quid est cur Christo in primo illius ad infideles ingressu perditissimus quisque nomen dare sit permitendus? Quamobrem cum in omni Magistratu Indico, rum vero maxime in prima ad barbaros profectio- ne viros idoneos sapientiã, & pietate præstantes praeficere oportet, magna adhibita diligentia, ut tales omnino quarantur, inuentique præmij, atque honoribus ad rem pro dignitate gerendam permoueantur. Quanquam magna apud Deum gloria copiosaque pro meritis rei tantæ remuneratione nihil potest amplius ac præstantius cogitari. Assidua autem nostrum omnium ad Do-

libro 17.
17. 18.
Hier. 3.

172 DE PROCURANDA INDORVM
minum preces esse deberent, si modo tot homi-
num millia amamus, aut alicuius facimus, ut ne-
que det reges in ira sua, neque propter peccata
populi regnare faciat hypocritas, sed mitat po-
tius pastores iuxta cor suum.

CAPVT VI.

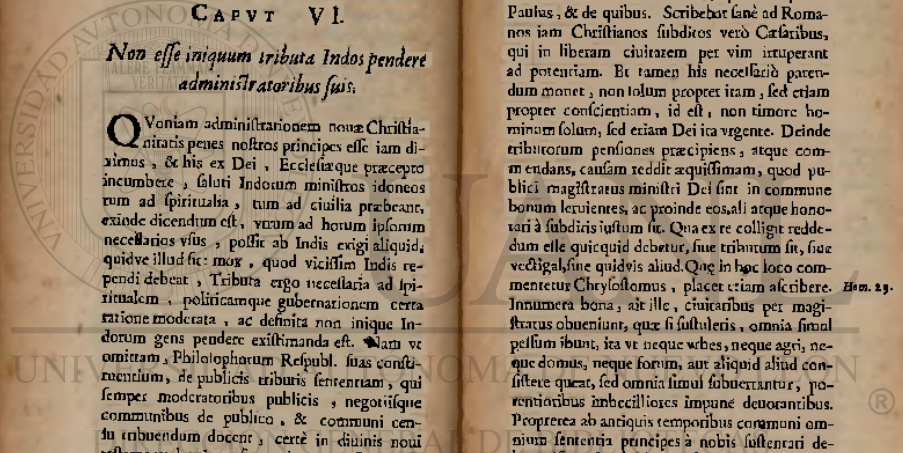
*Non esse iniquum tributa Indos pendere
administratoribus suis.*

QVONTAM administrationem nouæ Christia-
nitatis penes nostros principes esse iam di-
ximus, & his ex Dei, Ecclesiæque præcepto
incumbere, saluti Indorum ministros idoneos
rum ad spiritalia, tum ad ciuilia præbeant,
exinde dicendum est, verum ad horum ipsorum
necessarios vsus, posse ab Indis exigi aliquid,
quidve illud sit: mox, quod vicissim Indis re-
pendi debeat, Tributa ergo necessaria ad spi-
ritualem, politicamque gubernationem certa
ratione moderata, ac definita non inique In-
dorum gens pendere existimanda est. Nam ut
omittam, Philosopherum Respubl. suas consue-
tudinum, de publicis tributis sententiam, qui
semper moderatoribus publicis, negotiisque
communibus de publico, & communi cen-
tu tribuendum docent, certè in diuinis noui
testamenti literis, vsque adeo expressa res est,
ut nihil amplius. Paulus sane Apostolus hunc
totum locum scribens ad Romanos excellenter
illustrat:

Illustrat: Necessitate subditi estote, inquit, non so-
lum propter iram, sed etiam propter conscien-
tiam. Ministri enim Dei sunt in hoc ipsum ser-
uientes. Reddite ergo omnibus debita, cui tri-
butum, tributum, cui vectigal, vectigal, cui timo-
rem, timorem, cui honorem, honorem. Quo lo-
co non elucanter notari debet, quos alloquitur
Paulus, & de quibus. Scribebat sane ad Roma-
nos iam Christianos subditos verò Cæsaribus,
qui in liberam ciuitatem per vim intruperant
ad potentiam. Et tamen his necessitati parendum
manet, non solum propter iram, sed etiam
propter conscientiam, id est, non timore ho-
minum solui, sed etiam Dei ira vigente. Deinde
tributorum pensiones præcipiens, atque com-
mendans, causam reddi acquirissimam, quod pub-
lici magistratus ministri Dei sint in commune
bonum seruitores, ac proinde eos, ali atque hono-
rari à subditis iustum sit. Qua ex re colligit redde-
dam esse quicquid debetur, siue tributum sit, siue
vectigal, siue quidvis aliud. Quæ in hæc loco com-
mentetur Chrysolomus, placet etiam ascribere.
Innumera bona, ait ille, ciuitatibus per magi-
stratus obueniunt, quæ si sustuleris, omnia simul
pessimi ibunt, ita ut neque urbes, neque agri, ne-
que domus, neque forum, aut aliquid aliud con-
sistere queat, sed omnia simul subuertantur, po-
tentioribus inbecilliores impune deuocantibus.
Propterea ab antiquis temporibus communi om-
nium sententia principes à nobis sustentari de-
bere visum est, ob id quod sua ipsorum negligentes,
communes res curant. Et mox, Quod si Pau-
lus tunc cum gentes adhuc essent Principes
ika

Rom. 13.

Rom. 13.

ista præcepit, multò magis oportet ea fidelibus exhibere. Eam Apostoli sui doctrinam Christus Dominus non solum præcepto ante constituit, verum etiam exemplo commendauit suo. Nam de Caesari reddendo censu rogatus, Caesari, quæ Caesaris sunt, reddenda esse respondit, magisterio obedientiæ, vt ait sanctus Ambrosius, & nos imitæmur, dum soluitur, quæ sunt Caesaris, Caesari, & quæ sunt Dei Deo, tributum Caesaris est, non negamus. Ipse vero recens natus Saluator in Bethleem etiam profectus est, ac descensus, & Augusto Caesari Iudæam tunc cum cætero orbe obtinenti censum persoluit, quemadmodum vult D. Nazianzenus. Quam rem cum & diuinorum librorum auctoritas, & ratio ipsa satis muniat, atque confirmet, neque nostrorum Theologorum eorum quoque, qui caute Indicæ studiosiores sunt, aliquanta ab iis tributa exigì posse quicquam neget, nihil est cur in loco plano, & expectato amplius immoremur.

CAPVT VII.

Improbantur tria genera tributa taxandi.

TAmetsi ab Indis tributa exigere nostris licet manifestum sit, at quanta illa tamen, & qualia quare ratione sicut, & quouique, id sane perobscurum est, & ad explicandum impense difficile. Neque enim statim immodicas exactiones probaturi sumus, neque auaritia, ac rapacitati

citati multorum conuictæ debemus, quæ vna res totius regni euersio sit, atque Indici fundi, vt comite aicam, calamitas. Nam quod hoc capere oportet, illa intercipit. Ac sit licet maiores facultate nostra certum aliquid in re vsque adeò incerta & dubia definiat: tamen opera pretium facturus sum, vt mihi videor, si diligentius rationes aliquas tributa taxandi excullerim. Primum igitur documentum sit, Indis multæ nomine tributa imponi minime posse. Nam vbi iuste aliqua ciuitas, aut gens debellata est, solet, idque merito, pecuniaria reddidit pro victoris arbitrio imperari, vt temeritatis suæ penas luat. Hanc vel potissimam tributorum originem extitisse, Gregorius Theologus vult, ita scribens, Ex peccato penuria nata est, perniciosè cupiditatis mater, quæ bella peperit, a quibus ora sunt tributa, quibus in diuina condemnatione nihil grauius est, & acerbius. Hæc Gregorius. Ad hunc modum profligato ac victo Ioachaz Rege Iuda à Pharaone, centum talentis argenti & talento auri terram esse mulctatam diuina literæ tradunt. Hoc genus tributorum cum profanis, rum factis literis frequentissimum est. Sic Moab à Davide percussum sub tributo seruasse, itemque Syrus Domasænum, sic Chananzum tributarium factum Egiptum auctore Iosue, nec non reliquas illas nationes Iebusitarum, Amonitarum, atque aliorum Salomonis opera perpetuo tributa soluendo addictas esse populo Israel sacra historia commemorat. Quod sane nullo modo inuicolum esse, non solum sanctiorum virorum exempla demonstrant, sed etiam aperta ratio, quæ iure

Matt. 22.

In prædicatione
c. 17
Auzer
viam.

Lu. 1.

In prædicatione
sua
apostola
ad i.Et Aug.
de cat.
vud. 6. 21.Orat. ad
Iulianum.

4. Reg.

1. Reg. 15.

1. Par. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

2. Reg. 18.

iure belli victos victoribus subdit, neque fortuna solum, sed libertate quoque viraque ipsa reddi obnoxios. At Indorum populi, vt lupia satis disputatum est, à Christianis debellari non possunt, ac proinde neque libertate, neque argenti pensione multari. Quid enim nostros læsent, quorum ne nomen quidem audierant: Dei vero offensas, naturæque iniurias vlciisci, nostra nihil in interest, opinor alias satis esse monstratum. Itaque grauior profecto peccarent, qui eo iure debellacos barbaros instar Amon hæorum, & Chanææorum, vel potius, vt presens loquamur, Mauroorum, atque Turcarum, seruicute, atque multa pensione onerarent, existimantes etiam beneficium se collocare, quod nõ capite plecterent. Neque enim tam solida ratio nisi ab Imperia, & insolenda militari proficisci potest. Quod si id genus quippiam hæcenus perpetratum est, consulat certe conscientia suis, qui ita se compararunt. Atque hoc hæc documentum certissimum est: sequens vero multò certius, Nefas esse in exigendo censu rationem habere Euangelij illis communicati, quasi retributio expectetur, vt pro Fide, & Baptismo, Christi que notitia impetrata vicissim repetatur argentum. Hæc tota fordissima cogitatio hominum tum imprudentium tum improborum Euangelium veluti licentiam (nam & hoc à quibusdam jactari aliquando solitum audio) nihil profecto à Simone illo abest, nisi quod ille nefarius pecuniam potius dare pro gratia, isti gratiam pro pecunia cupiunt commutare. Nullo ergo modo ferendum est, vt in designando tributo, quid per Christianismum sint consecuti barbari, cogitetur. Quæ enim gratis accepimus

gratis

gratis quoque dare iubemur. Tertium documentum esto, Barbaros causa soli, terræ ab ipsis cuncta, & habitate nihil debere Principibus Christianis. Quod vt intelligatur, meminisse oportet tunc demum ratione soli pensionem persolui Principibus, aut Reip. ab homine priuato, cum Principis auctoritate, & iure conceditur. De quo genere tributorum Ambrosius videtur loqui in sua illa contra Anianus defensione mirabili. Si triburum, inquit, Imperator petis, non negamus. Agri Ecclesiarum soluant tributum. Si agros desiderat Imperator, potestatem habet vendicandorum, & cætera quæ persequimur. Hoc igitur ita habet, cum ager regio iure possidetur. Quare videmus tu subditos à Dominis, cum extremos à ciuibus agros ea portione accipere, vt certos semper census inde persoluant. Isto sane exemplo sanctus Ioseph vniuersam Aegypti terram subdidit Pharaoni, quinta portione frumentaria Regiis vltibus perpetuo addicta, quod quibus agros ipsos tribuisset, recte & iure possit cum his de reddenda ea semper portione pacisci. At hæc ratio in tribus Indorum iuris nequaquam potest. Neque enim solum nostrum ipsi occupantur, sed nos illorum, neque ad nos ipsi, sed ad illos nos certe peruenimus. Itaque barbarorum terra subditæ quidem Christianis principibus, cum primum populi ipsi subduntur, sed nihil, illis ratione barbari debent, quam à nobis mutuari non sunt, sed nobilitati potius communicarunt. Plusquam in interest, vtrum homines ratione loci subdantur, an potius hominum causa lecus ipse. Hic enim res nullo modo addicuntur, sed integrum ius penes dominos manet,

M

Quam

De his
tribus
tribus
quibus
Zacharia
Ras Papa
in ep. ad
vifa
cium. Do
filium
Christia
vita
lib. 3
epist. 11.
quod 3.
Si tribu
tum 24.
- 3. 100.
sancti.
Gen. 47.

UNIVERSIDAD

UNIV

AB. 8.

MAN. 10.

Quamobrem Indis (huc enim nostra iam dudum tendit oratio) pro modo ac magnitudine possessionum, agrorum, gregum, pascuorum, tributa etiam exaggerare, & cumulare, ut pro tanto tantum terra ratione persolvant, iniquissimum esset, si quidem rebus nihil per se debentibus census imponeretur. Quod sane, neque factitarum haecenas esse scio, sed est fortasse improborum cupiditate tentatum. Neque tamen illud modo disputo, An Rex, quemadmodum Ingarum Imperio successit apud nos, & Morecumæ apud Mexicanos, ita quoque in omnia illorum iura concesserit, ut agros, greges, pascua, mineralia, cæteraque principum suo ipse iura adeat. Nam si rectè & ordine ab illis ista obrinebantur, & legitimè ac iustè nostri illis successisse censentur, rectè quoque ista omnia retineri consequens est. Verum vero aut illud ita habeat aut illud, examinare ac diiudicare nostrum non est. Habent Catholicæ reges consilia, senatusque suos, habent conscientia magistros. Subditis, dum iniuria non est evidens, pro iure suorum principum sentendum, pronuntiandumque est, ut Apostoli Petri præceptum integre consequatur, Regem honorificare. Illud hoc loco solum agimus, quod & fatentur omnes & est per se factis certum, etiam si barbari conuertantur ad Christum, non tamen rerum suarum iure excidere, neque verò nostris, quamvis subdantur ad fidei susceptæ tutelam, vel servitute vel fortunis suis obnoxios esse, id quod Paulus quoque Ponr. max. aperte decrevit.

CAPVT

CAPVT VIII.

*Vulgaris ratio tributa imperandi
expenditur.*

PLerique autem illa ratio tributa imperandi videtur æquissima, ut perscipiatur primum, quibus rebus vnaquæque provincia abundet, verum frugibus, veste, gregibus, mineralibus, argento: tum vero numero Indorum oppidatum tribuimusque intro, ea summa quotannis imoeretur, quæ possit commode conferri, ita ut singuli certa portione tantum attribuant, quantum vel ex hinc rebus, vel ex operis suis locandis sustentata familiola, præbere queant. Quæ sanè consuetudo obtinuit, ut vicinis tributa pendatur. Erant regia edicta grauius cautentia, ne ab Indis ea exigantur, quæ & ad se sustentandos, atque ab ægra valetudine, si acciderent, recreandos, & ad liberos educandos, ac matrimonio collocandos necessaria habent. Quam Christiano peccatore dignam legem laudare par est. Quæ in re totam quoque illam provincias lustrandi diligentiam, prouentus, ac commoditates perscipiendum, ut ea inuigantur quæ commodissimè possunt præbere Indi, ut nihil supra vires, nihil nimis graue sustineant, cæterasque instructiones eodem pertinentes, comprobare profectò decet: quin ne illud quidem improbandum est, ut singuli, qui modo vel ætatis imbecillitate, vel corporis affecta valetudine, vel officio publico non

M 1   impe

180 DE PROCURANDA INDORVM
impediuntur, aliquid in commune conferat, vnde
tributi pensio fiat. Bene hæc sanè omnia. At quod
viros in primis doctos non bene habet, quo etiam
me moueri vehementer fateor, illud est, quòd so-
lum cogitatur, quid Indi soluere possint, quid vero
soluere debeant, non item. Quas sanè consideratio,
vt non exigantur, quæ non possunt reddere, neces-
saria est: sed nullo modo sufficiens, nisi præterea
addatur, vt neque ipsi ab Indis capiamus, quæ no-
stra non sunt. Iustitiæ sempiterna lex docet, ad exi-
gendum ab aliquo quidpiam, tamen si necesse sit
vt possit ille præbere, tamen nullo modo id facis
esse, nisi & possit soluere, & insuper debeat. Nam
siue non possit soluere, siue non debeat, æquè
est iniqua exactio. Et si enim supra satis monita-
tum est Indos nostris aliquid debere reddere,
quocum in administratione sunt, non tamen
continud efficiatur, vt quantum possint, tantum
debeant, etiam si rem temperes verbo leniore, vt
tantum tribuant, quantum commode queant.
Itaque ratio hæc perulgata ad tributa barbaris
impetanda, qua solum spectatur, quid quantumue
vnusquisque soluere queat, licet plenius vt dixi,
sancta ac legitima appareat, tamen penitus in-
specta, non satis idonea, imo vero exitiosa de-
prehendatur necesse est. Quæro enim, cur Hispa-
niæ, & Gallis cæterisque per Europam, si ista con-
ditio offeratur, vt singuli tantum pendant, quan-
tum possunt commode, iniquissima, & iniuriosis-
sima sit. Indis vero iusta & æqua? An istos sua im-
pericia, imbecillitas, tenuitas fecit obnoxios? Dein-
de quid hoc à seniorum condicione abest, à qui-
bus iuste exigitur quicquid reddere possunt, quicquid

quicquid seruis acquirit, Domino acquirit? Præ-
terea si bello iusto domiti, multæ nomine tribu-
ta pendere cogentur, quid posset grauius impo-
ni, quam id vnusquisque vt det, quod potest?
Nam quod non potest, ne tyrannus quidem exi-
gendum putat.

CAPVT IX.

*An propter reuocandos ab ouo barbaros,
tributa grauiora imperanda sint.*

AT dicunt qui res Indorum, atque ingenia
inaxime callent, hoc magnopere barbaris
expedire, vt tributis grauentur, propterea quod
natio hominum ignaua, & otiosa, nisi cogatur
laborare, & indubiam, atque operam in quanti-
tando censu ponere, locoris more pecudis vitam
transigat, carpitur belluinis rebus vacare: quippe
qui neque rem familiarem augent, neque sibi con-
sulant in posterum, sed hodierno tantum cibo
contenti, ingenio indulgent. Ad hanc quidem ratio-
nationem, quæ periculis cuique maximè fa-
miliaris esse solet, nos sane ita respondemus, vt
barbaros laborare, negotiari, occupatione & cura
disciueri, per quam ipsis salutare esse fœreamus,
imo vero illorum Reipub. vtrunque constituendæ
necessarium omnino. Quia de te Ingaturum pro-
ceres ingenio siue dubio perari, iudicioque præ-
stantes, in eo vel maxime rectam istorum ac
diuturnam administrationem esse censuerunt,
M 4 vt

ut quam maxime exercerentur, minimeque vacare sumentur. Itaque ubi necessaria aut vilia dectant, etiam rebus superuacaneis distinebantur, ut qui eorum disciplinam cognouerit, merito miretur, quod veteres narant, etiam vermiculorum colligendum certam mensuram quibuldam imperatam, alios saxis vitro citroque voluendis serio occupatos. Neque vero caula aut obfcura est, aut longe posita, cur Indos negotio vigeni maxime expedit. Etenim barbari omnes ingenio sunt feruili, feruis vero nullum otium esse debere, etiam in proverbiu abijlle Aristoteles dicit, quod otium petulantes faciat, id quod nosler sapiens praelare monuit, Mitte, inquit, seruum in operationem, ne vacet, multam enim malitiam docuit otiositas. Igitur exerceri Indi debent, non negamus, sed libentissime amplectimur. At cui exerceri, cui negotari, cuius inferuire commodis debeant, hoc vero quaeritur. Cum enim illud à tyrannico dominatu regalis abijt, quod hic in subditis moderandis non suam, sed ipsorum magis vtilitatem spectet, protectò non est obfcurum sincere cernentibus, operas atque negotia Indorum in ipsorummet emolumenta debet conuerti. Non enim instat apicij id tantum mellis in alueis relinquendum est, quantum apibus alendis sufficit, ne intereat, reliquum omne auferendum: neque ut greges decedendi sunt, quibus vellera ica delectamus, ut radices solum denuo procreande lanæ filias esse sinamus. Excepto igitur eo, quod & spiritalibus & ciuilibus præpositis necessarium esse prudens charitas sanxerit, quicquid vltra salutis Indorum

Indorum præterit nobis vltimamus, pro rapina tucendum est. Atque equidem proceat, ne ubi se quidam Catones Mutiove profiterentur, morelque barbarorum censura sua leuica notare atque emendare pergunt, Pharaones potius existant, depositaque censoria lanua, qua tam rigide increpitant, Vacuus orio alteros se Nabuchodonolores exhibeant, omnia expilantes, & miteros duram feruitotem seruire cogentes. Desinat ergo iam tandem homines atuari, & inhumani saluti se se Indorum iactare, fortuniquæ consulete. Agnoscant potius, ac fateantur priuatis se commodis seruire, nulla publicæ disciplinæ cura teneti, nullo genitum harum adiunandarum delictorio tangi. Omnino focus ipse se prodit, neque sustinet diu cupiditas providentiæ sibi falso nomen impolitum. Quòd si dug esse pergamus in miseris, neque nocte cupiditatis ariditatem eorum lachrymæ extinguant, protectò dimendum est, ne multus ac creber clamor Indorum ceelos omnes penetrans ad ipsum acquirsimi iudicis tribunal irruminat. Regnum, ait Spiritus sanctus, transferretur de gente Iu gentem propter iniurias, & concumelias, & iniustitias, & diuersos dolos. Auro quoque dicit nihil esse sceleritius. Et qui calumniatur pauperem, ut augeat diuitias suas, dabit ipse ditior, & egebit. Et in sancto Iob terribiliss. Hæc est pars hominis impij apud Deum, & hereditas violentorum, quam ab omnipotente suscipient. Si multiplicari fuerint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non saturabuntur pane: Qui reliqui fuerint ex eo sepelientur in inuita, & vidua illius non

Erod. 11

Hier. 12.

Ecol. 10.

Prov. 11.
107. 17.

M 4 plora

7. Pol.
15.
Ecol. 310

UNIV

OMA

DE

DE PROVCRANDA INDORVM
 plorabunt. Si comportauerit quasi terram argen-
 rum, & sicut lutum preparauerit vestimenta, præ-
 parabit quidem, sed iustus vestietur illis, & argen-
 rum innocens diuider, edificauit sicut tinea do-
 mum suam, & sicut cultos fecit umbraculum. Di-
 ues cum dormierit nihil secum auferet, aperiet
 oculos suos, & nihil inueniet, apprehendet eum
 quasi aqua inopia, nocte opprimer eum tempestas.
 Quas sane diuinæ seueritatis minas in pauperum
 opprēsores, violentosque alieni sudoris exactores,
 videant qui volunt, an de nonnullis huius sæculi
 hominibus res ipsa copiose declarauerit. Filios cæ-
 sos, nepotes uita hæreditate deiectos, vix pane
 saturatos, posteritatem omnem extrinsecam, vi-
 duas etiam viduarum obitu lætas, & voti compo-
 tes, argentum terræ propemodum coæquantum ad
 pauperes deuclurum, sacras domos pretiosis illo-
 rum spolijs, & veste conuatas, ac reliqua, quæ de
 violentorum uisione diuina lob loquitur, prom-
 ptum est cernere in plerisque nostræ ætatis homi-
 nibus, quæ quicumque meminerit, fateatur ne-
 cessè est, etiam nostræ Reipub. & gentis referre
 plurimum, ut modus teneatur diuinæ auctoritatè
 lege præscriptus: quem si exactiones excesserint,
 non solum non erunt adiumento, verum etiam
 Deo iustissime vindicante, certi exitij, & rursus
 causæ plenissimæ. Extat sanè epistola grauissima
 Gregorij magni ad Constantiam Augullam, in
 qua multa seuerè locutus adiungit, Idcirco for-
 tasse tantæ expensæ in hac terra minus ad veli-
 citatem proficiunt, quia cum peccati aliqua
 admixtione colliguntur. Præcipiant ergo seue-
 rissimi Demini nihil cum peccato colligi. Nam

UNIVERSIDAD DE

UNIVERSIDAD DE
 Nota 13.

SALVTE. LIBER III. 187
 scin quia & si parum Reipub. attribuitur tribu-
 taribus, ex eo multum Reipub. adiunatur. Qua
 sapientissimi Patris sanctissimæ sententiæ causæ
 totius Indiciæ nullum potuit vel ple-
 nius, vel certius exoculum.

CAPVT X.

Quis modus in tribuis taxandis
 tenendus.

Si queratur ex me, Ad quam igitur Regulam
 respicere debent, qui tributa neophytis barba-
 ris ex bono & æquo taxare cupiunt, ego certe
 nullam noui aliam præter eam, quam D. Thomas
 abfert de lege humana eleganter differens, quam-
 que Theologi reliqui summopere probant. Vt in
 lege ferenda onera præsertim, finis ipse penitus
 inaspiciantur, arque pensationis tantum imponatur,
 quantum finis proposito congruit, tum verò in
 distribuendis cuiusmodi oneribus proportionis æ-
 qualitas conferuerit. Hinc quoties excesserit,
 pro iniqua legem computari oportere. Hæc illu-
 strum Theologorum, rationi prorsus consentane-
 a, de tributorum impositione sententiæ est. Duo
 ergo accurate providenda sunt ei, qui in lege de
 tribuis ferenda nolit errare: Vnum ex parte Indo-
 rum, ut non grauentur nimium, sed ea exigantur,
 quæ possint opportune præbere & commode: al-
 terum ex parte nostrorum, ut quod ab Indis ac-
 cipitur, pro officio ijs ac necessaria prudentia
 imper

l. 2. q. 96.
 bella, 3.
 q. 8.
 de trib.
 ca. 4.
 ca. 1.
 in sum.

impetrenda æquum, congruentque sit. Hac enim Theologi, & Theologorum decus Thomas respiciunt, cum dicunt tributa ratione finis necessaria licere imponere, ea vero eòsque debere progredi, quòsque finis ipse efflagit. Itaque quod supra iam dixi, repetendum est diligenter, vehementer eos errare, qui Indorum gentes perinde atque prædia quædam, aut greges reputant, unde quidquid emungi potest, dummodo ne intereat funditus, sed futuris visibus referuetur, sine ager sit sine pecus, id eorum honesto ac liberali lucro assignant. Sed labuntur profecto gravissimè, quicumque ita se compant. Neque enim Indos tuos numerare potes, & quasi de tuo inde quidvis accipere. Quin potius si quid accipis, ob id accipis, ut tu vicissim aliquid aliud rependas, quod si non dederis ipse, quidquid abstuleris, iniquum est, & iniuriosum. Ut Medicus ab ægroto, Advocatus à cliente iustè præterium capiat, pro impensa opera, & officio: ita Patronus ab Indo si quid accipit, pro officio accipit. Itaque quemadmodum militibus Reip. causam suscipientibus de publico, & annona, & stipendia præbentur, quæ sane à cæteris pro collaro in se beneficio Reip. vendæ iurè exiguntur, neque tamen militiæ prætextu quantumvis extorquere, & corradere fas est, sed hæcenus tantum, quarens nulli, præsidiique comparandis, ac tenendis opus est: ita potius quæ Christiani à barbaris tributa capiunt, eòsque solum progredi oportet, quòsque fini proposito necessarium est. Est vero ille finis ratione præscriptus, ut ministri salutis, & administrationi Indorum necessarii non desint, honorenturque congruent-

Hii

Hi vero in duplici genere sunt. Primi ac præcipui numerantur Pastores animarum, Ministri salutis æternæ, quos eorum largitionibus, & prouentibus aliis, quos ipsi diuino verbi, & Sacramenti oratione nutriunt, non tam dispositionis humane, quam diuini esse iuris notissimum est. Id omni lege definitum Paulus gentium Doctor discretè ostendit. Nam de lege gentium hoc argumentum versans, Quis militat, inquit, suis stipendiis nunquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis calcit gregem, & de lacte eius non manducat? Ne vero secundum leges humanas tantum agere videatur, producit statim diuinam Veteris Testamenti. Nunquid secundum hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit? Scriptum est enim in lege Moyi, Non alligabis os boui trituranti. Si nos spiritualia vobis seminamus, magnum est, si carnalia vestra metamus? Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrificio sunt edunt, & qui altari deseruiunt, cum altari participant? Atque hæc quidem iuxta legem veterem, quid verò noua, & Evangelica? Nequaquam ab his discrepantem monstrat, Ita & Dominus ordinauit iis, qui Euangelium annuntiant, de Evangelio & viuere. Dixerat quippe Dominus, Dignus est operarius mercede sua. Nihil ergo opus est testimoniis aliis, quæ sunt plurima, eadèque grauissima. Vnus Paulus, vel potius Spiritus sanctus in eo loquens nobis abundet. Verùm præter Sacerdotes Domini non est dubium, qui non politicæ, atque humane administrationi Reip. barbarorum, per quam necessarii sint faculares præpositi. Hi vero distribui videntur apud nos la duas species.

Nun

UNIVERSIDAD DE

UNIV

OMA

DE

1. Co. 9.

Dicit. 2. 1. Dicit. 1. 3.

Ecc. 10. Dicit. 1. 10.

®

Nam & iudices Magistratusque sunt, de quibus diſſenſum eſt ſupra, & ſi quid eſt aliter, dicitur poſt: & ſunt proprie ſiſceptrones Indorum, ſive Patroni (ita enim appellare malo, quos vulgus noſtrum ſuo ſermone Encommendatos vocat) quibus praecura, ac providentia, quam gerere debent hominum ſuae fidei, ac turbae commiſſorum, licet tanè tributa quaedam viciffim capere. Quo in loco accurate innuendum eſt Regiam Maiellarem in illud omne, quod habet ad exigenda tributa à populis neophytorum ſibi ab Ecclena in fidem datis, in cuiusmodi Patronos tranſtundere, eoque penes collocare, certis quibuſdam paſſionibus interpoſitis, de quibus mox opportune dicemus. His ergo, ſi eos ſe ſe exhibeant, quos ſidei iurata profrentur, tributa rectè ſolui non eſt, cui renocentur in dubium, cum manifeſtum ſit licere Principi alijs attribueri, quæ percepturus ipſe eſſet. Qua de re & noſtrum Theologorum, inſiſque prudentium concors ſententia eſt, & aere dicit B. Gregorij nullo modo conſuetudo auctoritas, qui ad nobiles quosdam viros Sardiniæ ſcribens, eoſque & quid debeant præſtare ſubditis ſibi commiſſis, & quidem infidelibus adhuc, & quid eam ob rem percipere ab illis poſſint, commode admonet. Ad hoc quippe, moquit, illi vobis commiſſi ſunt, quatenus & ipſi veltre vilitari valeant ad terræna deſervire, & per veſtram providentiam, eorum animabus ea, quæ ſunt æterna, proſpiciere. Vnde apparet rectè poſſe nobilium hominum, ac bene de Reip. meritorum fidei curæ que committi, vt ſaluti barbarorum conſulatur, eaque ex cauſa ab his ſua ipſi emolumenta percipiant. Quoniam verò cum eſt

Et 3.
Mort.
421. 5.

conventio aliqua, vt ob hoc illud deniq, certa quoredam ratio ac proportio ſervare necelle eſt, ne aut hinc excedat, aut inde deficiat, omnino perſpicendum eſt, ad quæ & quaſia Patroni Indorum obligentur, vt inde veriffimè cognofcamus quando & quovſque iuſtum ſit talibus tributa perſolui. Sed ante conſiderandum erit, Anne expedient Indorum populos in Fide eudeſi cuiusmodi patronis coramirere, quibusve ex cauſis id excogitatum, effectumque ſit.

CAPVT XI.

Cauſa, ob quam Hiſpanis Indi commendati ſunt.

Cauſas igitur cogitanti mihi, cui in hoc nouo orbe Indi Hiſpanis hominibus commendati ſunt, vnde & vulgare illorum vocabulum traxit originem, res præcipuæ veniunt in mentem. Prima, quod cum ſuis expulſis, & laboribus in novas regiones penetrarent ſummis, & difficultatibus, & periculis ſe ſe obijcentes, excogitarum, argue inuentum eſt, quod mercedis loco tribueretur à Principe ipſis ita flagitantibus, vt ex Indorum populis ſua pacocinio commiſſis emolumenta annua perpetuo reportarent. Quomodo Imperatores Romani emeritis miſicibus agrum aliquem imperiebantur, vnde ſuſtententur reliquæ vitæ certè prouentus reliquerentur. Noſtrum autem hominum prima cum Rege

pacce

pacis fuit, vt Indorum à se expugnatorem ad-
 ministratio totum sibi, cum primo successuri, aut
 heredi sumo rataque esset: exinde Regi liceret,
 cuiuscumque placuisset, adscribere. Itaque, pro mili-
 taria stipendio, pro victoriz præmio Indi Hispanis
 dati sunt. Altera quoque fuit causa, eaque maioris
 momenti: quod nouus orbis Regi vique adeo
 longè posito subactus, in illius ditiorè retineri
 nullo modo poterat, nisi à quibus erat quæsitus,
 ab ipsèdem custodiretur, vt licentiam barbarorum
 frangerent, & à finitimis tacerentur, & nostris de-
 mum legibus assuefacerent. Neque enim minus
 est, vt quidam Poeta dixit, quam quærere, par-
 ta tuent, imò verò vt Nazianzenus probè asserit,
 longe maius ac difficilius. Vt ergo in peregrina
 terra homines alioqui patriæ amantissimi teneren-
 tur, fierentque nouæ Reip. cultores, atque am-
 plificatores studiosi, fixas ibi sedes collocantes, at-
 tributa sunt certa oppida Indorum, quorum, &
 dominatu & commodis potirentur. Perinde at-
 que umbra quædam Hispaniæ procerum repræ-
 sentata sit, cum subditis, siue, vt nostri vocant,
 basillis imperitent. Tertia eademque maxima,
 ac reliquarum fundamentum causa extitit, vt nobis
 Fidei cyrones, tenerezque stipes patrociniu cura-
 que veterum protegerentur, instituerentur, reli-
 gionis disciplina reuerentur, Denique salutis viam,
 vt omnino munirent, atque infirmos in Fide, vt
 monet Paulus, assumerent. Arbitror me omnes
 institutionis huius causas esse complexum. iam se-
 quitur, vt de vnaquaque quid habeat æquitas
 quid difficultatis, quid officij, disceramus. Ac
 prima illa de remunerandis laboribus tumpribul-

Quidam
 I. in 151
 vrima cõ-
 tra M
 lian.

22m. 14.

que militiarum hominum, ex necessitate quadam
 potius quàm ex voluntate, aut religione profecta
 fuisse videtur. Neque enim poterat Princeps, aut
 per quam ægre poterat, tantos tot hominum su-
 dores, imò vero etiam errores dixerim, præmio
 pari efficere, nisi in nouæ orbis virtute
 parto, potentiam quatuorunque partiretur. Nam
 neque isti alioqui contenti essent, & cæteris si-
 milita, audendi, aggressiendique cupiditas omnis
 extingueretur. In Lusitanica India, quod Re-
 gum Lusitanorum auspicijs, & auro parca sit, po-
 tuit penes Regem totus ille dominatus sine iusta
 suorum querela retineri. Nostrorum verò homi-
 num, quoniam suorum ductu & re, tanta peregre-
 runt, longè alia ratio est. Itaque necessitatis, vt
 dixi, cuiusdam fuit, vt suo quodam iure, vt olim
 Itælicæ tribus distributore Iosue, terram forti-
 tirentur, permanente tamen, quod minime ob-
 seruatum est, supremo omnium penes Regem im-
 perio. Quamobrem ferendum est, hac nostris
 mercede proposita, distribuendis leges quodam-
 modo, & fuisse, & esse seruandas. Vt plane, ni-
 si alioqui quippiam impediatur, de hac Rep. bene-
 meritis, ipsiusmet emolumenta reddantur, &
 pro ratione meritorum maior minòve portio vni-
 cuique designetur. Neque enim inanis proflus,
 & superflua vox est hominum, suo sudore, &
 sanguine partis, nouos, & nihil in Rep. gerentes
 præclari sui vehementer expostulantium, idque
 non leuis iniuriæ loco exprobantium. Etenim
 cum cætera non desunt, debet profectò labo-
 rum, meritorumque ratio haberi, id quod &
 Regis statuta præscribunt, & gubernatores à te

22f. 14
 d. 22f. 14

®

obseruari

obseruari contendunt, vete an falso, non statuo, satis proposito est, omnia vna consensio. Sed ecce ingens malum vnde minus timebatur, exortum, ex aequitate iniuicias, ex commoditate damnatum, ex iure conharat iniuria. Quis enim cum sibi Indos pro mercede propósitos, ac redditos inuenit, non statim labores, expensas, pericula, quibus defunctus est, cogitat, parumque esse quicquid capiat, & sentit, & iacet? Itaque prouentus commodaque sua, que ex Indorum, vel opera, vel tributis percipit, non pro futuro in illos officio, & à se impendenda opera, sed pro iam exhaustis laboribus metienda putat. Cui malo quid remedij possit afferri, non satis video. Verum illud serio moneo, atque contector, quamvis aequum sit in eiusmodi commendationibus Indorum, verum antea præclare gestarum rationem habere, minime tamen tributa operaque istorum amplius augeri posse, quam conferendi in illos beneficij ratio postulet. Quem admodum & præfecturæ in Rep. & lacerdotia in Ecclesia beneficijs quidem conferenda sunt, & dignioribus, oppido ampliora, ac census, vel publicis, vel Ecclesiasticis pro futuro labore, atque officio datur. Itaque huic percipiendo veteres labores præterere minime licet. Sed si profecto desit officio, atque imposita manere non perfungaris, quantumcumque olim emeritis sis, prouentus tunc non percipis. Secunda vero causa conferende, ac tuende Reip. huius, non dubium est, quin æquitatis vtilitatisque plurimum habeat, quin potius in eo salus Regni tum temporalis tum spiritualis sita sit, si non desint his ve-

luti deductis colonis coloni sui. Nam id quoque Romanæ Reip. sapientissimæ moris fuisse constat, vt novos colonos, quo firmaret, defenderetque coloniam suam domicilio donatos varijs privilegijs, commoditatibusque prosequeretur. Regis, regique interest maxime, vt sint qui tanquam proprium domicilium tueantur, & quoad licet, amplificent. Quamobrem propria quadam nuncupatione, eaque apud nos nonosifica, hi proprie vicini, ciuile nominantur. Itaque & vxorari esse iubentur, & certam vrbem incolere, vnde nisi annuente protege, abelle nusquam licet: si absuerit, absentis expensis alius sufficitur, quod si diutius moras traxerit, ab Indorum moderatione remouetur, aliusque succedit perinde, atque demortuo. Quin etiam Principis hi omnes feudatarij habentur: fidem suam sacro iuraturando Reip. Regisque iussis attingentes. Itaque bella si qua exoriantur in provincia, proprijs sumptibus adire, & belligerari coguntur, quod nuper in bello Ingatum Curzonenses, & in Chinguanensium, Charqueses, Patenselque fecerunt: proinde equos, arma ceteraque in repentinum quemque tumultum parata habere, in otio, & negotio Reipub. adesse promptissimè. Quæ quidem omnia, & prudentes, & salutariter inditura sunt, neque parum conscientias eiusmodi hominum leuant, qui pro imposito sibi onere honorem quoque, hoc est, prouentus referant. Neque enim, quod multi falsa opinantur, sola est causa redditus Indicos percipiendi, propria ac peculiaris Indorum salutis adhibita cura, licet ea præcipua sit, verùm aliæ quoque causæ sunt, sunt alia etiam

DE PROCURANDA INDOREM
publicæ utilitaris officia, quibus cum addicuntur
nobiles homines, iure remunerandi sunt. Eas
ob res quod regem ex Indis capere oportebat, id
in eis medi feudataris omnes nantimittit. Ter-
tia quoque ac potissima causa super allara de cur-
ra, pseudonomaque Necphytorum, si nuda ipsa
per se spectetur, speciosa planè, & honesta, at-
que officij plena videatur. Quid enim magis fa-
lutare dici potest, quam ut novi Christiani ve-
terum diligentia commendentur? Quod etiam
in primæva Ecclesia in morte fuisse Dionysius
Atropagita facis indicat, cum fidei candidari
probata virtus suscipiendus traderebus, piè ac fa-
lubriter imbuendi, atque officiosè adiuuandi.
Hæc ut dixi, perpulchra, præque honesta causa
est, si nuda ipsa cernatur. At ubi a cogitatione
venimus ad rem, IESU bone, quæ perturbatio,
quanta fœditas. Venim virio hominum,
non causæ hoc sit. Neque vero pronorum per-
uerfias hominis detrahete debet, sed Dei optimi,
& benignissimi ope fiet, ut Patroni officium
non deserant, sed nomini suo ipsi respondeant,
Nostrum iam est quæ sint horum partes in Indos
à se susceptus exponere.

In Eccl.
Hæc. c. 11.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA
DIRECCIÓN GENERAL DE

C A P V T

C A P V T XII.

Quòd doctrinam fidei, & moribus suffi-
cientem Patroni Indis susceptus
præbere teneantur.

PRimum ac maximum onus sustinent, Indos
iam Christianos effectos in fidei, morumque
doctrina, ceterisque ad salutem opportunis,
quantum opus est, adiuvandi. Re enim vera Pa-
troni, Pædagogij, Nomicijque in Christo teneris
adhuc & parulis dari sunt. Hoc omnes sine ex-
ceptione consentiunt, & docti, & indocti, & ex-
perti & imperiti. Hac lege, hac conditione Indi
nostris à Principe commendantur, recepto viram
atque more sese penes ipsos coniciendam suam
exonerate restante. Quod sane onus ipsi, qui sus-
tinent, raro intelligunt. Ex hoc primo præcipuo-
que documento efficitur in primis, ut quicumque
iniuncto sibi muneri non faciunt satis, non solum
græve crimen admittant maledictionis æternæ
rei, quòd opus Domini fraudulenter faciunt, ve-
rum restitutioni etiam obnoxij sint, quòd mirum è
officio sancti, ob quod tributa instituta sunt, nihil-
ominus illa perceperint. Neque enim charitati
tantum Christianæ insenti sunt, sed etiam publi-
cam iusticiam lædunt. Efficitur deinde, ut si negli-
gentes admodum leguelque se præbiterint tales
Patroni, neque emendare & relative iacturam
N 2 pergant,

Hæc. q. 1.

®

pergant, possint omnino, imo vero debeant ab Indorum commendatione remoueri, aliis eorum locis suspectis. Quæ ne diuina quispiam arbitretur, aut quoniam consuetudo contra obtinuit, tanquam noua reseruat, extra hodie quoque Regij decreti publica fide exemplum, quod ipse quoque legi, utrumque illud, & de restitutione facienda, & de remouendis negligentibus Patronis patronis, seuerè grauitèrque statuendis, seruatiq; omnino in posterum præcipientis. Ego vero adiciam id quoque, quod perperam aduertè video, cum sit vel maximum, quod in Indorum commendationibus longè plus spectare oporteat, utrum is, cuius fidei commendantur, ea existimatione sit, ut imposita munera non defuturo merito credatur, quam meritorum ætèrnæque gesturum quantum splendor extitit. Atq; omnibus modis affirmo id, quod vel tenuiter doctus facile conceder, Patroni indignus si sit, conscientiam quidem non esse tutam, at multò minus Principis eam curam comittentis indigna. Indignum autem eum dico, quem viri boni, ac sapientes nequaquam idoneum reputant eiusmodi negotio procurando, nimirum qui præ vitæ impunitate, præ inueterata auaritia, præ locordia ingenuitate miseris susceptos vexando, expoliando, diuina omnia, ac substantia pro nibilo ducendo, pessundaturus apparet. Profecto mitari libet, quòd cum in censuali, aut etià annuo Prætorè creando, vitæ integritas accuratè quaeratur, in perpetuo Indorum Domino, cuius sit vel leue peccatum perniciosus futurus, vix morù ratio habeatur: sola vel ipsius, vel ipsorum merita attendantur, tanquam pecuniæ danda non animarum negotiù tractantur. Quæ

feret me aliquis, quamnam institutionè, qua doctrinæ rationem sufficere intelliget Patronus, vel conscientia satisfaciatur suæ? Respondebo breuiter ac verè, nunc temporis magna ex parte ea cura, & molestia liberatos esse patronos: siquid Episcopi sibi sumi ferunt, neq; iniuria, ut faccedores ipsi designent, ac desinent: quibus Patroni stipendium à maioribus præscriptum optima fide persoluant. Quod si hos, vel remissos, & negligentes notant, vel improbos, & imparos, vel cupidos, ac rapaces, deniq; gregem Domini lædi grauius insolentia Pastorum suaduerterint, pro fide, quam suis debent oportet ad Episcopos deferat, & quam in ipsis si dicitur, ardetet agant, ut suscipis suis qua oprime cõsultum sit. Id cum sedulo præstiterint, si tamè nihil profecerint, fidem suam hæc in parte liberatur: nec quaeretur de manibus illorum sanguis effusus, cuius antecessores Principi pastorum, cum apparuerit, rationem reddent. Quor vero hæc erdotes in Indorum oppidis habere oporteat, breuiter quidem dici potest, quor erunt necessarii fidei institutioni, Sacramentorum administrationi, cæterorumque Ecclesiasticorum functioni. Provincialium vero synodorum, vbi de parocis agitur, canonibus definitum est, quot numero Indoorum vni sacerdos sufficere existimandus sit. Sequatur patronus Episcopi sui iudicium, si synodi decreta seruati vsque, quaque non possunt. Quicquid verd parochi tribuendum erat, si abelle contingat, siue negligentia patroni id fiat, siue penuria ministrorum, siue Episcopi desidia, nihil interest: potius tantandem debet Indis restituere ad minimum vsque obolum. Neque potest illa summa cuiusvis

Curiam
remouenda,
de p...
duces id
Innocenti
3.
2. Pet. 5.

In
Causis

®

iudicio in alios vsus conuerti, aut quouis prætextu alio deflecti. Quæ de re frustra sanè nonnulli dubitarunt. Nam præter edicta regia id diseretè cauentia, ratio est aperta, quod pecunia illa ab Indis tanquam ex conditione persoluitur ad ministros Ecclesiasticos sibi necessarios sustentandos: hi cum defuerint, quæcunque ex causa defuerint, debet profectò horum stipendium ad largitores redire ex integro. Quemadmodum cum pro negotio tuo curando homini pecuniam offers, si nihil ille curauerit, siue culpate id, siue inculpate, certe pecuniam tuam iure reperes, neque te inuito ea pecunia auerti in alias causas potest. Igitur hæc terra, & sunt, & habentur. Ulud non item, vtrum qui negligentia sua, & crassaque culpa Indos sibi commisit, sine sacerdote, sine legitima doctrina tenuit, teneatur restituere tributa omnia per id temporis percepta, an vero factis sit, tantum reddere, quantum parochio dandum erat. Qua de re alios audire mallem, quam ipse dicere. Verùm non teneri omnia tributa restituere, magis mihi persuado, propterea quod tamen doctrina Indorum, prouentuum annuorum colligendorum præcipua causa sit, non tamen sola, vt supra explicatum est. Sed sunt alia quoque patronorum onera Reipub. vtilia, quibus cum defuerint, non insuper tributa aliqua ex parte fruatur. Iam si quis vegeat, quantum ergo, & quouisque restituendum est? Nihil equidem certius asserere possum, quam vt visitationum, ac iudicium regionum sententia acquiescat, qui cum non soleant præter doctrinæ defectus, & damna alioqui Indis dari, aliud præterea iubere restitui, idque mos habent doctorum

ctorum ac proborum hominum, aliquid insuper imperare, quandiu res amplius explorata non est, minime oportet. Quod si Indorum tam populosa ac frequens curba sit, vt sunt pleræque in prouincijs superioribus, manifestum vt sit vnum sacerdotem tot hominum curæ & doctinæ nullo modo esse satis: neque tamen antistes admodum plures mittat, vel quia non habet in promptu, vel quia fortasse dissimulat, ita vt Patronus non sit in culpa, quantùm merito, an oporteat reddere Indis id, quod alteri sacerdoti, si adellet, erat attribuendum. Hic quoque varia res est. Sed cum iuxta retentum morem, vel iuxta synodale decretum obseruatum, plures essent sacerdotes adhibendi, non dubito, quin reddendus sit Indis Patronus, quicquid de duorum stipendio, vel plurium subtractum sit, siue vitio id suo acciderit, siue lecus. Nam vt dixi, patronus ea lex est. Vbi vero neque consuetudo, neque synodi decretum, neque presulis virget præceptum, etiamsi plures ministros populi numerositas postuler, potest Episcopi sui iudicium sequi, si vnum factis esse ille responderit. Denique vique dum ille statuat pluribus esse opus, potest dato sibi ministro esse contentus. Namque vt prius admonui hac parte sollicitudo præcipua ad Episcopos recidit, qui de Indorum rebus edocti Patronos molestia antiqua idoneos ministros quaeritandi liberant. Hæc de præcipua cura Patronorum hoc est de spiritali ministerio erga iam Christianos Indos, articulus sit factis.

CAPVT XIII.

*Quid erga nondum baptizatos Indos
Patronis liceat.*

ANtea vero quam ad politica officia progre-
dia, diluenda est dubitatio de ceteris infi-
delibus Indis, qui forte cum Christianis eadem
coniuncti sunt, quorum tanta est copia in
provinciis nonnullis, ut intra annum, aut non multo
amplius in vna ad decem, & septem millia majoi-
ris ætatis baptizati referantur. Alibi vero com-
mendari Indii omnes, vel pene omnes idololatras
adhuc sunt, ut in Prouincia sanctæ Crucis. Ma-
gna ergo mihi quæstio esse videtur, An à talibus
tributa quoque Christiani exigere queant, pro-
pretea quòd nondum sunt Ecclesie subiecti, ex
cuius commissione ius omne nostris in barbaros
esse diximus. Deinde quamnam ob rem
pensiones eas nostri dignè percipiunt, siquidem
nulla iis Sacramenta, nulla diuina officia com-
municant? Cæterum conseruanda nihil vide-
tur inter fideles, infidelesque Indos discernere,
quoad tributa reddenda. Omnes iisdem astringit
legibus. Id igitur an liceat, & si olim dubita-
bam, imò vero improbabam, tamen te magis
animaduersus, non adeo mihi persuadere iniquum.
Etenim Principi subiecti hi quoque sunt, post-
ea quam terra hæc in illius ditionem venit, si-
quidem ista nona migus ius dicit, quam ceteris:

ac:

ac proinde quemadmodum olim Paganis Chri-
stiani tributa pendebant, cum illi rerum potiten-
tur, ita nunc temporis Christianis Pagani non ini-
iuria persoluant. Neque enim modo de iure do-
minatus Indici disceptant, sed pro confesso fir-
missimos imperium hoc illi stare, qui imperat.
Accedit ad hoc, quòd infideles Indii nullo mo-
do Christi baptismum auertantur, quin & ca-
piunt, & petunt: verum plerique in numero ca-
techumenonum siue ipsorum visio, siue nostror-
um negligentia tenentur. Cum ergo in cate-
chismi cura, hi quoque cum ceteris commu-
nicent, non immerito cum ceteris quoque mi-
nistris necessaria tribuunt. Siquidem Apostoli
Pauli præceptum est, Communicet autem is, qui
catechizatur ei, qui se catechizat in omnibus bo-
nis. Minime verò ferendum esset, ut Christi-
ani Christianis, pagani pagani imperarent, cum-
que vnum eundemque populum hi, & illi con-
stituunt, non posset non exitiosissimum esse di-
crimen eiusmodi. Quam ob rem præterquam
quòd his quoque ius dicere, atque hos tueri petin-
de ac ceteros principis interest, propriæ ac pen-
sionis patronorum, parochorumque partes sunt,
cum istis quoque de salute æterna ferè agere,
ad Euangelij gratiam vocare sedulo, de fide in-
struere, instructos moribus informare, volentes
& dignos vltò admittere ad Ecclesie gremium,
si grauiori periculo urgeantur, saluari lauacro
succurrere, ut sanctorum Patrum decreta habent.
Denique nihil prætermittere, quòd ad illos Chri-
sto lucrificandis pertineat, quod non charita-
tis tantum, sed officij sui propriam obligationem
agnoscant

Gal. 6.

De eos
sec. d. 4
c. si
et seq.

102 DE PROCURANDA INDORVM
agnoscant necesse est. Quod vique adeo D. Gregorius sentit, vt ad Ianuarium Episcopum scribat his verbis: Rusticos quos habet Ecclesia tua nunc vique in infidelitate remanere negligentia fraternitatis vestrae permittit. Et quid vos admo-
neo, vt extraneos ad Deum adducatis, qui vestros ab infidelitate corrigere negligitis? Vnde necesse est vos per omnia id eorum conversionem vigilare. Nam si cuiuslibet Episcopi in Sardinia Insula Paganorum rusticum inuenire poterit, in eundem Episcopum fortiter vindicabo. Jam vero si nullus rursus fuerit perfidiae, & obstinationis inuentus, vt ad Deum venire minime conlentiar, tanto pensionis onere grauandus est, vt ipsa exactionis suae poena compellatur ad rectitudinem festinare. Ex qua sane tanti Patris auctoritate, & diligentiam dilectus conversioni infidelium adhibendam, & modum, si se diuitiores praebuerint rusticitate magis animi, quam electione rationis, cuiusmodi barbari pene omnes sunt, iudicij vix lententiam sequentes, sed imperu, aut confusione impulsu, vt hi cetero seueritate quadam saturari compellantur intrare. Pensionibus vero grauandos caeter beatus Pater, quas sine iniuria potestas imponat. Nam si iniuriae essent, nullo modo exaggerandas ille censeret. Atque haec quidem ad se dicta Sacerdotes accipere debent. Patroni vero illa, quae ad nobiles Sardiniae idem Praefex scribit in hunc modum, Cognouit peno omnes vos rusticos in vestris possessionibus idololatriae delictos habere, & valde de hac re committatus sum, & post pauca. Vnde magnifice filij exhortor, vt omni cura, omnique sollicitudine

indine animarum vestrarum zelum habere debetis, & quas rationes omnipotenti Deo de subiectis vestris reddituri estis, aspiciet. Ad hoc quippe illi vobis commissi sunt, quatenus, & ipsi vestrae vilitati valeant ad terrena deseruire, & vos per vestram providentiam eorum animabus ea, quae sunt aeterna, prospicere. Si igitur impendunt illi quod debent, vos eis cur non soluitis quod debetis? Id est, vt ad illuc illos magnitudo vestra commoneat, ab idololatriae errore compellat, quatenus eis ad Fidem ductis omnipotentem Dominum erga se placabilem faciat. Haec Gregorius: quibus & quid liceat accipere, & quid debeat reddere infidelibus Indis sibi commissis, Patronis satis, quantum arbitror, edocetur. Illud obiter aduertit debet, quamvis non liceat per vim ad baptismum Christianamque professionem compellere barbaros subditos, licere tamen imo expedire ab idolis colendis etiam inuiuis reuocare, hoc est illorum simulacra, & fana demoliri, superstitiones diabolicas extrudere, quae non solum Euangelij gratiam impediunt, verum etiam naturae legem infestant, quam vt feruent, compelli infideles subditi sine ulla dubitatione possunt, id quod abunde declarant leges Constantini, Valentianiani, Theodosij, ceterisque Principum Christianorum, quas mirifice sancti Patres collaudarunt: neque laudatores modo, sed impulsiones auroresque se praestiterunt. Et re vera quamvis officij minus exhibentur infidelibus Indis, tamen non videntur satis consilio saluti eorum, si tributorum minus pendant, quam Christiani, vel hac enim de causa à baptismo precipiendo detorcebantur, si grauiora

Causa. Ell.
bar. can.4. Iacobus
Christi

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

idola id.

104 DE PROVCRANDA INDORVM
tunc sibi tributa imminere cognouerint, quæ por-
tione immitti sanctus Gregorius vult, vt leuam
Christi Græcinam, & iugum suauè libentius su-
beant.

CAPVT XIV.

*De temporali prouidentia Patro-
norum in suos.*

EAdem quoque Indorum commendatione di-
ligenter præscribitur Patronis, vt non solum
in Fidei, ac salutis æternæ eruditione populi sibi
commissi curam gerant, verum temporali præsidio
in vitæ huius ærumnis quotiescumque ope eorum
indigeant, benigne adsint, intelligantque, se Neo-
phytis daros esse parentum loco. Horum igitur
rem politicam iurare debent, & ab iniuriis, vel
hominum, vel temporum pro sua virili tueri. Ita-
que vt Hispaniæ præceteres sui municipij homini-
bus defensionem, ac prouidentiam proprio iure
debent, quo nomine ab illis tributa percipiunt, sic
in his locis populis Indorum sibi attributis Patro-
ni singularis cuiusdam in otio, quæ, ac negotio
patronij tenetur obnoxij, aut si id mavis, que m-
admodum familiæ suæ parer ipse familiæ con-
sulere debet. Scio ergo illud sibi dictum cogitent
de clientibus suis, Dicite benefacere, quærite iu-
dicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, de-
fendite viduam. Abdiam in alendis famelicis, & de
periculo eripiendis infantibus representent: aut
egregium bonorum sibi diuinitus affluentium di-
stributores

stributores sanctum Iob imitentur, qui sua illa
fortunata tempora memoria repetens, ait, Si nega-
ui quod volebant pauperibus, & oculis viduæ ex-
spectare feci; si comedi bucellam meam solus, &
non comedit pupillus ex ea, si desperi peruenientem,
eo quodd non habuerit indumentum, & absque
operimento pauperem. Hac beneficentia & fide
si susceptis suis nostri consulerent, verè & nominij
& officio responderent suo, essetque non voce tan-
tum, sed re ipsa horum institutio nouis Euangelij
cultribus conseruandis, & promouendis quam
maxime accommodata.

CAPVT XV.

*Quam circumspectè onerosæ leges fortunis
Indorum indiscenda.*

ENumeraui hæcenus omnes, vt reor, Patrono-
rum functiones, institutionisque huius causas,
quas intuentes iis, quas cernimus, legibus Prin-
cipes hæc Indorum Reip. condiderunt. In aliis
orbis regionibus, apud Orientales præsertim
alias esse rationes neophytorum inliuendorum
non ignoro: neque vero disputo, an nostraria
hæc longè illis inferiora sint, minaque ad salu-
tem, quam quæritus, accommodata. Fuisset for-
tassis alia Reip. forma commodior, & ad Iesu
Christi noticiam consequendam nouis gentibus
multo iucundior. Quanquam, vt dixi supra, quæ
nostris barbaris incommoda acciderunt, homi-
num magis nequicia, quam administrationis vitio
referenda

referenda sunt. Quamvis enim recte & sapienter constituta Reip. quamvis æquis legibus temperata, facile improborum temeritate violatur, cum sit nihil, quod non humana peruersitas, si relinqueretur sibi, conuerteret in peius. Viderunt alij, quod tuis præferendum sit. Nos ea omni collatione prætermissa, præsentia, & nobis nota tractamus, illud superioribus adijcetes, causas eas, quas rebus nostris vt Indi committi sint, oportere omnibus vniuersisque fori, externi inquam, acque interni iudicibus esse notissimas. Quibus ex omnibus rebus & sapienterque animaduertis poterunt perfectio legislatores statueri, quid tributi gens quæque Indorum Patronis suis soluere debeat. Idque vt sine vitio, & errore decernant, perspiciant primum quantum, & quibus e rebus proventuum commode omnino possit afferre, cum vero cum ratione merentur, imposito oneri, ac functioni exoluendæ suæ, quantum Patronis assignate par erit, idque ex æquitate, & prudentia moderabuntur, vt non aliorum remissio & indulgentia, aliorum, vt Apostolus ait, sit tribulatio. Et facultatem ergo Indorum, & præpositorum operum, atque obligationes intuebitur sapiens Reip. moderator, vt tributa taxet, atque constituat. Quam sanè & facultatem, & gubernationis rationem simul inuendani in cænsa imponendo, & vel sugendo, vel relaxando Aristoteles quoque ad Reip. conferuendam incolunitatem valde commendat. Si quidem excedat, inquit (populus populique gubernandi difficultas, vt ego interpretor) augetur census secundum multiplicationem: sin verò deficiat, relaxetur, ac minor fiat sensus taxario.

Quò

Quò sanè spectasse videntur nonnulli gubernatores nostri, iam verò vterius progredi, & quantum ex vnoquoque vicium exigi oporteat, & vtrum homines tantum centeri debeant, an etiam fortunæ, vt ditiores plus tribuant, & quovisque nostræ considerationis fines egreditur, legum prudentiæ potius id vniuersum relinquendum. Nobis quæ causa sit iusta tributorum Indicorum, & ad quam regulam debeant referari, exposuisse satis est. Illud tantummodo admonendum arbitror, iam graue esse hanc imponendi tributa præuinciam, ve nisi multa accurataque consultatione vtrorum prudentiam, & rerum peritorum, atque, quod caput est, ab omni cupiditatis specie alienorum res primum ageretur, agitarique manifeste constet, quicquam decernere, ac lege sancite valde temerarium sit. Si enim ad priuatas de fundo, de domo, de legato controversias finiendas; solent hamines non contenti vulgaribus, Regios etiam senatus adire, & è sapientissimum iudicum iustitiam sententiam postulare, quando obsecro amplius, ac maius est, cum de totius gentis perpetuo cænsa agitur, vbi vel tenuissima iusti, & æqui ignorantio damnus affert fortunis innumerabilium hominum sempiternum. Quamobrem seuerissimè simul atque sanctissimè Romani Pontifices inter atrocissimos casus Sedi Apostolicæ relexerunt illum semper numerandum putarunt, cum Domini Christiani populorum sibi subditorum ceruices, vel nouis pensionibus oneribus premunt, vel auctioribus cumulant. Quæ vel vnicui negotij magnitudinem copiose perspicueque declarat. Neque enim esse potest Prætoris, Præbendæ, leuæ, aut venia

¶ C. 1. 1.

¶ Pol. 1. 1.

In d. 4.
 fu bulla
 Curia
 1566
 1568
 rom. 7.
 § 34. Ga.
 bella. 3.
 C. 1. 1.
 n. 18.

108 DE PROCURANDA INDORVM
nia dignum eratum, ubi vel studio partium, vel
rei cognoscendae negligentia, vel proprijusentus
fiducia, in tanta negotio labitur.

CAPVT XVI.

Quid confessionibus Patronorum audien-
dis Sacerdoti providendum.

AT vero de Principum legibus magistra-
rumque sententis censere non interit ca-
retorum, quibus potius præceptum est, ne contra
iudices iudicent, & ut pareant sine Regi quasi
præcellenti, siue ducibus ab eo missis. Certe Chri-
stus Dominus, neque Cæsaris censum neque Sa-
cerdotum dictatam reprehendenda, immisuen-
dumve putauit: sed hoc soluit, cum illum red-
dendum docuit. Neque illius Apostolorum tributo-
rum vestigaliumve examen, sed redditionem inte-
gram imperauit. Quare ubi non est manifesta tri-
buti imposti iniquitas, & Præpositus tuta con-
scientia petit, & subditus non tuta subtrahit. Iraque
Sacerdotes dum vel Patronorum res concionibus
versant, vel horum confessiones audiunt, non de-
bent nimij esse censores, ne nihil agendo pacata
perturbent, & sine vilo fructu quietæ pectora exci-
mulent: neque verò decet, quæ publica lege fir-
mata sunt priuata autoritate velle conuellerè.
Hoc vt dixi, vbi lex non aperte esset iniqua. In quo
fortassis quidam zelo non secundum scientiam
virescunt, dum nimiam emungunt, iuxta vetus pro-
verbium eliciunt sanguinem. Flabet hic locum
illud

Ecol. 8.
et. 1.
Mat. 12.
Mat. 17.
Rom. 13.
Didac-
num
Calari
saluimul
Hieron.
in Mat.
Throp.
in Mat.
Sacerdo-
tibus sal-
- cen-
sen.

Prox. 30.

illud antiqui sapientis, vt ne quid nimis. Quin po-
tius sic à Sacerdotibus Christi ciuilium homi-
nes excipiendi sunt, quemadmodum manipularis
olim à Ioanne Baptista, quibus de sua salute qua-
rentibus breuiter cum magna moderazione res-
pondit, Neminem concusaris, neque calumniam
facias, & contenti estote stipendis vestris. Sed
notanda sunt tamen conscientis istorum tractan-
dis præcepta nonnulla, in quibus quantum ad
rem, de qua nunc agimus pertinet, frequentiores
esse iniuriæ solent. Primum quamvis in taxationi-
bus tributorum publica lege conscriptis, authorita-
ti Principis acquiescere possit Patronus, nisi apertè
fraus, aut iniuria, aut vis intercedat, neque de
hac re nimij haerere, aut sollicitari debeat Sacer-
dos, cui eiusmodi cura minime incumbit, scire tam-
men, & hunc & illum oportet, si Indus aliqua ex
causa peculiari non sit nisi magno suo detrimento
soluendo, non posse tributum ab eo tuto exigi.
Exemplis res fiet perspicua. Forte accidit, vt ani-
mi inclementia agricola fuges, vel vitiatas, vel
petexignas collegerit: accidit, vt ægrotaret, vt vel
cogonium ignis depastus sit, vel ouicula scabie in-
terierint. Hic si Patronus rigide tributorum exigat,
& infelicem Indum, cuius tenuissima, & in diem
tantum res est, coniciat in vincula, aut male
molestatum dimittat, magnam facere iniuriam
putandus est. Nam etiam si ex mutuo, aut permu-
tuatione ista ille deberet, tamen cum tanto suo da-
no soluere nemo equus cogeret, cum Propheta seue-
rè increpet eiusmodi rigidos exactores, dicos, Per-
curitis pugna impie, & omnes debitores vestros
reperitis. Pariter vero, vt est supra definitum,
tributum

200

In Cons.
Turm.
c. 43.

Ephi. 18.

Q tributum

tributum nullo modo debet nisi ex ijs, quæ habet, commodeve habere potest, congruenti sibi familiaque sustentatione servata. Quæ si casu aliquo subtrahantur, neque premi moleste debet, neque in sequentes annos præsentis exactione onerari. In quæ nonnulli nostri liberales se haberi volunt, quod ea remittant, quæ recuperare non possunt. Alij inhumana atrocique contumelia servituti genus edicunt, ut tandiu laborare cogantur, quoad ipsorum arbitrio sit satisfactum. Illi quidem non admodum admirandi, cum id faciunt, quod necesse est, fiat: hi vero profus etiam deridendi, quod ius suum iniuriam aliorum putent. Atque hoc est, quod olim sanctus Papa Gregorius valde cum Augusta expositulat, Corlicæ exactiones tam dure fieri, ut filios suos, Insulares vendere cogentur, ut tributa persolverent. Ipse vero Dominus Israelis improbitatem execratur, pro eo quod vendiderit pro argento iustum, & pauperem pro calcamento. Qui conterunt, inquit, super pulcrem terræ caput pauperum, & viam humilium declinant. Tassia à nostris agitata cum Indis non ignorant regionis America experti. Id ergo eorum iniquum est, & extremæ rapinæ non absimile. Quin potius quoties gravi egestate & damno propter annonæ caritatem, aut morbum quemvis grallantem aucti rei familiaris infortunia Indos premi patronus videt, debet omnino non illa charitatis tantum lege communi, sed propria susceptionis suæ ratione, subvenire, ac de suo tribuere. Hoc igitur ita habet. Alterum verò documentum est, percontatione patroni facere ne sinantur, à quibus

legit

lege prohibentur. Solent pro veste, exempli causa, argentum, pro frumento vestem, pro radicibus aliud aliquid, sæpe etiam ipsorum operas quærere, quod totum periniquum experientia monstravit, lex interdixit. Est enim pretium æquale videtur & petere & capere, tamen cetera & sibi viliora, & Indis graviora nolescunt. Hic ergo etiam vigilet Sacerdos Domini. Tertium idemque valde ad rem pertinens fit tum in exigendis tributis, tum in persolvendis operis servitijque Indorum oportere fraudes, atque imposturas vitare eorum, qui inter Indos ipsos excellunt, cæterisque præfunt, quos Ontacas seu Caziques nominamus. Horum quippe fraude, & violenta miseri plerumque suo sudore frustrantur, sæpe multò plura conferte coguntur, quam lex ratiove præcipiat: cum sit subditorum tanta imbecillitas, tanta plebis insualide trepidatio, ut ne mutire quidem audeant contra suos illos Satrapas, sed viui ac videntes pereant potius, quam illorum imperijs minimum obloquantur. Hanc tam præpotentem tamque diu expertam tyrannidem nostri susceprotes conspescere certe deberent, atque eripere inopem de manu fortiorum, secus res habet: utriusque composidè fibulam agunt, istis illi sponte conivent, illos isti patienter serunt: ut simile quippiam paræmix lupi, atque vulpis agi videatur. Quod malum quam late pateat, nemo non sentit qui res Indicas vel summis digitis attingit. Remedium verò quale sperare liceat, ignoro, cum inde pernicietis proficitur, unde salus maxime petebatur. Sed publica lege, ut eiuismo di sceleris, & dolo oc curatur, cauteri iam dici-

Q 2 cur,

212 DE PROCVRANDA INDORVM
 tur; hæcenus certè cautum esse videmus nihil.
 Vtcumque id habeat, pestestiget Ispiritalis medi-
 cus, an hoc quoque loco, vt solet virus insidèar,
 aperiatque diligenter, ac ferro velect, nec parcat
 igni, si opus sit, quippe cum in lethali profundè-
 que vlcere, leuiciora medicamenta tuciora sint.
 Ac nescio an hoc loco de Magistralibus, Sacer-
 dotibusque vltimè illud sancti Leonis, inferiorum
 ordinum culpas ad nullos magis esse referen-
 das, quam ad desides negligentique rectorcs, qui
 multam hærèe nunciunt pctilentiam, dum aucte-
 ritatem disimulant adhibere medicinam.

Epist. 86.
 ad Nic-
 dam, disp.
 36. 227.
 q. 102.

CAPVT XVII.

De seruitio personalis Indorum.

SEquitur, vt de seruitio personali Indorum
 differamus, seruitium personale solemus in-
 telligere quicquid vilitatis ex ipso hominum
 labore, operaque percipiunt. Quo in loco, quo-
 niam impeditur, alperiorque est, & si quis
 alius maxime necessarius, consistere aliquan-
 tulum oportebit. Atque in primis Indos non
 esse seruiture muldacos, sed liberos profus, &
 sui iuris ex his, quæ in libro secundo disputa-
 ta sunt, sumimus. Etenim, & publicæ leges,
 ita statuant, & consuetudo diuina, & ratio
 constans, ac certa, quod qui nulla iniuria la-
 cessant, non possunt reddi belli iure captiu. Nemp-
 pe sermo nobis est non de generali quadam
 subiectio

subiectione, quam Aristoteles non admodum
 proprie vocat seruitutem naturalem, quàmque
 D. Ambrosius non natura introductam neque
 venditione comparatam, sed insipientia reddi-
 tam dicit, ad Noe in Cham filium intelligitum,
 maledictionem alludens: sed loquitur de ciuili
 legitima ac propria seruitute, quæ iure gentium
 victos victoribus subdit, quomodo solent deseri-
 re Philosophi seruum, quicquid est, Domini esse.
 Liberi ergo isto modo Indî cum sint, operas illa-
 rum ac labores sua mercede frustrari iniquissi-
 mum est. Nam siue agrum tuum excolat, siue gre-
 gem pascat, siue domum ædificet, siue pabulum ac
 ligna compotet, siue onuslus eat, siue literas cur-
 sor deferat, siue domi nare desidens ostia obse-
 ner, denique quicquid operis agat, cuiuscunque vsu
 sit, dignus est operarius mercede sua, quam qui
 negat, sanguinis reus arguitur. Sic enim mo-
 net Spiritus sanctus in Sapiente, Qui auferi in
 sudore panem, quasi qui occidit proximum suum,
 qui effundit sanguinem, & fraudem facit merce-
 nario, fratres sunt. Et in lege Domini dicitur poli-
 tum, Non morabitur opus mercenarij tui vsque
 mane. Per Malachiam quoque se Dominus muna-
 tur celstem velocem in eos, qui calumiantur
 mercedem mercenariorum suorum. Neque mi-
 tiora Iacobus Apostolus, Ecce, inquit, merces ope-
 rariorum vestrorum, qui melluerunt regiones
 vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat: & cla-
 mor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.
 Terribilis sane clamor, qui pro subdeta mercede
 aures Dei aduersus potentes, & diuites interpellat.
 Quod si in aliena iumento auerando, vel equo
 ferendo

Eccl. 1.
 Polit.
 127.
 128.

Gen. 9.

Eccl. 3

Leuit. 19.
 ad Rom. 13.

Yasob. 11

ferendo pretium domino iuste rependitur, cur non iniquum valde existinetur hominis liberi corpus oneri laboris addicere, neque quicquam tamen solvere pro opera collocata! Illud quoque vigilanter audiendum, quod sermo diuinus non eos culpae, qui mercedem penitus abouunt, imminane enim id atque inulitatum relinquendum putauit, sed eos nominatim perstringit, qui vel morantur vel inuadunt, vel quouis modo defraudant pretium sudoris alieni. Ne mihi igitur obfoletum à te cibum porrectum conueneres, ne vellem annuam, ne agelli porciunculam illius vshibus relictam referas. Adest iustus arbiter Deus, qui se etiam testem pro paupere & quidem velocem pollicetur. Quætes, quamnam æstimatio iusta sit, ut serupulus unius tibi eximatur. Si lege præscriptum est pretium, ut in rebus plerisque est, ne alium quæras interpretarem, quicquid de legitimo demeris, rapina est. Si nulla lex est, communis æstimatio honorum atque prudentium ponet modum, aut etiam vtriusque locantis, inquam, & conducentis mutua pactio, dummodo dolus umnis, & vis absit. Quo toto genere multum ac sæpe peccant, & patroni Indorum, & prætores, & ipsi passim patochi, dum subditis pro rerum occasione multa imperant, nulla aut pauca persolunt, qui neque à culpa eximi neque à satisfactione excusari vlla modo possunt. Neque verò obsequendi facilitas, & prompta opera Indorum præcendi debet, cum genus hominum timidum ob id tam officiosum, atque obsequens se te præbeat, quod timeat tibi, atque consistat, dumque prena liberetur,

liberetur, pretium non audeat repetere, id enim seruilis ingenij est. Alioqui cum se possint subducere ex oculis, neque plagas timent, egregie fugitant operamque detrectant. Igitur cuius operæ, cuius labori Indorum mercedem suam esse reddendam perspicuum est. Sed quantum lege interdum præscriptum est, ut cæcus Indorum numerus Patrono deat ad hoc illudve negotium, ut ad pascenda pecora, aut agrum excolendum seminare facienda, quod olim vicarius erat, & nunc etiam temporis in nonnullis locis fiti quærent multi, ad id iniquum quoque fit, quod videatur seruitium personale introduci contra modo definitam quæestionem. Verum id sane iniquum non est per se, cum tributi loco accipitur. Nam quam essent alias pensionem reddunt, vel argenti vel vestis, vel cæterorum, tantundem si remittatur Indis, pro operæ mercede reditum intelligitur. Vbi perversitas illa cauenda est, ne eiusmodi onera inæqualiter Indos premant, sed per sortes, vicesque suis, tum ut huic detrahatur de illius tributo, quod ipse seruauit, ac non huius sudoribus alius lucrum faciat. Itemque illud prouidendum, ne ob eas feruendi vices sibi rebusque suis in necessarijs desint. Quæ quidem omnia dicere facile est, pericere verb, aut infecta emendare perquam difficile. Libera homini mercedem reddi oportere pro opera obsequium est: verum vero liberam quoque esse oporteat illius operam, ac nullo modo cogi, à multis merito queritur. Mouet enim non parum hæc, quod liber homo si cogitur, liber non est, atque adeo qui ad opus iniurum trahitur, non

leuem facere videtur iniuriam, feruile enim est pati vim. Inde verò non parum quocumq; veget, quod si barbarorum ingenio, & voluntati indulgendum est, nihil operis unquam fiet, nihil negorij conficietur, quippe qui otio delideant, ac sibi etiam ipsis vix necessaria laborent: alios verò nisi vi aut metu percussis, nihili faciant. Atque hoc loco nõ disputamus de ea coactione, quæ offertur cum ipsorum interest, vt cum sibi oppidum ad edificare iubentur, aut temple extruere, aut fundos colere, cæteraque rei, vel publicæ, vel familiaris officia, est enim in aperto res, cum etiam ingenio omnes ad ista compellantur, eodem militiæ pacisve negotia ita fieri exigunt. Magistratus cum ista & indicit, & urget pro officij sui munere facere non dubitatur. At Respublicæ hæc Iudicaria cum partim Europæis, partim Indicijs hominibus consistet, coagmentataque sūt, cumque sint multa, quæ nullo modo Hispani in his locis per se faciant, propterea quoddam vel laboriosa, vel fordida ducunt, & vt quam maxime velint, non possunt tamen tanta persicere, quale est, humum effodere, rudera egerere, lateres cogere, onera basulare, iumenta agere, cæteraque leuilia, quæ si desine, breui omnis ciuitas deleatur, necesse est: ad talia igitur si sponte sua barbari minime ducantur, an liceat salique sit per vim, metumve compelleret, id potius in questionem vertitur. De qua re sunt, qui Iudis vsque adeo patrociantur, sed vtrahinc gentium ferre iniuriam, cum ad ista coguntur: Hispanique vel sibi ferire, vt in Hispania fit, vel si ingeni omnes esse pergunt, eos neque velci, neque bibere iubent, siquidem

siquidem qui non laborat, ne manducare quidem eum Apostolus vult. At si dura ista omnia videntur, desistant, inquit, desistant quam cupiditate non vilitate rectam occupant, & ad patrias angustias reuertantur. Quorum etiam dicta apparet liberalis, atque honesta sententia, tamen fidu tã est & difficilis, & absurda, vt nihil præterea. Nam vt demus ex Hispanis non paucos posse familia ista tractare, propterea quoddam natalis educatione non admodum abhorrent, & lucri spes potest fortassis excitare: tamen quota ista portio est hominum præ multitudine necessaria. Iubere autem vel ista cedere, vel nostrates ad sua remeare, quis non videt, quam sit fidei & religionis lumini extinguere? Quamobrem non est improbandum, quod ciuitates omnes iustitiam reuertent, & seruant, vt Indorum ad ista necessaria multitudo depuaretur, pareretque, si noluit, cogatur, dum modo & conueniens, vt dixi supra, merces labori retribuatur, & cum minimo sicuti fortunatumque suarum incommodo ab Indis ista exigantur, que etiam inter ipsos iusta oneris vicissitudo seruetur, ne aliorum tenuissio, aliorum sit tributatio, sed ex æqualitate, vt dixit Apostolus. Si ista hæc custodiantur, nihil hic inesse iniuriæ, nihil querelæ, primum proborum ac sapientium hominum consensus perit: deturque & nunc, & ex ipso initio ita Rempublicam administrandam intellexerunt. Deinde ipsorum barbarorum consuetudine perantiqua ab ipsis linguarum Regum exordiis ante Christianum nomen audiat multis sæculis conservata. Postremo ius nature hoc habet, vt ad totius corporis, familiaris, ciuitatisve conseruationem necessaria

218 D^e PROCVRANDA INDORVM
necessariæ partes laborare iubentur. Neque enim aculus calcare terram iubendus est, vel cilinariam paretfamilias exercere. Vniuersa porrò Indorum, atque Hispanorum multitudo vna eademque Resp. habenda iam est, non duæ quædam inter se d' fundæ, siquidem, & Rege, & lege vniuersæ iisdem vtrique, & vtrique tribunal, & ius non aliud, atque aliud, sed idem certe. Quare quæ ab Indis nostris hominibus operæ impenduntur, non exteris & alienis collocari putandæ sunt, quod forsassis talit nonnullos, sed suis potius civibus: quoniam & si testa ferro male cohaeret iuxta Prophetarum varicinium, nam eisdem statuas huius pedes ambo componunt. Itaque mirandum non est, si testa ferro prematur interdum, illud potius oprandum, ne penitus comminuetur, ac dissipetur. Denique Aristoteles magnus civitatis instructor, totum suo primo Polytico, aut nihil agit, aut hoc certe obrinet, vt secundum naturam in Repub. quidam sentiant, qui labori idonei sunt, quidam impent, qui ratione potius præstant, dummodo alijs alijs adiumento sine, oculotque alter ad videndum pedes alter ad ambulandum muret. Quæ si vera sunt, manifestum est non esse ab æquitate alienum, quod publica diuersoria per vires suas, quas mitos ipsi dicunt, Indi & incole, & viatoribus necessaria præbere pretio dato iubentur, quod ex veteri Inguarum disciplina nostri accepere, vt alia pleraque plena prudentiæ. Neque vero improbandum, quod mercenarij conduclitij certo die, & loco adesse Magistratum decreto solent, quodque publicis operibus,

vt

vt pontibus reficiendis, vijs expediendis, alijsque id genus distinetur. Neque illud viuperandum quod peculiare ob causas ad domestica ministeria quibusdam locis attribuitur, vt in xenodochijs, in religiosis domibus, cum etiam publicorum nobiliumve hominum, aut contra graueret affectorum, & indigentium lenitijs suo ordine, & ratione assignantur. Abusus tamen iste impuanda est, & pro iniqua ducenda, cum in eiusmodi miracos (sic enim vocant) siue mercenarios iustum pretium immittitur est, vel maiora, quam vires ferant, impendantur, vel diutius retinentur quam præ ratione præscripta, quæ inuictiosa sunt omnia, & ex improbitate hominum potius quam ex vilo vero iure profecta. Neque hinc vnquam fide ista vsurpata sunt, sed magna, vel temporis, vel hominum corruptione. At personalia seruicia quæ diximus publica auctoritate induta sunt. Priuata verd an fas sit aliquando barbaros nolentes ad opera opprobra compellere, non tam dubitare videntur multi, quam ipsi suo facta dubitandum afferunt. Deprehensus, vt nihilominus vtor exemplo, in media via Hispanus, sibi indiger sibi, pabuli iumento, aut etiam sacris nullis vectandis iumentis quoque. Orat Indum vt sibi subueniat, explicat causam, pretium offert, nihil ille monetur, neque prece, neque pretio, neque vero flocci facit, verum vlam ille conficiat necne, imo ne si intereat quidem. Hic facti nulla esse solet questio. Nam dicte citius Indus capillis trahitur, calcibus rouditur: sedulo statim, atque copiose cuncta administrat, adeo, vt plerique iactent nostram,

vt

rium, persuasum Indis esse à suo Zuprio, idest diabolo, nihil vt Christianis sponte impertiari, sed per vim omnino, & iniuriam. Quæ quantum militum licentiæ, & rapinæ fabula opportune inducta est, tamen res ipsa non admodum abhorreere videtur à vero. Etenim qui barbarorum confessiones pro veteri superstitione idolorum sacrifici hodie quoque audiunt, feruntur gravissimas penas ei iniungere, qui se le aliquid Christiano profuisse confessus sit. Neque mirum est eo vique progredi hostis antiqui in Christianos odium, in suos quibus potest modis transmissum. Sed redeo ad rem. Cum eiusmodi angustia incidant aut ijs similes, quod in his regionibus petrebrum est, quid Deum timeti viro agendum sit, dicam, vt sentio. Primum si potest pacifice transigi, id multo prius ac melius. Vbi notè potest, sic commode conveniri potest magistrantis aliquis, qui publica autoritate cogat, adendum est. Hic quoque si desit, vt deest per sepe, ac negotij gravitas viget, nihil aliud præcipi potest, neque brevius, neque planius, quam vt leges necessitatis obserues, quæ tibi necessaria sunt quærens cum quam minimo proximi detrimento. Honestæ certe aliqua vis, atque compulsio affertur potest, & terroris quædam significatio, tanquam pueri alicui iusta, & commoda contemnerent. Quæ in re multum plerumque iusti, & æqui limites transiuntur. Quosum enim verbera, si verba sunt satis? Quosum plagæ, si vel minus incullis homine subigat? Jam vero an onera bajolanda Indis imponere crimen sit, multi quaerunt.

sunt. Nam prima illa tempestare Hispanorum has regiones peragrantiù, magna esse hominum factam lacturam propter eius generis duras molestias non dubium est. Quamobrem & olim sæpe, & nuper demum lege lata Indi onuliti iter capere prohibentur. Tamen consuetudo omnium propemodum secus habet, cum harum regionum incredibilis incommo-ditas, & penuria id veluti suo iure deposcit. Sane Indos onerati onulsiq; incedere per se quidem, neque iniquum est, neque perniciosum, cum ab antiquissimis annis, ita assuesceti sint, fueritque soleant toto tempore Itagarum, imo vero hodie quoque le suis sarcinulis ipsi onerent, quæ sæpe non leuius pondus habent, quam quod à nostris imponitur. Neque habet ex res plus miraculi, aut violentiæ, quam quòd in Europa banuli onera etiã grandia dato pretio quovis vnde vis portant. Quamobrem si & onus moderatum est, & via non longior æquo, & pretium non iusto minus, nihil res ipsa pernicii habet. Vtrum vero expediat nece Reipublicæ ista vel prohibere, vel sinere, non nostri arbitrij est decernere. Lex verò quærens obliget consuetudine contra obtinente, nihil habet hic propriæ difficultatis, sed commune est cum alijs plerisque. Certe vt est culpanda, vel detestanda potius veteranorum quorundam immanitas fedissimè barbarorum certicibus abutentium, ita etiã quorundam delicata nimis hoc tempore respiciatio est

222 DE PROCVRANDA INDORVM
improbanda, qui non vident, non solum con-
suetam vnicuique non esse molestam, verum
etiam lucundam, putantque omnium sensus
animos ex suis esse metendos. Integrum ælitium
diem metendis frugibus insudabit rusticanus,
aut aratro ducendo, qui si quartam horæ partem
verumque genu humi figere iubeatur, necem si-
bi prælagiet certans. Est suus vnicuique lucun-
dus labor. Itaque gentes Indorum apud nos hauri-
landis oneribus perassuetæ, si æquo plus non
virgeantur, neque imutatæ, neque incommedi-
quæquam subeunt, cætera, vt dixi, moderata
sint, pondete, labore, pretio.

C A P V T XVIII.

De Metallorum operatione.

AT illud durissimum videtur imperium, cum
metallis effodiendis mancipantur, quod vs-
que adeo arduissimum & graue à priscis est iudi-
catum, vt quemadmodum nunc ad tritones dam-
nantur propter insolentia crimina homines facino-
rosi, ita olim ad fodienda metalla damnarentur,
quod capitali supplicio proximum erat. Ad id ergo
homines liberos nihil mali commentos ad-
gere inhumanum, atque iniquum valde videtur.
Unde compertum est eo in labore multos ab-
sumi, vel fatigatione fractos, vel discrimine extin-
ctos. Horror est dicere, quæ mineralium intra
7. a abdita viscera delirescentium
suis, quæ vorago, vt vere tartarus ipse patere
videtur,

videatur, neque inepte Poëta olim gazas apud
Plutonem reconditas fabulati sunt. Chrysolito-
mus sui temporis laborem hominum in extra-
hendo metallo miratur, narraque eloquenter,
verum illa omnia præ nostris famus, & vmbra
sunt. Perpetua æque horrenda nox, acæ crassus
& subterraneus, descensus prolixus & perdiffici-
lis, cum durissima rupe læua contentio, statio
periculosa, si veltigium nuer, actum est, hu-
meris veltario permolesta, per gradus obliquos,
& male hærentes ascensio, cæteraque etiam co-
gitata grauia. Ad hæc cum argenti venæ in præ-
rupis plerumque & inaccessis rupibus sitæ sine
terraque inhabitabili, vt curentur, à portia ex-
torres veniunt, solum æretemque mutantes, fa-
cillimè valetudine afficiuntur. Quid vero vbi ar-
genti viui effodiendi labor est, cuius vel tenuissi-
mus halitus, cum igne circumclusus exhale-
tur, præsentem necem affert? Quid de gemmis
explicandis dicam? In oppido Rio de la hacha,
vocoato cum essem, comperi duram Indorum
seruitutem extrahendis conciliis, summo mane
in ratem imponebantur, in pelagus descende-
bant magna sæpe profunditatis, vbi integrum
pene horæ dimidium halitu compresso vincto-
rum more, concilia, ostreaque conquirere
immo labore, summo periculo, eibus semper
parcissimus: commercium omne interdictum
custodia omnibus nocturna communitis: vix ra-
tio molesta, ac liberis hominibus profus ad-
uersa. Hæc diu adducata, sed tandem animaduer-
sione digna emendata sunt, sed sunt tandem Re-
ge Catholico id semel, ac bis, ac tertio inqu-
rente,

cente, & agente. Itaque Indi omnes liberi de-
clarati sunt, & ab eo labore cessare iussis: qui-
cumque superfluos tam diuturno labori reperti
sunt. Ad eundem ergo modum, & metallorum
effodientia non admodum dissimiles arum-
narum sibi debere non paucis videtur. Habent enim
cura iniuriam contra libertatem Indorum, quod
seruire cogantur alieno lucro cum tanto suo in-
commodo patriæ læpe libertisque deseritis: tum
veo exitiale periculum, cum cæli mutatione, la-
bonis molestia rei ipsius ditissime impendere
videatur interitus. At si metalla curari desierint,
si argentum è venis non eruat subuersis à radi-
cibus montibus, vel est apud S. Iob, si aurum ex
fluviorum obicibus non cogatur, mineraliaque
cætera negligentem, actum est, Indorum nego-
rium & Resp. interijt. Neque alios fructus Hil-
pani tanto Oceani circuitu querunt, neque
alia ex cauda, vel mercatores negotiantur, vel
iudices præsedent, vel ipsi quoque læcerdotes ple-
rumque Evangelizant. Argentum autumque si
desit & se subducatur ex oculis, omnis frequentia,
omnis commotio, omnis civilis & sacer-
dotalis concursus breui euanesceat. Testes sunt
Insulæ Hispanica & Cuba, & sancti Iouanis,
olim quidem frequentissimæ, dum auij mate-
ria circumfluere, nunc pene deserta & hor-
rida, postquam indigenam penuria pretiosissi-
ma metalla, que illic abundant, elaborari non
possent. In omni hoc nouo orbe eas provincias
doctrina maxime florere cernimus, quas opibus
quoque præire constat, vt ad hoc commune
emporium omnes vidique confluere videantur.

Equidem

Equidem nescio vtrum potius faciam, queratne
nostrorum temporum calamitatem, & charitatem
refrigescentem, hancque raro in quoquam inuen-
tam, iuxta Domini verbum, tot animarum millia
vt Christo lucrifant, non satis merces videri dig-
nas, que nostrorum animos excitent, aut argen-
tique cupiditatem longe plus valeat apud nos, vt
ista si desint, animarum salus pro nihilo fiat? An
verò Dei bonitatem, tummaxime providentiam
admirer, qui pro nostrorum hominum ingenio,
vt gentes adeo remotas, & barbaras Euangelio
adiungeret, aurum argentumque his terris tam
copiosè donauit, hisque veluti illexit nostrorum
cupiditatem, vt si charitas non inuiteret anima-
rum, aut laetum cupiditas inelicaret? Et quemad-
modum olim incredulus Itraelis salus fuit gen-
tium, ita nunc Christianorum auaritia Indorum
vocatio facta est. Quid enim? Sive per veritatem
sive per occasionem Christus annuntiatur? Sed in
hoc gaudeo, sed & gaudebo, ait magnus Apo-
stolus. Occasiones namque beneficiendi etiam
Deus capiat. Prima Euangelij diffusio ex trepidati-
one, & discipulorum ob Hierosolymitanam
tempestatem nata est, Apostolis solis vel pene
solis Hierosolymis persistentibus. Populus Iera-
liticus ob iram Dei sibi commercium inter gentes
dissipatus est, quibus magna ex parte salus fuit.
Itaque & populo suo iram, & alieno misericor-
diam eodem facto Deus impendit. Merito Pau-
lus compellat, cum ad ista venit, altitudinem
diuinarum sapientiæ, & scientiæ Dei. Itaque
quis non diuini consilij arcum suspiciat, acque
admiretur, qui aurum argentumque omnium

P

morita

Luc. 18.

Rom. 11.

Ier. 1.

Act. 1.

Deut. 10.

Hier. 9.

Iob. 1.

Rom. 12.

Iob. 18.

UNIVERSIDAD ALICANTINA

UNIV

D. N. S. P. A. L. I. C. I. A. S.

116 DE PROGVEANDA INDOCRVM
mortalium perniciem salutem voluisti esse Indorum ? Quamobrem que sine Dei offensa, & fratrum in iura adhiberi consilia possunt, ut ista neque interdiciant, neque immittantur, ea à sapiente & religioso Reipub. administratione negligenda non sunt. Et quoniam grati maturaque Theologorum, iurisque prudentium consultatione non facta pidentur totum hoc de mineralibus per Indos abhorandis negotium tractatum est, extantque leges prouinciales scriptæ, quo ordine, quæue moderatone metalla eruantur, ut saluti commodisque Indorum profectum sit, non mihi videor reatorum virorum sententiam improbare, multoque minus leges alias debere præscribere, quibus tam aspera Indorum conditio temperetur. Tantum capita repetenda sunt, breuiterque ponenda, quibus eius rei facultas restringatur. Primum igitur doctrinæ ipsiusmodi ministri in his, qui metalla operantur, ne desint, ut sint qui Missas celebrent, qui in fidei rudimentis erudiant, qui mortuos confessione excipiant, cæteraque necessaria administrent. Deinde ut valitudini consulatur, ne aut cautatio valde caelo ventres traducantur, eorum à longo valde tractu euocentur, aut laboribus immodicis opprimantur. Mox, ut fortunis quoque suis non pessimè consoli sentiant, sed pretio iusto cum molestus eorum labor compensetur, si-pnanturque lucella sua interrim quaerere. Ad hæc ut & valentibus opportuna alimenta suppeditentur, & ægrotantibus solacia necessaria non desint. Ad ultimum ut labor ipse distribuat commode per vias suas, ne diuitius contra voluntatem suam à parua abesse cogantur, néve vna prouincia semper

SALUTE. LIBER III. 117
per oneretur, alia semper in oculo degat. Quas condiciones si, ut par est, legitime seruauerint nostri, quemadmodum à viris sapientibus enucleate propositæ sunt, videntur tolerandi, ne commercio hinc, cura quoque Euangelij concidat: at si negligantur hæc, & acerbis cum Indis tanquam cum municipiis agatur, videntur ipsi, quas Patri primum & iudici orphanorum rationes reddidit

Psal. 67

CAPVT XIX.

Quibus modis salus Indorum per secularem ministros procurari possit.

Quoniam humanæ ac ciuilem administrationem Indorum hæc libris explicandam suscepimus, & quibus ex causis & quibus conditionibus tum Patroni tum Magiltratus obstringantur, utrunque licetis, exposuimus, superest, ut dicamus quæ maxime ad eum finem facere videbuntur. Neque nunc tamen expectandum est, ut de optima Republ. disseramus, legitimæ ferendam rationem, cæteraque restrictis artibus persequamur, quæ neque facultatis sunt nostræ, neque si maxime forent, ad præsens institutum pertinerent. Tantum quæ proposito negotio, id est, ut Euangelicam salutem barbari contendant, propius inleuantur, ea attingenda sunt. Quorum caput est omnium, quod quidam rerum Indicarum egregius æstimator dixit, in barbaris prius esse

curandum, ut homines esse discant, deinde ut Christiani, quod tanti ponderis est, ut inde vel salus certa, vel certe perniciēs expectanda sit. Etenim feritatem inter nationes barbaras plurimum reperiri Aristoteles recte monuit, quam non minus recte definitur, vitium esse adeo exuberans, ut hominem feram potius efficiat. Tales vero habitus, est ille regionum extremo vel æstiu vel frigori non saluo alticubi acripsit, tamen & frequentius, & certius est consuetudine maxime fieri, quod & alias docuit, & factis nos admonet huius Indici cæli mita temperies. Hos igitur lyluestres, feminosque homines ad humanitatem traducere, vrbansque institutis accommodare prima debet esse cura moderatoris. Frustra diuina & cœlestia docebis, quem ne humana quidem capere, aut curare perspicias. Prodest in ea re plurimum nostrorum hominum consuetudo, prodest cultus omnis exactus, atque obseruantia maiorum, profunt canentes certis, & diebus, & locis, pœnæque & contumelie litogare negligentia honor, & premia recte factis proposita: ex ipsis, qui elegantiores sunt, ceterorum magistros, censeo retque constituere. Oedo vero quidam tum oppidorum, tum domiciliorum, ut non veluti eunicti fortitatis sedes eligant, tum vero ut in conspectu, eorum omnis actio sit, neque latebras perire sinantur. Ad hæc permixta illa ac sine vilo delectu spurca habitatio, vbi simul & maritus, & vxor, & filius, & filia, & pater, & hospes, & canis ipse atque ius cubat, accurate querenda est, quantum licebit, quæ causa est nullius

nullius pudoris, nullius paternæ reuerentiæ, generis quoque iusto & lexus contempti equinae cuiusdam libidinis in obuia quæque sine vilo pudore grassantis. Quæ tamen neque breui omnia exigenda sunt, neque desperanda vel lertè. Videmus certe non parum esse perfectum, vbi nonnulla cura moderatoris effulsit, quæ si confirmata, vigilansque fuerit, non dubium, quin alium hominum statum efficiat. Vnus M. Franciscus Xavien isque nulla ciuili potestate munus, Insulam Modi fecit ex immanissima feritate ad miram mansuetudinem traduxisse, neque adeo longo tempore. Quæ vero antiquorum inueterata consuetudine occalluisse videntur, ut in meliorem formam transferri nequeant, maioribus sua amantibus, peregrina penitus relinquentibus, eo minorum, id est, puerilis, iuuenilisque ætatis accurata institutione emendanda sunt. Cui vni rei omni studio incumbere oportet rectores, si modo res Indorum aliqua ex parte curant. Iuuentutis, quæ iocetis fundamenta, eam tu perpetuo strueturam reliquæ ætatis existima. Quamobrem non est quorundam contemenda sententia, qui scholas, Ecclesiæ rudimenta, domicilia quoque & tempora procedente collegia nobilium maxime Indorum Hispanos viros maxime integros, & probatos curare debere censent, vbi à suorum consuetudine, quoad liceat, temori mores nostros, sermoneque perdidicant, qui possint mox suis esse idonei præceptores. Quæ sane sententia quantum difficultates non paucas habet, tamen, ut minus prosperè cedat, non poterit profecto non & plures, & majores vilitates asserere.

Iam illud maximi faciendum est, vt ab Indorum populis delidia, atque ortum diligentius amputetur, cui & naturaliter dediti sunt, & vita sensuque omni torpescunt, vitis quoque impuris non parum capri. De qua re quoniam quæ satis esse puto, supra intinuatæ sunt, faciemus ad reliqua gradum.

CAPVT XX.

De ebrietatis malo barbaru familiari.

Niet omnes verò barbarorum morbos, quibus leuandis atque tollendis negligare debet Christiani rectoris prudentia, nullus aut communior, aut perniciosior, nullus aut ad curandum difficilior ebrietas. Qui res noui orbis optime callent, negari posse promoueri quicquam in religione, ac ne in qualicumque quidem institutione politica, nisi molum hoc lastissime fauensis ab Indorum finibus extirmineret. Ac profecto mirabile est in tot tam vasti orbis nationibus reperitis, cum nullus vini vñs, nulla penitus notitia existeret, temulentie tamen vsque adeo vñum omnibus esse commune, vt pro raro miraculo sit, si qui sobrietatem non odio, & ignominia profecquantur, id quod de Tucumanis, & quibusdam aliis sanè paucis accepimus, nescio an falso. Quanquam vñum illud ebrietatis malum incredibile est dictu, quot actibus, quam variis, quam ex quibuscumque prodeatur. Ex oryza Æthiopas, & Si-

nas expresso quodam ac decocto humore ebrietas sibi temperate potiones vulgare est. Nostri indigenæ pletique ex fruge sua præmanis fermentum aquæ immergunt atque excoquant, alij puri resfecta potius vñuntur, vnde Sora ab ipsis dicta efficitur, quouis salerno potentior. Quidam ex ramolis quibusdam arborum deceptis sua vña conficiunt. Alii ex palmulis expressus liquor ebrietatis mire efficax, quem & veteribus in vñu fuisse scribit Chylotomus. Insulani nonnulli ferri succoreum succum quibusdam medicamentis ita insciant, vt vehemētissima potio euadat, quam illi Guacupum nominant. Vecum quid actinet innumerabiles temulentie species referre, vt quod in vña vitæ natura laetæ voluit, id peruersa ars ad tam multa transulerit: Sed neque nouum hoc est, neque nostrorum barbarorum proprium. Scribit Plinius grauis antior fuisse Occidentis populis suam ebrietatem fruge suadida, Plumbulque modis, inquit, per Gallias, Hispaniasque nominibus aliis sed ratione eadem, Hispaniæ iam & verustatem ferre ea genera docuerunt (id est, insular vini diu in cellanis alienari) Ægyptus quoque potus similes excogitauit. Nullaque in parte mundi cellat ebrietas. Hæc Plinius. Quo minus nostris barbaris irascendum est, quod vitis inopiam fruge compensant, suaque inde vña conficiunt, cum & veterum ista fuerint, & hodie quoque non dissimilia Cantabri in Hispania ex pomis faciebant, & Belgæ ex hordeo expriment. Quæ omnia potionum genera Sicetæ nomine apud Hebræos comprehendi Hieronymus docet. Cum verò cibis vñantur Indi ferè vñissimis, & parçissimis, atque

Amo. 2. 16.
41. 5. 16.

28. 14.

®

4. 5.

inguliam maxima ex parte ignorant, perpetuandi
 tunc nullus est finis, nullus omnino modus. Ac
 nihilo prodigiose bibaciaris causa aliquando re-
 quiritur et cecentur in prius, quia Plinius eodē lo-
 co inuocatur. Namq; & haec necessitas vitium co-
 mitatur, ut bibendi cōsuetudine augeat aviditatem,
 seicōque est, Scytharum legari, Quanta plus bi-
 berint, tanta plus sitire Parrhos. Perinde est enim
 vinolentiam bibēde vel le sedere, atque ignem ma-
 teria apposita pergere extinguere. Nam quod na-
 tura appetitioni datur, moderatum est, atque viciosa,
 & pteier naturam libido nullo expletur, ut pracla-
 re Aristoteles de pecunie auiditate dixit. Id etiam
 Chrysostomus bene admonuit ebrietati vacantes
 nunquam satari, sed quantum iurgiraris, tantum
 sitiri flagrare, ita in inflammatione quaedam eis sit vici-
 vus. *Estuant enim vino christi, ut nos legimus in*
Esau, sine vinum comburit eos, ut alij significatius
legunt. Mihi vero pariter non solum delectario
ipla potandi ab ebriis quærit videtur, sed illa quoq;
longe iucundissima esse, quæ est summa infelicitas,
mentis amotio. Sentis illam caliginem, & noctem
offusam cerebra, dulcem sibi reuera esse ipsi bar-
bari iactant, & rebus ipsis copiose probant, cum
potionibus interdum viannir perquam acerbis,
interdum ne potionem quidem vllam adhibeant,
sed si uice pigmentive naribus resumptis, in quo
nulla esse potest saporis voluptas, ebrietatem ac-
cerent. Nam in quadam insula cum navigationis
commoditatem expectarem, didici ex Tabaco
concolo (genus id herbe est ad permouendum
cerebrum mire efficax) seruos Aethyopicos naribus
exorbere vin solites, grauemque sibi ac diu-

turam

turam inde temolentiam excitantes, pro magis
 deliciis ducere, ut vix minus plagisque ab ea con-
 suetudine auelli possent. Verum præcipua causa ta-
 effularum compositionum, tamq; ardentis studi,
 Diaboli potius ars est, qui scilicet quibus præti-
 giis insanos homines noctes diebus bibendo co-
 sumere pro summa felicitate, pro maxima religio-
 ne persuasit. De his planè loquitur sapiens cum ido-
 lolatrarum mores explicat, Tot & tam magna ma-
 la pacem appellant. Aut enim filios suos sacrifici-
 cantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insana
 plenas vigiliis habentes, neque vitam, neque ni-
 ptias mundas iam constituunt, & cetera. Qui
 symposia barbarorum, & bibendi canendiq; vi-
 cissitudines, turbulentaq; illas pernoctationes
 complexerit, non potuisse melius significat, dicit,
 quam per vigiliis insanæ plenas. Eam quoque
 antiquorum fuisse superstitionem, ut Deos laos
 effusa perpetuandis licentia celebrarent, noctur-
 nasque cantiones, ac saltationes libidinis furoris-
 que plenas multo meto dedicarent, Philonis libri
 attestantur, Græcis pariter, atque Barbaris mira
 contentione certantibus, vis potius ebrietatis
 palma concederet. Hinc Pæanes, hinc Orgia,
 ceteraque impudentia omnis Deorum cultibus
 attributa. Quo etiam exemplo Balthazaris cōiuiæ
 temulentis simul bibebant vitium, simul Deos
 suos laudabant aureos, argenteos, æreos, fer-
 reos, ligneos, atque lapideos, ut scripura com-
 memorat. Quare ebrietatis malum non simplex
 quoddam hominis vitium, sed vniuersæ Reipub.
 pestem existimare debemus, quæ & numero, &
 diuturnitate vires sibi maximas comparat.

C. ADVT

Mem. a. 9.
in Genes.

Esau. 3.

Sep. 24.

De vici-
comitem-
plac.

Dan. 5.

CAPVT XXI.

Quae mala ex ebrietate oriuntur.

Satis quidem ad fugiendam, detestandamque ebrietatem esse debet, quod in ea opera ab Apostolo numeretur, quae qui agunt, regnum Dei non possidebunt, qui etiam tanquam venenatam ebrietatum mensam vitandam docet. Quamquam ebrietatis verbo cum copiosam quandam sanritatem scriptura significat, non necesse est crimen accipere, quemadmodum adnotauit, iam Sanctus Chrysostomus, ut cum Ioseph cum fratribus inebriatum legimus, & apud Salomonem, Qui benedicit, impinguabitur, & inebrians, ipse quoque inebriabitur, quod in bonum accipiendum esse, non est dubium. At ubi vera remulenta & ebrietas est, ibi crimen esse dubitare non licet Christiano. Satis ergo mala est ebrietas ipsa per se, quae excludit à regno Dei. Sed sunt longe grauiora, quae ab ea mala proficiscuntur. Vere enim à sanctis Patribus innumerebilibus malorum fons perhibetur. Qua de re extat Magni Basilii elegans sane, & copiosa oratio, cuius sententias excubere, ut saepe solet, videtur Ambrosius in libro de ieiunio, & Helia.

l. m. 1.
ps. 48.
Arif. 1.
prob. 5.
lib. 14.

inopus ergo, ut compendio dicam, nocet vehementer ebrietas, Corpori, Moribus, Fidei. Aristoteles, & morbos, & causas persequitur in Problematis, Plinius in naturali historia. In

nostris os aureum Ioannes ad suos Antiochenos, Non pauciores sed multo plures, & difficiliore animi, & corporis morbos immoderata vini parit potatio, passionum bellum, absurdarum huiusmodi cogitationum menti introducens, & corporis vim molliorem, & solubiliorem efficiens. Non enim ita terrea natura vexata aquarum superabundantia continè dissoluitur, ut corporis vis mollescit, & diffluit, & exilis redditur, vini potu continuo ingurgitata. Cui Ambrosius continet, Hinc phrenetis periculosa, hinc calculi grauis poena, hinc exitialis cruditas, & reliqua. Neque tacuit ista sapiens, Sed quam sufficiens est, inquit, homini crudio vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem. Vigilia & cholera, & totitara vito infanito, somnus sanitatis in homine parco, &c. Quae cum ita sint, venissima ceterum mihi sententia visa est, qui immaturos plurimorum obitus in hac regione nimia ebrietati tribuant. Sunt etiam vici peregrines, qui hanc inebriorem, ac maritimam etiam olim Indorum populis referentissimam, & numerosissimam, nunc adeo imminutam, ob id inter alia sentiunt, & predicant, quod post Hispanos ingreſſos effrenate lux siccet, & quidem exitiali maxime indulgeant, argumento esse, quòd montanos, quia & parcius bibunt, & natura frigidores sunt, multitudine etiam auctos esse videamus. Id sane magno Christianis opprobrio est Inquam Regem barbarum, & idolis deditum ab ebrietate subditos sibi populos cohibuisse: nostros vero, quos oportet mores quoque perditos

ca. 12.
 Rom. 13
 & Pop.
 Ab.

De Nihil
 Ebrietate
 vi.

Mal. 3.

UNIVERSITATIS
 NOMINA
 ACADEMIAE

®

ortos emendare, remulenciae incrementa tanta fecerit. Omnia in eum tumulus quotidianos, plagas, neces ab eiusmodi compositioibus natas, quod & Indis, & semis Aethiopiibus familiare est. Vidi ipse ex taberna duos semicaptos vno ceceros vix oboli causa, se muruo vno eodemque gladio confecisse. & quidem extracto bis e percussa corpore pite alterum ferendi furore. Itaque momento temporis exanimis ambo corruerunt. Neque enim frustra Salomon dicit, Cui va, cuius patri va, cui nix, cui fouea: Cui sine causa vulnera, cui fustio oculorum: Nonne his, qui commorantur in vino, & student calicibus eporandis. Adde quod sensum hominis ebrietas, etiam digesta reddit stupidum, & mentis aciem graniter obrundit, atque hebetat, obliuionem rerum omnium affert, & vt Plinius dixit, mortem memoriae. Quid vero arinet dicere otis illum foretorem, gestus improbitatem, incessus turbationem, quidvis loquendi temeritatem, importunos corporis sordes, caeteraque illuitem, vt homo breui in belluam transisse videatur. Quae quanquam in omni genere ebrietatis damna reperies, nequam tamen cumulatius, quam in istis barbarorum ingurgitationibus adeo portentosis, vt corpus instar vitis, aut canalis potius perennis, potu fluat, quae sane pestis valetudinis, vitaeque humanae tanta est, si nulla dei praeccepta cogitentur, nulla sceleribus intentata supplicia, camen ob Reipub. incommoda diligentissime cuiusvis legislatores, & magistratui cauenda, relegandaque snt. Corpora igitur infestat ebrietas, animos vero quid? Nempe nulla est morum corruptela maior. Audi, si vacet, Basilium

Basilium in praefata de ista ipsa peste concione, Ebrietas, inquit, Daemon est voluntarius ex voluptate animabus nostris inditus, ebrietas malitiae mater est, virtutis inimica, fortem virum reddidit ignauium, ex temperato facit lasciuum, instiriam ignorae, prudentiam extinguit. Et post nonnulla, Quid opus est reliquam perturbationum caetera enumerare, morum perturbentem, promptitudinem illam ad iracundiam, ad quetelas, celerem ac repentinam animi ad omnia mutationem, strepitum multum, ac tumultum, facilem ad dolos deductionem, ad omnes ita motus inconsiderantiam? Voluptatis vero inconscientia omnis ex vini fonte originem, vimque habens, praecipit ad omnem impuritatem, atque intemperantiam ruit. Animalium omnium libidinum farditatem superat, cum bruta naturae leges in hoc genere noscant, atque obseruent: ebrii tantum in mare feminam, in femina marem quaerunt, atque oprant. Haec Basilium, aliaque complura, quae non augenda orationis studio, sed quotidianae experientiae obseruatione probata sunt. Obidet hoc monstrum, atque infestat vniuersum terrarum orbem, verum, nunquam grauius sauit, quam inter haec barbaros, apud quos ea est rerum omnium perturbatio, vt extrinsece obscenitates, & nefaria flagitia compositioibus furore admissa in magna laude ponantur. Canitur more solenni, conueniunt sine vilo discrimine omnis aetas, & sexus, necessitudo: bibitur ad contentionem: dolia integra pene vno spirite exhauriantur: ducuntur chorae perquam elegantes, saltantur vsque dum Bacchus victos sternat: vigilae intania, atque pe-

Basil.
Ebrietas.
tem.
luxum.

PROV. 1. J.

UNIVERSITATIS
ROMAE

UNIV

ROMA

ALDE

®

culantur libidine plene exiguntur: quidvis licet in quemvis, inuiolata lege compositationis. Hic quæ de decora humani generis pudet referre. Non pariter virgini, non deferunt vel matri, nihil inter coniuges interest, fuit etiam libido in viros, masculi in masculos turpitudinem operantur. Perlas compositationibus suis scorta tantum adhibere solitos Plutarchus refert, viros nullo modo, quod dicerent, temulentiam frana neficere. Ipse Loth vnus in vniuersa Sodoma iustus inuentus, ebrietate tamen victus filiarum incesta libidine non abstinuit, quid scierant barbari? Quid meræ pecudes? Equidem assentior Pittaco duplices pœnas in ebrietate peccantes decernenti. Nam quamvis sciam Dionum Augustinum non incestum in Loth, sed ebrietatem culpam, Ambrosium quoque misticus in ebriorum crimina animaduerrere, tamen Philosophi sententia nemo repugnabit, qui per ignorantiam excusari peccatum negat, cum ignorantia ipsa, & scitum causa peccati, & nihilominus non canemus, ne dum cum vel ob hoc ipsum placet, ut peccatum licentius. Ita prolixus res habet, consilio barbari temulentiam amant, tanquam Sordidus omnis magistrum. Sunt verò Barchanalia hæc, aut Orge, aut Cibellia, aut Lupercalia, aut quouis nomine appellati malis, non annua ut apud veteres, sed mensura, vel quosdam potius. Notus est mentis, qui ea celebrare vacet, nullus carnis cogitur, nulla res seria inuitur, non nubet filia, non parit peccus, non fodit æges, non Deo sacrificatur nisi ebrietate optima ducit præuenire. Vna illa publicas, priuatasque res ornant, & magnificentia,

&

& religionis argumentum. Misera prolixus sultorum hominum seruitus, qui cum ipsi naturalibus parum à brutis abstinet, studio, atque opera omni contendunt, ut brutus quoque deterior sit. Mores quidem tales ebrietas efficit: Fidei verò ianuam intercludit, esseque religionis Christianæ inter Indos hostis feruissimam. Præclare Beatus Ambrosius dixit, ebrietatem esse perfidiam maris continentiam fidei, quod perspicue docet sermo dilectus, Sedit, inquit, populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Quem ludum intelligat, quis Ignorat? Vituli aurei adorationem explicant patres, & Paulus ipse, Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis, sicut scriptum est, Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Mercillimum est ebrietati esse sacrilegium plerumque coniungendum. Non ante Balthasar facta vasa poposcit, ac profane abusus est, quam temulentia imperauit, cum Deus suos quique laudandi certamen exortum est. Reuera vinum, & mulieres apullaturo faciunt etiam sapientes. Incredibili veruscia Diabolus in hoc orbe omnem suum cultum ebrietate condidit, omni vicissim ebrietati aliquid de suo cultu adhibendum docuit. Experientissimi morum Indicomm pro certo confirmant nullam esse paulo ebrietatem compositationem, nullas vigilias stars, quin peculiari superstitionis, & sacrilegij genere impuntur: Huiusque sceleris obseruata est tanta calliditas, ut non aliter iam antiquum suum exorem & idololatriam tueantur, quam per occasionem solemnium compositationum, atque cantionum,

In libr.
Nid Philo-
soph. co-
dum sic
inter pu-
cula.
Gen. 19.

in
Etbir.
Lib. 11.
con. Pau-

In
lib. de
Abraha
cap. 6.
Arif. 4.
Miser.

De HeNa
p. 100.
c. 12.

Eccl. 31.

1 Cor. 10.

Den. 1.

Ecl. 19.

240 DE PROVANDA INDORVM
eorum. Huc maxime spectat omnis eorum Ta-
qui, sic enim vocant celebres cantilenas inter po-
eandam porissimum adhiberi solitis. Ipso sacri
Parascenes magna die, quo Domini Iesu Christi
mortem Christiani pie colimus, Satanae artificio
flagitiosissimi ludi ab ebrijs barbaris aguntur mo-
re solemni: quod tantum nostrae sanctae Religio-
nis ludibrium quam à baptizatis iam multis In-
dijs, ut nobis vix fide digni narrarunt, occulte
nunc licet, frequentatur. Atque in hoc genere
sunt alia plerumque veteranis magis comperta. Quar-
obrem sanctissime est in Provinciali Concilio in
haec vix celebrato decretum, ut eiusmodi com-
potationes tanquam idololatriae fomenta sum-
ma diligentia excludantur, ac penitus extirpantur.
Et quae cetera ac consilium plurimorum sententia
frustra Indos Christianam Religionem doceri,
quandiu pellitèra ista consuetudo inerti no-
strorum dissimulatione retinetur.

CAPVT XXII.

*Quibus modis ab ebrietate Indi
compefci queant.*

VERUM haec tam pernicioso malo & si non
dubitante omnes pij, & prudentes occurren-
dum esse, tamen quomodo occurratur, non est
omnium una sententia. Sunt, qui non aliter ebrie-
tatem tollendam putent, quam vbi omni licetate,
id est Indicæ potioris exclusio. Id vix fiat gratissi-
mas

SALVTE LIBER III.

241

mas esse proponendas, & exigendas penas, si
quis vel à fruge ea vina conficiat, vel confectis
vtatur. Nisi enim materia omnis subtrahatur, nul-
lo modo tantum incendium extingui posse. Quo-
rum vox nihil propemodum ab eorum sententia
mihi abesse videatur, qui non ita pridem cum Ro-
mano Pontifice serid agendum existimant, vt
generali Ecclesiae decreto vineæ omnes ab orbe
Christiano extirparentur, relictis tantum in sa-
cros vltus necessarijs, quod per vini immodera-
tam vim incredibilia mala dicentur evenire, idque
in Septentrionalibus praesertim Europæ populis
multis magniq; documentis demonstrabant. Sed
facile horum est explosa sententia. Neque enim
vt scite dixit Chrysostomus, vinosted vinolentia,
frena adhibenda sunt. Eadem certe causa, & pe-
cunias nullas esse iubebunt, vt auaritiæ occurrant,
& pretiosos pannos, vt fallus retardatur, & fem-
inas ipsas sepelire oportebit, ne libidine concu-
rescor viri, quin potius oculos eruent, & linguam
adiment, ne tanta peccemus. Omnino nihil est
adeo sanctum, adeo bene prouisum diuinitus,
quo non in perniciem suam abuti possit humana
malitia. Et seuera sicut vinum decentes, & sobriè
vlturatum, & valecudini, & robori, & laticij con-
fect, quæ qui detrahit, iniuriam Dei providentiæ
facit insignem, emendare volens quæ ille sapiens
fecit, ita plane licetæ Indicæ portiones vtilitates
habent non contemnendas, quas qui procul admi-
tunt, non mediocriter miseros premitt. Nam & ro-
bulam, & salubrem, & asuescatis non iniucunda
esse licetam (sic enim iam dudum voco istam vul-
gare Indorum potioris, sive Maicio, sive Cacan

Chrysof.
1000. 3
101. ad
C

Q. huc

sive quovis alio genere constet) nullo modo negare possunt, quicumque ista experti sunt, genus vero hominum inops, & tenuis nullas alias delicias agnoscens, hoc vno adiumento privare vel inhumanitatis est. Ergo non res in culpa est, sed modus quaerendus est. Atque in primis quamvis ficera omnis non prorsus interdicienda videatur, tamen recte admodum & sapienter Regio edicto cautum est, ne fucata illa, & praepotentes portiones oppidoque damnosae consiciantur, qualis ea est, quam nostri foram dicunt. Nam ubi non tam potum, quam ebrietatem quaeri constar, iure optimo vitiosum potionis genus prohibetur. Hoc ergo excepto, non placet omnem potandi iucunditatem barbaris adimere. Sed si recte concessa in ebrietatem convettant, iam leuiter phantaco putredo haec refecanda est. D. quidem Augustinus valde in Africanas suae aetatis compositiones stomachans, consilium dat Aurelio Carthaginiensi Episcopo, ut placide, suaviterque ista emendare conetur. Non ergo asperè, inquit, quantum existimo, non duxit, non imperioso modo ista tolluntur, magis docendo, quam iubendo, magis monendo, quam minando, sic enim agendum est cum multitudine peccantium. severitas autem exercenda est in peccata paucorum. Sic plane cum liberis, atque bene morigevatis hominibus decebat Dei sacerdotem ingenere agere, & ratione magis, quam lege, doctrina potius, quam potestate niti. Nam & nobiles Lacedaemonij ebrietatis remedium esse ducebant, ebriorum hominum spectaculum foedissimum conviviis suis proponere, ut in se discerere ea

Epist. 61.

M. 11
 1111 in
 a 13p
 m. 1111.

C. 1111.

cauere, quae in aliis tantopere abominarentur. At nostrorum barbarorum ebrietas longè alia via exterminanda est, quorum alij longè mores sunt, & ingenium natura ipsa feruile. Seruus verò, ut dixit Sapiens, non potest verbis emendari, quod enim dicit, intelligit, sed obedire contemnit. Itaque & si exempla proponenda sunt, & si sacerdotales comminationes, atque comminationes cessare non debent; tamen ut in ventulis vlocibus fit, alperiore medicamine sanies ista radenda est. Opus est potestate civili, opus est ferua avimadversione in remulentes, ac nisi lege agatur, frustra furdus verba fiunt. Verum si puredo haec refecanda est, & tamen materia non demittit, quidnam remedij esse potest? Dicit quispiam. Audiij ex vito ornatisimo, eodemque totius rei Indicia peritissimo plerisque videri difficilem, & permolestam eam colubendi ab ebriente provinciam: sibi vero perfacilem, & iucundam. Cum me tanx rei pollicitatione non mediocriter crexisset, subiecit praceptionem & mihi, & ut opinor, cuius prudenti valde probatam. Vituperabat ille eos, qui bibendi consuetudinem, aut ad certos calices definirent, aut privatis mensis magnopere interdiceret. Censebarq; potius quandiu intra privatos patietes privatum ipsi biberet, etiã si fortassis excederet, vel dissimulandum esse, vel si proderetur, non admodum rigide excipiendum. At corporationes publicas, statas, ac celebres, eas summis viribus esse exturbandas, ac profigandas, idque & expedire omnino, & factu non esse difficile. Vtriusque suae affectionis causas asferebat egregias. Nam privatim univescualij; per-

P. 1111.

Q 1 potationum

344 DE PROGVRANDA INDORVM
potatione infeste prosequi tum difficile est, quod
larebras domesticas, atque horas importunas, &
inulcitas varietates perculigare nemo possit: tum
vero nimis hoc arctum, & alperum est, ac merito
verendum est, ne qui nimium emungit, eliciat
etiam sanguinem. Quamobrem B. Augustinus
quancumq; ebrietati infestissimus, cenabat ta-
men aliquo ex parte conuiuendum, sed feruus
hæc, inquit, in luxu, & labe domestica, & eorum
conuiuiorum, quæ privatis parietibus continentur.
Atque hæc quidem antiquis eam & robustis
Christianis condonabat, barbaris & à patria su-
perstitione recentibus, qui que iudicio parum ad-
uersus consuetudinem obfuscare queant, non mina-
ra certe condonaturus. Et si enim ebrietas perse
quidem crimen est, tamen ob eam maxime vitu-
peratur, quæ parit mala: quæ tamen in privata
mensa, neque ita multa, neq; adeo inhumana sunt.
Nam tota illa inest uosa libido, illa fezus fœdissi-
ma permutatio, mox cædes, truculentia, & quod
est omnium caput, scelerata idololatriæ observa-
tio, in privata mensa ignorantur, ubi præter con-
iuges, vix est alius. Quæ certe omnia in celebri-
bus, & publicis compotationibus effusissimè se-
uunt. Imo vero horum causi licentius patrandum
non inlicita sunt solemnè more conuiuia, quibus
non solum licere sibi quidvis omnes intelligunt,
verum improbilissima quæque audere splendidum,
& gloriosum vident. Ista ergo publica tollere pe-
nitenti oportere dicebat, tum ob innumera, &
gravissima damna inde vti primo fonte manan-
tia, tum ob pessimi exempli scandalum, quo Resp.
sorum liberabitur. Neque vero id esse arctum, &
difficile,

Tron. 30.
Epist. 63.
ad Daus.
liber.

difficile, non enim ita iithæc latere posse, ubi te-
mulentia, & multitudine ipsa proditur, & tempo-
rum certa obseruatione deprehenditur. Quæ non
dissentis verba sunt tantum: sed res ipsa docuit
et perpetua. Constituebat vir ille ex ipsismet Indis
iudices, atque obseruatores, quibus negotium
dabac; ut totid potestadiano tempore contentus
omnes Indorum peruestigarent, si quem temulen-
tiæ operam dantem offenderent, ad te continuo
defertent, sin vel negligenter indagarent, vel in-
uenientem scelus dissimularent, pœnas minabantur
æcerbis non temulentis, sed obseruatores, qui non
quæssisset, aut indicasset, negligentia, aut malitia
conuictum obseruatores pro conuicione lemela, ac
que iterum multari iubebat, tertio opus non
erat, tanto omnibus terrore commotis, ut deinceps
in detegendis ebriis solertissimi essent. Iam
verò cum obseruatorum cuiusquam industria de-
lara esset ebrietas, eo consolabatur, recenti, ac fla-
gramti delicto obnoxios capiebat: primum leuio-
re aliquo supplicio contentus, secundo, ac tertio
augebat pœnas, aliquot ex primoribus verbera-
tis, aut etiam cruce detonsis, quod Indis æcerbi-
simæ iniuriæ loco est. Affirmabat, eum Prætoris
Cuzquenſis munere fungeretur, quæ vbs om-
nium caput, atque altera nostris Indis Roma fuit,
breui iis oribus effecisse, ut ne vestigium quidem
ebrietatis relinqueretur, in remotissimas quoque
prouincias temperatiæ exempla à maioribus suis
transmissa Indi ceteri sequerentur. Sed negligenti-
a, & scordia successorum tem tantum excidisse,
& ad pristina temulentia studia reditū esse. Idem,
cum Chuquisicæ essem, suscepit me hortantes

246 DE PROCURANDA INDORVM
pessimum illum morem abolere. Petiit vicissim à
me, vt in concione ea de re verba facerem, reique
facilitatem exprobrarem: ipse locum, quo vie-
har linguae Indicae bene docto, conuocata ad se
Indorum concione legem de publicis computa-
tionibus abolendis promulgare persuaderéque in-
bet: obseruatores deinde creat, quibus oppidi re-
giones distribuit, se se certiorum, nisi grauitet va-
pulate malint, matute facere imperat. Quid mul-
tas? Semel deprehensa temulentia, vix secunda ani-
maduersione opus fuit. Verum omnes isti con-
atus, nisi magilnatu omnes conspirent, facile cor-
ruunt. Reuera si qua decet constantia, & zelo,
praecepti, atque ij, pehes quos summa est, nego-
tium persequerentur, poterat breui peltis haec pro-
cul extirminari. Plerique rei difficultates causan-
tur, foecordiam ignauiamque suam cum accu-
rare potius ac dolere deberent. Quid vero ignauiam
dico? De industria pernicies tanta conceditur,
indò verò appetitur propter priuatas nescio quas
commoditates. Alij Indorum operas larga ebricitate
concessa, sibi conciliant. Alij non solum bi-
bere sinunt, verum ipsi quoque temulentiam pro-
pinant. Complures officinarum siccitae apud se ha-
bent, publiceque coquunt, atque diuendunt, &
apud se componendi commoditatem offentur.
Neque tam torpida, infamisque quasi pudet,
neque siccam qualemconque, sed furiosam il-
lam foran lege contempta vendunt, gladium
vltro potrigentes intano. Atque haec nostri Hi-
spani factitant, lucrumque eiusmodi ex anima-
rum interitu etiam elegantiores religiosioresque
captant. Quae spes vltia restat infelicium ho-
rum

SALVTE. LIBER III. 247
rum salutis, quando ab iis venena potriguntur,
à quibus erat antidotum expectandum? Vti-
nam terribilem irati Dei gemitum non audia-
mus, quem Propheta quidam scribit, Propinaba-
tis, inquit, Nazarae vinum, & Prophetis man-
dabatis, dicentes, Ne propheteris. Ecce ego strid-
debo subter vos, sicut stridet plautrum onustum
saeno. Omnino Christus Deus noster suorum sce-
lere, & parricidio premi videtur, sic enim
peccantes in fratres, in Christum peccamus. Paulus
neque manducare carnes, neque vinum bibere
libenter suscipit, modo fractum saluti consulari:
nos vino etiam composito fractum animas enec-
care pergimus, vt lucrum vnde cumque rada-
mus. Haec tota populi Christiani ignominia, si-
tue eo, quo diximus, modo, & industria, siue
alijs artibus quae ab alijs pie & fructuose excog-
itatae sunt, omnino releganda est per publicae
potestatis ministros, & diligentissime danda est
opera, vt publicae saltem, atque sacrae bar-
barorum temulentiae, terrote, minis, poena acer-
bitate, modis omnibus propulsenur. Si enim
sibi persuadere debent, nihil neque religionis, ne-
que disciplinae in Indorum animos influere posse
nisi omnium malorum fons ebricitas obstinatur

CAPVT XXIII.

De Praetoribus Indorum.

AD has igitur disciplinae Indicae seueriores
leges exequendas, quoniam & necessariae
omnino

248 DE PROCURANDA INDORVM
omnino sunt, & nisi ferio in praesuricatos ani-
maduertatur, superuacaneus erit labor omnis, ne-
que Sacerdotum est ita sentire plectere, vt suo lo-
co dicemus, videri multis, mihi que ipsi penitile
esse praefectos, iudicisve peculiare dare. Cum
enim à curia frequentiaque nostrorum Magistra-
rum longius abint, plerique oppida, nisi suos ipsi
Praetores habeant, quos timeant, quos obsecrent,
facile aut delicta latebunt, aut impunita relin-
quentur, crescetque impunitate ipsa quidvis per-
petrandi temeritas. Nam neque sacerdotalis offi-
cij est ista vicisci, cum praesertim erit aliquid
aerocius vindicandum, neque Patronorum curae
tuto committi possunt, à quorum potentia, & ini-
uriis, vt defendantur, indigent saepe publica au-
thoritate. Itaque quod non ita pridem factitari
ceptum est, vt certis Indorum provinciis sui Prae-
tores designentur, mihi non displicet, modo eo
sine pietatis Christianae studio praediti, ea animi
moderatione, vt merito religionem omni officio
ad iurari videantur. Quorum tamen tanta est pau-
citas, vt vix eluceat, vtrum melius sit nullos Indos
esse rectores, an tales esse, quales permultos cer-
nimus, de quibus dictum videri queat. Quia cog-
nouimus multa scelera vestra, & fortia peccata ve-
stra, hostes iniusti, accipientes munus, & pauperes
deprimentes in porta. Verum hominis ista sit cul-
pa, non officij. Est enim perquam necessarium,
primum ad legum custodiam, morumque corre-
ctionem, vbi vel bestiali flagitio praeremulencia
peccatum est, vel frater à fratre violatur iniu-
ria, vel ipse summus Deus sacrilega superstitione
offensus. Deinde vt imbecillos à potentioribus

liberantur,

tueantur, Saccapas, Curacaeque cohibeant, Patro-
nos insolentius se se gerere ne sinant, iniusta, & du-
ra sententia non ferant. Mox vt disciplinae cuius hu-
manoque conuictus alliterfaciant, vt perditionem
Hispanorum Indos depraedantium facem auer-
tant. Postremo, vt quae erant publicae utilitatis
officia ab iis curanda, ne praetermittantur. Atque
eo munere fungentem remunerari par est, idque
iplorum Indorum censu persolui non est iniquum.
At illud percipiendum, an, quae Patronis tribu-
ca pendantur, ad ista quoque sufficiant. Ob eam
enim causam solui diximus, quod Rex tueri sub-
ditos, & iniuria tegere debet. Viderint ergo qui
nouis ad ista praetoriana officia pensionibus In-
dos grauandos putant, an satis in tuto Patrono-
rum res sint, qui cum tanta emungantur, ipsi
aut nihil ciuilibus administrationis clientibus praes-
tant. Hunc de praefectoris Indicis locum ante-
quam praereneretur, admonendi sunt praefecti ipsi,
ne tam se iudices, quam parentes exhibeant, ne-
que prorsus solita in ceteros severitate vearur.
Pueris se potius iudi magistros, quam forenses iu-
dices cogitent. Neque iuris illa stricta norma vbi-
que seruanda, sed strepitu omni remoto, ex aequo &
bono plerumque iudicandum, id quod etiam salu-
tarijter edicunt Regiae leges, quae scripta, & rescri-
pta sepe adimunt, & peritum, si quo horum opus
sit, accipere verant. Causas more patris familias
componere, & pro arbitratu agere, laepe tutius, ac-
que commodius, nisi atrox aliquid facinus ac-
cidat, quod ratum est, cum pleaque negaturus,
& puerilium concertationum similia sint. Qua
in se illud viris grauibus vehementer displicere
animaduerti,

150 DE PROCURANDA INDORVM
animaduerti, quòd ab Indis testimonium iurciu-
tando exigitur, cum constat eos facillime peiura-
re, utpote qui, neque ipsius iuramenti vitā len-
tiant, neque veritatis studio ranganur, sed testi-
monium eo modo dicant, quo credunt iudici
gratissimum fore, aut à primo quoque lux factio-
nis homine edocti sunt. Hos igitur iurare com-
pellere, & ipsis exitiosum est propter infinita, &
quotidiana peruria, & causæ ipsi valde incom-
modum, cum firmitudo veritatis nulla speretur.
Mulorum ergo sententia est in Concilio Pro-
uinciali edici oportere, ne ab Indis iurandandi
religio flagretur, sedque lege lata eaueri debere.
Etenim si pueri & infames à testimonio dicendo,
à iuramento interponendo iure arcentur propter
iudicij infirmitatem, falsitatisque suspicionem, cur
obsecro Indi non longius amandandi sunt, quo-
rum perpesta est plulquam puerilis inconstantia,
& veri omnino contemptus: Quod cum experti
satis essent Apostolici Inquisitores statuerunt, vt
nobis aliquando dixerunt, Indi cuiusvis testimo-
nium non esse pmi integro accipiendum, iam ne
iuramento quidem vt testem vrgendam, sed indi-
cij loco habendum, si quid derulerint, preinde
æque à puero quoquam, aut homine semiinsano
res diceretur, quod ad investigandum quidem
moueat, sed ad credendum minime perluadet.
Pruidemus sanè & magna æquitate decretum,
vt omnia sacri illius tribunalis. Quod si plerataque
contemptas nisi iuramento interposito iuxta
Paulum Apostolum non posse finiri contenderis,
quidem causas ipsorum inter se ordinarias dixi
supra velut à Iudi magistris potius quam à forens
prætoris

de C. or.
Taros
lib. 14.
Suam
pne, id
causam

H. br. 6.

SACRÆ LIBRÆ III. 251
prætoris tranligendas. Extraordinarium verò, &
atrocios cum quippiam emerferit, lege decerni-
tur, quo ordine agendum sit. Neque enim om-
nem pedem idem cotinuis decet, neque vero le-
ges Romanæ, & lacre in omni causa æque testi-
monia omnium vel repudiant, vel admittunt.

CAPVT XXIV.

*Mores Indorum Christo non repugnantes
permittendos esse, & de concordia
Prætoris cum Sacerdote.*

CHRISTIANIS moribus, disciplinaque nostra
sunt quidem barbari paulatim imbuendi,
omnes vero sacrilege superstitionis, aut barbaricæ
sectarioris ritus sensum amputandi: stramen si qua
ia te illorum mores à religione, & iusticia non
dilceant, non exilitino facile immutandos, sed
partias, ac gentilitias consuetudines ab æquo non
abhorrentes retinendas esse, licendum eas ius
dicendum, quemadmodum Indici tenent Regia
decreta continent. Qua in re valde peccatur à
multis vel propter ignorantiam municipalium ob-
seruationum, vel ob nimium, & præmaturum
communicandi nostra feruorem. Hic non mo-
rabor Plutarchi philosophi illustre præceptum
de gubernanda Rep. apponere. Vertere se ad mo-
res ciuim cognoscendos oportet, atque eorum
penitus exploranda, atque tractanda ingenia.
Etenim statim mores, & ingenia conari mutare
populi,

In Politi-
ca ed
Dista-
tion.

populi, nouisque ea legibus moderari exemplo
velle, non modo non facile, verum ne tutum
quidem omnino est, vt res quæ multo tempore,
& ingentibus viribus indiget. Simile ducit ex
vino perpulchrè, quod initio, bibentis arbitrio
regitur, mox sensim calefaciens hominem com-
mutat, & vertit ad se. Quamobrem multa dissi-
milanda sunt, nonnulla etiam laudanda: quæ te-
naciùs hærent, & perniciosius laedunt; ea dexte-
ritate quadam in bona familia commutanda. Cu-
ius rei auctorem luculentum Gregorium ma-
gnū profero, qui rogatus ab Angulino Anglorum
Archiepiscopo in simili causa, ita scribit Mellito,
Dicite Angulino Episcopo, quod diu mecum
de causa Anglorum cogitans tractaui, videlicet
quonia sana idolorum destrui in eadem gente mi-
nime debeant, sed ipsa quæ in eis sunt idola, de-
struantur; vt dum gens ipsa eadem sana sua non
videt destrui, de corde errorem deponat, &
Deum verum cognoscens, & adorans ad loca,
quæ consuevit familiaribus recurrat, Et qui boues
soleat multos in sacrificio deorum occidere, de-
bet his etiam de hac re aliqua solemnitas immu-
tari, vt die dedicationis, vel natalitij Martyrum
tabernacula sibi circa easdem Ecclesias, quæ ex
fœnis commutatae sunt, de ramis arborum faci-
ant, & religiosi conuiuij solemnitate cele-
brent. Nec Diabolo iam animalia immolent, sed
ad laudem Dei in esu suo animalia occidant, &
donatori omnium de satisfactione sua gratias agat: vt
dum eis aliqua exteriora gaudia referantur ad in-
teriora gaudia conferre facilius valeant. Nam
dura mentibus simul omnia abscindere impossi-
bile

Lil. 10.
Regij.
ep. 71.

bile esse non dubium est: quia is, qui locum sum-
mum ascendere nititur, gradibus, vel passibus, non
autem scibus elevatur. Cuius etiam documen-
ti exemplum profert in Israelitico populo Agy-
ptiorum sacrificijs assuetus, quem Dominus ab
idolorum cultu reuocans, sacrificio vni Deo de
pecudibus offerri imperauit. Quæ eo sunt iustis
repetita, quo perplexa magis res fiat non solum
præcepto Gregorij, verum etiam exemplo de ho-
nus conuiuij mandandis, quos idolis suis sacrificia
re conuocauerunt. Quo plane modo conuiuij, &
comportationes aliquando publicæ permitti bar-
baris possunt, ita dumtaxat vt in foro, quem ad-
modum Ingarum leges habebant, edant & bi-
bant, vbi ebrietatis illa estusio non ita timenda
est, cum testes habeant ac vindices oculos nostro-
rum omnium. Denique quæ concedenda, quæ
releranda, quæ contra commutanda, aut nullo
etiam modo ferenda sunt, dictabit abunde charitas
Christi cum prudentia moderationis coniuncta.
Superest tantum, vt ciuilem omnem potestatem
admoneamus, vti in administranda Rep. Indo-
rum cum Ecclesiastica germane coniungatur, sic-
que Prætor Sacerdoti, quod Samueli David, quod
Hieremias Iosias, quod Esaiæ Ezechias, quod Syl-
uestro Constantinus, quod Theodosius Ambro-
sio. Facile quidvis perficitur, si gladius veter-
que consenserit, ac vaginam eandem induerit.
Contra, nihil ita perurbet, & habefaciat, euenit-
que religionem, motumque doctrinam, ac mu-
tata inter sacrum, profanumque contentio. Scit-
per me est, Vobis ædificans, & alter destruens, quid
proderit eis nisi labor: Et iustus, Non est iustiti-
æ

Eccij 14.
conuocauerunt

1. Cor. 11.

Mat. 18.

1. Cor. 14.

1. Pet. 4.

1. Tim. 1.

sonis Deus, sed pacis, Et alibi, Si quis videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesie Dei. Er va certe est illi, qui vnum scandalizaverit ex his pusillis, qui credunt in Christum. Omnia ergo in charitate fiant, omnia secundum ordinem, omnia in vinculo pacis. Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam. Non quae sua sunt, singuli considerantes, sed ea, quae aliorum. Et si sunt igitur officia distincta, & neque sacerdotem decet a terra tractare, neque iudicem sacrificia offerre, tamen idem animus, mens eadem, idem perducendi omnes ad Christum studium. Itaque sibi munus adiumento ut sint, omnibus modis curandum est: atque alter quidem in illis, quae ad Deum, alter in illis, quae ad homines magis occupatus utque Dei oves pascant, & saluam horum querant, non querentes quod sibi vile est, sed quod melius, ut salui tant.

1. Cor. 10.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA

DIRECCIÓN GENERAL DE

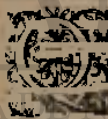
DE

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.
LIBER QVARTVS.

*Qualem oporteat esse ministrum salutis
Indorum, quibus Praesidijs hanc
prosequi debeat.*

CAPVT PRIMVM.

Excellentia Sacerdotalis officij.

VANQVAM omnis sermo diuinus sacerdotalis officij commendatione plenus est, tamen nunquam vel copiosius, vel breuius Evangelici doctoris magnitudinem edocemur, quam ubi ipsum sapientiae fontem Dominum Iesum Christum audimus nouos suos discipulos alloquentem, atque in his numerosam horum posteritatem instituentem. Vos, inquit, sal terrae, vos estis lux mundi, ita omnem ad virtutem capefendam, ac regnum caeleste obtinendum vim admirabili

Mat. 13.

1. Cor. 10.

Mat. 18.

1. Cor. 14.

1. Pet. 4.

1. Tim. 1.

sonis Deus, sed pacis, Et alibi, Si quis videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesie Dei. Er va certe est illi, qui vnum scandalizauerit ex his pusillis, qui credunt in Christum. Omnia ergo in charitate fiant, omnia secundum ordinem, omnia in vinculo pacis. Nihil per contentionem, neque per inane[m] gloriam. Non quae sua sunt, singuli considerantes, sed ea, quae aliorum. Et si sunt igitur officia distincta, & neque sacerdotem decet a terra tractare, neque iudicem sacrificia offerre, tamen idem animus, mens eadem, idem perducendi omnes ad Christum studium. Itaque sibi mutuo adiumento ut sint, omnibus modis curandum est: atque alter quidem in iis, quae ad Deum, alter in iis, quae ad homines magis occupatus utique Dei oves pascant, & saluam suam querant, non quærentes quod sibi vile est, sed quod melius, ut salui tant.

1. Cor. 10.

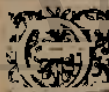

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.
LIBER QVARTVS.

*Qualem oporteat esse ministrum salutis
Indorum, quibus Praesidijs hanc
prosequi debeat.*

CAPVT PRIMVM.

Excellentia Sacerdotalis officij.

VANQVAM omnis sermo diuinus sacerdotalis officij commendatione plenus est, tamen nunquam vel copiosius, vel breuius Evangelici doctoris magnitudinem edocemur, quam vbi ipsum sapientiae fontem Dominum Iesum Christum audimus nouos suos discipulos alloquentem, atque in his numerosam horum posteritatem instituentem. Vos, inquit, sal terrae, vos estis lux mundi, ita omnem ad virtutem capefendam, ac regnum caeleste obtinendum vim admirabili

Mat. 13.

mirabili breuitate complexus. Quæ enim duo, bono expectando, ac persequendo necessaria sunt, & quorum vtrumvis si absit, difficultate vincamur, nempe vt bonum ipsum non lateat, cum verò vt delectet, quemadmodum Augustinus optimè vidit, quorum vtriusque Dei ipsius est proprium, qui & lux est vera illuminans omnem hominem, & omnem suauitatis fontem in se vno continet, ea in suos ministros deriuat, magnificèque communicat: vt cum splendore doctrinæ illustandas hominum mentes à se intelligant, cum viua, morumque condimento aucta, ac velud stomachantia mortalium studia non solum vitæ faldio leuent, verum etiam propensius excitent. Itaque quod veteri proverbio tritum est, sale, & sale nihil esse vtilius hominibus, id in Euangelico sacerdotio veritatis suauitate percepta, atque gustata situm esse nemo non sentit. Quam lui muneris excellentiam tanti facit Apostolus Paulus, vt dara sibi gratiam ad illuminandas gentes, & prædicandas inuestigabiles diuicias Christi, toto orbe sole clariorem ostendat, tenebras noctemque omnem procul depellens, tum se formam, atque exemplar publico spectaculo proponat, ita à sios sui imitatores esse cupiens, vt ipse sit Dei. Salis nimirum copiose fundus officio laboribus, sudaribusque contempus, vt diuinum saporem alijs impertiat. Nisi enim liqueat, & à se deficiat quodammodo, cætera condire sal nequit. An vero quisquam aliud quam saltem cogitet, cum audit illa dicentem? Puto quod Deus nos Apostolos nouissimos ostendit tanquam morti destinatos, quia

2. 2. Nn.
C.
conuulsi.
Ita. 1.

2. Phos. 1.

1. Cor. 11.

Phil. 3.

1. Cor. 4.

spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus. Nas stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo, nos infirmi, vos autem fortes, vos nobiles, nos autem ignobiles, vtique in hanc horam, & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cedimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris, maledicimur, & benedicimur, persecutionem patimur, & sustinemus, blasphemamur, & obsecramus, tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium pericula vtique adhuc. An non hic liquefecit, & totus à se defecit Paulus, vt Iesu Christi gustu auditores sectatoresque suos imbuat? Quid illud? Etsi immolator supra sacrificium fidei vestre, gaudeo & congratulor omnibus vobis, id ipsum autem & vos congratulamini mihi. An & illud non est mente prope modum excidentis, Cuplebam ego ipse anathema esse pro fratibus meis: Frates in locum suum apud Christum subrogari præ charitatis magnitudine exoptant, vt nobilissimi Græcorum volunt. Accertè quandiu hæ lucernæ in candelabro Ecclesie illuxerit, copiosa in domum Domini confluentium turba introitum patefactum, expeditumque habuit, quandiu hæ ciuitates minitæ à Domino in monte positæ steterant, bellantium aduersus Christum machinæ, tormenta, vtique omnis exanuit, ac iuxta Prophetam, nulla modo preualuit, sed refugium potius præsidiumque hominibus imbecillis contra omnes hostiles iniurias conspicuum vndique ac tutissimum reddiderunt, quandiu denique, & in mordendis, amputandisque putoribus, & in condendis

Phil. 1.

Rom. 9.

Greg. Na.
Lian. in
Apolo-

1. 2. 3.
1. 2. 3.
1. 2. 3.

1. 2. 3.
1. 2. 3.

1. 2. 3.
1. 2. 3.

R probati

probari animi moribus salis naturam exhibuerunt, & sanas mortales, à morteque ipsa vindicari, & Christum tanta gratia susceperant, ut pro eò extrema persequi gloriam ducerent luminæ. Tum sanè illa Dominus de suo Sacerdote libenter commemorabat, Pastorem meum, inquit, fuit cum eo vitæ & pacis, & dedi ei timorem, & timor me, & à facie nominis mei pauebat, lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non est inuentata in labiis eius. In pace & in æquitate ambulatum mecum, & multos auerit ab iniquitate, labia enim Sacerdotis, inquit, custodiunt scientiam, & legem requiescent de ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Talis dum fuit Sacerdos Domini, tanta sanè, ac talia præstiterunt ei in mundo, sal terræ. At si sal euannerit, quid sequitur? In quo soluitur? Ad nihil valet vitra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Si in alios is esse desinat, qui iubetur, ceteros quidem utilitate sua priuat, ceterum ita se ipse perdit, ut irrecuperabilis sit habenda quodammodo eius salus, & desperanda curatio. Neque in sterquilinum tantum projicitur, sed hominum quoque hic pedibus proculcatur. Quam aperte propheticus ille sermo statim

Mal. 1.

Mal. 5.

Mal. 2.

Mal. 3.

Zach.

Evangelica ista subiecit. Vos autem, ait, recessistis de via, scandalizastis plurimos in lege, iricum fecistis pactam Leui, dicit Dominus exercituum. Propter quod & ego dedi vos contempnibiles, & humiles omnibus populis, sicut non seruastis vias meas, & accepistis faciem in lege.

Infinium esset cetera persequi, quæ contra hos fatuo Principes Tanaos, contra Pastores stultos, vel

vel potius idola pastorum, contra te iplos potius pascentes, contra vanos Prophetas, contra Sacerdotes contemptores, atque arrogantes, contra stercus solemnitarum, contra popularis plausus captatores, contra inextinguibiles pecuniarum gurgites, ceteraque pestes Perthericus sermo declamat. Vix alias sancti Patres plenioribus velis referuntur in pelagus, quam cum de Sacerdotali contumelia oratio est. Gregorius certe uterque, & Romanus, & Nazianzenus, tam discrete, & copiose, ut nihil supra. Huius Apologeticum, Pastoralem illius nemo est, qui sine summa trepidatione legere queat, modo sensus aliquid habeat. Augustini iam presbyteri plenos dolores gemitus ad Valerium Episcopum suum quis sine pudore vituperari à se nominis Sacerdos audiat? Cundationem recitationemque Sacerdotij apud Ioanem Chrysostrum quis si vitam inspiciat, non miretur. Sin orationis vim totis quatuor libris attendat, non assentietur: Quid Hieronymi nimia pene modestia, atque humilitas Epiphaniij licetis contestata, qui diu à tremendo altaris mysterio celebrando abstinuit, idque cum in monasterio versaretur, in quo multitudo fratrum nullum alium presbyterum haberet, excepta Vincenzio, qui eadem verecundia ne ipse quidem sacra faciebat? Verum nisi fallor hos omnes sicut antiquitatis autoritate, ita orationis subtilitate, & gradiloquentia quadam sperare videtur Dionysij magni Præceptoris magnus ipse discipulus. Is in epistola quadam ad Demophilum indignos munere suo Sacerdotes his verbis obiurgat, Si igitur quæ illuminat, Sacerdotum est sancta distinctio, proculdubio ille à

Mal. 1.
Seph.
Mal.
Ep. 3.
Hier. 5.
Alic. 5.

Epist. 148

De Lib. de
Hieronymi
in epist.
Mal. ad
ab ipse
Hierom.

Epist. 8.

an. alij
Hierom.
Zach.

260 DE PROCURANDA INDORVM
Sacerdotali ordine, & virtute omnino prolapsus
est, qui illuminatus non est, multoq; sanè magis
qui neque illuminatus est. Atque ut mihi quidem
videtur, auidax nimium huiusmodi est, si Sacerdo-
talia munia sibi assumit: neque metuit neque ve-
reor ea, quæ sunt diuina præter meritum perse-
qui, putatque ea lacere Deum, quorum sibi ipse
conficius sit, & se Deum fallere exhibeat quem
falso nomine appellat patrem, audetque sceleratas
blasphemias suas (neque enim preces dixerim) sa-
cens aris inferre, easque super igna illa diuina ad
Christi similitudinem dicere. Non est iste Sacer-
dos, non est, sed infestus, atrox, dolosus insulor sui,
& lupus in Dominicum gregem ouina pelle ar-
marus. His plura aut maiora de Euangelici mini-
sterij, & culmine, & præcipitio qui expectat, cui-
que ad respiciendum non ista læticiunt, infatu-
rum se iuxta Domini sententiã, & nullo vi-
quam sale saluti posse demonstrat.

CAPVT II.

*Inter Indos maxime Sacerdotes
prestare oportet.*

AT vulgaris est, inquit, isthæ Sacerdotalis
officij commemoratio, verus ista querela est,
quam declamas. Est ita sane, non dissentior. Ve-
rum nusquam æque necessaria commonefactio, à
nemine magis excellentia illa flagicanda, quam ab
eo, qui animas verbo Dei lucrificandas Christo
suscepit,

suscepit, & animas infidelium, idque apud Indos,
hoc est, vbi adiumenta habiturus sic pauca, impe-
dimenta quàm plurima. Vbi quo præclarus opus
aggredietur, tanto in maiore periculo versatur, ne
dum quatit alios, ipse pereat, imò verò ne & se, &
alios perdat, quod vrinam non tam verè, & crebro
vlturpauer sermo diuinus, Laqueus ruinae populi
Propheta. Vinam vā illud ex ore veritaris non
audiremus. Vā vobis qui tulistis clauem scientiæ,
ipsi non intatis, & introeuntes non finis intra-
re. Etenim vbinam gentium illa verus Zacharias
proferre possit ignoro. De pecoribus occisionis,
quæ qui possederant, occidebant, & non dole-
bant. Et vendebant ea dicentes, Benedictus Do-
minus, diuites facti sumus, & pastores eorum non
parcebant eis. Quis verò non sanctas istorum vo-
ces audit, cum Deo gratias agunt, quod de Sacer-
dotio, & doctrina Indorum ditati ad patriam ar-
gento onusti remeant? Et dicentes, Benedictus
Deus, diuites facti sumus, non tamen parcutur gre-
gi, ut ait sermo diuinus. Sed vomunt aliquando,
quæ male gloriunt, & gement, qui nunc trium-
phant. Vox vltularum pastorum (ita enim sequitur)
quia vastata est magnificentia eorum, vox rugitus
leorum. Et ego non paream, ait Dominus, super
habitantes terram. Tota ergo desolatio terræ inde
profecta venit. Propter neçaria admilla Ophni &
Phinees, ipsi quidem intretent, populus autem
sanctus turpiter terga verit, & quod est dolen-
dum, aica Dei ab hostibus capitur, & ludibrio ha-
berur. Quare Dominus vitum, qui stet oppositus
pro domo Iheric, nescio an inueniat. Pastores, in-
quit, hultre egerunt, & Dominum non quaesierunt
R 3 propterea

*Off. 9.
Mat. 23.*

Zach. 11.

Zach. 11.

1. Reg. 4.

Ezech.

Hier. 10.

propterea non intellexerunt, & omnis eorum grex dispersus est. Nulla ergo alia causa querenda est, cur Domini greges in his salubris dispersi erant, quam veterum pastorum magna penuria in tanta mercenariorum minime lupos accensum copia.

1. Tim. 1. Evangelio precepta dat, Timotheum dilectum monet, sollicitè cura recipiendum probabilem exhibere Deo, operarium inconfutibilem, rectè tractantem verbum veritatis. Sunt enim operarii mali, subdoli, qui non tam Christo seruiunt, quam suo ventri. Hi multi & multipliciter nomine pastores, reuera versipelles lupi demoliti sunt vineam Domini Sabaoth, & auerunt verbum Dei secundum Apostolum, qui magnitudinem Evangelici prædicatoris admirans, & pondus Apostolici officij expendens vehementer exclamat, Et ad hæc quis tam idoneus? Vere enim Apostolicos homines postulari Apostolicum munus, Cæcæ Iesu Christi & verbis, & factis annuntiandi. & in illius obsequium orbem vniuersum redigendi. At nos aliter censeo solemus. Et ad hæc quis non idoneus? Ad Indos docendos quis non sufficit, etiam si literis yacuas, etiam si moribus non ornatus? Quo minus mirandum est, si ubi sententia faciendæ cura contemnitur, nullus ibi, aut rarus fructus appareat. Mihi sane iam dudum certa, & fixa sententia est, Indicæ Mellis inopiam operariorum vitio, non telluris sterilitate contingere.

Phil. 1.
1. Cor. 11.
Rom. 16.
Hier. 12.
1. Cor. 1.

3. Cor. 2.

CAPVT III.

Contra eos, qui Indorum caritatem accusant.

Nequè eos audiendos puto, qui quam in se deberent agnoscere, ac dolere culpam, in Indos rejiciunt, illicum ingenia nusquam non vituperantes, nosque dum contra allerimus, rudes rerum, imperitos, tyrones, infantes clamant, qui inepta quadam pietatis specie facile decipiuntur; se veteranos, expertos, scientes, sicco periculo, certa, & explorata proferte. Qui mihi Siba illius, quem Regum historia narrat, calliditatem imitari videntur, qui claudum Miphubolæ herum suum, dum pro se non potest occurrere, & serui commenta diluere, accusans, prodicionem suam in illius criminationem vertit, atque hoc actu eum de omni fundo depellere pergit. Sed Dominus erigit elisos, & soluit compeditos, & illuminat cæcos, pupillum & aduenam ipse suscipiet. Acculant igitur Indorum caritatem ad capiendâ Fidei mysteria, obtusos esse; hebetes, trunco, qui nihil præter sua fata, cibis que crallos cogitare queant, ad cælestia, & spiritalia cognoscenda stupidi, brutique sint. Frustra in iis edocendis tempus teci, denique post annos iam quadraginta ab Evangelij ingressu in tam immentia turba vix quenquam reperiri, qui symboli duo capita intelligat, quid Christus siquid vira

1. Reg. 16

2. Sam. 4

æterna, quid Euchauſtia, vel craſſe agnoſcat. Pe-
cudes potius habendos, quam homines. Verum
qui iſta iactant, respondeant mihi velim; qua di-
ligentia, qua induſtria, qua conſtantia iſtos ipſi
erudierint, aut ab alijs eruditos norint. Recita-
tur bis terve in hebdomada ſymbolam, idque
Hiſpanico idioma, caterzque orationes eodem
modo: iubentur deinde Hiſpanica iſthæc edife-
re, ac memoriter recitare, quorum ne ſyllabam
quidem intelligunt, & pronuntiant ridicule. Vul-
garis, ac riuus doctrinæ tradendæ iſte eſt modus.
Hucusque Euangelici Carechiſta cura ſe porri-
git. Vbi elegantius exquisitiſque res agitur, pro-
cedit eatenus, vt ſermone Indico compoſita qua-
dam in Carechiſini formulam pueri recitent, quæ
ipſe Sacerdos ne attingit quidem, plerumque quia
hæud intelligit; quippe cum præter paucas vocu-
las ad ſententia imperanda, ciboſque petendos, lin-
guæ Indicæ prorsus ſit infans. Quod ſi peritus ſit,
quod raru eſt, myſteria fidei, & regulas neque
explanat, neque vero fatiſ nouit, inepta quadam
& friuola conciouatur, vt mentem belli tempo-
re dicas, ſi qua forte attingit, ita alienè, ita parum
auditorum ſenſibus accommodatè, vt nihilo ma-
gis intelligantur. Quis verò vnquam Carechiſta
rationem auditorum exegit? Quis interrogan-
do ex ignotis nota fecit? Quando Indus audiuit
à Sacerdote ſuo, Heus tu fac meminertiſ à me di-
ctorum, peñſum hoc in triduum tibi tribuitur, vt
Chriſtum, quem nos Chæliſiani adoramus, quem-
que iſtic imagine expreſſum vides, & Deum eſſe
ſcias regnantem in cælo, ex omni æternitate, &
hominem factum in terris propter donandum

aobis

nobis regnum cælorum. Si recte respondeſ, lau-
de, & præmio afficeris, ſim peperam, publice lues?
Quid ſimile vnquam factitarum? Denique perinde
Indis doctrina traditur, acque cum à mendicis ſti-
pis colligendæ cauſa præcationes, aut verſus ali-
qui cantillantur, qui illud tantum ſpectant, vt di-
cendo ipſi ad finem vique perueniant carminis,
vtrum verò auditores, vel attendant, vel dele-
ctentur, pecunia iam accepta, non admodum cu-
rant. Totæ ergo catechizandi ratio vmbraçilis
eſt, & ludicræ ſimilis. Ego verò ſi homines inge-
nio acerrimo, & diſcendi percipiendi tales præ-
ceptores naçti eſſent, nihil aliud quam vt duplo ig-
norantiores enaderent, doceri iſto modo arbitra-
rer. Olim in ſymbolo addicendo, & intelligendo
myſteriũque Fidei agnoſcendis viri ingenio præ-
ſtantes, & literatura celebres diu in Carechume-
notum ordine tenebantur, cum Ecclèſiaſtica di-
ſciplina vigeret, neq; ante ad Fidei Sacramentum
admittebantur, quam multas ab Epifcopo de ſym-
bolo conciones audirent, diu & multum cum Ca-
rechiliſta contuliſſent, poſt quas omnes curas, &
meditationes, magnum eratiſi recta ſententiæ, con-
ſentanea reſponderent, quod religionis noſtræ
myſteria altiffima, vt re vera ſunt, ac diſſicillima
intellectu haberentur: & nos valde ſupini, atque
olcitanes graniter Indos viuiperamus, tardos, ac
ſtupidos criminaur, quòd ea non teneant, quæ
neque tradidimus ipſi, neque ab alijs illi accipere
potuerunt, ſublimi præſertim, & ab eorum ſenſu
& conſuetudine longe remota? Alioquin ſi tanta
iſtorum eſt hebetudo, tam obſturuſ ingenium,
quid cauſa eſt, quòd Fidem à nobis cum nou
diçite

didicerint, didicerunt tamen alia tam multa, tam
 difficilia, ipsi omnino antea inaudita, idque tam
 probe, vt cum nostris certare queant? An non
 muscos modos, & numeros tum voce, tum tibijs,
 & plectro passim perquam concinne reddentes
 Indos audimus? Quidam etiam componentes pe-
 rinos cantus Magistris videmus? An non Eccle-
 siastica officia peragere rite solent? Scribendi, pin-
 gendi, & quidvis fingendi alios alijs artifices quis
 ignorat? Quid quod lites ipsi, & intendere, & de-
 pellere mitè iam notunt, cum hertis vt suis sepe
 contendere, interdum etiam superare videamus?
 Quarto vnde artes istas hauserunt? A quibus didi-
 cerunt? An ad ista omnia ingeniosi & prompti, ad
 sola salutis suæ necessaria documenta inepti, & tar-
 di? An potius si quam in istis humanis magna
 etiam ex parte non necessitatis curam vigilantiam-
 que præstiterunt nostri, parem in doctrina Fidei
 tradenda præstissent, non ita tardos discipulos
 offendissent, non ita ignaros reliquissent. Equidem
 sic opinor, neque ab ea opinione auelli vnquam
 poterit; quin pessimo præceptorum, omnes esse audi-
 eotes haberes credam. Certe huius Regni Pietas
 multo maximam partem diligenter iustrari, & vt
 de cæteris Indorum nationibus nihil modo pro-
 muerim, hos ingenij expertes nullo modo prospe-
 ri, quis magna ex parte subtiles, acutos, quidvis si-
 mulandi, ac dissimulandi non impetitos artifices.

CAPVT IV.

*Contra eos, qui peruersitatem morum In-
 dorum Fidei non receptæ cau-
 sam asserunt.*

ID ita habere cum plerique fateantur, tamen ab
 Indorum accusatione non recedant: sed alia ex
 parte eos adiciuntur, vt ignorantiam non suo, sed
 istorum vitio tribuendam probent. Atque acutos
 quidem esse neque ingenij expertes: verum natu-
 ra prauos, ad malum procliuos, boni omnis ho-
 mines, sapientes, vt faciant malum, bonum autem
 facere nescire: tanta peruersitate salutaria sibi fa-
 stidire, vt non solum ad intelligendum, & discen-
 dum nihil laborent, sed etiam statim respiciant, at-
 que auertentur, ita nihil illis hæere memoria, ni-
 hil intelligentia percipi, propterea quod voluntate
 ad Christiana omnia alienissima sunt. Argumenta
 esse manifesto, quod Christianorum concordia di-
 ligenter euitent, ad Ecclesias non nisi inuito
 coeant, patres spiritalis suos, si paulo accuratius
 eorum mores emendare pergant, conspiratione
 facta per falsas criminationes ad se depellant, ni-
 hil pius, & salutare nisi per vim agant, præsentem
 tantum Sacerdotum Christianorum se simulent: clan-
 culum ubi datur facultas, anitas superstitiones stu-
 diosissime obeant. Denique ipsos cultores, & ele-
 gantiores inter nostros nuntios, quos Latinos ap-
 pellare

pellare solemus, quos oportebat magis Christianis moribus pollere, decuplo ceteris esse peiores, cuiusvis sceleris egregios fabricatores. Pueros, qui ad speciem pij, probique sint inter nostros, ubi primum se ad suos receperint, ne gustum quidem probicaris villius praeferre, sed ceteris grauiora audendi duces esse, & Magistros, vt in istos omnes vetus condemnatio permansere videatur. Quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & non potest mutari cogitatio eorum in perpetuum. Acque haec sanè dixerunt non ij solum, qui negligentia, ac somno suo praefere exultationem vndeunque velle videntur, verum etiam homines pij, religiosi, non indiligentes, & qui pro longo rerum vsu eximie ista calle re existimantur. At nisi ego vehementer fallor, horum quoque oratio magna ex parte aberrat à vero. Non enim ideo Euangelium ab Indis receptum non est, quia illorum mores prauis sunt, sed ideo peioris moribus prauis sunt, quia Euangelium non receperunt. Prudenter, & vere quidam nostrum scripsit Pater non videt sibi ad Indorum horum animos penetrasse Euangelium, sed ad speciem tantum receptum: neque enim fieri posse, si in intimis sensibus radices egillet, quin copiosos, manifestosque fructus cerneremus. Quid enim poterit verbo Dei? Quid ad immutandos homines efficacius? An est vlla tanta peruersitas morum, quam non emendet spiritus Christi? An est vlla tam effusa barbaries, tam horribilis feritas, quam non domet, ac mansueticiat lex gratiae, si penitus animo admittatur? Certè Dominus vocare venit peccatores non iustos ad poenitentiam

tenentiam. Opinor Paulum ijs praedicasse, quibus dicebat. Et haec quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri, obsecro, quamam intelligit, cum dicit. Haec quidem fuistis? Non solum egistis, verum etiam consuetudine in illa veluti vesti eratis. Quae illa? Relege superiora. Nolite errare, neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Et haec, inquit, fuistis. Non video quae his horribilia nostra barbaris obijci possint. Et tamen ex illis facibus, ex tanta sentina mundauit Dominus sibi populum acceptabilem, seductorem bonorum operum, in quili Dominico Leonem, & Pardum, & Vsum sumum cum oue, vitulo, & agno futurum, & omni feritate deposita eodem pabulo pascendos diuinus Propheta describit. Quin etiam venenosas omnes bestias lussit potius, quam horroni futuras, cum primum parvuli manum senserint. Et delebabitur infans ab vberis super foramine aspidis, & in caucema reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet. Non nocent, & non occident in vniuerso monte sancto meo, quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquae maris operientes. Huic igitur salutaris aquae diuini sermonis, huic lauacro purissimo, & sanctissimo nulla est tam pestilens plaga, quae non cedat, modo vni illius admittat. Et qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur. Et mox post pauca, Et leuabit signum

I. Cor. 6.

Tit. 2.

Ipsa. 11.

Ibid.

27. 11.

Mat. 9.

nam in nationes, & profugos Ifrael congregabit, tanta feruam, & venenatorum commentatione quid aliud significat Spiritus Sanctus, quam nullius nationis, aut gentis quatuor noxios, quatuor malignos mores Euangelicæ gratiæ obfultere poffe, fed cedere, cum primùm illius Pauli de radice Ifeſe ſignum acceperint, vique præſentent. Hoc tam illuſtre & Apoſtolicum, & Propheticum teſtimonium credo nemo contemnet. Sed cur in illius temporis gentibus illa locupleſſimè impleta legamus, in noſtri ſæculi gentibus potius deſideremus, quid putas cauſæ eſſe? Profeſſo ſi merita inſpicias hominum, non erant illi meliores; ſi naturam, vti que homines, vti que eadem maſſa infecta propagari. At illi ingenio & quodam vigore naturæ longè ſuperiores. Proſus ita eſt. Verum quid hoc? An contempnemus Paulum contra admonentem, Videt vocacionem veſtram fratres, quoniam non multi potentes, non multi nobiles, non multi ſapientes ſecundum carnem, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes, & inſubilia mundi, & contempnibilia elegit Deus, & ea, quæ non ſunt, vt ea, quæ ſunt deſtrueret? Quam copioſe quam fortiter illos naturæ obſeruatores, & venditores ceſſit diuinus Apoſtolus, adeoque naturæ noſtræ imbecillitatem, & abiectionem non repugnare gratiæ oſtendit, vt etiam commoſiorem affirmate videatur, propterea quod humilitatem plurimum iuuat; quæ ad gratiam conſequendam, & prædicandam maximi ſit. Hos ergo cum natura vique adeo humiles, vique adeo mansuetos, & patientes cernamus, qui poſſumus inde

Euange

Euangelij introitum excolate, vnde maxime inuitatur? Sed neque iſti vſque adeo incepti ſunt, neque ita ſupidi, neque vero ab æquo, & honeſto ram auerſi, quin, ſi ſuo quodam more ducantur, non facile contentiant, tamen cum antiquis illis ingenij cultu & doctrinæ exercitacione nullo modo ſint comparandi. Cur ergo illorum tanta meſis, horum tam tenuis, & inops? Expende omnia lubuliter, & ad altiores reuoca intelligentiam, inuenies potiſſimam cauſam in eo eſſe, quod diuinis, & occultis quidem, ſed iuſtis conſilijs, autiquis gentibus prædicatores fuerint prædicacione tua digni, cum noſtris tam ſint plerique indigni, vt longe plus euerſant, ac diſſipent, quam ædiſcent, atque plantent. Itaque præcipua cauſa ad miſtros parum idoneos redit. Quæ namque eſt prædicatio noſtra? Quæ fiducia? Signa certe non edimus, vita ſanctitate non eminentus, beneficentia non inuicamus, verbi ac ſpiritus efficaciam non perſuademus, lachrymis, ac precibus à Deo non impetramus, imò ne magnopere quidem curamus. Quæ ergo noſtra querela eſt? Quæ tanta Indorum aculeatio? Pudere nos potius deberet vitæ noſtræ, horroni eſſe tantus Dei contemptus, odio eſſe tam ſupina horum noſtroꝝum pereuntium obliuio. Et cum ad Apoſtolicum hocce munus gentibus Chriſtum Euangelizandi deberemus eſſe lectiſſimi, ſapientia, & ſanctitate mirabiles, venimus ſordidiſſimi quique & omnibus rebus extremi, vbi illud eſt, Parati omni poſcenti vos rationem reddere de ea, quæ in vobis eſt, ſpè? Vbi & illud: Dicite à me, quia miſis ſum & humilis corde: Et Filius hominis non venit ani-

mas

L. Ger. 1.

1. Pet. 1.

1. Cor. 1.

Luc. 9.

DE PROGREDIENDA INDORVM
mas perdere, sed saluare? Atque illud fixum, ra-
tumque maneat sine vlla dubitatione, quod Indis
non induerint Christum maxima ex parte mini-
strorum tum negligentia, tum improbitati esse
tributum.

CAPVT V.

*Messum esse copiosum, modo operarij
idonei non desunt.*

Quamobrem recte prudenterque scripsit Pa-
ulus rerum Indicarum & indagator curiosus,
& æstimator prudens, tribus ex causis videri sibi,
tam multo tempore, tam modicum promouisse
Euangelium apud Indos. Primum quod exempla
peccata nostrorum hominum fidei prædicationi
Euangelicæ derogarint. Deinde quod in cogno-
scendis, extripandisque erroribus, superstitionibus
que opinionibus nullam prædicatores operam
collocarint. Postremo, quod vilitatibus, politi-
cæque administrationi Indorum vix secro consulti
ceperint, quibus ex omnibus subtiliter ille collig-
git, falsè Indorum nationem, aut tarditatis, aut
pertinaciæ acculari, cum neque recte viuendo,
neque apte docendo à nostris sint convenienter
lepi Euangelicæ instruiti. Neque dubitandum
esse, si illa, vi par est, adhibeantur, quin futurus
sit fructus longe copiosior opinione mactarum.
Nouimus ipsi qui pro vulgari exillimatione de
iogenio, saluteque Indorum desperare sentierint,

SALUTE. LIBER IV.

& ab ipsi edocendis vehementer abhorrent, qui
toto obedientia perurgente animum appellentes
ad rem, fideliterque ministeria suo functi, ante
non longum tempus tanta de imperato fructu
spe ac voluptate perfunderentur, ut nihil sibi acer-
bius cogitarent, quam ut ab Indorum doctrina
auellerentur, qui nobis palam, serioque confir-
mant, se se facti periculo abunde didicisse non
mediocres fructus sperari debere, modo sacerdo-
tes diligentia, & tolerantia operi suscepto non
desint. Neque verò ita nihil est actum hæcenus,
neque labor omnino ante actus adeo cassus & irri-
tus, quin si & tempora tumultibus plena cogi-
tentur, & curæ ministrorum, ut parcissimè di-
cam, sua magis, quam Christi quærentium, non
amplius effectum sit, quam esset meritò expe-
ctandum. Neque cum sint Indi omnes infideles,
neque vsque adeo à Christo alieni, & aucti, ut
plerique vident. Nonit Dominus quæ sunt eius.
Profectò Ianacore nostri, id est, Indi nobis fa-
miliares, si quemadmodum fidei noscunt in-
sistent, ita etiam moues Christianos spectarent, non
dubitandum esset, quin sicut fide & notitia re-
ligionis Christianæ ceteros Indos Atualonas
longe excellunt, sicut etiam motum incogitate
superarent. Sed que vident, discunt. Recte cre-
dentes vident, credunt & ipsi rectè, improbe
agentes vident: discunt, & ipsi improbe agere.
Ego certe opinor non solum irate nostræ, sed
superioribus quoque patres nostros in gêtes hor-
ridiores, & magis à vero auctas incidisse, fuit
dificillime tamen copiose, quod diligentia, ar-
dore, patientiaque sua difficultates omnes cui-

S cetint.

centur. Legat qui volet antiquos Angelorum mores : divitiores nostris Indis inveniet : ut Angulimus, Laurentius, Iustus, Mellius, ceterique à Sancto Gregorio missi quæstæ effecerunt, quam gloriosa in Insula illius conversione : Turin- gis, & Saxones, aliasque nonnullas Germanicæ nationes usque adeo barbaras extrixit olim, ut nihil magis, sanctorum Pontificum Gregorij secundi, & tertij, itemque Zachariæ responsa Apostolica latè indicant. Ab vno tamen Bonifacio a Sede Apostolica prædicationis causa missa quanta multitudo sub Iese Christi iugum cervicis dedit : Ad centum millia hominum non longo tempore idem Pontifex scribit sacro baptismate ablutos. Quid nostri Hispanienses Astures. Quid Canebij olim : An non per viros Dei manifestati, & feritate exuta, humanitatem quodammodo redditi sunt : Quid de Malachia quem libro primo commemoravi : Quid de cæteris dicam, qui non solum Græcis, & sapientibus, sed barbaris quoque & insipientibus Evangelium salutis æternæ imperitii sunt : Quod si magis recentia, & nostris proxima desiderantur, non obsecrare famæ est quicquid in Provincia Vera Pacis Dominicæ familie Partes egerunt, cum Indos filiorum loco haberent, eodem modo, & Minoritæ, & Heremitaræ, ceterique, vel monachi, vel clerici zelo Fidei, & salutis animatum succenti, non exiguam apud nos laudem, apud Christum etiam cumulatam præmiium laboris sui consecuti sunt. Nostros verò quid acinet di-

Sede in his- Angis.

In terra in. Cap. e. Greg. proli. m. Grog. ter. in a. d. ol. rna ad. Banifa. vian. D. Bern. in vi. s. b.

cete in India Orientali, quoniam sudores pro Christo felicissimi exiterunt : Qui ad fines usque terræ bonum Christi odorem diffunderes, vel ipsa commemoratione rerum gestarum animos Dei amantes exhalant, acque imitandi studio vehementer inflammant. Quorum Dux Sanctus Magister Xavier Apostolici temporis splendorem, claritatem signorum, & rerum magnitudine, & laborum tolerantia renuassè videri potest. Quid huius sectatores Magister Gaspar in India citeriori, Cosmas Tortes in Iaponia Ioannes Nobrega in nobis continenti Brasilia, reliquique partes spiritu ferventes, parati pro fratribus animas ponere, & se ipsos impendere, ac superimpendere Evangelio Christi : Quod & fecerit non pauci. Omnino si tales Indorum populis diuino dono Ministri contingerent, mestem essent inveniuntur latissimam. Verum Paulus, Apostolus illo iam tempore, quo primitia Spiritus sancti effusa sunt, dolet, ac deplorat omnes quærere, quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, & se vix unum Timotheum vnaminem, & sincerum coadiutorem habere, quid nos dicemus, qui in sæces mundi inclidimus, quando & charitas multorum resistit, & veniens Filius hominis vix fidem in terra inveniuntur est : Attamen obsequendum est diuino præcepto, & assiduis, ardentibusque precibus rogandus est Dominus messis, ut mittat operarios in messem suam, qui non verbo, & lingua tantum diligant, sed opere, & veritate se ipsos donec noui testamenti ministros præbeant. Atque id quidem, ut Patet misericordiarum, & Deus totius consolationis In-

Lib. 1. de vita Greg. in. Lucea P. in om. p. in India r. in. Rom. 11. 1. Ioan. 1. 6. Cor. 11.

Philip. 2. 1. Tim. 1. 2. Tim. 1.

Met. 10. 1. Tim. 1. 2. Tim. 1.

Rom. 19

dotum Ecclesie largiatur; plena fiducia sperandi est; quia sine illo nihil possumus facere, qui quos vult, ponit, vt eam, & fructum plurimum permanentemque afferat. Sed quod nostra interest, quales esse oportet tanti operis ministros, in qui rei bene gerendae spes omnes suas esse monstrauimus, ipso Deo nostro adiuuante, accukt deinceps persequemur.

CAPVT VI.

De peritia Indica linguae necessaria.

TRia in orbi Christi ministro, qui Indorum salutem sit curaturus, querenda sunt, Vita integra; doctrina idonea; copia sermonis quorum si desit aliquid, & alijs profuturus non est, & periculum animae suae non leue ipse sustineat. De his modo sigillarim pro re praesenti dicendum est. Atque vt ab extremo ordiar, loquendi facultatem ei, qui docendi parte suscipiat adesse oportere nemo dubitat. Quamobrem Apostolos suos non ante ad docendas gentes Christus misit, quam gentium linguis spiritus dono loquerentur. Fides enim, sine qua saluus esse nemo potest, ex auditu est, auditus autem per verbum Dei. Hic ergo sita est salus gentium in verbo Dei, quod sane ad homines peruenire non potest, nisi uocibus hominum deferatur, quas qui non perperit, uerbi Dei vim sentiet nunquam. Qua uitate vel maxime sudata oportebit seruum Chri-

Rom. 10.

si, si hominum amata salutem. Quamquam enim duri, ac permolesti labores sunt alienae linguae discendae; barbarica praesertim, tamen & gloriosa victoria est, & dulcissimi fructus, & Dei charitatis illustre testimonium. Occurrere animo debet sanctus Ioseph, qui inter alias animas suas non leuam illam expertus est, vt linguam, quam non nouerat, audiret. Idem precedente tempore in ea ratione, cuius peregrinam linguam didicit, salutis Princeps, & auctor singularis, qui ad eam familiaritatem sibi effecerat Aegyptium sermonem, vt patrum quasi esset oblitus, cum fratribus Hebraice per Interpretem colloqueretur. Igitur si quis salutis Indice studio inflammatus est, sibi is sermo perfundeat, nihil praclarum sperare oportere, nisi sermonis colendi prima, indefellaque cura sit. Si enim is, qui supplet idiotarum locum ad tuam benedictionem, quam non intelligit, non potest dicere, Amen, quamvis enim tu bene gratias agas, sed ille nihil edificatur, quoniam modo concionanti sibi quamuis mirabiliret quamuis diuine de Christo, populus ignota linguae & profundi sermonis respondebat in corde suo Amen, hoc est, animi praebebit assensum? Quomodo quamuis tu recte loquaris, edificabitur ad Fidem & dilectionem frater, cum voces tantum sparguntur in ventum, ac more Babylonicae confusionis qui sermonibus dissident, nequamquam sensu animique conspiciant? Mihi attente laepe diuque de salute Indorum procusanda cogitand nihil equimodius, nihil certius venire solet in mentem, quam vt homines probari, atque Integri, sermonis Iudici cultu suscipiant, familiarissimam consuetudinem

Rom. 10.

Rom. 11.

1. Cor. 14.

R

178 DE PROVCRANDA INDORVM
haberent, copiamque ad dicendum sibi pararent
cum arte cum exercitatione diuina. Valde enim
mihi persuadeo ita futurum breui, vt Euange-
lium Christi ad animos istorum penetraret, &
vires suas exprimeret, quod in hodiernum diem
plurima ex parte tantum auribus Indicis insonu-
isse, non etiam intima cordis penetralia pulsa-
sse videtur. Neque enim alia via orbis terrarum re-
liquis ad gratiam Christi pertinet, quam verbi
Dei forti instantique prædicatione sicut in Actis
Apostolorum sæpe legimus, & Ecclesiasticæ om-
nes historię tradunt. Neque vero alius aditus, aut
alia via nationi Indecum ad Christum aperi-
enda est, quam assidue efficacis ipsiusque accom-
modata prædicationis verbi Dei. Qui secus opi-
naretur, etiam atque etiam erat. Nam præter do-
cumenta diuina eadēque grandissima, attestatur
nobis copiosissimè rei experientia. Videmus In-
dos, si quem nati fuerint linguæ suæ peritum
concionantem, attentissime audire, magnope-
re delectari facundia, impetu ipso dicentis rapi,
acque ore hiantes oculis immortis hæere suspen-
sos. Quod ego in factorum concionibus cum no-
uarem, adeo capiebar noua Indorum attentione,
& voluptate, vt præ gaudio pene gestirem, spe
concepta salutis istorum pergrandi, si modo ali-
quot nobis, vel Pauli, vel Apollines eloquentes
adessent. Neque illi sane dissimulabant, quomo-
do afficerentur, cum ad alios alij conuersi dice-
rent, nunquam se Christi legem talem cogitasse,
aut auisse, alij ab illo sibi parte cor ipsum scin-
di, dum verba de Deo faceret, affirmarent, Quod
si qui populi aliquid vel intelligentiæ, vel probi-
tatis

SALUTE. LIBER. IV. 179
tatis præferunt præ cæteris, inueniuntur sine
vlla exceptione ij esse maxime, qui sacerdotes,
aut habuerunt, aut habent veteranos sermonis
sui peritos. Perditissimi verò omnium, qui no-
uus & imperitos ministros ab Hispania recentes
fortiti sunt, quorum infantiam egregie vident,
elingueque contemnant.

CAPVT VII.

De Parochis Indici sermonis ignaris.

QVI tales igitur ad docendos Indos acce-
dunt, non solum parum aliis profunt muti
ipsi & elingues, sed sibi etiam officium non me-
diocriter damnationis periculum subeunt, quod
id oneri sibi imponunt, quod portare non pos-
sunt, quorum vel auaritia, vel arrogantia tanta sit,
vt ultra quam possint, conentur tacere, qui mer-
cenarij cum sint non pastores, ostendunt abun-
de nihil ad se pertinere de ouibus, propter pugil-
lum ordei, & fragmen panis animas viuificantes,
quæ non viuunt. Sunt huius generis hodie per-
quam multi, qui iniuncto muneri doctrinæ In-
dorum copiose se laudare existimant, Oratio-
nem dominicam, & Symbolum, ac salutarium
Angelicam, tum præcepta Decalogi Hispani-
co idiomate identidem Indis recitantes, eorum
infantes baptizantes, mortuos sepeliētes, ma-
trimonio iuvenes collocantes, & rem sacram fe-
stis diebus facientes. Hæc summa doctrinæ est

Hier. 40
Hier. 20
7. 660.
13.

180 DE PROCVRANDA INDORVM
ita se parochi officio fingi fatis superque opina-
ent, neque interim conscientia, quam vtrorum can-
teritiam non habuunt, mordentur, quod disper-
ta sint oues Domini, eo quod non sit pastor, fa-
ctusque sint in deuorantem omnium bestiarum
agri, extentque in cunctis montibus, omni col-
le excelsio, neque sit, qui requirat quod petijt,
nec qui reducat abiectum. Nam quomodo ver-
bo fidei reducent, qui linguam non habent? Qui-
bus vobis lupos arcebant, onelque nominatim
vocabunt, qui nullo modo; quid loquantur, in-
telliguntur? Oues, inquit, vocem eius audiunt.
At vocem audire non possunt, quam pastor pro-
ferte non nouit. Atque accipiat licet quouis, ut
volet, quod dicam: rigidum & mollem ap-
peller, nihil motor: ego eum facerdotem, qui
linguæ Indorum ignarus est non nisi cum animæ
suz iactura Parochi officium suscipere posse iam
pudent, & opinor, & assero, quod etiam mani-
festa ratione demonstrō. Duo sunt de necessitate
salutis, Fides, & Pœnitentia. Fidem docere ac præ-
dicare non potest sermōnis expert: Pœnitentiæ
Sacramentum administrare non potest, qui ne-
que quæ consecrat Indus, intelligit, neque quæ
præcipit ipse, intelligitur, Eum vero, qui ne-
que instruere in Fide, neque in Pœnitentiâ iuuare
potest sibi committis oues, pastoris nomen sine
grandi crimine usurpare nemo recte sibi persua-
serit. Aiunt se per interpretem suos instruere, ac
docere, quid credant, quid agant, quid fugiant.
Atqui interprete vtrorum plerumque vel infido,
vel imposito, qui vix intelligat ipse, quæ audis,
etiam exponere norit, quæ intelligit, vtrorum
Indus

Y. 226.

84

l. 10. 10.

Indus ipse quoque, vel ab Indis prognatus, qui ne-
que res, neque sermones vobros fatis plerumque
collet. Ut amittam, quam ægrè, quamque frigidè
per alienam linguam sensus transmissus veniat,
atque in ipsa via anfractibus debilitatus læpe cor-
ruat, vigore omni, qui est veluti animus sermo-
nis, extincto. Sed demus Indos doceri interprete
vtrumque. Nam integre perferetque doceri non
posse certum est. Quid de Pœnitentiâ facient?
An adhibebunt interpretem confessionis hōmini-
nis? Omnino medicina maxime necessaria ca-
reant necesse est miseri Indi, & cum fragiles sint
ac sæpe labantur, præcipuaque illorum spes in su-
premo spiritu palata sit, cum confessionem serio
expectant, salutis æternæ iacturam facient propter
facerdotis imperitiam. Occurrent hic quoque se
non vique adeo omni Indici sermonis intelligen-
tia destitui, quin vnum, & alterum verbum in-
telligant, vno vero audito cœmne in mortis ex-
tremo periculo, vbi amplius fieri nequit, absol-
utionis sacramentum impendi debere moriuris.
Cui sane rationi de absoluteionis eius temporis ego
nullo modo dissentior, cum sit nostrorum Theo-
logorum, ac veterum quoque Patrum cetera sen-
tentia. At tamen qui factum eo in discrimine
exultant, nullo modo suauem licentiam, vbi
nihil tale vrget, sacerdoti concedunt. Cum er-
go omnes post baptismum lapsi ex diuino præce-
pto etiam circa mortis articulum ad confessio-
nem teneantur, Ecclesiastico verò quotannis,
quomodo potest Parochus audire confessiones
suorum, cum quibus locutionis commercium
nullum

2. 20. 10.

Thom. de
rom. de

de multo
dicit. 1. 1.

2. 6. 10.

que non
pote. 1. 1.

2. 6. 10.

2. 6. 10.

A. ap.
d. D
Penitenti.
191. cap.
Omnia.
in
Trid. sess.
14. cap. 5.
Sess. 14. c.
5. c.
can. 7.

UNIVERSITATIS

UN

RA

181 DE PROCVRANDA INDOXYM
nullum habet? Quod si dicant id, quod mihi
ex hisce quidam aliquando respondit, similia in-
quicenti ex eo, se confessiones suorum audire, cum
nonnulla percipiant, atque id sibi satis esse, vt
absolvant. Ego sanè contra assuzno, cum confes-
sionis integritas ex luce diuino sit, eum non esse
idoneum Penitentia ministru, quem propter
imperitiam dimidium, & eo amplius necessariò
later, quinde enim est, ac si tantundem non au-
dierit, quam esse integram, & idoneam confes-
sionem præter mortis periculo nemo vicumque
doctus existimat. Denique vbi Parochus non ea
facultate pollet, vt substantiam saltem, quæque iu-
dicium illius requirunt, possit integre assequi, ne-
que saluti Penitentis pro ratione persona, & cri-
minum necessaria documenta adhibere, nullo
modo est ad audiendas confessiones reputandus
idoneus. Qui vero Penitentia sacramentum
communiter administrare non potest, hunc
ego Parochi officio eua conscientia fungi ne-
go. Damnas igitur, dicit quispiam, omnes &
Parochos, & Episcopos, & Patronos Indorum,
qui illis nullo alio consulant modo, quam ho-
mum sacerdotum præficio, qui noui, rudesque In-
dici idiotiam ex Hispania aliunde adueniant?
Ego verò non omnes vituperò, & damno. Fieri
potest, ac sic non raro, vt ministrorum ea pe-
nuria sit, vt si sacerdos ijs omnibus doctus
exortandis expectandus sit, longo tempore In-
di sine vilo Christiana religionis officio futuri
sint. Cum ergo alij peritios, melioresque
non suppetant, licet lanè, imò vero expedit hos
vocare, quicumque sanctissime iniungere, vt
sacrificio,

sacrificio, Baptismo, Matrimonio iuuent suos,
Penitentia etiam animam iam agentes vt dixi,
vicia publica amparent, exemplo ac beneficia
efficere aditantes, quod minus sermone pos-
sunt. Sanè tunc temporis neque Præful præcipien-
do, neque Parochus parando reus est, sed laude di-
gnus vterque. Vt si scuta aurea in domo Regia af-
figi non possunt, atca saltem suspensia cernantur.
Porò interdum accidit, vt eiusmodi fugientes
clingues quidem, sed manu aliquo prompti, plus
in Indorum conuersione effectent, quam alij
vsque ad loquacitatem dilerti. Quod si non ea pau-
citas similitudinum, Episcopus tamen tuus te
eam provinciam subire iubear, debes sermonis
imperitiam omnem tuam opponere, teque ine-
prum excusare, sin adhuc pergat iussa vigeat, turò
Præfate obedi, turò oues, qua pores, facultate pas-
ceis. Debes tamen copiz interim sermonis paran-
dæ non indiligentem operam dare. Viderit verò
Episcopus, quam Pastori magno, qui eduxit oues
in sanguine testamenti æterni, rationem redditurus
sit, qui nisi maxime idoneos suis præficiat,
sanguinis sine dubio apud æternum iudicem reus
erit. At hi, qui iubente nemine, nemine vocante,
ipsi se intrudant, ipsi Indorum Parochias anhe-
lant, iucto prorsus intenti, nihil aliud, quam qua-
stum existimantes pietatem, cum sint alioqui ine-
prissimi, muti, clingues, qua ratione, & lege excu-
sentur, quod speculatores se constituerint, qui
clamare non noxunt, alij iudicent. Ego certè tan-
tam temeritatem tantum Dei animarumque con-
temptum excusare nec volo, nec possum, cum
liceat videre paruulos deficere vulneratos in pla-

Fig. 14.

can. 7.

L. T. m. d.

Et sic 1

189

184 DE PROVINCIA INDIORVM
tels civitatis, atque exhalare animas suas in sinu
marum suarum, cum planè quos matrum affe-
ctum, & curam prae se ferre oportebat, struthio-
nes porius voraces, atque crudeles experiantur,
atque ita fiat ut lactentium in Christo lingua pa-
lato adhaereat, quod doctrinae vbera vel clausa, vel
arida inveniunt, & grandiuolenti pavem petant,
cum sacramen nemo, qui frangat.

CAPVT VIII.

*Quod quidam non rectè infertia sermonis
Indici consulant.*

ATque hæc de necessaria notitia sermonis ei,
qui animæ suæ interiorum apertere cupit, di-
cta sunt: quæ tamen eam, quam optamus, & qua-
rimus, idonei Dei ministri mensuram minime im-
plent. Nisi ergo linguæ vulgaris egregie perit
viri, doctrinæ atque instructioni tot populorum
operam dent, mea quidem sententia parum ad-
modum promouebit opus Domini. Vnus eius-
modi, cui Dominus linguam eruditam dederit,
ut sciat lassam sustentare verbo, & ignem in
fide assumere, centum istis tribalibus Catechistis
anteponendus est, cum solus valde concione plus
efficiat, quam illi multi toto sæculo. Atque ven-
iam tales dono verbi affluentes, si non quotquot
opus esset, et pro numero saltem Prouinciatarum
haberemus, qui fiducia pleni loquerentur ad ple-
bem de Domino Iesu, non dubito, quin Aposto-

lica exempla redirent. Sed quoniam & linguarum
dona cessant, & studio atque diligentia rarus
est, qui eos in sermone progressus faciat, meritis à
multis quid huic malo remedij adhiberi queat,
disputari solet. Sunt qui Indos ad nostrum idio-
ma discendum seueris legibus cogendis cen-
seant, in alieno nimium liberales, de suo parci. Hi
Platonice Reipi similes leges verbis, quod facili-
le est, nudis extinguunt, quæ si conferatur ad tem-
pera fabula. Si enim pauci Hispani in aliena pa-
tria, sermonem tamen suum non possunt dedisce-
re, & peregrino imbui, ingenio alioqui præstan-
tes, & intelligendi necessitate obstructi, quid cere-
bri est innumerabiles gentes paruum sermonem
in ipsa patria obliuisci, externo solum vi, quem
raro ac valde ilibenter audiunt? Intra parietes
poterit domesticos familiaria cum tractant, ma-
terna lingua loquentes quis deprehendet? Quis
deserret? Quomodo Hispanicè loqui adigerit? Alij
magis rationi consentanea solent optare, ut si non
peregrinam linguam discere & frequentate cog-
noscantur barbari, tamen eam quæ generalis dicitur,
ut ignorare non sinantur, quod non vique adeo
factu difficile existimant, cum posuerit linguam
vulgarissimam lege perlici, ut omnes amplissimi
huius regni Prouincia Conquestem illam, sine
Quichuanam loquerent, adeo ut per tria mille millia-
ria, & eo amplius hodie quoque in vû sit. Potue-
runt ergo, inquirunt, barbari reges propter confer-
uandam imperij sui concordiam, & communio-
nem, quam voluerunt tot & tantis populis lin-
guam dare, non poterunt verè Christiani princi-
pes propter religionis vique adeo necessariam
causam,

286 DE PROCVRANDA INDORVM
causam efficere, vt eodem illa lingua ita percre-
braetas, vt omnibus vñ sit? Est enim primores
Indorum illam fere callent, vulgus tamen mulie-
rum, puerorum, conūque quos ipi Aruētinas
vocitant, genus hominum agreffe, vix quicquam
saris illius norunt. Qua ex re, & practicando ver-
bo Dei, & confessionibus audiendis impedimen-
ta sunt sane graua, cum idiomatum tam mul-
tiplex syla sit, vt in his locis, quae ipse emēsus sum,
existimem plusquam triginta linguas numerari
eūque valde & inter se abhōnentes & ad dicen-
dum difficiles. Cui tam magno incommodo si
quo pacto possit occurrere nostrorum moderato-
rum vigilantia, optime de Indicana salute meri-
tas posteritas omnis laude celebraret. Sed dum
haec vel fieri nequeunt, vel certe non fiunt, missa
Indorum infortatione, nostrum ipi non desi-
namus informare sermonem, quoniam charitatis
lege illos à nobis potius queri quam ab illis nos
deceat. Sunt igitur (si quantum me numero ali-
quando fuisse confiteor) qui saluti Indorum edu-
candos, praeficiendūque ex Indigenis Hispano-
rum filijs magistros arhiterentur. Hanc esse com-
pendiarium viam, propterea quod hi sermonis
abunde gnari sunt, cui ab inuicabili abuefacti
sunt, quoad quidvis explicandam familiari vi-
queant: sensu vero & religione Christiani inte-
gri & solidi, cum ab Hispanis progenitoribus si-
dem Ecclesiasticamque consuetudinem haeredita-
rio tere iure retineant, idque pro summa gloria
ducant. Ac plane quicunque ex his probatae etu-
que loquētae virtutis reperi fuerint, doctrinae
quoque non expertes, in ministres sermonis ailu-

mi percommodum est, neque dubitandum quin
horum studio & oratione, qui non solum sermo-
nes, verum res etiam ipsorum & norunt, & amāt,
si fidelem ac diligentem operam nauerit, Indi
multum adiuuandi, promouēque sint. Quae si
honestas morum saris eluceat, & diuinitis docu-
mentis pareat, quidvis aliud Indorum vlti post
habendum est. Neque valde leuipulose natales
eorum repudiandi sunt, atque odio & iniuria
(quod à multis non recte fit) profouendi, qui patre
Hispano, matre Inda prognati sunt. Fieri enim
potest, vt inter istos quoque mixto genere, Timotheus
quispjam sit patre gentili, matre Iudea cri-
tus, & tamen cum testimonium bonum habeat à
fratribus, usum iuxta à Paulo, vtilique Euangelicū
operi reperiant, qui ceteros quoque meritis &
laude praecellar. Quid verat alterum quoque Hi-
ram similibus natalibus orum à Salomone Rege
cuncari, & praecellissimis, difficillimisque templi
operibus praefiri, quod plenus sapientia, & consi-
lio sit? Neque enim personarum acceptor est
Deus. At quamvis haec ita habeant, tamen certis-
sima magistra experientia copiose monstrat
non posse nos, nec debere sollicitudinem omnem
nostram studijque deponere Indigenarum praes-
ticio teras, neque vero oportere tam rariam
apto sermoni hominum committere, quorum
mores non aequè apti sint. Fere enim Indorum in-
gentia, & mores redolent, quantum & lacte, & con-
suetudine educati sunt. Magna proorsus est prima
consuetudinis vis, magna primi caloris impressio.
Neque frustra tam religiose Abraham famulum
adiuauit de non danda filio suo Isaac vxore Cha-

Abh. 16.

1. Reg. 7.

Abh. 10.

Gen. 4.

nam 22.

Gen. 17.

nanza: neque muliebriter, ac non potius sapienter Sancta Rebecca Hethæz femine coniugii Iacob suum adeo exhorruit, ut vitam mallet amittere. Sunt propt̄ casuūque regionis mores, quemadmodum & natiū tractus non iidem ubique, sed varij. Cretenſes semper mendaces, male bestia, venientes pigri. Testimonium Poetz veteri fore Apostolus, quod vera scripserit. Itaque solenter ingenia inspicienda sunt hōmīum, morte diu probandi, ut patriæ minus temperata, & constantis, vel potius laetæ, & levis opinionem quis eluat. Periculo certe contemptum est, ex istis plerūque plus obesse corruptis moribus, quam verbo sano proficere. Quamobrem ita istorum loquendi opportunitas contemnenda non est, ut tamen ingenia & moribus nisi plenissimè probatis, non tuto res tanta, tamque periculosa credatur.

CAPVT IX.

Quod oporteat ad Indos venientes Prædicatores Indicum idioma diligenter discere.

Itaque laborandum nobis est, & quod vnum restat: ex omnibus, studio & tolerantia, sermonis facultas paranda. Id quatenus difficile, & egrogiosum sit, non tamen fieri nequit. Videmus homines in Hispania natos, atque educatos, quosdam etiam de nostris Theologos non

obscuri

obscuri nominis, qui obedientia duce ad has regiones venerunt, charitate illustrium contrarium auctore impellente, tanta se dicendo idioma Indico cura dedidisse, ut non minus facunde & copiose Ingarum sermone concionentur, quam materno possent. Deus enim quorum incitat mentes, ut ait Leo Papa, adiunat etiam actiones. Non nemo etiam haud quam vna lingua contentas plurium cognitionem adhibuit, quem nullus præceptore vltim intra tres, quatuorve menses in lingua Aymarayca, quæ post Cuzquensem secundum locum tenet, tam feliciter concionantem audivimus, ut ipsi Indi Collani magnopere admirarentur. Hunc ego tam gloriosum laborem, & contentionem omni Theologici studij laudi antepono. Ac re vera si quis serid adiecerit animum, non ita magno ac diuturno sudore omnem eam difficultatem quantacunque sit, superatus est. Neque enim Hebraici Chaldaicique sermonis difficultatem Indicus æquat sexcentis partibus. Græci vero ac Latini prolixitatem, & multiplicem serūque ædæam copiam, multo minus, quàm longè simplicior, inflexiones paucissimas habet, breuibūque admodum documentis comprehendendi potest. In quo si interpositiones postpositivæque, quibus maxime à Græco, & Latino, atque Hispanico abhoret, & cum Hebraicis astixis plurimum convenit, semel devoraveris, nihil fere ardui reliquum fiat. Pronuntiationem verò barbaricam habet quidem plurima ex parte, sed cum Hispanica omnium quod ego sciam Idiomatum, maxime congruentem,

Epi. 12.

T

VI

In prole-
jo Gram-
matica
Indica

vt non immerito Pater Dominicus Episcopus
scripsit, videri sibi Hispanorum nationi has gen-
tes diuinitus præparatas. Iam verò in illa sua
veluti inculca barbarie adeo pulchros adeo ele-
gantis idionismos habet: formulæque dicendi
mitaliter breuitate multa complexas, vt delectet
vehementer: quorum vnus vocis vim si Lati-
nus, Hispaniſue exprimere velit, pluribus ipſe
vix poſſit. Sed ſpiritualium & philoſophicarum
rerum ſicuti notitia plurimum carebant, vt pote
barbari, ita verborum Indicorum penuria maxi-
ma eſt. At vnus Hiſpanicas voces Indicas fecit.
Vt enim equum, bouem, vinum, triticum, oleum,
multaque id genus quia non nouerant, ab Hiſ-
panis non ſolum res ſed vocabola quoque acce-
perunt, pro quibus nos quoque alia Europæ vel
animantium, vel frugum genera ignota mutua-
ſimus: ita equidem cenſuerim non magnopere
laborandum, ſi Fides, ſi Crux, ſi Angelus, ſi vir-
ginitas, ſi coniugium, ſi pleraque alia non ſatis
Indice ac proprie reddi poſſit. Licebit enim ex
Hiſpanico mutuari, & propria facere, vſuque
ipſo linguam locupletare, quod & omnes fecere
nationes, Hiſpanica maxime, vt aliena copia
ipſa diſcreteret, quod prudentiſſimus quiſque
Simiyachac, id eſt, Indici ſermonis Magiſter fre-
quentate iam ſolet. Pronunciandi vero difficultas
vbi velut inſartis aſſurique multis ſyllabis ple-
ræque dictiones in longum creſcunt, non poteſt
non eſſe moleſta pœtæ præſertim ſimulari aſ-
ſuetis, multoque illa altera grauior, intelligen-
di Indos ſtridentes ſæpe ore potius, quam lo-
quentes, ſed deuoranda eſt tandem vſuque ipſo
arque

arque exercitatione vincenda. Cætera quippe fa-
cilia valde. Eſt autem ad cæta præcepta neque
multa, neque difficultia reducta ars omnis Indicæ
linguæ: qua in re primis ſcriptoris, eſt multa
ſalto multa improprîe & abſurdè præceperint, ta-
men gratiæ habende ſunt maxime, multum enim
adiuuat ars, methoduſque tradendi prima ſidi-
menta. Sunt etiam iam ſatis multa ſcripta copio-
ſe & ornate, quorum electione proficere ſtudio-
ſus auditor queat, & emergent quotidie plura &
cultiora. In his & legendis, & edificendis memo-
riæ, itemque frequenti ſcriptione imitandis mul-
tum creſcet ſermonis cognitio. Quamobrem le-
ctiones publicæ Indicæ linguæ peritiles peruti-
les ſunt, ac nullo modo contemnende. Verum
hæc omnia inſtar vmbraçilis pugnæ, & palæſtra
potius, quam ædes. Ad rem ergo veniendum eſt,
& frequenti collocaçione cum Indis ſcrib iam
agendum, vbi audiendo ac loquendo familiaris
ſermo fiat. Inde ad concliones progrediendum, &
pudore metuque depoſito, ſæpe & audacter ex-
tandum, vt aliquando non erretur. Initio qui-
dem memoriter & res & verba dicenda, max
etiam ſequentur verba res ipſas. Iſta quidem, di-
cet, opinor, aliquis, præcipere in promptu eſt, ex-
qui verò perquam remorum, ita ſane habet. At-
tamen & labor omnia vincit, & laborem facit
iuuendum propentio animi. Mihi nulla in hac
cauſa terribilior difficultas occurrir, quam auer-
ſe voluntates hominum. Adeo enim iſta non
amant, adeo non curant, vt etiam contemnunt,
ac loco ignominie habeant cum Indis veſtari
& loqui Indice. Chriſti vero amatores arque
T 2 animarum

animarum studiosos ex amplius incitare atque accendere debent, quod mundo ista fastidio sunt, Paulo Apostolo nos provocante; Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Davide quoque exclamante, Viuit Dominus, quia Iudam, & vilior sum. Omnino nihil pretiosius hac Crucis Christi inuacatione, & exaltatione & triumpho. Nouit ille qui accipit. Quamobrem si Sacerdotes, ministrique Euangelij multum apud Indos proficere cupiunt, illud modis omnibus curent, vt recentes ab Hispania antequam seruat ille, & sitis animarum inceptat, nulla alia re occupentur, ac distineantur, quam accuratissimo studio discenda Indicæ linguæ, & postquam didicerint exercenda. Hoc nisi fiet, vix aliquid fiet, quod experimento competum habemus. Sapienter ergo & religiose Dominicanae familiae Patres in Guatimala prouincia, vt mihi fide dignus vir lolebat narrare, inuolabili staturo venientibus ab Hispania totum primum annum tantum aliud quam studium sermonis iniungunt. Anno integro exadto ad fructificandum mittunt, quod vltimam omnes sequentem exemplum, fieret paucis annis sine dubio plusquam effectum est plurimis. Neque enim Societatis nostræ Beatus Fundator Ignatius Indicæ linguæ lectiones publicas frustra præcepit, vbi viles viderentur, neque vsquam necessarium magis, quod Regulæ habent, vt Regiouis, in qua degunt, sermone loquantur omnes: sunt enim perquam necessaria omnia ista præsidia, vt facultas patretur verbi diuini generibus annuntiandi. At si quis vel per occupationes videntes, vel per minus felicem ingenij sortem

Bar. A.
Couscap.
11. 12.
Declat.
lit. B.

tanta consequi nequeat, non continuo debet sibi ab hoc Dei opere vacandum existimare, si lentioque vitam agere. Potest multis modis facultatis suæ exiguitatem adiuuare. Primum si doctus ipse cum sit & probatæ virtutis, socio vatur sermonis perito, quem ipse sententiam seculum doceat, & quid, quodve modo dicendum sit, instruat, eumque vt Moyses Aaron interpretem habeat, vt per illum potius ipse loquatur. Non quidem, vt alter alterius verbis verba reddendo loquatur interpretis more (quod frigidum est tametsi ne id quidem contemnendum.) sed summam potius edoctus ante concionem oratoris partes impleat, quod nos peruile sumus expectari, si locus contingat idoneus ac fidelis. Præterea non esset utilitatis exigua; si aliquot ipse conciones & breuem aliquam Catechismi expositionem memoriter disceret, atque ea idemdem repreceter apud Indos. Neque enim verendum est, ne illos repetitione offendat, neque tam isti indigeat magnis, & exquisitis rationibus, quam quibuldam facilioribus, accommodatis, iisque sæpius repetitis. Nam & gloriosissimus Dei Præco Franciscus eo modo instituisse fratres suos simpliciores prædicatione perhibetur: & Magister Franciscus noster apud Maluanicos ea industria multum in conversione gentium profecit. Ac mihi cum missionem quandam obirem, venit in mentem id nobis non difficile, Indis vero valde commodum fuisse futurum, quod in missionibus loca subinde commutentur, doctrina verò eadem vbique repetenda sit, vt parvulis hæc Euangelij præbeat. Ad hæc possent

194 DE PROCURANDA INDOCVM
vitorum grauium , & eloquentium ſcriptarū ora-
tiones de rebus Chriſtianæ religionis publicè le-
gi, & cum aliqua emphati pronuntiarī , quibus
Indorum populi non ſolum inſtruerentur , verum
etiam excitarentur. Quæ ſane conſideratio olim
in Eccleſia diu teneſta eſt , & à ſanctis Patribus
magno opere commendata. Sunt vero noſtrorum
ſcripta Indice valde opportuna, quæ ſi relegantur,
non dubito, quin auidè excipienda ſint. Et ſpero
equidem , modo ardor non deſit ſpiritus Chri-
ſtum, & Chriſti paruulos complectentis, his aliū-
que rationibus, quas idem ſpiritus commodè ſug-
geret , magnos Fidei ſalutique Indices prouentus
aliquando aſſuturos.

C A P V T X.

De Scientia Sacerdoti neceſſaria.

ſequitur ſcientia, quæ tam propria Sacerdo-
tis eſt, vt pectori inſculptam Doctrinam ge-
ſtæ lex inſerit, ſignificans Dei ſeruum docto-
rem eſſe oportere cæterorum , quorum ſuſcepit
curam, ne, ſi ſcientiam à le repulerit, repellatur
iple viciliſſim à Domino, ne Sacerdotio fungatur,
arque ita paſcer, & Propheta, & populus cor-
ruat. In plebeio homine habet ignorantia ſua
fortaſſis excuſationem, ac in Sacerdote vt Leo
Papa ſcribit, vix ferenda eſt excuſatio, quæ præ-
tendat inſciam, imo verè, vt in alia epiſtola ſcri-
bit, in ijs, qui præſunt, incidia nec excuſatione di-
gna

*Epifl. ad Eſai.
uper Si-
tib.
Epifl. 22.*

SALVTE. LIBER IV. 295
gna eſt nec venia. Quatenus autem peritum eſſe
oporteat Sacerdotem, ſatis Patrum Canones in-
dicant. Si prædicandi quidem verbi Dei fungitur
officio, cum ſit hoc proprium Paſtorum, atque
Doctorum, cum eſſe oportebit, quem Paulus deſcri-
bit, amplectentem ſane eum, qui ſecundum
doctrinam eſt fidelem lectionem, vt potens ſit
exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt,
arguere, qui hæc præſtare non poteſt, temere
Doctorem in Eccleſia vſurpat locum, minus ſibi
iuxta Iacobum Apoſtolum iudicium ſumens.
Quod cum tantæ magnitudinis tanti etiam peri-
culi ſit, nemo ſatis prætare poteſt, niſi miſſus à
Domino. Quomodo enim, inquit, prædicabunt
niſi mirantur? Et, qui loquitur à ſemetipſo, glo-
riam propriam quaerit. Et ipſi loquebantur in no-
mine meo, cum ego non mandarem eis, & cætera
id genus multa, quæ tæteri ſunt, vt niſi aut ex of-
ficio incumbat, aut maiorum auctoritate impona-
tur, aut ipſa charitate aperte petuente & exci-
mulante, vitari non queat, nemo ſui memor, onus
magnis quoque vitiis formidabile ſubire audeat.
Sed vt dixi, charitas Chriſti vrget aſſimilantes hoc,
quia Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, vt qui vi-
uunt, iam non ſibi viuant, ſed ei, qui pro ipſis mor-
tuus eſt. In Indorum autem prædicatione, & labo-
ris eſt plurimum, & vanitas perarum, vbi lan-
des, applauſusque populares non expectantur, vbi
neque gultus nimium delicatus exquiritis illece-
bris excitandus eſt, verum eius paupis, qui nobis
abundat, & præ copia penè vileicia, qualicumque
etogario admirabiles eſurientibus epulas præbet.
Itaque quo alias magis periculorum, & anceps

*Diſ. 2 ſi
in ſententia.*

Leof. 81.

Tic. 1.

Ier. 5.

Rom. 19.

1. Cor. 5.

2. Cor. 5.

2. Cor. 5.

Magistri munus, eo inter barbaras gentes & fructuosius, & tutius, cum non hominum fauorem aucupetur, sed Dei pro parulis suis gratiam mercedem speret. Parochi verò Indorum, si quis munus obear, Catechismo Concilij Tridentini, quid sciendum sit, factis dicitur. Ut primum, symbolam, mysteriaque Fidei præcipua norit exponere pro capiti audientium; mox præcepta diuina quæ aut sententur, aut violentur, tum quæ ad sacramentorum intelligentiam, vltimque pertineant. At modo probata ille vice laude floret, atque locutionis Indicæ facultate non caret, cum viros haberet, quos tutò in granioribus causis consuleret, non magnopere ego scholarum apparatus, reconditamque illam doctrinam in eiusmodi Indorum Parocho desideratam, quippe cuius munus magis prudentia quoddam, atque ingenij, morumque Indicorum peritia consistet, quam subtiliori literaturæ. Ut enim Magistri nouitiorum in religiosis demibus eliguntur, virtute prudentiaque præstantes, ipsoque vsu rerum spiritualium, propterea quod ea ars artium cum sit, non tam paginis euoluendis, quam internis spiritibus motionibus discemendis paratur (tamen cum fundamentum istud iacturæ vice purioris ac sensus exercitati ad discretionem boni, & mali, sanctorum Patrum lectio, ut Gregorij, Basilij, Bernardi, ac cæterorum, Diuinaque scripturæ præsertim meditatio plurimum adiuuet.) ita plane in moderatione Indorum, qui nouitij quidam sunt religionis Christianæ, & quidem quibus omnia diuina, & Ecclesiastica valde nota, valde inusitata occurrant, exoptanda esset eximia quoddam vice sanctitas in ministro

ministro Dei cum pari prudentiæ ac dexteritatis laude conjuncta; scientiæ verò is modus eaque mensura, quæ communiter opportuna est, ut sciat quæ forma Catechismi seruanda, quis ordo Sacramentorum tenendus, quantum sibi liceat in absolutione, quæ sicut referuata criminis, quæ priuilegia Neophitorum à summis Pontificibus data, cæteraque talia, quorum noticiam ex Concilio Provinciali Limensi petere potest. Ritus verò Indorum, antea consuetudines, & superstitiones, modumque cum his agendi, & verlandi non nisi longo vsu rerum discere potest, hinc cum pendeat vtilis administratio sacerdotij Indorum, valde dolegendum est, vsque adeo tarum esse Patrochum, qui triennium integrum exigat in sibi commissa Paroeciâ: sed statim eum taceat suorum, aut libido ambitioque aliorum hoc illuc circumsertat, vbique cursantes, nusquam consistentes, atque ita fructus exiguos afferentes. Deberent illud memuisse, & Episcopi, & Patrochi, Diligenter atende vltimum peccatis tui, tuosque greges considera, non enim habebis iugiter potestatem, & corona tribuetur tibi, multoque magis illud boni pastoris de bono pastore documentum, Proprias oues vocat nominatum, & cum eas emiserit, ante eas vadit. In Concilio quidem Limensi magno pondere verborum decretum est, Ne Parochi Indorum ante sexennium dochinam, sive Paroeciâ mutare permittentur, nisi ineuitabiles causa acciderent. Nunc temporis proxi libitum est, quia ampliores peccatos alibi sperat, aut cum Patrocho intercessit iurgij quippiam, aut vrbica frequentia magis iuuat, sine vlla cunctatione grex commissus

Prim. 17.

Iam. 10.

177. 1.

298 DE PROCVRANDA INDORVM
commiffus delentur, ignoro traditur: qui dum
fubinde pallotes mutat, neminem agnofcens, à
nemine agnitus nec numeratus facile difpergitur,
& luporum infidijs occiditur. Ipli Epifcopi, quo-
rum intererat fuorum Parochorum leuitatem in-
confiantiamque compefcere, vel lenire, & mi-
gare faftidia, multo magis ad illa confluens,
commutantes ipfi quavis de caufa Præpofitos.
Hæc tanta clades eft animarum, vt faris deplorari
non poffit. Nihil ergo Sacerdos Chrifti præclari
perficiet in falute Indorum fine familiari, & ho-
minum & rerum natiua: nunquam hanc confe-
quetur, nifi pedem fixerit. Talem igitur fcientiam
in Parocho Indorum plurimi facimus, illam vero
elaboratam Theologiae cognitionem nullo modo
contemnimus.

C A P V T X I.

*Oportere in nouo orbe aliquos effe præ-
ftantes Theologos.*

Qvin potius tamen in plerifque mediocri-
bus quædam doctrina fit faris, tamen eos, ad quos
recurrunt ceteri, à quibusque vult à fonte hau-
riri, tam effe oportet abfoluta Theologiae facul-
tate inftitutos in nouo orbe, vt nulquam gen-
tium amplius. Id ita effe, qui rem accuratius ani-
maduertent, certis indicijs deprehendet. Primam
enim, vbi Fides Chrifti recens fundata eft, tam-
que immenfus fpatijs longè lateque propagata, ibi

fane & ad veteres pellendos errores, & ad nouam
ruendam religionem Theologiae doctrina mag-
nopere neceffaria eft, cuius patres Auguftinus It. de
Tvt.
Ad. 1.
effe docuit, vt Fidem faluberrimam gignat, nutriat,
atque defendat. Olim cum adiffent Apoftoli,
Rohi, quia recepiffent Samarita verbum Dei, mife-
runt ad eos, non quofvis, fed Petrum & Ioannem
Apoftolorum facile primos. Quam ob caufam pu-
tamus: Nifi quod religionis Chriftianæ exordia,
præcipua quædam fapientia indigent, induftria, di-
ligentia, quemadmodum in nouis plerumque fir-
pibus videmus accidere. Deinde in nouo hoc Or-
be noua effe negotia oportet, nouos mores, leges,
contra duftraciones denique vitæ vniuerfas longe
alias: militia, mercaturæ, nauticæ, totius Indicæ
adminiftrationis difficultates occurrunt quotidie
nouæ & magnæ, quibus nifi fæcra doctrinæ lux
adfit eaque copiofa, in vagis ignorantie tene-
bris, ac certo periculo falutis fuæ homines verfen-
tur neceffe eft. Quod fi nulla fecundum Deum le-
ge, ac ratione continentur & fræuentur, auri-
tiæ, atque libidini cuncta permiffa breuifine vilo
modo miferi, ac turbati certum eft, id quod per-
fpicue feruo diuinus per Ebraeam minaræ, Aufe-
ram, inquit, confiliarium, & Epientem de archi-
ræctis, & prudentem eloquij myftici (quid fequa-
ritur atrende) & irretet populus vir ad virum, tu-
multuabitur puer contra senem, & ignobius con-
tra nobilem, & reliqua, quæ profequitur. Salo-
mon quoque breuiter, fed abunde, Cam defecte-
rit Prophetia, hoc eft, Dei verbum, diffipabitur
populus. Atque vtiam fuperiorum calamitatum,
quas Reipub. hæc diu perpeffa eft, non ea caufa,
vel

vel præcipua exciſſet; quod ubi fuit potentia & armorum plurimum; ibi doctrinæ, & Chriſtiani conſilij perparum fuit. Vix diei poteſt, quam ad continendos homines in officio divinæ doctrinæ præſidia neceſſaria ſint. Poſtremo remotiſſima, & ab Hiſpania, Europæque totius ſinibus longiſſime diſtita regio eſt, quam tenemus: cauſe vt di-
xi, occurrunt variæ, virgent plerumque vehemen-
ter: habent momenta magna & animarum & corporum. Quis ergo conſcientiæ remedium conſiliūque ab Hiſpania viſque expectari æquo animo ferat, quod vel ſeruum, vel inutile fortaiſſis futurum ſit, interdum etiam pene dixerim no-
xium? Difficile eſt abſentium cauſas certo di-
judicare, & vt Leo Magnus ſcite ait, inter longin-
quas regiones in nimias dilaciones tendunt veri-
tatis examina. Tam etiam quæ de relatione ran-
tum nouitiæ conſtat, cum pro ingenio & ſtudio hominum vario varia ea eſſe & incerta ſolent, pe-
riculoſè de ſummis Chriſtianiæ ſalutis negotijs adhibet cenſuram ſuam. Euenit crebro, vt quem-
admodum medici etiam peritiffimi abſente ægro-
to conſulū, dum neque morborum cauſas, neque hominis conſtitutionem ſatis perſpectam habent, grauiter fallantur, & fallant; ita etiam noſtri Theologi Hiſpanienſes, vicinque illi celebres, & illuſtres alioqui ſunt, tamen de rebus Indiæ non mediocriter erant. Qui verdè cominus illa conſiderant, oculis luſtrant, ac veluti manu tenent, etiam ſi minus periti illi ſint, tamen longe certius, & ſeliciter philoſophentur. Paulus certe Apo-
ſtolus quanquam multa Corinthijs præſcribit abſens, plurima tamen tunc ſe diſpoſitorum pro-

Epiph. 91.

1. Cor. 11.

mittit, cum fuerit apud eos. Multum omnino con-
fert oculatæ experientia, & magnas ſapientiæ oc-
caſiones præſtat. Quamobrem niſi qui cæteros ſo-
ueant, atque illuſtrent ſplendore doctrinæ, abſoluti
aliqui, & præſtantes Theologi ſint, dubium non
eſt, quin magnam religioſis rotas cauſa in parti-
bus Indiæ lacuram futura ſit.

CAPVT XII.

*Vita probitas in miniſtro Euangelij quòd
eſt à Deo eſt ab hominibus
requiratur.*

Vite verdè ſanctitatem in Sacerdote (quod erat
ex tribus primum) etiam nomen ipſum ad-
monet eximiam eſſe debere, quod non ſolum ſa-
cras literas viſque ſonare, ſed etiam prophanas
commendare ſcribit B. Ambroſius, qui Pythagori-
cum illud ad ſacerdotes proprie accommodat. Co-
muniem, atque vſitatum populo viam non eſſe re-
dã, quod ab Hebræis, quorū & genus duxiſſe vult,
accepſſe aſcicit. Nihil enim in ſacerdotibus ple-
beium requirit, niſi populare, nihil comune cum
ſtudio, atque vſu & moribus incòditiæ multitudinis.
Sobriam à carnis grauitatè, ſeriam vitam, ſingulare
pondus dignitas tibi vendicac ſacerdotalis. Quo-
modo enim poteſt obſeruari à populo, qui nihil ha-
bet ſecretū à populo, diſpar à multitudine. Hęc ille.
De qua re ra multa ſunt in diuinis literis tradita, ta
multa à lactis Parçibus explicatas, vt ſi recitare per-
gam,

Ad 1. cor.
11. cum 1. 2.
epiſt. 6.

gam, Homillas declamare videat. Illud senò dicam, quod etiam, atque etiam animaduerti, in ijs qui nouis gentibus præficiuntur, vt non solum mores, sed fidem ipsam zedificent, tam excellenti opus esse sanctitate, vt Apostolica vere debeat optari. Ipsos Apostolos Dominus noster quanta primùm attentione misit, vt se præcuerent, ac veluti velarent? Orationem profundam perui-gil ante produxit, cum Patre rem tantam communicans, vocatos præterea ad se quibus verbis, quam grauibz officij admonet? Qua disciplina mirit? Quibus præceptis imbuit? Quanta integritatis, quanta mortificationis, quanta patientiæ commendatio? Quid obsecro hoc tali apparatu tantus Magister agebat aliud, quam vt informaret Ecclesiæ doctores, & pastores, ne cui manus citò imponerent, ne Euangelicæ prædicationis munus nisi selectissimis & probatissimis committendum putarent? Idem mox à mortuis resurgens non pariter suos illos quamvis iam feruentes & accensos amore ipsius, quamvis scripturarum sensu donatos ad Euangelizandum prodire, sed domi se potius continere iubet, & magna meditatione expectare, donec induantur vigate ex al-
 te. Quin etiam Paulus iam ad tertium ocelum raptus, & mira operatus, non prius cum Barnaba destinatur ad gentes, quam sanctis fratribz ieiunan-
 tibus, & ministrantibus Spiritus Sanctus eos sibi ad opus hoc segregari iubet. Diuturnam profecto viæ immaculatæ probationem Apostoli-
 cam hæcce munus efflagitat. Paulus ipse grauis-
 simè de eligendis fidelium præpositis admonet Ti-
 tum, Vt constituas per ciuitates presbyteros, sicut
 &

& ego disposui tibi, si quis sine crimine est. Oportet enim Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem non superbum, non iracundum, non violentum, non perculosum, non turpis lu-
 cri cupidum, sed hospitalem, benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem. Ministros quo-
 que præcipit alibi probari prius, & sic ministrare, nullum crimen habentes. Quærit, cur tanta exi-
 gantur in Evangelij ministro. Dicam equidem breuiter, quod neque Deo, neque hominibus, ne-
 que verò hbi ipsi satisficere vilo modo queat, nisi talis tantusque sit. Et enim Dei gratiam etsi cer-
 tum est nullis proprijs meritis præueniri, tamen æquè quoque indubium est, iustorum sanctitate & precibus, præpositorum præsertim, effici sole-
 re, vt subdus populus Dei largam in se benedi-
 ctionem, & gratiam experiantur. Idque multò maxime in initijs fidei, vbi nulla possint eorum, qui vocantur, merita iniurare, & multa possunt crimina obitare. Scio equidem Dei gratiæ protus fuisse, vt tot millia Iudeorum Petri exhorta-
 tione penitentiam agerent, & in Christum cre-
 detent, vt tot millia gentium Pauli prædicatione idolorum vanitate reiecta Deum viuum, & ve-
 rum colerent. Et hoc neque currentis esse neque volentis, sed Dei miserentis. At eandem Dei mi-
 sericordiam hoc præparare, vt precibus meritis-
 que suorum tanta donaret, qui negat aut debitat, ipsi diuinæ gratiæ iniurius est. Vult enim quodammodo pati viti, & hoc summa est beneficentiæ, vt ad beneficiendum se pulsari sollicitarique velit. Ob id populo duro virum mitissimum, sub-
 que amicum præfecit, à quo sese etiam teneti
 clamarat,

Luc. 6.

Luc. 11.

Act. 13.

Tit. 1.

1. Tim. 3.

Act. 13.

ib. 4.

Act. 13.

1. Tim. 3.

Enod. 12.

clamitat, ne in impios furorem effundat. Ob id pro Abimelech, & populo Ægyptiorum Abraham, pro Rebecca Isaac, pro amicorum ignorantis sanctum Iob, pro Isaacis populo, tum Samuelem, cum Dauid, cum Ezechiam & pro ipso Ezechia, Isaiam, pro Samaritanorum plebe Petrus, & Ioannem, pro Epaphrodito egrotante Paulum, itemque pro conuulgantibus, tum pro alijs alios patres, amicosque suos Deus orare vult, & preces, sacrificiaque offerre, vt perspicue doceat se se, vt minorum misereatur, in quibus non suppetunt ea merita, maiorum studio prouocari velle. Habet enim hoc diuinæ prouidentie ordo mirabilis. Hinc Dionysius, si quis per seipsum, inquit, ad Deum accedat, sanctosque despiciat, hic diuina nunquam familiaritate potietur. Atque hoc est, quod per Prophetam expostulat, Quasi virum, qui le medium interponeret, & non inueni. Hoc quoque alius propheta deplorat, Non est, qui conlugat, & teneat te. Quin potius improbonum prepositorum peccatis eo vsque prouocatur ita diuina, vt non solum beneficia conferte cedit, verum etiam vindictam accelere. Quare seure quidem sed vere Gregorius deterret indignos prepositos, cum ait, Quia mente apud Deum intercessionis locum pro populo scripsit qui familiarum se eius gratie esse per vitæ merita nescit. Aut ab eo quomodo alijs veniam postulat, qui verum sit sibi placatus, ignorat. Quia in re est etiam formidandum, ne qui placare iram posse creditur, hanc ipse ex proprio reatu mereatur. Cuncti enim liquido nouimus, quia cum is, qui displicet, ad intercedendum miratur, irati animus

ad

ad deteriora prouocatur. Quæ cum ita sint, verendum profectum, ne Indorum in fide exigui progressus, in multis etiam iniuria non facta, nostris malis meritis eorum Deo æqua lance respondeant. Quo enim hi magis à Deo alieni, & à cælesti luce sancti, eo Sacerdotis, & patris merita illustriora esse oportet, vt quod deest illis, apud optimum patrem Deum iple sufficiat. Dixi præterea hominibus sine vitæ integritate profecti vix posse, quia reuera regnum Dei non est in sermone, sed in vitæ, pluresque commouet vitæ pura, quam oratio culta. Contra, mores corrupti doctrinam sanam facile euerunt, & inane reddunt. Sergius quidem Paulus Proconsul vitæ prudens tunc credidit admicans super doctrina Domini, cum verbis vidit facta succedere. Nos, vero prodigia; quibus Evangelicas voces confirmemus, nulla producimus, neque vobis est opus: vitæ vna restat ad plenam confirmationem, vt ait Chrysostomus, quæ si desit, cætera tuant, necesse est. Indorum vero ingenium esse dixisse me memini, vt incredibili attentione de factis maiorum pendant, illa obseruent vigilanissimè, unde hos iudicant, & aut contemnant, aut suspiciunt, & pro Deo habent. Cuius verò vitæ despiciatur, necesse est, vt etiam prædicationem contemnatur. Non ergo alijs proderit sine vitæ puritate, & splendore Sacerdos, sibi autem meritis plurimum, quod est diligenter intendendum.

Y CAPVT

CAPVT XIII.

*Quod ij, qui inter barbaros versantur,
humanis ad virtutem auxiliis
sint destituti.*

Sunt intergentes Indorum versantibus huma-
nis ad virtutem adiumenta perpauca, impe-
dimenta perhulta. Quo minus oportet eos salu-
tis huc negligentis esse, sed & integritatis radi-
ces alias egisse, & ingruentium contra ventorum
tempellati fortiter repugnare, & renouantes de
die in diem interiorum hominem, Apostoli Pau-
li semper memores, qui talis, tantusque cum ef-
fer, castigabat tamen & in seruitutem redigebat
corpus suum, ne cum alijs prædicasset, ipse repro-
bus efficeretur. Quam curam nisi quisque sui dili-
gente gerat, cum in Indorum commorantur oppi-
dis parochi, neminem sunt habituri adiutore. Ma-
gnam virtuti prælidium, societas honorum. So-
cius exemplo excitat, sermone recreat, consilio in-
struit, orationibus adiuuat, autoritate cõcines, que
omnia solitudinì uicunt. Sapienter admonet Salo-
mon, Melius est duos esse simul quam unum. Ha-
bent enim emolumentum societatis lux. Si vnus
deciderit, ab altero fulcietur. Vx soli, quia cum
deciderit, non habet subleuantem se. Hætorij peri-
culoque immenso est tanta in parochijs Indorum
solitudo. Atque ut mihi quidem videtur, quantum
fieri posset danda esset opera, ne minus quam duo
degerent,

degerent, cum præsertim multa oppida reductio-
ne iam facta frequentia sint, quibus vnus mini-
me sufficiat. Ereum Christus Dominus disci-
pulos ad prædicandum binos misit, cum possent
tamen singuli plures populos obire. Sed præce-
ptor nollet tuam consolationi, cum cautionsi suo-
rum ipsa societate consulendum parauit, tum
etiam adificationi securitacique exterrorum. Quæ
formam tenuere postea Apostoli, cum Petrum &
Ioannem mitterent, cum Barnabam & Paulum,
cum Iudam & Sylam, & rursus Barnabam & Mar-
cum, Paulum & Sylam, æque ita pene perpetuo.
Apud nostros vero Euangelij ministros mica
solitudo. Ex qua primum desidia paulatim oritur,
deinde licentia, cum sine teste peccator, reprehensio
nulla timeatur, postremo iam lapsi seras, & disti-
ciliis respicientia cum medico careat. Hinc in
malo consuetudo, boni præterea omnis obliuio,
denique vitæ melioris desperatio. O quot ita cor-
rupte, ut merito uolare debeat abies: cum
vident altissimas ac nobilissimas Cedros Libani
cecidisse. Non loquor antiqua, non repto Hero-
nes, Tertullianos, Origenes, Nicolaos, Salomones,
ceteraque documenta veterum. Recentia & quod-
tidiana intueor. Et quid oblecto prodest homini,
si mundum vniuersum lucet, animas verò suæ
decimenum patiatur. Imo verò qui sibi nequam
est, cui bonus erit inquam? Omnia ergo adiumenta
& præsidia humana, que ex aliorum vici-
meribus, doctrinis, autoritate proficiuntur, de-
sunt propemodum parochio Indorum. Quoniam
igitur modo nisi nullum in virtute profectus,
suaque ipse disciplina custos intergenitus ac vi-

Mat. 10.

Apo. 1.

Apo. 13.

Apo. 14.

Zach. 11.

Mat. 16

Ecdi. 14.

308 DE PROCURANDA INDOREM
gilantissimus sit, suscepto muneri sine ingenti suo
damno satisfacere queat ?

CAPVT XIV.

*Quæ libidinis & auaritia inceptina
occurrant ?*

A Tquul solitudine cæsi omnibus istis auxiliis ca-
A rec, tamen olim expetebant à mulieris, pro-
pterea quoddam etiam occasionibus laqueisque va-
caerit, vbi libidinis, & cupiditatis materia omnis
abesset. At barbarorum commotio ita est omni
humanitate desiliata ad bonum, vt tamen ma-
lum nihil illa magis persuadat & lenitet. Impudi-
citiæ omnis vorago ingens, vbi hominum timor
nullus, fornicatum mita læcitiæ & procacitas,
pudor penitus omnis ignotus: occasio frequen-
tissima, non tam quaesita ad libidinem, quàm libi-
dinem ipsa quaerens. Timor quidem Dei poten-
tissimus est ad resistendum peccato: At vbi pudo-
re patier ac metu humano desiliatur, tum verò
virgetur ipsa facilitate peccandi, facillime, quæ
nostra est miseriam, abicitur. Vbi enim & renat
pecculinitas, & suadet impunitas, quid non obri-
neat illecebra? Quis vero castus & pudicus, nisi
fugiendo materia libidinis? Nam ea semel admo-
ra, quid sequatur, Salomon, & præcepto monet,
Psalm. 6. (Quis ambulabit in igne, & planta eius non com-
burentur:) & exemplo docet, qui & dilectus à
3. Reg. 4. Deo insignites, & sapientia tanta ditatus, & senex
iam

jam succubuit victus, omnemque illam celebra-
rem suam eius macule labe fecerat. Scripsit qui-
dam beatus Pater, pudorem diuinitus datam esse
mulieri, ne, si decellet, non fieret salua omnis caro.
Apud barbaras feminas pudor tam decet, vt ni-
hil hac parte à pecude dissent: imo verò cum pe-
cudes pudore non superent, libidine superant.
Quis igitur ex tanto incendio solpes exibat, nisi
quem gratia diuina protexerit, & quotidiano car-
nis mortificatio vallauerit? Est alia quoque ten-
tatio grandis, cæsi sine magna animi constantia re-
sisti non potest, dominatum exercendi in Indos,
quorum naturalis atque viciata subiectio, & nulla
ad resistendum auaritia, animos facile tollit rectori,
vt quicquid collibeat, sine conuentione ad rem
conferendum putet. Sunt enim qui dominantis
fidei suorum, qui cum austeritate imperant, & fas
omne ac nefas pro suo arbitratu statunt, verè ab
Apostolo descripti operarij, qui deuorant, qui ac-
cipiunt, qui extolluntur, qui in faciem cadunt, 11.
qui Deo non secutiunt, sed suo ventri. Qui ita te-
nere primatum amant, vt non recipiant quosvis
alios, quamvis vice probata, & doctrinae laus, &
in opere Dei exercitatos. Inde factus quidam in-
solens: Quod si quis frater verbum exhortationis
habeat ad plebem, ingrate profusus accipere, ioui-
diam concitare, nihil iuris aliis facere. Neque
ignoro esse complures, qui coadiutores in Dei
opere non solum accipiunt, sed vehementer etiam
effragit. Inde quoque cupiditatis habentæ laxissi-
mæ cum campus late patens occurrat, vbi quic-
quid quaerit exerceri velit, nemo sit contradicta-
rus, opera prompta Indorum ad quidvis. Si celerata
V 3 ma

11.
11.

11.
Rom. 16.

308 DE PROCURANDA INDOREM
gilantissimus sit, suscepto muneri sine ingenti suo
damno satisfacere queat?

CAPVT XIV.

*Qua libidinis & auaritia inceptina
occurrant?*

A Tqui solitudo cum omnibus istis auxiliis ca-
pax rec. tamen olim expebarant à multis, pro-
pterea quòd etiam occasionebus laqueisque va-
caueret, ubi libidinis, & cupiditatis materia omnis
abesset. At barbarorum commotio ita est omni
humanitate desiliata ad bonum, vt tamen ma-
lum nihil illa magis pertrahat & leritet. Impudi-
citiæ omnis vorago ingens, ubi hominum timor
nullus, formhacum mira læcitiua & procacitas,
pudor penitus omnis ignotus: occasio frequen-
tissima, non tam quaesita ad libidinem, quàm libi-
dinem ipsa querens. Timor quidem Dei poten-
tissimus est ad resistendum peccato: At ubi pudo-
re patier ac metu humano destituitur, tum verò
virgetur ipsa facilitate peccandi, facillimè, & que
nostra est miserè, abijcitur. Vbi enim & reor
pecculinitas, & suadet impunitas, quid non obri-
neat illecebra? Quis vero castus & pudicus, nisi
fugiendo materia libidinis? Nam ea semel admo-
ra, quid sequatur, Salomon, & præcepto monet,
(Quis ambulabit in igne, & planta eius non com-
burentur:) & exemplo docet, qui & dilectus à
Deo insignitur, & sapientia tanta ditatus, & senex
iam

Psalm. 6.

3. Reg. 3.

SALVTE. LIBER IV. 309

jam succubuit victus, omnemque illam celebra-
rem suam eius macule labe fecerant. Scripsit qui-
dam beatus Pater, pudorem diuinitus datam esse
mulieri, ne, si desset, non fieret salua omnis caro.
Apud barbaras feminas pudor tam desit, vt ni-
hil hac parte à peccate dissent: imo verò cum pe-
cudes pudore non superent, libidine superant.
Quis igitur ex tanto incendio solpes exibat, nisi
quem gratia diuina protegerit, & quotidiano car-
nis mortificatio vallauerit? Est alia quoque ten-
tatio grandis, cum sine magna animi constantia re-
sisti non potest, dominatum exercendi in Indos,
quorum naturalis atque viciata subiectio, & nulla
ad resistendum audacia, animos facile tollit reco-
ti, vt quicquid collibeat, sine conuentione ad rem
confutendam putet. Sunt enim qui dominantis
fidei suorum, qui cum austeritate imperant, & fas
omne ac nefas pro suo arbitratu statunt, verè ab
Apostolo descripti operarij, qui deuorant, qui ac-
cipiunt, qui extolluntur, qui in faciem cadunt,
qui Deo non seculiunt, sed suo ventri. Qui ita te-
nere primatum amant, vt non recipiant quosvis
alios, quamvis vice probata, & doctrina laus, &
in opere Dei exercitatos. Inde factus quidam in-
solens: Quod si quis frater verbum exhortationis
habeat ad plebem, ingrate profusus accipere, ioui-
diam concitare, nihil iuris aliis facere. Neque
ignoro esse complures, qui coadiutores in Dei
opere non solum accipiunt, sed vehementer etiam
efflagit. Inde quoque cupiditatis habentæ laxissi-
mæ cum campus late patens occurat, ubi quic-
quid quaestus exerceri velit, nemo sit contradicto-
rus, opera prompta Indorum ad quidvis. Si celerata

Wahibz
1111.

1. Cor. 11.

Rom. 16.

V 3 maü

310 DE PROCURANDA INDORVM
maiorum dissimulare pergat, argentum quidvis cor-
rader, si mulctare pecunia, si seruitia imperare, ob-
sequia omnium parare. Denique absoluti cuius-
dam imparij & auaritia tam est effusa materia, vt
nisi quis temperatissimo animo sit, virtute iam
confirmata, in transuersu breui agi possit.

CAPVT XV.

Contra abusus Indorum Parochorum.

PRæclare verò ageretur cum rebus Indorum,
si Sacerdotum eorum saltem modestia esset, vt vi-
torum occasione humane oppugnantur, ac
non quærent etiam ipsi de industrijs vitæ solati-
stioris licentiam accercentes vitæ sua domnia, po-
nentes sponsonem cum morte, & tot & tam
magna mala pacem exstinguant. Neque enim la-
queos diaboli effugiunt, lacrimas conseruio suo
& vitæ vltibus adhibentes. Quod si à vestimento
tinea, & à muliere iniquitas vici procedat, quæ po-
test esse castitatis tanta custodiam, quæ hostem per-
petui insidiantem, domolare, & indiuidua con-
suetudine accipiat? Aiunt sibi nec cibos conquire
nec cætera seruitia parare debere, ad hos vsus fo-
minas necessariò adhibendas esse. Quasi verò, &
viri ista præstare non possint, Indi præsertim ad
omnia obsequia promptissimi. Aut si foeminarum
omnino munditias cupiunt, non possint arui, quæ
neque ignem neque fumum, vt dicitur, patiunt,
reperire. Nescio an alia in se maiore cura labora-

San. 1.
Sep. 14.

Exil. 4.

SALVTE. LIBER XV.

311

num sit ab antiquis Patribus, vix plures aut feue-
riores canones legas, quàm vbi id agitur, ne cum
foeminis habitent clerici. In Concilio magno
Niemo quam grauior de subintroducendis mulie-
ribus clerico vitandis canonum sit, nemo non no-
uit. Omnes prouinciales Synodi plenz sunt. Pa-
trum decreta vehementer clamant, vniuersus Hie-
ronymus satis esse potest vique ad inuidiam hoc
loco decertans: Hospitiolum tuum, inquit, scri-
bens ad Nepocianum clericum, aut raro, aut nun-
quam mulierum pedes terant, quia non potest
cum Deo habitare, qui foeminarum accessibus
copularur. Foemina concientiam tecum paciter
habitantis exurit, nauquam de mulierum formis
disputes, foeminae nomen tuum nesciant, & cæ-
tera. Nulla profecto excusatio hinc admitti po-
test, vbi si minus conscientia, tamen saltem iux
consulere debet parochus. Negotiationem verò
Sacerdotes exercere, atque vltimas insuper quære-
re, omnium Conciliorum, atque Pontificum, Leo-
nis præsertim vocibus interdicitur est, & Pauli
ipsum, vel potius Domini, quod scilicet omnium
malorum radicem esse cupiditatem, & secularia
negotia militiam Dei plurimum impedire. Hæc
ergo quid commotorem exquisitas maxime ar-
tes, amonones, distractioneque rerum, pacta
& conuenta secretò inita, argentum ad negotian-
dum institutoribus datur, vt cum sereno et redat,
quod plerumque merito nullam redit, & forte
quoque exclusi, & adione qui se se totum fidei
dedunt, qui impostum facere clerico indulgen-

V 4

Conc. Liber. cap. 18. & 20. dist. 20. per mag. &
alios.

Dist. 11.
C. 11.
C. 12.
C. 13.
C. 14.
C. 15.
C. 16.
C. 17.
C. 18.
C. 19.
C. 20.
C. 21.
C. 22.
C. 23.
C. 24.
C. 25.
C. 26.
C. 27.
C. 28.
C. 29.
C. 30.
C. 31.
C. 32.
C. 33.
C. 34.
C. 35.
C. 36.
C. 37.
C. 38.
C. 39.
C. 40.
C. 41.
C. 42.
C. 43.
C. 44.
C. 45.
C. 46.
C. 47.
C. 48.
C. 49.
C. 50.
C. 51.
C. 52.
C. 53.
C. 54.
C. 55.
C. 56.
C. 57.
C. 58.
C. 59.
C. 60.
C. 61.
C. 62.
C. 63.
C. 64.
C. 65.
C. 66.
C. 67.
C. 68.
C. 69.
C. 70.
C. 71.
C. 72.
C. 73.
C. 74.
C. 75.
C. 76.
C. 77.
C. 78.
C. 79.
C. 80.
C. 81.
C. 82.
C. 83.
C. 84.
C. 85.
C. 86.
C. 87.
C. 88.
C. 89.
C. 90.
C. 91.
C. 92.
C. 93.
C. 94.
C. 95.
C. 96.
C. 97.
C. 98.
C. 99.
C. 100.

dum putant? Tam vero auri cum argento permu-
tationes ipsiusque argenti probati, & puri cum im-
puro, industriam temporis obseruantem, & fide-
lium oblationes vendentem, cum Patronis mu-
tuam sub certa lege, & mille alias auaritiæ fraudes
recensere longissimum est. Itaque illa porrissi-
mum Paræciæ Indorum appetitur, & magno
sæpe ambitu, & pretio obriuentur, quæ licet pro-
uentus habeat fortasse minores, negotiandi ta-
men commoditates vberiores præbet. A Sacer-
dote vique ad Prophetam omnes auaritiæ stu-
dent, aut sermo diuinus. En Indici Sacerdotij Cha-
ribdis, & Syrtis, ad hos scopulos miseranda, &
quotidiana naufragia. Quid vero de aleatoribus?
Et hos grauissime damnant Canones, sed frustra,
quantum video, ad nos. Ponitur mensa fortunæ,
dies noctesque aëa iacitur, collutores, vt ad eade-
m voluitur, vndique accurrunt, si morantur,
etiam accersuntur. Populare est in Sacerdotis do-
mo ludendum. Integri anni stipendia vno sæpe
iactu raduntur. Fætidia plerique solitudinis & orij
obediunt, qui ægroti confessionem, aut rudis
catechumeni instructionem, si quartam horæ par-
tem excedat, molestant, & prolixam accusant. In-
formes nocte, multo iam die facta peragunt, idque
cursum, vt mirum sit eos pietas charitas pro sacris
poginis non refert. Non inuehor equidem, neque
maledicendi animo ista depromo. Sed cogor vi-
cem nostram dolere, qui fabula, & ludibrium scditi-
sumus vicinis nostris. Alij verò venationes, aut au-
cupidia exercere honestissimum ducunt, plus sæpe
in venaticis canibus insumentes, quam pauperibus
etogantes prælepta ad obsequiandum plena, acci-

Hier. 6.

In 6. Syn.
gen.
c. a.
dist. 3. 5. r.
Epist. 1.

E. Iou. 85.

pires magno studio alet, greges Indorum post se
trahere, montium iuga frequentius terere quam
Ecclesie limina. Adversus has inepcias multa quo-
que sancta in Concilijs Patrum, Gallicanis præ-
sertim. Sed collapsa est iam prædica disciplina Ec-
clesiastica omnis, idem, & sacerdotes, & præloles,
& monachi admittunt. Reprehendi iam illa non
possunt, quæ cõmunia sunt omnibus. Itaque is cui
pastoralis Indorum cura committitur, non solum
contra Diaboli machinas, & naturæ incendia pug-
nare debet, sed iam etiam confirmatæ hominum
consuetudini, & tempores, & turba præpoteri se se
obijcere, & ad excipiendâ inuidolum, ac maieu-
lorum tela forte pectus opponere, qui si quid à
profano suo instituto abhorrèntem viderim, prodit-
orem, hypocritam, hostem clamat. Hæc ergo, quæ
breuiter attingi, & in alijs curat, cum eorum forte
confessiones audierit, & in se cauere bonus Christi
minister debet, quod vt pro dignitate præset, quã-
ta opus sit gratiæ Dei, quanta vitæ obseruantia, ipse
perpendat. Adijcia denique ad calcem sancti Ildori
sententiã de sacerdotij sanctitate, vt hunc co-
rum locum amplius de Parochi vitæ integritate
concludam. Sed quid plura subiciamus, inquit?
Si enim is, qui in presbyterio, vel episcopatu po-
situs mortale aliquid peccatum admiserit, cetra-
hitur: quanto magis ante ordinationem, si peccator
inuincus est, cauendum est, ne ordinetur.
Quapropter quia lex peccatorum à sacerdotio re-
mouet, considerat se vnusquisque, & sciens, quia
potentes poterent tormenta patientur, temerat
se ab hoc nõ tam honore, quam onere. Quid enim
exaudiendis, arque instruendis de virtute populis
præciti,

In Synodo

ca. 6.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

Synod.

514 De PROCVRANDA INDOVRM
prærit, necesse est, vt in omnibus sanctus sit, &
in nullo reprehensibilis habeatur.

CAPVT XVI.

De Orationis præsidio Euangelizanti • necessario.

QValem oporteat esse ministrum salutis Indo-
rum, dictum est hæcenus, dicendum deinceps,
quibus præsidium hanc, quam expetit, Indo-
rum salutem consequetur. Mihi ad tantam rem
efficiendam quinque omnino necessaria videri so-
lent; vt vir Euangelicus oratione Deum sibi con-
cessit, Exemplo homines moueat, beneficentia
alliciat, Catechismo instruat, sacramentis sancti-
ficer, quæ sine sigillatim Patrochos, pastoresque
Indorum, quoties res incidit mihi horum con-
scientias tractant, rogare soleo, quantum memi-
ni, & commendare diligenter. De quibus etiam
vberius modo dislegendum puro. Igitur vniuer-
sæ sacerdotalis curæ, negotique gerendi caput
orationem esse non dubito, modo ea fertuens,
assiduæ sit. Est enim omni negotio spiritali
inchoando, & prosequendo orationis præsidia
prima præcipua; sunt, auctore Dionysio, vel po-
tius Christo, qui tempore orare monet, neque vn-
quam deficiet, tamen vbi de conuersione antea-
rum agitur multo maxime, quod gratia res tota
sit, quæ impetrari precibus potest, meritis præue-
niri non potest. Quod si non de quavis conuer-
sione

De diuin.
Nom. 63.
Luc. 11.

SALVTE. LIBER IV. 315

fione res est, sed de prima, de maxima, de difficil-
lima, quando vocatur infidelis ad Fidem, quando
non affectum solum, sed ipsam quoque sententiam
iubetur exuere, & sese penitus abnegare, vt in ob-
sequium Christi captiuo intellectu eat, tam est
perfecto orationis singulare præsidium, vt qui cæ-
tera omnia adhibeat, hanc si omittat, nihil adurus
sit in hasta & clypeo veniens, non in Domino si-
duciam habens. Neque enim in gladio suo posse-
derunt terram, & brachium eorum non saluauit
eos, sed dextera tua Domine, & illuminatio vul-
tus tui, quia complacisti in eis. Plus longè, sine
vlla dubitatione, Paulus orationibus egit, quam
concionibus, plus lachrymis, & gemitibus, quam
exhortationibus. Idemque Petrus, & Ioannes,
cæterique militiæ Christianæ duces, Orationi Ste-
phani Saulum donatum vult Martyr Cyprianus,
sicut Monicæ matris lacrymis regenerationem
suam magis acceptam fert Augustinus, quam
Ambrosij concionibus. Quamobrem ante om-
nem diuini verbi tractationem orandum arden-
ter monet idem beatus Pater, Deoque dicendum
ex animo, In manu tua Domine sumus & nos, &
sermone nostri. Idcirco pro infidelibus tam dili-
genter sancta mater orat Ecclesia, vt iidem Cy-
prianus, Augustinusque norantur, quod eos tene-
bris suis profundissimè immerfos lucem diuinam
aspicere minime liceat, nisi sol iulbitæ sedentibus
in regione vmbrae mortis clementer illuxerit. Ego
P. Franciscum Xavier, tot millia hominum Chri-
sto peperisse faciundia non puro, qui etiam in sta-
tuto suo sermone non admodum eloquens pec-
cabitur à nobis, ne dum in aliena lingua barba-
rica

Psal. 43

Serm. da
bano 740
1170

Zib. Conf.
lib. 4. de
o. 11
Chp. 11.
p. 10.
Sab. 7.

rica

rica verba vix frangens potius quam profertens
sed feruentissimis certe precibus, ardentibus la-
chrymis, genitibus, suspiriisque ex imo ductis, in
quibus totus erat noctes integras peruigil, quibus
multo fortius, & contumacius Deum pillabat,
quam homines vlla dicendi vi. Acque in hoc ipso
Regno nouimus, qui simplici quidem sermone &
imperito, sed spiritu Dei feruens plus in conuer-
sione Indorum effecterit, quam multi præclaris lo-
cutores. Immensum esset ætatis ætatis exempla
narrare. Vnus Paulus Apollolus pro omnibus esse
potest, cuius in orando incredibile studium pro
verbi victoris nullus hominum fide dignum praer-
terit, nisi Spiritu sancto teste eum mentiri non posse
cognosceret. Euolue ex ordine illius omnes epi-
stolas: inuenies, ad Romanos Deum sibi teste ad-
uocantem, quod sine intermissione semper in ora-
tionibus suis memoriam eorum faceret: pro Co-
inthiis semper gratas agentem Deo: pro Ephesiis
genus sterculentum, ut Christus habitaret per fidem
in coribus horum: pro Philippensibus omnibus
semper in cunctis orationibus cum gaudio deprecan-
tem: Colossensibus non cessantem postulare,
& orare, ut agnitione Dei implerentur: Thessaloni-
centum memoriam facientem in orationibus sine
intermissione: Timothei discipuli memoriam, &
hunc desiderantem nocte & die: Philæmonis quo-
que, & domesticæ eius Ecclesiæ in orationibus
semper memorem, quod de Tito quamquam tacet,
tamen debemus accipere, qui maior digniorque
apud Paulum erat. Nam Hebræorum, quibus de
hac re nihil videtur significare epistolæ exordio
paululum commutato, & propter argumenti mag-
nitudinem,

Rom. 1.

1. Cor. 1.

Ephes. 5.

Phil. 1.

Coloss. 3.

1. Thes. 5.

1. Tim. 1.

id. 2.

gritudinem, & sublimitatem stylo pene oratoris
magis quam epistolari vili, ad Romanos scribens,
an memoria excidisset sibi, lætis indicat, cum tristi-
tiam sibi magnam doloremque continuum refert,
adeo ut separari à Christo quodammodo pro illis
cuperet, pro quibus dicit quamuis obstinatis &
durtis obsecrationem tamen à se fieri saluis cautâ.
Galatas, ut ne hos quidem prætermittamus, quan-
quam actiore oratione vtendum ratum necesse-
saria oburgatione, inuacitate illam orationis
premendam existimatis, tamen quantum oratio-
nibus adiuuaret, quibus lachrymis profunderetur,
non solum inde discimus, quod solitudinem suam
alibi omnium Ecclesiarum perhibet, verum etiam
quod mareno quodam affectu stebilitate conuen-
nit hos, filii mei, quos iterum parturio, donec
formetur Christus in vobis. Omnia stupore dig-
num fidemque omnem propemadum luperans,
tot Ecclesiarum, tot domorum, tot hominum in-
memoriam perperem in vno Paulo habere, quos sem-
per, quos sine intermissione, quos in cunctis ora-
tionibus etiam iuristatandi religione interposita
sibi scribit esse presentes. Ego Pauli charitatem à
Christo derivatam, qui omnes, cum oraret, nomi-
nari recordaretur electos, eo modo intelligo,
quo immensum pelagus in sinum aliquo magnum
influit, acque hac orandi diligentia, quòd tanta per-
egerit, defuso pene mirari, qui memoriam ora-
tionis nihil esse difficile. Itaque vt ducentarum se-
pruaginta sex animarum vita mortalis donata est
Paulo precanti, ita innumerablem vita animi
æterna. Quid Petrus, cuius tantus ardor exierit,
vt etiam post obitum suum frequenter suos apud

Rom. 10.

Rom. 10.

1. Cor. 11.

Gal. 4.

Act. 17.

1. Pet. 3.

se habiturum polliceatur. Ac certe verum esse mihi persuadeo, quod D. Chrysolomus scripsit pastores Ecclesiarum solere prius atque studiosius suorum in oratione meminisse, quam sui. De Polycarpo Ioanis discipulo Eusebius narrat, cum à lictoribus quaereretur, martyriumque suum adesse cerneret, impetrato orandi spatio duas horas in commemorandis Christi fidelibus nominatis sibi commissis exegisse, sui fortasse mentione vix habita. Tanta erat in lios charitas prescorum illorum Patrum, tantus ardor orandi. Est et prius verum, quod ad Augustinum beatus Innocentius scripsit, plus nos proficere alternis, & communibus orationibus, quam singularibus, & privatis. Postremo qui in vocatione gentium laborat, memineat se Apostolorum fungi officio, qui alia alijs omnia demandantes, duo tantum sibi sumplerunt, ut orationi & ministerio verbi instantes essent. His duabus functionibus oratione ad Deum & oratione ad homines Apostolica cura definita est, quas si quis seingat, ac distrahatur, tam steri nequit, ut operam fratrum salutem acquirit, quam si longum pelagus enavigare contendens, vel nulla vela suspendat, vel plenis velis navium statione non soluat. Qui velit igitur in Indicana vinea fructuose operari, orandi studium nunquam sibi intermitterendum persuadeat, se ipsum vero iuge sacrificium offerens, lacrimis, sletibus, ieiunijs, vigilijsque crebris, atque omni corporis maceratione Deum sibi propitium reddat, ut Evangelium crescat, atque fructificet in universo mundo. Opinor sane in illo genere demoniorum multa verari inter Indos, quae non nisi ieiunijs, & orationibus ejiciantur.

Act. 13.
lit. a.
197. 11.

Epist. 17.

111.

Mat. 9.

ciantur. Inter omnia vero venerabilis illa agni immaculatae victimae principem locum tenet, quam Patri quotidie immolet toto mentis affectu, plenaeque fiducia, fidentissime postulas, ut eos, ad quos legatione fungitur, filij sui cohaereditas & concorporales esse dignetur, pro quibus ille sanguis effusus est. Fieri non potest, ut tali oblatione tam bene munite preces ab eo, qui dives est in misericordia & propter miram charitatem suam, cum & ipsi essemus mortui, convulsificavit nos Christo, reptulam ferant.

Epist. 1.

CAPVT XVII.

De vita exemplo.

EX frequenti cum Deo consuetudine, vitae quoque divinae gustus quidam efficitur, & quamvis sobrijs alijs esse petgant, qui aliquo modo excedunt Deo, & illius cellarijs saepe interstant, non possunt tamen non ebrietatis illius, atque dulcedinis abundantiam erescere, Deumque redolere. Et quicquid Moyses caput obtuler, ne fulgoris magnitudine plebis oculos perstringat, tamen ex consorcio Dei ita eum immutatam redire necesse est, ut ne ipse quidem se agnoscat, ignoratque faciem sibi alteram, postquam diuino colloquio potius est. Itaque orationis praesidio non solum alijs Dei gratia impetratur, pro quibus orat, sed ipse quoque novus igne succenditur, ut vitam caelestem, Deoque

1. Cor. 10.

1. Cor. 13.
Phil. 144.
Eph. 14.

Ⓡ

que dignam instigat. Vita verb conspicuam puritatem in Fidei præceptore apud Indos summopere necessariam esse vt docendo proficiat, & alias sepe iam diximus, & est sapius adhuc repetendum, cum nulla alia maior, & certior spes sit salutaris Indorū incortupto boni pastoris exemplo, contra nulla validior pelvis stulti pastoris pessimo exemplo, quem pulchre termo propheticus idolum potius pastoris appellat. Agat ergo sedulo minister Christi, vt Christum, vita ipsa testetur, vt cognoscant omnes illius discipulum, cuius doctrina gloriatur. Discat à Christo mansuetudinem, discat humilitatem, discat perfectam illam, & maximam charitatem, vt vitam etiam pro quibus prompte expendat. Meminerit operibus bonis ita lucere coram hominibus, vt videntes glorificent Patrem qui in cælis est. Hoc esse omnium ad persuadendum potentissimum miraculum cerè sciat, quod cum ex tot tantisque illius primæuz Eccliesie relictum sit, indefesso studio conseruare debemus. Petrus quidem à Domino pastor Ecclesie vniuersæ constitutus pastores admonet, obsecratque, vt le formam gregi ex animo exhibeant, quod in maiorum exempla intueri subditi soleant, atque inde informare naturaliter mores. Quare fidenter Paulus provocabat suos ad se intrudendum, imitatores mei estote, sicut & ego Christi, & alibi, Obsecrare eos, qui ita ambulans, sicut habetis formam nostram. At quibus in rebus forma se præbere, vitæ ministri Christi maxime debent: Petrus sanè fasillum, & importunam dominandi arrogantiam, tum cupiditatis omnis suspicionem vehementer exagitat,

Zach. 11.

1. Pet. 5.

1. Cor. 11.
Phil. 5.

1. Pet. 3.

exagitat. Neque dominantes, inquit, in clero, neque carnis lucri gratia. Paulus verb talem se ipse commemorat apud Thelalonicenses, Neque aliquando fuimus in sermone adulationis sicut scitis, neque in occasione auaritiæ. Deus testis est, neque querentes ab hominibus gloriam, neq; à vobis, neque ab alijs, cum potuimus vobis oneri esse vt Christi Apostoli, sed facti sumus parum in medio vestrum, tanquam si nutrix foueat filios suos, ita desiderantes vos cupide volebamus vobis tradere non solum Euangelium, sed etiam animas nostras, quoniam charissimi nobis facti estis. Quid non ista anima Paulus efficeret? Cuius vel ferreum pectus hac tanta dulcedine non molliet? Quem sæculi etiam sapientem, etiam etiam moralium amatorum non vinceret, sed et etque tanta illa integritate, tam mirabili sermone omnium contemptor? Verum præter hunc, & sui & etiam omnium contemptum, & inflammatum in fratres charitatem, castitatis exemplum peculiariter Timotheo præferibit. Exemplum, inquit, esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. Tirum quoque eodem modo admonet. In omnibus re ipsam præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate. Non solum castitatem omnibus notam esse iubet, sed integritatem quoque, & grauitatem, vt nihil leuiter in eo notari queat, non oculus liberius, non vultus fractor, non verum perulantius, nihil lasciuum, nihil impudici cordis studium redolens extet, sed alpeans ipse, in cælis, colloquia omnia plena iuconde cruidam grauitatis. Illud senis Hieronymi oblenet, Quicquid

1. Theff. 2.

1. Tim. 4.

Tim. 2.

X de

In epist.
de te probabiliter fingi potest, ne fingatur, ante
deuota. Denique in his duobus, continentia in-
quam, & pecunia contempno etiam opinionem
hominum capret. Multa quidem alia Apostolis
crimina obiecta ab aduerfarijs fidei Chryfoftomus
dicit, cæterum cupiditatis, aut impudiciæ etiam
ab inimicis, & mendacibus nunquam fuisse in-
cusos, quod in his omnes, vellent nollent, testimo-
nium veritatis dare cogerentur. Id quod in Christo
Rege nostro aduertete est, cum ramen inuidiosif-
sime, & iniquissime oppugnaretur, ac profcinderetur
ab impijs. Mihi ad hos Indos proficicenti sa-
pienter quidam nosler suggestit frater in Orientali
India diuissimè ipse veritatis, non solum verita-
tem in hac parte, sed etiam opinionem studiosè
esse querendam, vt te (sic enim me ille alloque-
batur) hypocritam agere interdum minime pœni-
teat. Vt enim virginalis fama, sic sacerdotale de-
cus sinistra suspicione facile violatur. Ita ergo sese
comparat minister Euangelij, vt omni momento
ipocritaculum se esse Deo, & Angelis, & hominibus
cogitet.

CAPVT XVIII.

De Beneficentia.

Beneficentiam tercio loco numerabamus.
Quamvis autem ipsa verbi Dei impartitio be-
nificentiæ sic præclarissima, neque tam stulti li-
anus, vt paucam quo ventre eluciscentis impletur in
eleemo

elemolyne genere præfecimus Dei verbo, quo
mens discens instruitur, vt Augustinus admo-
nit: tamen eam modo beneficentiam propriè no-
mino, qua fitatum saluti turritique consiliumus.
Hanc in omni Reçlore aduersus subdros magno-
pere necessariam eleganter Gregorius ostendit.
Egens, inquit, mentem doctrinæ sermo non pe-
netrat, si hunc apud eius animum manus miseri-
cordiæ non commendat. Tunc autem verbi se-
men facile germinat, quando hoc in audientis pe-
ctore pietas prædicantis rigat. Nam quasi iure vt
diximus, à percipiendâ prædicatione gregis ani-
mus frangitur, si cura exterioris subsidij à pastore
negligatur. De hac extemorum bonorum com-
municatione, & providentiâ Petri Apostoli vo-
cem illam accipiendam dicit, Pisce, qui in vobis
gregem providentes non coactè, sed spontaneè
secundum Deum. Huc quoque illud adiungit, Si
quis suorum maxime domesticorum curam non
habet, fidem negavit, & est infideli deterior. Et
certe hunc fuisse ab Apostolis traditum motem
longa ætate retentum, vt Ecclesiæ pastores de Ec-
clesiæ bonis, de quo suis ipsorum egentibus omni-
bus opportuna suppeditarent notius est, quam vt
Conciliorum decreta innumerabilia, & Ecclesi-
astica gesta referre opus sit. Hanc ob causam Dia-
conos inter alia creatos ab Apostolis constat, vt
mentis pauperum ministrarem, adeoque Agape
illa culta est tunc, quæ postea paulatim elanguit,
& quasi vestigijs tantum confertata est, vt nullus
inter eos egens esse sineretur. Hac providentiâ
Ecclesiastica, paternaque misericordiâ in paupe-
res plene sunt literæ Sanctorum, Ambrosij præter-
tim,

De Cal.
164. 174.1. lib.
1. 1. 7.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

rim, neque Chrysoſtomi, quato eo proceſſibile ſciamus, vt nonnulli Pontifices ſua omnia diſtribuerent, quidam ſudoribus ſuis pauperes alerent. Paulinus Nolanus Epilcopus, vt magni ſcriptores ſi deque digni referunt, leiſulum quoque vendendum tradidit, ſeruiciumque ſuz precio huiſicata miſericordia alterius calamitati ſuccurrit. Logum eſt, & minime neceſſarium antiquorum patrum vel facta narrare, vel decreta relegere, qui coſide voluerunt, & verbi Dei ad pacendas animas eſſe miniſtros, & honorum ad ſeruanda corpora diſtributores. Quare etiam OEconomos Chriſti vocandos cenſuerunt. Re autem vera ſi nihil in hac parte nos adiunxerit antiquitas, tamen ipſæ res moreſque Indorum latè hoc tempore ſtudioſos Dei miniſtros admonerent excitarentque vt ſi fructum ſpiritualem verbi capiant, beneficentiam nullo modo ſibi perire parantur. Nam ſi luca animarum ſeruis, nulla magis compendiarium via beneficentia. Beneficentia animos facile expugnat, atque devinctio, quicquid vult copioſe perueniat, atque perſuadet. Na vt in ſuperioribus libris dixiſſe me opinor, ideo Chriſti Apoſtolorumque ſigna, tam ad Fidem aſtrendam ſuſere poterant, quod omnia pene vitilitati hominum impenderentur. Inde facile, ac libenter conciliari animi hominum ſalutis conſilia ab optimis de ſe meritis hauriebant. Mortuos, inquit, ſuſcitare, leproſos mundare, infirmos curare, demones eijcere, & ad cumulum omnium, gratis accepitiſis, gratis dare. Hoc extremum ſi ſynceritate Evangelio digna in Dei præconiis gentes emerent, quamvis barbaræ, quamvis feræ, breui proſecto manueſcerent, omnique illa feritate depoſita

poſita leniſſimo Chriſti iugu victa colla ſummitterent. Et canes & pilceſ, & ipſi immanes leones beneficia ſentiant, & ea gratitudinis ſuz argumenta hiſtoricis contribuenda dederunt, quæ homines niſi beſtant, ſaxeos mœſtrent. Falla procius, & improba ſententia multorum eſt, Indos nihil beneficia ſentire, humanitate non tangi, gratitudinis ne veſtigium quidem aſſendere, qui in eos clementior beneficentiorque ſis, eo deteriores reddi. Sed quamvis nonnulla ex parte de barbarorum ſeruili ingenio, & minime ingenio, ita exiſtimate prociue eſt, tamen quod ad colibenda humanitatis, & beneficentia in eos officia arctet, non ſatis vigilanter iſta dicuntur. Namque apud eos, qui huſ de non ſatis Indi committunt, quorum fidem ſuſpectam habent, tener ſane vulgaris iſta opinio locum. Libenter enim beneficium accipiunt, breui obliuiſcuntur acceptum, raro, aut nunquam gratiam referunt. Cauſa eſt naturæ ipſorum imbecillitas, & humiditas. Venim cauſa alienus nec meſe ruz aſſueſcens obiectam offam, aut fruſtum capit, atque ita abit, ſi plura non videt, at meſe herili aſſuetus adeſt aliet, her ūmque iam ſibi norum ſequitur ita proſecto barbari naturæ alieni à conſortio, & humanitate non ſe credunt tibi etiam beneficenti, tamenque adhuc potius quam amant. At ſi longo uſu didicerint te ſibi beneuolum vere, proſecto & grati ſunt, & te ipſos etiam dedunt. Dicant ſane Hiſpani, qui lanacoſas experti ſunt, an ſic genus hominum obſequentiſ, heroque ſuo deuotiſ? Dicant Patroni Indorum, an ſi ſacerdotem ſibi beneficium, & commidum experti ſunt, non excedentem deplorent, ac

314 DE PROCURANDA INDORVM
requirant, apud patronos præstuleque etiam con-
tulerunt eo Patre nullum sibi esse chariorem. Dic-
cant læcerdotes ipsi, qui in eos fuisse liberaliores,
an non sentiant ad quævis obsequia promptos, an
non Dei verbum videant eos libentius suscipere,
& æquum ad nostra germane accommodare?
Nos certe ipsi exiguum quiddam beneficij imperi-
titi, tamen exultantes, & lacrymas illorum vi-
debamus, & clamores exaudiebamus, & quosdam
longa inerte nos confectantes vel inquit retine-
bamus. Quod si illam nostrorum hominum vibra-
nitarem, verborumque elegantiam, atque animi
gezi significationem officiosam, quæ in Indis mi-
nus inveniunt, apud ingratos frustra beneficia
collocari iactant, falsè sane in barbarica
consuetudine mores cultiores quarunt, quos ne
apud inflicos quidem suos Hispani repetunt.
Quod si constantem æstimationem benemerito-
rum libentem omnia inflicissima lance desiderant,
nimiam istud est in ijs præsertim, qui nos longè
sibi duciores, quam humaniores experti sunt.
Sed est ramen sensus beneficiorum apud Indos,
qui ne feris quidem deest, saltem ut commodita-
tes suas cogitantes eos libenter audiant, quos de
se benemeritas vident. Benemerendo igitur mul-
tum ad conciliandas aures animosque Euange-
lii proficiunt. Quod si nihil aliud, certe Christiani-
smi nominis honor nos maxime mouere deberet,
ut intelligant Indorum gentes non omnes Chri-
stianos esse auares, quæstuaros, alienosque ex-
pilaros, quod in plerisque videntur: sed esse
etiam humanos, beneficos, liberales, qui te non
sua quarant. Illos à Christo esse alienissimos,

hos Christi, & verba, & exempla sectari, verè
enim glorificant Deum, Christumque magni faci-
unt, cum tales eius ministris vident. Nam illa,
quæ de regno cælesti commemoraue à nobis
deque præsentium rerum contemptu, vel non capi-
unt, vel non facile sibi persuadent, cum sermo
factis euenit. Ingens Helicæ laus quòd exter-
na Naamonum septa mundans argentum aur-
umque refrenat: graue Giezi facinus, qui Pro-
phetæ Dominique sui puritatem, & splendorem
argento eius nomine falso postulare offuscauerunt.
Traque perpetua lepra molestant etiam posteris
nequitie suæ testes reliquit. Id nunc fit à plerisque,
qui Christi se ferens proferunt, & quam eorum
Dominus pecuniam repudiante beneficio libera-
lissimè collocaro, hanc isti repetunt illius nomi-
ne, sed lepra impleti infidelitatis suæ pœnas instil-
lissimas dant. Infidelitatem qui in alijs curant, infi-
deles ipsi, eorumque tota posteritas. Ergo opere-
mur honora ad omnes, maxime autem ad dome-
sticos fidei, neque pigeat Euangelicam ministrum
ægrorum visitare, xenia aliquo recreare, fameli-
cum cibario saltem pascere, nudum operire,
parperem, cui non est adiutor, à diuitum ca-
lumnias, & potentia eripere, pro afflictis princi-
pem magistratumve conuenire, cœlibes matrimo-
nio honeste quæsto collocare, rem familiarem
consilio augere, mortentibus sedulis & benignè
astare, sepulcrum curare, eos, qui quaeruntur ad
mortem, eripere, lites & dissidia componere: omnia
denique officij genere cumulare prosequi, signi-
dem certissime sciat Christum Christianæque reli-
gioni honorem maximè, ad spirituales sanctorum
salutem

Gal. 6.
Mat. 7.

328 DE PROCURANDA INDORVM
salutem viam apertam, sibi pramium copiosum
parati, si verum illud est, quod veritas dixit, Quod
Mat. 13. minimis istis fecistis, mihi fecistis.

CAPVT XIX.

De correptione & disciplina.

1. Thes. 5. **C**um veteri Christianarum dilectionis sit non modo consolari pusillanimes, sed etiam corripere inquietos, hanc quoque beneficentiam partem, quae perperam admissis corrigendis insubrit, minime sibi praetermittendam parochus existimare debet. Ac sicubi disciplinae severioris cura adhibenda est, ea profecto opus est maxime in natione Indorum, quod & natura feruili, & moribus plerumque puerilibus sint qui sese ita comparant, ut nisi timoris stimulis excitentur, facile de via deflectant, aut pigri consistant. Recte proflus Salomon scripsit, Virga & disciplina tribuunt sapientiam, & zibbi, Stulticia colligata est in corde pueri, sed virga disciplinae fugabit eam, & rursus, Non emendabitur verbis seruus durus. Seruus non potest verbis erudiri. Paulus quoque Apostolus non solum mansuetudinis spiritum, sed virgam quoque praefert interdum. Sed quomodo & quatenus castigatio vendum sit sacerdoti Dei, id certe quaeritur. Plerique persuasi nisi per vim & metum nihil te apud Indos proficere, vsque ad plagas delatant, neque verentur Deo sacratas manus, in colaphus suorum vertere. Rem proflus inonestam,

SALVTE. LIBER IV.

nestam, & sacerdotali auctoritate maxime indignam eam, qui parus nomen vsurpet, qui Christi tenet locum, tam vilem carnificinam exerceat. Apostolus quidem inter cetera, quae in eo qui Ecclesiasticae familiae praeficiendus sit, requirit, hoc etiam meminit, Ne sit percussor, sive ut legit Ambrosius, verberator. Ac ne quis interpretetur in subditos talia exercere licere peccantes correptionis gratia, id quoque Canon Apostolorum, cuius a Tarassio Patriarcha in septima Synodo mentio fit, discrete prohibet. Cuius verba, ut à Gratiano in decretis referuntur, sunt haec, Episcopum aut Presbyterum, aut Diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles iniuere agentes, & per huiusmodi violentiam timere, deijci ab officio suo praecipimus, quia nunquam nos docuit hoc Dominus, sed e contrario ipse cum percuteretur, non reppercutiebat, cum percuteretur non comminabatur. Quod si vniuersi Apostoli ministros Dei ab eiusmodi violentiis abstinere voluerint, profecto nostrorum Sacerdotum percutendi ac laediendi licentiam grauissimè accepturam fuissent, eum & se infestos & praedicationem suam odiosam reddant, quod ad magnam pertinet Evangelij iacturam. Fere enim Dominos magis, quam Patres, & vltionem potius quaerentes suam, quam ipsorum emendationem Indi arbitrantur. Adde quod à ceteris Hispanis vexati, nisi Sacerdotum benignitate terrocentur, Christianum nomen exhortentur. Ipsi quoque parochi praeter insigne dedecus, quo ordinem suum afficiunt, ut in Concilio Bracharensi legitimus, aliorum apparatus effehti, etiam iracundiae flammam excitant,

TV.

7. Iphod.
all. 1.

Dist. 45.
c. Episcopum

Dist. 45.
De clari-
ca sum-
usque.

VI

Si quis
Causa
significat
Cap. 116.

330 DE PROCVRANDA INDOCVM

vi & animo perturbati, & vultu ipso indecori
passim tumultuentur. Quibus ex causis omnibus
providenter in Concilio Limensi ab omni caede,
verberibus, de oratione comæ, carensque in Indos
designati solitis abstinere parochi iussi sunt, mul-
tandi; si secus faciant; suorum præsulum arbi-
trio. Hæc iam vociferantur plurimi sibi omnem
docendi, & emendandi suos facultatem eripi, In-
dos nisi Sacerdotem timeant, pro nihilo illius mo-
nita habere, facile iusta contemnere, si impune se
ab inuros intelligant; nihil boni sponte facturos,
quo liberalius cum ijs agitur, eo deteriores reddi.
Pucros esse moribus, & ingenio, puerorum more
tractandos, qui nisi præceptoris flagellum præ
oculis habeant, neque discere, neque parere sciunt.
Vbi primum Indus intelligat nihil sibi à parochio
suo timeendum, neque ad Missam venire diebus
festis, neque ad doctrinam convenire, neque con-
fessiones curare, Christianæ omnia religionis offi-
cia siccis facere, ebrietatem inuerecunde sectari,
insanire in feminas, superstitionem cultumque
antiquum repetere, arceolos suos consilere, sumu-
laæra adorare, omnem disciplinam, fidem denique
ipsam funditus perire. Hæc se & olim expertos, &
quoridie experiri certissime. Itaque Sacerdotum
manus qui à supplicio Indorum cubent, nihil
aliud quam Indorum manus in nefas omne dis-
solvete. Quorum profectò non potest contemni
oratio, aut omnino conficta reputari. Quamvis
enim illi pulsando cadendoque excedant, tamen
hi cum digna sæpe vindicta admittunt, tum nisi
vindictetur, facile verba contemnunt. Indigent
ergo severiore interdum disciplina, indigent pro-

411

SALVTE. LIBER IV.

fus. Horum veto crimina aut negligentiam spiri-
tuali gladio (quod est Ecclesie proprium) vi-
cilei minime expedit. Nam interdicta Ecclesia-
stica, excommunicationes ac censuras si pro
vindicta iubeantur excipere, facile parvipen-
dent, quia harum vim neque vident neque agnos-
cant, & ad superstitionis suæ tenebras facile sunt
redire Ecclesie luce interdicti. Vt ergo bellus
castigare solemus plagas insigendo, quæ mul-
tura lentus ac doloris habeant, periculi mini-
mum, essetque reprehensione dignissimus, si quis
plarenico aut infans correptionis gratia gla-
dium iugulo admoueret, aut mucronem pe-
ctori opponeret, ac non potius verberibus tur-
dè læviret in suas aut scapulas, quòd illic mentis
inops necem citius, quam correctionem admir-
teret, huc contra salutis causa dolor ipse fieret: ita
sanè in novos Ecclesie parulos minime oportet
censuris agere, quarum discrimen sine emenda-
tione edicere, magisque corporæ ac sensibiles
pœnæ insigendæ sunt, quibus & læduntur nihil,
& mulum omnino adiuvantur. Eam ob causam
sanctissimi Romani Pontifices cum Hispanis in-
terdicti aut excommunicationis causa teneret
obstrictos, peculiari privilegio neophitos hos
minime comprehendi voluerunt. Consequens er-
go est, ut corporalibus pœnis in officio barbari
contemendi sint. Eas verò à Sacerdote irrogari
excludum est supra. Quid igitur? Non paritè
occurrunt angustia, cum hinc Sacerdotalis dig-
nitas, & paterna benevolentia necessarid con-
servanda, inde disciplinae necessitas, ingenium-
que ferule concertent. Primum igitur, quod in-
prietate

priore libro dixeram, pretore ac iudice seculari opus esse ad disciplinam Indorum, hic profecto quam verum sit, dilucide patet. Horum enim proprie interest illa vindicare & placare. Hos igitur administras esse Sacerdotum & quissimum est, & quicquid durius designandum erit in noxios, seculari potius manu intentari. Deinde quoniam & pretores omnibus populis adesse non possunt, & occurrunt quotidie peccata leuissima, quae correctione quidem indigent, sed non illa aspernari & iudicialia, ut cum ad rem sacram non venit, aut Catechismo abfuit: rum etiam sunt quaedam, quae à secularibus vindicari nullo modo debent, quod illorum forum reculent, ut cum Quadragesimalem confessionem Indus neglexit, cum impedimenta matrimonij non dixit sciens, eum religionis Christianae ritum contempnit, cum aruspices & veneficos consulit, & multa talia, tunc sane Ecclesiastico iudicio intales animaduerti oportebit. A mea quidem sententia taxas iam ac definitas penas decreto publico esse oporteret talibus criminibus, quae sciret Indus sese certo subiturum, cum illud aut illud admittet. Fiet hoc modo ut plus timoris pena iam proposita incuteret, tum minus odij contraheret parochus executionis mandans, quod esset lege decretum. Non enim tam ipse tunc vindicare quam lex videretur, atque ira & terrore esset supplicij inrogatio & minus infestus, qui imperaret. Quam ob causam in Synodo Provinciali penas esse taxatas certis criminibus credo, tametsi parum ea curantur, sed summa potius Parochas quilibet iudicium sequitur, aut etiam iracundiae

iracundiae legem. Postremo siue publico canone siue penae decreta, siue privata sententia decernantur, illud modis omnibus obseruandum est, ut nihil parochus manu propria vindicet. Id enim & odiosum est, & indignum, & valde periculosum. Iubeat vero ipse quid factu opus sit: Apparitor autem aut Fiscalis aut Licitor aut Guaracamaus iussa faciat.

CAPVT XX.

Quid obseruandum in correptione Indorum.

Quae in re tria praecipienda sunt. Vnum ut causas vindictae exponat, & intelligant ipsi, qui corripuntur, mitius secum agi quam pro merito. Et ne tam iracundiam, quam disciplinam interpretentur, non irascatur & leuiat in suis, sed in Dei offensus. Turpe enim est valde, ut si mos atque Indum male lux fornum ferre cessantem viderit, aut non promptè imperatos cibos afferente, nimis leuiat: eundem max & adulterum, & idololatram sciens vix contingat. Hinc odia exardescunt in parochos, hinc omnis disciplina contemnitur. Magno opere ergo curandum est, ut castigatio disciplinæ causa adhibita, non vltionis, aut iracundiae impetum praefertat. Secundum praecipitum est, ut confessionis Sacramento, & exultationi diligentissime consulatur. Ea enim tuat ignorantia ista, ut facile sibi persuadere possint, cum ad confessiones faciendas

14 DE PROCURANDA INDORVM
faciendas accedunt, Patrem, quæ ex illis audiue-
rit, acriter postea vindicaturum, ac proपालaturum.
Itaque hoc timore correpti simul conscientiaz
sua vulnera non admodum curantes, facile fictas
ac mendosus confessiones facient, ræ veritatem
Integrè aperient Sacerdoti. Qui etsi multum cul-
panti in tanto sacrilegio forent, tamen quod ne-
gare non possumus, ex dicitia & imprudentia
parochorum occasionem non exiguan tam ma-
gni sui exitij haberent. Hoc ergo quod est om-
nium gravissimum, in Sacerdotali severitate in-
commodum modis omnia cavendum est. Ac
præstat omnino disciplinæ nervum tantisper de-
bilitari, & infringi, quam tam salutaris, tamque
necessarij sacramenti exillimationem prodi. Sed
potest utriusque rei consulere prudens charitas, si
confessionis forum longe diuersum esse & verbis,
& re sæpe persuaserit, si nihil in confessione au-
ditum, etiam alioqui cognitum pleat, ut ma-
gis asylum quam prodicionem confessionem esse
cognoscant, si blande illic, & patere se gerat, si
instante confessionum tempore à severitate ablin-
deat, si se gravissimas pænas daturum doceat ob
tenuissimam audita culpæ revelationem. Postre-
mo perspicendum est, ut supplicij modus is sit,
qui semper paternam & Ecclesiasticam clemen-
tiam redoleat. Argenti modica quædam moleta,
confectio diurna in compedem, plagæ aliquot in-
terdum insiditæ, læuissimum omnium criminum
detentio, quæ extrema ignominia apud Indos
loco est. Neque mirandum aut ab Ecclesiastico
irrisuto alienum existimandum, si id genus pæ-
næ adhibeantur, cum sacris & antiquis canonibus
non

non raro verorum mentio fiat. Nihil enim quod
ad continendos in officio homines valere potest,
Ecclesiastica cura à se alienum putat. Sed quic-
quid in hac tam magna questione præcipitur,
imbecille est, & ieiunium, nisi iudicio spiritus
accedat, quæ doceat de omnibus. Magnus enim
est doctor Charitas, ut sanctus Chrysostomus ait.
Hæc cum synecæ & germane salutem suorum af-
fectat, docet plenius & certius, & quando indul-
gendum, & quando vindicandum, & quomodo,
& quatenus. Huic vni restæ ea omnis cura com-
mittitur, ut lucrifacere sciat cum minimo ip-
sius dispendio studeat.

Dist. 45.
c. Cam
FRONT.

Hæmil.
33. in
c. Cr.

CAPVT XXI.

*De Catechismo et Catechista
radio lenando.*

DEinceps de catechizandi cura dicendum est,
quod cætera, quæ dicta sunt, omnia pene re-
feruntur. Est autem ea pars, ut necessaria maxi-
me, ita molesta & laboriosa summo opere, si qua
opus est diligentiâ tractetur. Multa enim sunt quæ
fastidium faciant, multa quæ quamvis promptum,
& alacrem Catechistæ animum retadent atque
debilitent. Et re quidem verâ detracta illa que-
rens species, quæ plerisque ad id oneris sustinen-
dum mouet, ac multè longius relegata dissolutè
flagitioseque vivendi licentia, quæ non paucos
allicit, si modeste temperantèque viuendum est,

vt Euangelij ministrum decet, magnum est & perdifficile inter Indos velle versari, & in iis institutis perdurare, propterea quod genus vitæ eorum inuicundum, cum humile, tum vero molestis plenum apparet. Sed huic morbo ante omnia occurrendum est, & remedia querenda secundum Deum, quibus ea pestis depellatur ex animo. Solet autem rædium, & tristitia partim ex opere ipsi catechizandi nasci, partim ex Indorum ingenio, & natura. Opus quidem ipsum rudes imbuendi molestum est, quod eadem temporis ac propæmodum semper inculcanda sunt, ritæque illa valde, & elementa terminum Dei, neque his omisiss ad perfectiora ferri concessitur, sed hæc semper parulis in Christo oportet dare. Huius autem ægritudinis leuandæ remedia ex nullo alio melius petere possimus quam ex B. Augustino in eo opere, quod de hoc ipso argumento, id est, de catechizandis iudibus scripsit, ubi inter alia sic ait: Ita verò si visitata & parulis congruentia sæpe repetere fasidimus, congruamus eis per fratrum, paternum, maternumque amorem, & consularis cordi eorum etiam nobis, nota videbuntur. Tantum enim valet animi compatientis affectus, vt cum illi afficiuntur nobis loquentibus, & nos illis discenibus, habitemus in inuicem, ac quæritæ, & illi quæ audiunt, quasi loquantur in nobis, & nos in illis discamus quodammodo quod docemus. Nonne accidere hoc solet cum loca quadam ampla & pulchra vel vrbium, vel agrorum, quæ iam nos sæpe videndo sine aliqua voluptate præteriebamus, ostendimus eis, qui antea nunquam viderant, vt nostra delectatio

Cap. 28.
de Cat.
234.

in eorum delectationis nouitate tenetur, & tanto magis quanto sunt, amiciores? Quanto ergo magis delectari nos oportet, cum ipsum Dominum iam discere homines accedunt, propter quem discenda sunt, quæcumque discenda sunt, & in eorum nouitate innovari! Hæc accedit ad comparandum lætitiæ quoddam cogitamus & consideramus, de qua erit mors in vitam fidei tranterit homo. Idem in eodem opere, Cogitemus quid nobis prærogatum sit ab illo, qui demonstrauit nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius, qui cum in forma Dei esset, semetipsum exinanuit formam serui accipies & cætera vsque ad mortem Crucis. Quam ob causam? Nisi quia factus est infirmus infirmis, vt infirmos lucrificeret? Audi eius imitatorum alibi etiam dicentem, sine enim mente excessimus Deo, sine temperantes sumus, vobis. Caritas enim Christi compellit nos iudicantes hoc, quia vnus pro omnibus mortuus est. Quomodo enim paratus esset impendi pro animabus eorum, si eum pigeret inclinari ad aures eorum? Hinc ergo factus est parulus in medio nostrum tanquam nutrix fouens filios suos. Num enim delectat, nisi amor inuicet, decurtata & enucitata verba immurmurat? Et tamen operant homines habere infantes, quibus id exhibeant. Et suavis est matri minuta manna inipere parulo filio, quam ipsam mandere ac deuorare grandiora. Non etiam recedit de pectore cogitatio gallinæ illius, quæ languidulis plumis tenerus fetus operit, & sustentantes pupulos contacta voce aduocat, cuius blandas alas refugientes superbi præda sunt alitibus.

Cap. 10.

Rom. 2.

1. Cor. 13.

1. Thess. 2.

Mat. 23.

3. *Chry-*
stom.

338 DE PROCVRANDA INDORVM
tibus. Si enim intellectus delectat in penam alibus
fynceriffimis, hoc etiam intelligere delectat, quo-
modo charitas quaro officiofus descendit, ad in-
fima, raro robuftius recurrit in iudicia per bonam
conficiencia, nihil quozredo ab eis, ad quos descen-
dit, prater eorum sempiterna falucem. Hæc fapientiffimus,
& Dei amantiffimus Pater, quæ si tran-
quillo animi vultu non obiter infpiciantur, vel
fola fufficiunt omnem amarorem, fufidiumque
depellere, & ad nutriendos paruulos Chrifti ma-
gna fauore inuitare. Neque aliena ab his au-
reum illud Chryfoftomi flumen Non est, inquit,
charitas fufidiofa (fic enim legit ille in Paulo,
quod nos. Non est ambitiofa) Maiores nam vide-
mus fapientia præcellentes viros cum liberis fuis
fæpe balbutire: & id cum faciunt, nec reprehendit
eos quifquam, neque ipfos rei illius pudet, fed
digna laude adeo videtur, vt quanquam improbi
funt, qui infituntur, perdunt tamen ipfi hor-
tando, turpia caftigando, horum illos nihil pudet.
Non est enim fufidiofa charitas, fed alis aureis
omnium quos complectitur, vicia regit. Ita Chry-
foftomus charitatis ingenium exprimit. Quare
neque infantilia designatur, neque affidua repe-
titione ratio afficitur. Eadem enim repetere mi-
hi quidem non pigrum, inquit, vobis autem ne-
ceffarium. Nonne videmus artifices eadem ipfa
cum faciunt, & modo eodem repetant, nihil tamen
fufidire, fed lucro potius intentos vehementer
delectari? Nam & cytharædus, & cantor,
& grammaticus, & ludimagifter rudimenta ead-
dem inculcare non molefte ferunt, quod ea doc-
tendo quæftum ampliozem faciunt. Et proliis in
doctrina

Prim. 11.
in 1. Cor.
5. Cor. 13.

Phil.

doctrina Chrifti, quæ à lacellente iam aut defeffo
dicuntur quæque ipfemet languida putat, ea fæpe
vehementius Deo ita agente, auditorum animos
permovent. Quoties nobis accidit, cum confeffio-
nes peccatorum audimus, & feffi iam alios
excipimus, tam nobis frigide loqui videri, & fa-
ftidiofè, vt ipfi nobis difpliceamus, & tamen illa
ipfa languens, vt nobis videtur, & toties fingulis
repetita exhortatio, præter fpeciem nofttam, lacry-
mas ac fingulus intimos excitat, declinatque re
ipfa penitens noua illa fibi & mirabilia videtur
Mihiquidem fæpe ita euenit, & tamen fæpe contra,
cum mihi ardenrer agere videret, & ad fle-
ctendum quoque lapidem efficaciter loqui, in-
euens vultum auditoris, deprehendi ofcitantem,
vt fatis mihi perfuaderem, neque qui rigat effe ali-
quid, neque qui plantat, fed eum qui adminiftrat
femen feminanti, & dat fructum, cum vult. Ipfum
ergo repetendi, & inculcandi eadem ratio mag-
næ mercedis eft, & fructum habet copiofum.
Quod fi abiectum & indignum nobis puerilla ifta
tractandi manus reculamus, præterquam quod
& charitatis vacui, fuperbiat pleni, nobis fufpe-
cti effe debemus, & fuftri proctus qui certa lucra
non amemus, incerta magis & periculofa plena fe-
ditemur, hoc igitur vt amittam, quæfo honor &
dignitas, apud quem tandem æftimaretem collo-
canda eft: Deumne, an homines iudices intuebi-
mur? Siquidem hominum iudicium refpiciamus,
nihil abiectius Pauli officio, quippe cum pro ma-
gno dicet, Non erubefco Euangelium, & Noli
erubefcere teftimonium Iefu Chrifti, neque me-
vincum eius. Talis erat apud homines æftima-
tio

Rom. 1.
1. Tim. 4.

CAPVT XXII.

De fructu ex catechizandis Indis
sperando.

Nihil tamen aequè laborem catechizandi attinget & tadium, ac ea cogitatio, quod operæ pretium non succedat. Hoc etiam Augustinus aduertit. Facit, inquit, loquenti tadium auditot immobilis, non quia humanæ laudis nos atudes esse necet, sed quia Dei sunt, quæ ministramus, & quanto magis diligimus eos, quibus loquimur, tanto magis cupimus, ut eis placeant, quæ ad eorum portigantur salutem: quod si non succedit, contristamur, & frangimur, quasi frustra operam contemus. Huic molestissimæ cogitationi ita occurrit. Consideret nos, inquit, Dominicum illud exemplum, qui offensis hominibus ex verbo suo, & tanquam durum resurgentibus, etiam his, qui remanerant, ait, Nunquid & vos vultis abire? Satis enim fixum atque immobile debet corde teneri Hierusalem captiuam ab huius sæculi Babylonia decursis temporibus liberari nolumque ex ea esse perituram, quia qui perierat non ex illa erat. Firmum enim fundamentum Dei stat habens signaculum hoc, Nonne Dominus, qui sunt eius, & recedat ab iniquitate omnis, qui inuocat nomen Domini. Ita cogitantes & inuocantes Dominum in cor nostrum minus tenebimus inceptos exitus sermonis nostri propter incertos motus auditorum, delectabique nos ipsa

De catech. ind. cap. 10.

340 DE PRÆCVRANDA INDORVM
ria prædicationis Euangelij. At apud Deum? Nihil Apostolatu maius in terris. Principes confiteues eos super omnem terram. Paruulos igitur Christi Euangelij lacte nutrite, vile: Indos, gentem despectam & sordidam erudire, ito graui indignum. Ita sane mundus existimat. At apud Deum nihil sublimius, nihil gloriofius, & reuerentia in Ecclesia Dei nihil Apostolicum magis. Hoc enim proprium Apostolorum est. Neque enim Paulus tantum suum esse putabat sapientiam loqui, sed parè id quidem & xari nec nisi inter perfectos. Cæteris verd quid? Nihil, inquit, me arbitrans sum scire inter nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Ne ergo vile habeatur officium, quod non Angelis modo commisit, sed & Christus ipse suscepit. Quantoque quis maior est, tanto eum magis deest ad ista descendere exemplo Christi, ut Augustinus optime admonuit. Quod sapienter cum secum repararet patrens ioster Ignatius Societatis Iesu institutor firmissima ac perpetua constitutione lanxit, ut quicumque professionem faceret, qui gradus est in nostra societate sublimior, cæteris votis suis concepris & hoc expresse adiceret. Et promitto peculiaritatem eorum circa puertorum eruditionem. Ut norint nostri omnes tuedimenta Christianæ doctrinæ non solum viros, quibus discere opus sit, sed etiam pueros docere tam esse suum, ut nisi fide Deo violata, huic muneri decesse non possint. Itaque nobis non iam de laude, de palma cogitandum est, cum ad rudes catechizandos accedimus, sed de fide potius liberanda. Euangelizandi enim paruulis necessitas nobis incumbit, & vix est, si non euangelizemus.

1. Cor. 1.

1. Cor. 1.

C A B

Y 1

ctiam

etiam perpelio molestiarum pro misericordi opere, si non in eo nostram gloriam requiramus. Tunc enim est vere opus bonum, cum a charitate secularis agentis intentio, & tanquam ad locum suum rediens, iustus in charitate requiescit. Hæc Aug. istius. Itaque persuadere in primis sibi Dei terius debet laborem suum, siquidem Deo placet, nunquam esse inutilem posse fructum vero in electis esse. certum, propter quos omnia libenter sustinere debet ut Paulus: in cæteris si non consequatur quod cupit, non esse mixandam, cum & Apostolis id crebrò conigerit, & Angelis, qui vident faciem patris in cælis, qui cum impiis etiam ad sceleram dati sunt, nihil prætermittens, quod ad illorum salutem pertinet iuxta præscriptum Dei, cum tamen tam multos petire videant. Quin ipse quoque Angelorum Dominus idem toleravit in sequi non solum divina sua concione de pane vitæ non flexit animos hominum, sed etiam, quæ eorum prauitas est, magis alienavit a se. Constantem verò Dei prædicatorem docens, & non hominum gloriam querentem, conuersus ad reliquos dixit, Nunquid & vos vultis abire? Ut intelligamus ardorem quidem proximos lucrandi maximum esse debere, & d. tamen cum per te non stent, quominus vora succedant, tamne quietum arque tranquillum. Non enim, ut dixi, petire potest charitatis opus. Hæc igitur humiliter primum cogitand. sunt. Dunde quoniam debet qui arat, arare in spe fructus percipiend., certo sibi persuadeat Carechista fructus futuros maximos, atque mirabiles laboris sui. Nam si opinionum vel segnitie, vel ambitione

ortarum

ortarum caligo pellatur, serenisque oculis res Indicæ iudicentur, non est dubitandum, quin labore, & molestia longè maior appareat qualitas animarum. Hoc non solum viri religiosiores, & experientur, & prædicant, verum etiam prudentissimus quisque secularium, qui diuturniorem vsum horum habere poterant. Et surgit quidem paulatim, sed quotidie maior apparet qualitas, ac pro ingenio, & natura istorum etiam gratia ipsa lenta & suspensa quodammodo videtur, re tamen vera non cessat. Tolle auariciam, adhibe vitæ integrit exemplum, pro captu Indorum opinioniones eorum vanas refelle, viam veritatis demonstra, atque his diligenter insiste minister Evangelij, ita ego te fruatur Domine Iesu Christe, ut copiosam messem, & lætam futuram intelligas. Sed nos cito operando cessamus, & properatas, ac plenas fruges statim volumus. Non est autem tale Regnum Dei, prothus non est tale, sed quale Christus expoluit. Sic est, inquit, Regnum Dei, quemadmodum si homo iaciat sementem in terra, & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & inarescat, dum nescit ille. Vtero enim terra fructificat primum herbas, deinde spicam, deinde plenum fumentum in spica. Aduertamus obsecro nostrum esse semen in terra, idque iuxta Ecclesiasten mane, & vespere esse faciendum, quia nescimus quid magis citatim hoc an illud, & si vtrumque simul, melius erit. Itaque etiam dormiendum est aliquando, & vacandum Deo, sed tamen nullo modo ab opere cessandum, sed surgendum nocte, & die. Et licet semen sepulcrum lateat, neque nos

Y 4 laboria

1. Tim. 1.

Ioh. 6.

1. Cor. 9.

Mor. 1.

Ecc. 11.

laboris nostri successum videamus, sustinendum tamen est, quia nobis etiam nescientibus semen germinat, & increfcit. At neque properandum est nimium, neque statim plena maturaque fruges expectandæ. Sed primum herbam quandam cuiusdam externæ speciei, & significatæ Christianitatis grate accipiamus, mox calamus visceri robustioris fidei, postremo plenos gratiæ, & charitatis fructus demeremus. Hoc non in vno quouis homine tantum saluator noster voluit intelligi, sed multo magis in ipsa hominum multitudine, quam Euangelici seminis iactus attingit. Sentim enim vocatio Dei vires suas exerit, & euulsis tribulis, & carduis errorum preparatus terra futuræ sementi Fidei, sensimque cœlitus affluente diuini saucioris imbri, nouum germen in Christo oritur, crescit, maturefcit in frugem. Ego cœlestis staculi perpicua promissione confirmatus Euangelicus operarius certissime intelligat laborem suum non esse inane, sed magna emolumenta salutis hominum allaturum, quia qui promissit, fidelis est, & negare se ipsum non potest, tamen si successum interdum ipse non videat quam vellet citò, interdum ne tarde quidem fortassis, quia fieri potest, quod Euangelium habet, vt alius sit, qui seminatur, alius qui metit. Sed qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam. Non tamen sibi solum meriti, mercedemque accipit, sed potius vt & qui seminatur, simul gaudeat, & qui metit. Siquidem omnes in Christo vnum sunt. Adde etiam in præfenti fructum laboris sentiri, & cum magna suavitate decerpi ab his, qui curam suam iactant in Domino, & consilio officio non

Iona. 4.

non desunt, si qua decet patientia, & longanimitate, quos Deus expectat, ipsi quoque expectate non dedignant. Neque enim fructus afferunt nisi in patientia.

Iona. 4.

CAPVT XXIII.

Quid restet de Catechismo dicendum.

Hic animo instructus qui ad erogandum diuini muneris menturam accedit alacer, siquidem hilarem datorem diligit Deus, quid traditurus sit, tuam qua methodo, & ratione cogitare debet, vt in altero fidelis, in altero prudens sit. Quæ ergo nouas gentes, rudes fidei populos doceri oporteat, & quibus ea rationibus, vt animo hæteant, effici queat, quoniam præcipuus est scopus catechizantis, noua disputatione explicandum est.

1. Cor. 9.

UNIVERSIDAD AD A
 TOMA DE B... BÓN
 AL DE BIBLIOTECAS

DE

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.
LIBER QVINTVS.

Quenam Indorum Populus, quibſue
rationibus edoceri oporteat.

CAPVT PRIMVM.

Finis Christiana doctrina Christi cog-
nitio, & dilectio.

INIS legis Christus ad salutem om-
ni credenti, & finis præcepti chari-
tas de corde puro, & conscientia
bona, & fide non ficta. Hic vniuer-
sa doctrina Christiana summa est,
quæ nihil aliud commendat quasi Christi fidem
per dilectionem operantem. Præclare D. Augu-
stinus illa duo his verbis colligit, Omnis scriptu-
ra diuina quæ ante scripta est ad prænuntiandum
aduentum Domini, & quicquid postea manda-
rum est literis, & diuina auctoritate firmatum,
Christum narrat, & dilectionem monet. Hec
verò

Gal. 1.
De
autenti-
rad. c. 4.

verò datum esse quodammodo Iohannes aper-
te docet, Hoc est inquit, mandatum eius vt cre-
damus in nomine filij eius Iesu Christi, & diliga-
mus in secretum, sicut dedit mandatum nobis.
Etenim in hoc apparuit charitas Dei in nobis,
quoniam Deus filium suum vnigenitum misit in
mundum, vt viuamus per eum. Vere ergo & finem
Christum, & finem charitatem scriptura dicit, verè
in illo verbo legem pendere, Diliges, & plenitudi-
nem esse dilectione: & vere nihilominus, in Chri-
sto euacuari legem, & impleri omnia, siquidem
nullus est alius diuinæ institutionis scopus, quam
Christus cognitus & dilectus. Etenim vita æterna
est cognitio Christi vera & perfecta. Num qui di-
cit se nosse eum, & mandata eius non custodit,
mendax est. Quoniam igitur duæ sunt rationalis
naturæ partes, cognitio, & appetitio: duæ humane
vitæ rationes, contemplatio & actio, duo quoque
sunt doctrinae Christianæ lumina, cognitio Chri-
sti, & dilectio, necesse est duas etiam esse doctri-
nis Euangelicæ functiones, docere, & exhortari,
atque doctrinæ omnis, & cognitionis finis est
Christus, omnis exhortationis, & actionis finis
est charitas. Porò cognitio Christi, quam fidem
dicimus, symbolo traditur, charitatis omnis actio
Decalogo continetur. Ergo prædicatoris Chri-
stiani est, & fidem docere, & mores instigare.
A fide verò inchoandum est, sine qua impossi-
bile est placere Deo, cuius auctor, & consumma-
tor est Christus. Quamobrem illa prima, ac præ-
cipua cura esse debet ministris Euangelicis, vt gen-
tibus Christum annuntiet, cum sit nullum aliud
nomen sub cælo datum hominibus ad salutem
consequendam.

1. Ioh. 3.

1. Ioh. 4.

1. Ioh. 5.

1. Cor. 1.

1. Ioh. 4.

1. Ioh. 4.

1. Cor. 1.

1. Ioh. 4.

1. Cor. 1.

fito melius usurpare. Neque an sit Christus, ad-
dijimus. Cum vero sint hæc prima elementa
testimonium Dei, cumque nihil aliud insonet om-
nis scriptura divina, quid cause potemos esse,
quod vix in hoc loco consistunt aliquando Ca-
techistæ, ut Christum ostendant, atque impri-
munt menti Neophytorum? Nam si paulo cu-
riolius interroget, vix pleniorum de Christo no-
ticiam in plerisque reperias quam de Petro, aut
Paulo, aut Davide, aut alio quovis homine,
interdum ita nova accidit his Christi commemo-
ratio, ac si de Arca, aut Rosula memo-
rietur. Quod tantum Evangelij dedecus, tantam
Christiani nominis contumeliam nescio quo
fulmine suis vindicari posse existimem, ut ho-
mo Christianus, & apnos iam viginti, aut trigin-
ta terens Ecclesiam, rogatus de Christo, neque
quis sit, neque verè an sit, prorsus intelligat. Ac
docent multi nescio quæ fruola, quidam præpo-
stera omnino, plerique Christum quidem annun-
tiant, sed ita cursum, & obscure, ut nihil hæc magis
Indus consistat animo, quam in cæteris omnibus.
Hæc ergo prima & maxima Evangelici Catechi-
stæ præceptio sit, ut Neophytus Christum teneat,
& memoria, ac intelligentia menteque rota, quan-
tum capax est, capiat. Et quomvis res notissima
sit, quam loquor, nullisque rebus egeat, tamen
dignum est primos Evangelij prædicatores con-
templari, quid docuerint, & quo omnis eorum
spectant oratio. A Christo instructi, & redempti
nihil aliud quam Christum Magdum, & Re-
demptorem perpetuo loquebantur. Sive enim
epistolatorum Principem Petrum cum plebe, tam,
principibus

11. 1. 1.

4. 10.

13. 7. 8.

18. 1. 2.

18. 17.

348 DE PROCVRANDA INDOCVM

consequendam. Neque verò potest quisquam
aliud fundamentum ponere, neque est aliud
ossium, neque via alia ad vitam æternam. Chri-
stus lac parvulis, cibus grandibus. Christus Al-
pha, & Omega principium sapientie totius & finis.

Christi minister quæere quid aliud do-
ceat quam Christum, qui factus est nobis sapien-
tia, & iustificatio, & redemptio. Absint procul
hæreticorum calumnie. Christum nobis esse om-
nia cum dicimus, & nihil præter hunc sapere
oportere, non tam sumus stulti, ut idcirco manen-
dum in peccatis sentiamus, quod Paulus execra-
tur, alioqui quomodo Christus vita erit, si non-
dum peccato mortui sumus? Itaque & dixi, & di-
cam Christianæ prædicationis fidem esse fidem
Christi non tamen otiosam & mortuam, & quam
Paulus nihil faceret, sed vitam illam, & efficacem,
& fructuosam, quæ per dilectionem operatur.
Quamobrem quid Fides Christiana habeat, de-
inde quos mores exigat, differendum est.

CAPVT II.

Christi annuntiandi curam præcipuam
esse debere.

Mihu verò monstri simile semper est vi-
sum, inter tot nullia Indorum Christianæ
nomine donatorum tam esse rarum, qui Chri-
stum agnoscant, ut quod Ephesij olim Paulo de-
spiritu sancto responderant, possint hu de Chri-
sto

48. 9.

Ad. 19.
1 Cor. 17.
Ad. 23.
-6.

principibus Iudæorum, cum gentibus differenter, siue Stephanum, siue Philippum, siue Paulum, & Barnabam ad gentes, siue solum Paulum ad gentes sæpe verba facientem, sæpe ad populum Hebræorum, siue ceteros omnes parentes, & præceptores nostros spectes, ne vnā quidem concionem inuenies, in qua Iesu Christi Dei nostri annuntiatio non vel totum argumentum orationis sit, vel certe præcipuus scopus, quo cætera tandem referantur. De Epistolis superuacaneum est dicere, cum quævis illarum pagina Christum loquatur. Cur hoc? Nos prædicamus Christum crucifixum Iudæis quidem scandalum, gentibus autem Italiciam, ipsi autem vocatis Iudæis, atque Græcis Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Hæc est, inquit, virtus Dei ad saluandum, & Dei sapientia ad docendum, siquidem, & gratia, & veritas per Iesum Christum facta est. Nihil ergo aliud oportet scire, neque aliunde vires, & salutem sperare. Merito Paulus gloriatur sibi id diuinitus datum, vt mysterium Christi excellenter ostenderet. Mihi, inquit ille, omnium sanctorum minimo data est gratia hæc in gentibus Euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes, quæ sicut dispensatio sacramenti absconditi à sæculis in Deo. Itaque gloriaretur addit, prout legentes potestis intelligere prudentiam meam in mysterio Christi. Neque verbis Euangelici tantummodo & Apostolici studij fuit Christum mundo indicare, verum etiam Prophetica, & Legalis ataris, quando velut paruuli tenebamur sub pædagogâ conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat. Nam & tunc, & lon-

1 Cor. 1.

Ier. 1.

2 Pet. 1.

Gal. 1.

ge ante cum primum homini Deus innotuit, omnia & gesta, & scripta Christum prænuntiabant, Christum significabant, quemadmodum Apostolus Petrus ostendit. Huic omnes Prophete testimonium perhibent. Et Paulus Apostolus velamen veteris testamenti in Christo euacuauit. Et ipse Dominus prædicantibus discipulis inlicentibus, Omnia quæ scripta sunt in lege, & Prophetis, & Psalmis de me. Quamobrem cum omni homini in Christi cognitione salus posita sit, cuius eminentem scientiam tantum tacit Apostolus, vt præ illa cætera stercus putet, hæc prima hæc potissima, ac præpæmodum singularis Christiani magistri cura sit, & inarigibilis ardor Christum annuntiandi, Christum docendi, vt Christum omnes agnoscant a minimo vtique ad maximum, illamque propriam sui maneris existimet vocem, cognosce Dominum.

Ad. 10.

1 Cor. 1.
Luc. 24.

Phil. 1.

Ei. 1. 34.

CAPVT III.

*Contra opinionem eorum, qui sine Christi
notitia posse aliquem saluum
esse volunt.*

Quæ cum ita habeant, vix satis mirari potsum, quid præceptoribus quibusdam scholasticis, vixis certe grauibz nostri sæculi in mentem venerit, vt nunc quoque temporis post tantum reuelatum Christum sine Christi notitia salutem cuiquam æternam contingere

se polle confirmet. Quorum opinio tam mihi semper visa est, ac modo quoque videtur absurda, ut nullo modo dubitem antiquos patres Augustinum præsertim in homine Christiano nedom Theologo molestè id accepturos fuisse, ac nescio lane an etiam à severiore censura temperare poruissent, à qua tamen propter authorum & eruditionem, & pietatem abstinendum nobis est, quorum veltigia porq̄s solemus sequi. Sed illud & libere & vere dicendum est non dignam Theologo esse sententiam, quæ nihil in sacris literis, nihil in sanctis Patribus firmitudinis habeat, tantum humana quadam suspicione introducta propter eorum infinitam multitudinem, qui in hoc nouo orbe tam longa ætate Evangelii luce carere, quibus aditus in cœlum omnis præcludi videtur, si ad salutem fuerit Christi notitia necessaria, quam rebus humanis ita labentibus consequi nullo modo poterunt, cum haberent nullos Fidei præcones. Quid igitur, inquirunt? An his omnibus impossibile esse salutis viam sentiendum est, in quorum potestate non fuit Oceano tracto ab Europa prædicatores accessere? Ipsos vero sponte venientes sero tandem post mille quadringentos annos videntur? Quin potius cœlestem ianuam illis aperimus, & notitia sibi concessa saluo esse posse credimus? Rigidum est enim & à Deo qui omnes homines vult saluos fieri, charitate alienum, ut exigat, quæ neque ipse dat, & homines per se præbare non possunt. Hæc illorum ratiocinatio est, quæ eo quoque impulsu sunt quidam, ut sine Fide per naturalem tantum cognitionem salutem consequi

consequi istos posse confidunt, quorum sententia, tametsi Catholici ipsi sint tam est aperte hæretica, ut nihil magis repugnat Fidei, quam sine Fide saluum esse hominum quenquam. Porò alij inde pedem referentes, ne ex tam lubrico, & periculososo loco in præcepta seledarent, tuius illi quidem, sed quam consentaneè ipsi videntur, asseruerunt sine Fide quidem neminem esse saluum, sed tamen Fide nihil aliud de necessitate salutis opus esse cognoscere, quam quod naturali ductu intelligi potest. Quis vero Fides ab Aristotelis necessaria definitur ad ipsa percipienda, quæ à creatura mundi per ea, quæ facta sunt visibilia, cognosci possunt, ac non potius ad ea quæ in cor hominis non ascenderunt, nobis verò reuelauit Deus per spiritum suum. Nam ad naturalia, necessariò cognoscenda natura ipsa non videri aded deficit. Fides vero est sperandarum substantiarum certum, argumentum non apparentium. Quæ ergo non apparent, id est, supra captum, & rationem hominum sunt, de quibus scribitur, Plurima supra sensum hominum ostensa sunt tibi, ea per se ad fidem pertinent, cætera verò per accidens. Igitur ut rem propius attingam, post nouum hunc eundemque vltimum orbem inuentum nostri Theologi talia cepere & docere, & scribere, cum per mille quadringentos annos, neque in sacris, neque in scholasticis Doctoribus veltigium ipsæ sententia extet, quod equidem sciam, quin omnes contententur affirmant sine explicatis Fide Christi neminem esse saluum. Hanc autem suâ sententiam ex quadam Sancti Thomæ opinione confirmandi occasione

Rom.

1. Cor. 2.

Heb. 11.

Ecl. 3.

®

123.411

Z

libenter

libenter acciperent, de primum veniente ad
 elum rationis, quem ad Deum conuerſi, & poſſe,
 & debere vult, atque e veſtigio ſi faciat, gratiam
 juſtificationis accipere. Ex quo colligit nihil
 eluſinodi pacto opus eſſe alia cognitione quam
 boni honeſti, quod pro illa veritate poſſet agnoſce-
 re. Horum pro Indorum ſalute patrocinium eo li-
 bentius amplecterer, quo me huius cauſe ſtudiu-
 ſimum proſequer, niſi valde reuocaret, quod ad
 ſatrem nemo venit niſi per Chriſtum, quod nul-
 la alia eſt via, qua carus, nullum aliud oſitum, quo
 intrerit ad vitam. Ac re quidem vera, ſi poſſet ſi-
 ne Chriſti noſticia ſalus eſſe aut iuſticia, ergo gra-
 tis Chriſtus predicatur. Fruſtra Apoſtoli mitan-
 tur in orbem, fruſtra præcipiunt. Qui crediderit,
 & baptizatus fuerit, ſalvus erit. Non fruſtra, in-
 quunt, Chriſtus annuntiat. Num & plures &
 facilius, & vberius ſalutem conſequentur. Ego ve-
 ro exiſtimabam Chriſti annuntiationem, hoc eſt
 Euangelium, non vt plures, & melius ſolui fie-
 rent, neceſſariam eſſe, ſed vt omnino poſſent ha-
 mines ſalutem conſequi. Ita ſane exiſtimabam,
 imo vero non exiſtimo, ſed tam certo, & aperte
 mihi perſuadeo Pauli hanc eſſe ſententiam, vt ne-
 minem purem repugnaturum, qui ſincere, & at-
 tendente illius verba expendat in eo loco episto-
 læ ad Romanos, vbi expreſſe hoc verſat. Finis le-
 gis inquit, Chriſtus ad ſalutem omni credenti.
 Quam ſententiam poſtquam confirmamus, & æque
 docuit Iudeis, & gentibus Chriſti ſicem neceſ-
 ſariam eſſe. omittens Hebræos, de quibus tacis
 multa dixerat ſuperiore capitulo, tranſit ad gen-
 tes, & illa propoſitione prolata, Quicumque
 inuocauerit

inuoauerit nomen Domini, ſalvus erit, affectu que-
 ſtionem & vrger vehementer. Quomodo ergo
 inuocabunt, in quem non crediderunt? Aut quo-
 modo credent ei, quem non audierunt? Quo-
 modo autem audient ſine prædicante? Quomodo
 verò predicabunt, niſi mittantur? Et mox. Ergo
 Fides ex audient, audient autem per verbum Chri-
 ſti. Sed dico, Nunquid non audierunt? Et qui-
 dem in omnem terram exiit ſonus eorum, & in
 fines orbis terra verba eorum. Hæc Apoſtolica
 reſponſio eſt, & difficillimæ queſtionis abſolutio.
 Quomodo inuocabunt, inquit, in quem non cre-
 diderunt? Conſentiant hæc nobiſcum Fide opus
 eſſe ad ſalutem. At quomodo credent ei, quem
 non audierunt? Profectò ſi iſtorum opinio vera
 eſt, facillime reſpondetur Paulo, & veriffime,
 neque prædicante, neque mittente opus eſſe, ne-
 que vero audiente, ſiquidem poſſet homo con-
 cipere Fidem ſine aliqua revelatione aut prædi-
 catione; poſſet ſibi ſufficere ad ſalutem ſine no-
 ſticia Euangelij, poſſet inuocare Deum, quem per
 ea, que facta ſunt, conſpicit. Nonne ita nobis
 reſpondent, cum Chriſti noſticiam dicimus ne-
 ceſſariam ad ſalutem? Falſò ergo Paulus docet
 neminem ſufficenter inuocare, & credere ad
 ſalutem, qui non audierit Euangelicam prædica-
 tionem, ſi vera iſta ſunt. Quod ſi Paulus falli
 non poſſet, profectò illa vera non ſunt. Si pergam
 Paulum interrogare, Quid de ijs, qui nunquam
 audierunt Euangelium? Reſpondet tibi, In om-
 nem terram exiit ſonus eorum, & in fines or-
 bis terra verba eorum, nimirum prædicatio-
 nem eorum ſaluti, qui ſalui fuerunt ſunt ex gentibus.

toto orbe terrarum non defuram, qui vero ex
 iis perierint, suum scelerum, non igitur
 Evangelij pœnas daturus. Dicis durum hoc esse,
 & asperum, ac memineris ab Apostolo eos re-
 prehendi, qui iustitiam suam volentes statuere,
 iustitiam Dei non sine suiecti. Non enim hic
 agitur, durumne hoc, & severum sit, an be-
 nignum, & liberale, sed verum verum necne.
 Alioquin eadem pietatis specie cogentur etiam
 paruulis eorum, qui Evangelium audire non po-
 tuerunt, sine baptismo salutem dare per quam-
 cunque Fidei protestationem parentum, ut olim
 fiebat in lege naturæ? Cur enim paruuli sine
 Evangelico sacramento salvi esse non possunt, &
 tamen grandiores sine Evangelica lege possunt?
 Quod si fatentur Evangelica lege iam promulga-
 ta nusquam gentium ad iustificandos paruulos
 antiqua sacramenta satis esse, & pro iis omnibus
 vnum duntaxat valere baptismum (neque enim
 hoc sine aperto errore negari potest) quid qua-
 sio rationis habet, maioribus noticiam legis na-
 turæ ad salutem posse sufficere? Etenim quicquid
 contra nitentur, fateantur pariter necesse est,
 modo sine Evangelica lege homines posse sal-
 uari, quod qui non putat absurdum, cum eo
 ego amplius minime disputem. Paulum profe-
 cto apertius loquentem nemo desideret: cuius
 omnes sancti expostores sensum esse, quem
 dixi, probant, maxime Beatus Thomas, cu-
 jus commentationes afferre non moror, cu-
 jus se hi scriptores in primis auctoritate tenen-
 tur. Post enarratum ergo locum Apostoli, ita
 dubitat, Nunquid illi, ad quos non pervenit

predicatio Evangelij, ut potè si fuerunt nurrici
 in sylvis excusationem non habent de peccato in-
 fidelitatis? Ad hoc dicendum est, quòd secun-
 dum sententiam Domini, quæ habetur Iuan-
 nis 16. Illi qui loquentem Dominum, vel per
 te, vel per discipulos suos non audierunt, excu-
 sationem habent de peccato infidelitatis, non
 tamen beneficium consequentur, ut scilicet, ius-
 tificentur ab aliis peccatis, quæ vel nascendo
 contaxerunt, vel male vivendo addeiderunt, &
 pro his damnabuntur. Si qui tamen eorum fe-
 cissent, quod est in se, Dominus secundum
 suam misericordiam promississet mittendo eis
 predicatorem Fidei, sicut Petrum Cornelio,
 & Paulum Macedonibus. Hactenus Thomas,
 Augustini autem de hac re tam est aperta sen-
 tentia, ut nullo modo subterfugi queat. Ad eò
 enim Christi noticiam ad salutem necessariam
 vult, ut iis etiam, qui ex gentibus ante tempus
 Evangelicum servati sunt, minime id condignè
 dicat absque revelatione vnius mediatoris Dei
 & hominum Iesu Christi. Nam ut cætera missa
 faciam, ita scribit in libris de civitate Dei, Divi-
 nitus autem prouisum fuisse non dubito, ut ex hoc
 uno sciremus (loquebatur autem de sancto Iob)
 etiam per alias gentes esse paruisse, qui secundum
 Deum vixerunt, eisque placuerunt, pertinentes
 ad spiritualem Hierusalem. Quod nemini con-
 cessum fuisse credendum est, nisi cui diuinitus
 reuelatus est vnus mediator Dei, & hominum
 homo Christus Iesus. In secundo quoque libro
 de gratia Christi id ipsum multis confirmat. Ne-
 que tamen displicet mihi illa quorundam tem-
 peratio,

AE. 162
 & 161

Aug. II.
 18. de Ci-
 vi. 4. 471

Aug. lib.
2. ad Rom.
1. 4. 1.
1. 1. 2.
23 Ep. 26.
Gal. 1.

158 DE PROCVRANDA INDORVM
peratio, vt implicita quidem fides Iesu Christi,
explicita vero vnus mediatoris factis fuerit ad li-
bertem consequendam ante Evangelicam tempus.
Tunc enim, vt ait Paulus, tanquam paruuli cu-
stodiebamur inclusi in eam fidem quæ reuelanda
erat. At post reuelaram fidem, patere alicui vitæ
inamum nisi per reuelaram, & expressam Christi
cognitionem nullo modo assentior, omnibus &
antiquis, & nouis scriptoribus hac parte statibus
præter paucos quosdam scholasticos, qui ne-
que ratione aliqua firmas, neque veterum autori-
tate, sed sua potius suspitione ducuntur. Neque
verd extremam salutem tantum, sed iustitiam
etiam primam sine Euangelij cognitione post
promulgatum orbi Euangelium cuiquam con-
tingere existimo, in quo alij minus moleste, led
tamen falso contradicunt. Neque Augustini aliam
fuisse sententiam quicquid hi contenderint demon-
strabunt. Non enim Cornelij (quoniam hoc lo-
co vrgent) eadem causa est, & infidelium huius
temporis. Etenim quemadmodum Iudæis fides
vnus mediatoris tunc temporis sufficiebat ad iu-
stificationem, antequam Iesus Christus euange-
lizaretur, ita quoque Cornelio Iudæorum, & li-
beis, & consuetudine instructo luscere ponit,
vique dum à Petro diceret Christum. Nunc ve-
ro postquam toto orbe terrarum Iudaica, & lex,
& sacramenta prius abolita sunt, vt non mor-
tua solum, sed etiam mortifera sint, omnino Euan-
gelica mentura querenda est fidei, sine qua ne-
mo, quod factus est, credat, cum lex fidei sola iu-
stificet, id est, nullum aliud salutis initium sit
præter fidem Iesu Christi. Quod si quis pergat
querere,

Aug.
de Præd.
fau. 1. 1.
6. 7.

querere. Ex quoniam tempore explicita fides
Christi ceperit esse necessaria ad iustitiam, equi-
dem respondebo ex illo ipso, cum primum pro-
mulgatum est orbi Euangelium. At Indis non
erat hæcenus promulgatum, inquis, ita ego sane
arbitror, verum nihil ad rem. Neque enim de ea
promulgatione sermo est, quæ cuius ignorantio-
nis locum nullum relinquit, sed de ea potius,
quæ cum solemnitate sit, & pro regularitate volunta-
te conueniens: omnes contractarias leges abro-
gat, contractulque dissoluit. Scimus igitur
sacramenta omnia, & legis, & natura abolita esse,
scimus Evangelicam legem quæ est fides Iesu
Christi, omnes mortales aliquando cepisse obli-
gare: quo verd primum tempore sufficenter
promulgata fuerit, alijs abest statuendis, nos
nescimus. Cornelij ceret tempore nondum ple-
ne propalatum fuisse Euangelium Gentibus, vel
ipse Petrus testis est, cui ea de re erudienda cele-
sti visione opus fuerit. Nunc ergo cum æque vel
notum, vel ignotum sit Gentium populis sine
esse aliquem mediatorem diuinitus prouisum,
sive hunc esse solum Iesum Christum, non est,
cur sine Euangelij noticia remissio peccatorum
aliqui tribuatur. Alij sentiunt Cornelium non ve-
re iustificatum esse coram Deo ante Petri prædi-
cationem, cum & animali immundo compare-
tur, & audita remissione peccatorum per Chris-
tum ceciderit Spiritus sanctus, neque ab ea sen-
tentia valde abhorret Chrysostomus: verum quia
difficile est, quem scriptura religiofum, & time-
rem Deum, & acceptum Deo & operantem iusti-
tiam dicit, non eundem vere iustificatum intelli-
gere,

In finis
1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.

1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.

gere, commodius explicatur accersendi Petri
necessitas, non vt absolute gratiam confere-
retur, sed vt Evangelicam gratiam ea plenitudi-
ne & puritate qua per Iesu Christi fidem conse-
rebat. Modo vero post hanc praedicationem Evan-
gelium eiusdem necessitatis putamus credere, &
in Christum credere, sine cuius mysterij fide iusti-
ficati neminem & olim beatus Thomas, & nuper
sancta Synodus Tridentina decreuit. Sed quid age-
mus de infidelis hominum millibus, qui neque
audierunt Evangelium, neque vero audire potue-
runt? An eorum neminem saluum esse posse cen-
seamus? Minime vero. At sine miraculo fidem
doceri non possunt. Primum miraculum dici non
debet Dei peculiaris providentia vel Angelum,
vel hominem destinantis, vt Evangelizet ei, qui
quod potest, praehierit. Nam vt ratum hoc est, &
rarissimum vt in natura iam obscurata, & gravis-
sime facia ad tam praclaros quisquam conatus
asurgat, idque sine praeveniunt Dei auxilio face-
re nequit, ita providentia singulari non destituen-
dum ipsa ratio confirmat, cui tam singulare con-
tingent studium boni. Quod si adhuc miraculum
vocandum persistant, quid de nomine digladian-
dum est? Certe hi tanquam eiusmodi opera Deo
gratia augeta & inlubrata forentata parca &
arcte cohibenda putant. An non ad ipsum illum
Cornelium, & Angelum, & Petrum missos legunt?
An non ad Eunuchum Candide Reginae Philip-
pum Dacorum? An non ad Macedones, & ad
Lydiam Paulum? Quod si noua quaerimus, pra-
esto est Paulus ille Iapyonenis, qui tanto tempore
cruentum suorum medelam exoptans, & Francis-

Th. 1. s.
9. 113.
2. 4. 1.
171.
Ies. 6. ca.

UNI

ad B. 30.
ad B. 1.
ad B. 11.

cum Xauerium quaters tam longo maris cir-
cuoita, edque non inuenio abiens Malacam tem-
pestate reuocatus est ex ipso Sinesium aspectu,
vsque dum in illum rodens incidere, & Christi
Euangelio audire per fidem non solum ipse seru-
tus sit, verum amplissima genti suae Christum an-
nuntiandi Francisco fuerit, & hortator & dux.
Ad hunc sane modum de ceteris, si qui tales ex-
citerint, sentiendum esse non tam ego quam
Thomas ipse respondet: à quo cum obiectionem
suam dilui videant, nescio quomodo in eam sen-
tentiam vocare possint, quam retellit. Sed de
puero veniente ad usum rationis negotium nobis
ex Sancto Thoma facessunt. In quo si nulla ne-
que ab Angelo, neque ab homine doctrina ex-
pectanda est, certe neque Christi, neque Dei
notitiam pro illa aetate firmam habere possit.
Itaque iustificabitur is, qui Deum adhuc non
nouit, & falsum erit quod Apostolus de fide ne-
cessaria, vt placeatur Deo, scripsit, Credere
oportet accedentem ad Deum quia est, & quia
inquirentibus se remunerator est. Quod si & hoc
ipsum implicite credi satis esse dicant, profecto
nihil dixit Apostolus. Nam implicite non illa solum
credere oportet accedentem ad Deum, verum
& illa, Adam extra paradysum formatum
esse, & octo animas in arca Noe seruatas, & To-
biz filium fuisse cognominem, & quicquid diu-
nae literae tradunt. Quod si certa aliqua fidei men-
sura designanda est, & firma saltem de Dei ma-
iestate & providentia concepcio, profecto à quo
hanc fonte periculosus haurire potest nulla doctri-
na imbutus, nulla expedientia ductus, ab eodem
facile

Th. 14. ca.
2. 113.
Ies. 6. ca.
Rom. 111.

Hebr. 11.

OMA

AL DE

®

facile hauriet, & Christi mysterium, cum utrumque vel diuinitus, vel humanitus edocendus sit. Itaque vel opinio illa D. Thomae non vsque adeo tenaciter est tuenda, quam etiam illius plerique discipuli non satis sibi persuadent, vel si retinenda est, ad eum modum explicanda est, quem antiquiores illius discipuli sequuntur, ut etiam pueri iustificationem reuelatio Christi antecedit. Neque enim propter incretas opiniones dogmata debemus certa desecere. Cum ergo fides infusa necessaria sit, non ut credat homo, sed ut aliquid credat, id est, non tam propter actum quam propter obiectum, quatenus quodnam sit illud, nihil aliud occurrit, quam quod Patres tradunt, ut credamus vera esse, quae diuinitus reuelata & promissa sunt, atque illud in primis à Deo iustificari impium per gratiam eius per redemptionem, quae est in Christo Iesu. Quamobrem mysterium Christi primum et positimum docere debemus, si illius sapientiam sequi volumus, qui dicebat, Nihil aliud arbitrans (tum me scire inter vos nisi Iesum Christum & hunc crucifixum).

Conc.
Trid. Sess.
6. c. 11.

1. Cor. 1.

CAPVT IV.

Contra errorem illius, qui Christianos rudiores sine Fide explicita Christi asseruit posse saluari.

Bene autem habet quod nemo scriptorum Christi noticiam necessariam negat, ut, quibus fides praedicata est, quin potius dissentent admoment;

moment praecipuum de Christi mysterio explicitè credendo, & diuinum esse, & omnibus hominibus necessarib' propositum, cum vero eos, qui fidem audierant sine illius mysterij cognitione saluos esse non posse. Atque verò infideles barbaros, quibus Euangelium non est nuntiatum propter ignorantiam excusari à peccato, quod nos quoque libenter damus, sed eosdem, si fecerint quod in ipsis est, sine fide explicita Christi salutem consequi posse censent, quod nobis nequaquam placet, sed in eisdem tenemus illud, quod nemo Catholicus potest abnuere, De mysterio Christi expresse sciendo Christianis omnibus sine exceptione diuinum esse praecipuum, neque vero quenquam eorum, qui-
bus Euangelium praedicatur, ad salutem iusticiamve curam Deo peruenire posse nisi per fidem explicitam Christi. Qua de re non ita pridem in hoc noua orbe vir quidam diu, & insigniter doctus, & valde religiosus habitus, iam vero magnus, vel factus, vel paterfactus Hæreticus nouum dogma, ut ille quidem sagabatur, & saluaret, sed reuera valde impium, & perniciosum inducere conatus est, idque multis prolusque commentationibus egit, ut persuaderet, Nempe Indorum populis ceterisque hominibus rudioribus non esse necessarium ad salutem, ut mysterium Trinitatis, neque vero mysterium Christi explicitè crederent: sed satis esse, ut scirent vnum esse Deum, cuiusque bonis premia, malis supplicia digna reddentem, in ceteris vero legem nullam, hoc est Christianam, diuinam esse & cerè tenendam. Depique proter illa

UNIVERSITATIS
DIREC GENERALI

®

163

duo nihil aliud quam vt crederent communitet & implicite, quæ tenet Ecclesia. Quamobrem hæc ipsa Indis prædicanda esse, cætera non ita magnopere curanda. Causam huius sui dogmatis ille reddere, quod Deus ad impossibile neminem obliget, esse vero tam obruto & absurdo ingenio pleosque, vt neque mysterium Trinitatis, neque mysterium Christi percipere possint, quos si cogas illhæc explicite credere, nihil aliud agas, quam vt cæli ingressum miseris ocludas. Addebat porro cum dno de hac re tecum ipse deliberasset, atque ita sentiret, vt dixi, diuina se reuelatione penitus confirmatum vique adeo, vt Paulum ipsum Apostolum per reuelationem dixisse affirmaret, Rudioribus non esse necessarium ad salutem credere Christum esse hominum Saluatorem. Quis verò Pseudopaulus ille, & pessimus demon fuerit, Angelus lucis haberi volens, factis iam ac plus etiam quam vellemus, indoctuit. Sed auctore misso, ipsum dogma tractemus eoque accuratius, quod iugulum ipsum Euangelij ferre contendat. Omnis penè prædicationis Indiarum labor & cura tollatur necesse est, si vera illa sint. Paucis verò non solum impiam, sed stultam quoque assertionem perspicue demonstrabo. Quid enim impium magis, quam & aperte Domini sententiæ, & gentium saluti per Christum obrinendæ contradicere? Itæ, inquit, in mundum vniuersum, & prædicare Euangelium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, qui vero non crediderit condemnabitur. Euangelium ergo suscipere & credere omnem creaturam oportet, si salua esse velit. Atqui Euangelium, & Christi notitia no-

Mat. 16.

mine quidem sunt duo, te ipsa penitus idem. Quomodo enim Euangelium nouit, qui Christum non nouit? Ex quo plane apparet, quam stulte illud dicatur, vt is, qui fidem Christianam habet, Christum tamen ignorare possit. Nam si quis Aneida aut Olybiam tenere sese diceret, neque tamen Aneam aut Vlysem vnquam audisse, quis obsecro titulum tenere pollet? Præterea quis nouit se fieri aut esse Christianum, & non Iudæum aut paganum, qui Christum non nouit? Quomodo eam legem profiteri potest, qui quid lex habeat, ignorat? Omnis Christianus, quatenus Christianus est, Christum profiteatur. Itaque docete quenquam Christianum esse debere, si saluus esse velit, neque tamen opus esse, vt Christum agnoscat, nihil aliud est quam cum ratione insanire. Ad hæc quam inepte & fatue iubetur Indus credere, quæ credit Ecclesia, qui tamen Christum ignorare permittitur? Omnino repugnat vtrumque. Et enim Ecclesiam nisi congregationem fidelium Christum vere tenentium intelligat, non magis Ecclesia credit quam synagoga Iudæorum, aut Schola Atheniensium, sine Christo enim Ecclesia neque esse, neque intelligi potest. Siue ergo Ecclesiam voces, siue Christianorum legem, siue fidelium ceterum, nisi Christum Indus agnoscat, Ecclesiam mysterium scire non potest. Vt illud præteream, quantæ insanie sit mysterium Ecclesiam mysticis Christi præponere in necessitate fidei explicite. Ioannes certe Apostolus ita colligit, Et hoc est mandatum eius, vt credamus in nomine filij eius Iesu Christi. Et hæc est, ait, victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Quæ autem sit

1. Ioh. 5.

1. Ioh. 5.

fides

fides nostra, statim adiungit, Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Iesus est filius Dei? Igitur eiusdem præcepti, eiusdem necessitatis est Christiano credere, & in Christum credere. eadem fides Christiana, & fides Christi. Docendi ergo sunt Indi, & gentes omnes mysterium Christi, & qui genus aliquod hominum inde excipit, grauius erant, ne hæreticum apertè dicam, quod tamen nonnulli graues auctores intrepide affirmant. Sed homo absurdus est, inquit, rudis, hebes, senex est iam decrepitus, Ethiops est truncus similis, Vrus est vix quicquam à pecude distans. Hofne atque horum similes Trinitatis mysterium discere coges, quod est vique adeo difficile magnis etiam & promptis ingenijs? Mysteriumne Christi, quod captum superat mentis humanæ ex tam solido sensu exiges? Ego vero mysterium Christi (nam de cæteris dicam postea) intelligere neminem cogo, quod est paucorum, credere vero omnes debere dico, quod nemo non potest. Nemo enim tam est absurdus, qui nequeat vtcunque cogitare Deum & hominem. Doceri ergo potest, Deus factus homo, hic est Christus Iesus, addat, cur id sit factum, vt nos prius à peccatis eriperemus, & vitam consequeremur, atque iam dicitur esse vnicum Saluatorem nostrum. Mox ordinem quoque doceatur, quod conceptus sit Spiritus Sancti opera ex Virgine, & natus, & crucifixus, & post mortem resurgens in vitam immortalam. Hæc profectò cogitatione percipere non est impossibile, quin potius si Paulo Apostolo credimus, prope est valde verbum in ore nostro & in corde nostro, hoc est verbum Fidei,

Daniel-
um 1110
in 4. d. 5.
art. 2.

Bhm. 10.

quod prædicamus, quia si confitearis in ore tuo Dominum IESUM, & in corde tuo credideris quòd Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris. Cum ergo queritur, quid in mysterio Christi gentes obediendæ sint, responderetur, Dei filium factum hominem propter nos crucifixum resurrexisse, quam summam esse Evangelij rectissimè dixit Chrysostomus. Itaque tria quadam breuiter insinuantur, Primum Christum esse Deum & hominem, deinde mortuum esse propter peccata nostra, tertium, vitam immortalem, & beatam possidere, quam nobis communicare vult. Hæc qui nullo modo percipere possit, neminem esse arbitror, si congruenter doceatur. Nam & corporali imaginatione cogitari possunt, quod est hominibus facillimum, & vtcumque depingi, & verbis exprimi satis queunt. Memoriter vero tenere, & acure intelligere, & aptè explicare scio non omnes posse, & Deum bonum nihil exigere ab homine, quod præstare non possit. Quod si quisquam tam obtusus & laeues vel fingatur, vel reperjatur, qui nullo modo cogitare & percipere possit Christum esse hominum Saluatorem, & Dominum, hunc ego vel sensus humani expertem existimabo, vel propter sua crimina diuino iudicio retardari, ne vel fidem doceatur congruenter, vel benenole capiat. Neque enim dubitamus esse non paucos, qui non habeant aures audiendi, quibus licet focus insonet Evangelij tuba, intrus tamen iudicij sunt. Vt iuxta verbum propheticum audientes non audiant. Nam & consentire verbo fidei percepto diuinæ gratiæ est, & ipsum quoque quantum satis est, mente concipere, &

8/11. 6.

cogitare

cogitare non nullus est gratia, ita vel illud vel hoc sicut negatur, diuini iudicij est, cuius effectus cura saepe cernamus, causas tamen plane ignoramus. Denique quicumq; diuinitas ad fidem Christiana idoneus indicatur, sine qua salus & iusticia esse non potest, idem ad mysterij Christi agnitionem, quantum satis est, idoneus existimandus est, quam si vel neglexerit, vel allectus non fuerit, ostium vite aeternae nondum inuenisse sine ulla dubitatione existimandus est.

CAPVT V.

Quid precepto caetera mysteria, que continentur in Symbolo, seorsim Christiani constringantur.

Mysterium vero Christi nemo potest perficere, & vt par est, cognoscere, nisi mysterium quoque & Trinitatis, & Ecclesiae doceatur. Nam Iesus Christus Dei filius de Spiritu Sancto conceptus est, mortuus est autem, vt suo sanguine mundaret sibi populum acceptabilem peccatorum, in quo eius remissio peccatorum, & salus aeterna per fidem, & Sacramenta Christi. Itaque tribus huius mysterijs, Christi, Trinitatis, Ecclesiae, Christianae fidei summa definita est. Quamobrem ab Apostolis tribus veluti particulis symbolum distribuendum est. Et quae quidem ad naturam

diuinitatis pertinent, in primo loco patri attributa sunt; quae vero ad dispositionem redemptionis nostrae, secundo loco Deo filio Iesu Christo; porro quae ad fidelium gratiam & sanctificationem, ea tertio loco Spiritui Sancto ascripta sunt. Neque vero illorum est modo error restituendus, qui plebeio & rustico homini satis esse putant, vt le tenebre profiteatur, quae tenet Ecclesia, qui ab ipsa iam pridem Ecclesia damnati sunt. Quis porius audiamus Augustinum eorum sententiam data opera recitentem, qui sentiebant sufficere ad percipiendum baptismum confessionem Iesu Christi filij Dei. Ita enim scribit in lib. de Fide & operibus, lapido (inquunt) ille, quem Philippus baptizauit, nihil plus dixit, quam credo Deum filium esse Iesum Christum. Et in hac professione continuo baptizatus est. Num ergo placet, vt hoc solum homines respondeant, & continuo baptizentur? Nihil de Spiritu Sancto, nihil de Sancta Ecclesia, nihil de remissione peccatorum, nihil de Resurrectione mortuorum? Postremo de ipso Iesu Christo nihil, nisi quia filius Dei est? Non de incarnatione eius ex Virgine, de Passione, de morte Crucis, de sepultura, de tertij diei resurrectione, de Ascensione, ac sede ad dexteram Patris aliquid dicendum est catechizanti, & profitendum credenti? Quae necesse habemus etiam cum ad baptismum temporis viger angustia, exprimere interrogando, vt baptizandus ad cuncta respondeat, etiam si ea memoriae mandate non valuit. Eo quid exigat Augustinus idque ex recepta consuetudine totius Ecclesiae. Et nos dubitabimus teneri quemuis Christianorum symboli mysteria, & expli-

Les. epist.
ad
Pul. lu-
rium. An-
gustam.
Concil.

c. 46.
2. Capit.
Erasmus.

Th. 3.

8.
dog. in
4. de 1. &
scholasti-
ca.
in 3. dist.
25.

370 DE PROCVRANDA INDORVM

cate credere, quæ à mortuis quoque exigebantur ante baptismum? Certe Leo Papa nulla exceptione facta, Quod continetur, inquit, in symbolo, Dominus noster in Ecclesia neminem vniulque sexus voluit ignorare. Concilii Laodicensis decretum extat, symbolum disci oportere & reddi Episcoporum, aut Presbytero ante baptismum. In Bracharenſi Catechumeni totum symbolum Apostolorum doceri iubentur. Sed notior res est, quam ut testimonijs, quæ sunt plurima, indigeat. Igitur omnes Christiani nemine excepto fidei capita, quæ continentur in symbolo, quantum illorum caput fert, explicare tenent diuina auctoritate coguntur, quæ de re scriptores quidam docti non doctè profecto dubitant, quorum de hoc diuino præcepto refellenda aut cohibendo sententia, vix in opinio- num numero referri potest, cum nostri & multitudine, & auctoritate multis partibus superiores sint. Quoniam verò ea, quæ communiter præcipiuntur, proptèr vigentes aliquas causas excusari nonnumquam possunt, non est dubitandum, quin temporis angustia, aut sensus heberudo, aut minus idonei doctoris facultas, sæpe imbecilliores excuset, si non viquequaque omnia illa fidei mysteria norint. Si enim baptismi percipiendi, itémque Eucharistiæ sumendæ, & confessionis peccatorum Christiano faciendæ, cum iuris diuini præcepta sint, tamen potest nonnumquam homo excusari, vel ministro absente vel ipsa materia, vel sua ipsius impotentia ad loquendum, vel alijs etiam ex causis, neque tamen si voto & animo præster quod potest, cum vero corde Deum quærat, excludetur a regno, nihil profecto est cur, quamvis diuinum

de

SALVTE. LIBER V.

371

de fidei præcipuis mysterijs ab Apostolis traditis cognoscendis, & expresse profitendis præceptum sit, tamen excusari & absolui non possunt multi, quorum sensus tam est exiguus, ut non viquequaque sufficiat, aut ætas grauis, aut præceptoris incipia, aut aliud extrinsecus obiectum impedimentum. Neque enim contemneret hos, qui fecit illos, quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter est illi cura de omnibus, neque deest Dominus fidei & bonæ voluntati hominis, qui quod potest, bona fide præstat. Itaque sunt illa quidem omnia symboli capita docenda, dicendaque diligenter, & omni studio incumbendum, ut hæteant, idque nulla negligentia detestari potest, nulla occupatione præcediti, nullius negotij magnitudine contemni, cum sit ipsa animæ salus fides Ecclesiæ: sed tamen ubi necessitas & impotentia obstant, non debemus putare defururum Deum, si modo ea mentura non desit, quam necessariam diximus omnibus, neque valde difficilem, sine qua salus nemini potuit. Ea verò est, ut credat in vnum Deum per Iesum Christum vnicum Salvatoretem peccata hominibus remittentem, & sibi obedientibus æterna bona præbentem, sine qua fidei mensura neminem Christianorum tuisse, neminem forte saluum mihi sane persuadec.

371.

®

UNIVERSIDAD DE BILBAO DE BIBLIOTECAS

CAPVT VI.

De mysterio Trinitatis omnibus tradendo.

DE Trinitatis ergo arcano an omnes etiam valde imperiti & indies necessarid docendi sint, partim recte dubitatur partim non recte. Nam aliqua ex parte omnes illud debere cognoscere præter Patrum auctoritatem ea vna ratio aperte declarat, quod nemo Christianus fiat percipiaturque baptismum (quod fidei Sacramentum antiqui vocant) nisi in nomine Trinitatis. Qui ergo Christianum se esse vovit, non potest iure ignorare mysterium, in quo vnico Christianus esse dicitur. Adde quod ex Apostolica & veteri traditione nemo baptizatur in Ecclesia Christi, nisi prius rogatus, an credat in Deum Patrem, & in Iesum Christum Dei Filium, & in Spiritum sanctum, responderit firmiter sese credere. Quantumvis ergo hebes sit, si iudicij aliquid habet, & ita rogatur, & ita respondet, proliquisque ita expresse credere iubetur. Namque implicite & involute non isthæc solum, sed quæcunque diuinæ literæ produant, credit, de quibus tamen non omnibus interrogatur, quod ea expresse scire omnia, illi minime opus sit. Præterea cum nemo rari imperiois Christianæ disciplinæ sit, quin & se & res cæteras signare salutariter doctus sit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, quoniam modo ei ignorare fas erit, quod quotidie frequen-

[171]

ter? Nihil ergo est, cur propter Aithyopum Indorumve barbariem novum dogma cudatur, de Trinitate non necessario docenda, quod plures grauioreque Theologi, & Ecclesia ipsa, nisi fallor, in Athanasij symbolo satis redarguit. Sed subtile est, inquit, mysterium, & valde sensum humanum excellens: istorum verd sensus tam est obtusus, vt ne cogitare quidem Trinitatem queat. Primum qui ita differunt, velim an se fortassis cogitare posse respondeant. An præter certos ac definitos loquendi modos ex Ecclesiæ, & Theologiæ regulis sumptos, quicquam amplius in tam sublimi arcano Theologi norunt? Nihil opinor. Nam de me certus sum equidem. Quid enim sentiendum, & quomodo enuntiandum sit, rustico licetatus præstat: quid patro id sit, & quomodo cogitandum, nihil propemodum inter vtrumque interest. Non ergo intelligentia, quæ valde paucorum est, tanti mysterij, quam non tam lectione librorum, quam diuinis luce perfusa mens capit, vt Augustinus optime docuit, sed simplicem sinceramque Fidem postulat Sancta mater Ecclesia, à qua cur alienare quovis homines debeamus omnino non video. Quemadmodum enim sacrificia olim offerebantur Deo pia populi religione, quantum tamen vim, & significationem pauci admodum satis perciperent, & nihilominus à suis Deus ista exigebat, quod in iis, quæ videbant, ea, quæ non videbant, protestabantur: ita plane in nouo testamento, vbi cœuentæ abolitæ sunt victima, & vituli acceptissimi sunt labia contentiam Domino, vult profectò Deus fideles suos offerre, & cordis, & oris confessionem le-

A a 3 cœdum

Thom. 2. 2.
9. 2. 1. 498
Iusticiæ in
p. 414

Aug. 2. 2.
de
Trin.

®

curandum Spiritum Fidei, ut Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum adorent, & colant, quamvis quid ore proferant, quid mente credant, vix plerique percipiant. Nam & ipsa Fides est argumentum non apparentium, quam etiam sacrificium quodam loco vocat Apostolus. Sed premunt adhuc nonnulli hæc ipsa implius. Trinitatis mysterium in hoc esse aiunt, ut tres diuinae personae in vna eademque essentia credantur. Atqui inuenies quam plurimos, qui neque quid sit distinctio personarum, neque quid essentia unitas cogitare queant. Ego sane tales esse non in India & Aethiopia solum, sed in ipsa Hispania, & Italia: cuncta proximis arbitror. Hos ergo excludemus ex notitia Trinitatis: Minime verò. Quin potius doctissimi Cardinalis Hotij, & de Catholica Ecclesia optime menti sententiam valde probo. Distinctionem inquit, personarum & unitatem substantiae, si qui sunt rudiores, quam ut comprehendere possint, non est adeò necessarium ad salutem omnibus explicare credere, ut si quis minus, hæc fuerit affectus, de eius salute dubitandum sit. Rectè profus ac pie. Namque ut rudiores mysterium Trinitatis, quæcumque factis est, credant, factis omnino est illis, si vere credant in vnum Deum Patrem, & Filium & Spiritum sanctum. Neque opus est ista morose premere apud tales, quæ si subtilius exquirantur, de illorum vniuerso sensu elabuntur. Teneant ergo vnum esse Deum omnipotentem, omnium rerum creatorem, teneant hunc esse Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Quod si præterea facultas tuppetat, doceri possunt has tres esse distinctas personas, & æquales per omnia, sed Deum omnino

Phil.

Infirmus
lib. de Pr.
de, a. 1.

nino vnum, propter vnam eandemque omnino substantiam. Quicquid enim de hac mysterio sentiendum est, Ecclesia breuiter posuit. Ut in personis proprietates, in essentia unitas, in maiestate adoretur æqualitas, ad quæ ferè Augustinus confert omnia à se dispersa per quindecim libros in ea epistola, quam scripsit Eudodio, sed sicut religiosa diligentia ista plebi exponentium laudanda est, ita improbanda quorundam importuna motositas de distinctione personarum, de unitate essentiae à rudissimis hominibus rationem exorocquentium, quæ neque comprehendere satis possunt, & cum vnicuique comprehendunt, penitus explicare non possunt, nisi forte verbis conceptis memoria mandarent, quod ut in puerili ætate non est inuide, ita non finium est intimi sensus indicium. Opus ergo est, ut omnes doceantur credere in vnum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, quemadmodum religio Christiana veneratur, idque & rudibus factis est, & pro eorum tenore non impossibile.

Augus.
epist. 102.

CAPVT VII.

De mysterio Ecclesia tenendo.

DE sancta verò Ecclesia articulus à vulgaribus Catechistis ferè omittitur, causam eam opinor, quod in mysteriis Fidei explicandis non tam symboli Apostolici tenem sequantur, quam vniuersam istam distributionem articulorum Fidei

in septem ad diuinitatem pertinentes, & totidem ad humanitatem, quæ sane dilziburio vt non est contemnenda, ita nullo modo, aut præferenda aut comparanda symbolo, quod ab Apostolis esse compositum Cypriani, Clementis totiusque Ecclæ etæ consensu accepimus (& quidem certis ab vnoquoque sententiis collatis in medium, si Leoni, & Augustino clarissimis Doctõribus credimus) & est omnino non minoris autoritatis apud fideles, quam Euangelium Ioannis. Ac vulgans ille articulorum ordo, qui in puerorum tabella apud nos circumfertur, in commentario quodam S. Thomæ Aquinatis inuenitur; (authoritatem antiquiorem certi nominis me legisse non memini.) At in hoc ipso Ecclæ mysterio explicando valde deficit. Nihil illic de Ecclæ, nihil de communione Sanctorum, nihil de re peccatorum per Sacramenta, quæ tamen nosse summopere refert. Nam quod Thomas in articulum Saluatoris rejicit Ecclæ communionem Sanctorum, & peccatorum remissionem, non est quidem falsum, sed ita obsecrũ, vt illo verbo nihil tale populus suspicari queat, nisi à Doctore commoneat. Hanc igitur ob causam opinor hunc articulum vulgo non ita uouum.

Est verò per quam necessarius, ab Augustino, cum de catechizandis rudibus agit ac sæpe alias, vsque adeo commendatus, vt dicar sæpius & planius in scripturis Sacris de Sancta Ecclæ, quam de ipso Christo prophetatum. Adde, quod ab hoc vno, si non dissentiat Christianus, quamvis in cæteris forte labatur, Christianus esse non desinet: huic vni si scite subtrahat, Fidelis esse non potest. Est enim

enim Ecclæ Domus Dei vni columna, & firmamentum veritatis. Doceantur ergo Indi de Ecclæ tria præcipua. Primum, quid illa sit, congregatio certe hominum Christum, doctrinamque Christi professentium, non Hispanorum, aut barbarorum, aut nationis, & generis cuiusdam numero, & sorte definita, omnia rerarum spacia, omnes temporum successiones complectens. Hoc nihil est aliud quam ipse populus Christianorum, singuli enim, vt prælati Augustinus dixit, filij sumus, & partes Ecclæ, omnes verò simul, ipsamet mater Ecclæ. Huius verò caput esse Romæ vrbis Pontificem Peccati successorem, Christi vicarium, plenissima ipsius in cæteris autoritate polentem, cui cæteri omnes Christiani etiam Reges, & Principes pareant. Hoc est Ecclæ Catholicam credere, & vniuersalem. Secundum, hanc eandem Apostolicam, & sanctam esse. Nimirum huius Ecclæ doctrinam à Deo esse profectam, neque vnquam errasse, errareve posse: quicunque vero ab ea recesserint, sine vlla dubitatione grauissime errare, præterea in hac vna esse salutem, vt nemo, qui ab ea alienus sit, saluus esse possit, quocunque ille religionis nomine gloriatur, itaque soli populo Christianorum parere ceterorum adiutum. In ea quoque licet plurimi reptentur, peruersis moribus, elie tamen alios puros & sanctos, illosque ipsos prauos ipsius Ecclæ præceptis non obtemperare, ac proinde graues improbitatis suæ poenas daturos. Postremum sit, introitum in hanc Ecclæ esse per Baptismi sacramentum, quo peccatorum omnium remissio donatur, iis verò, qui in ea iam sunt abluti salutari

171. de
Temp. 171.
Th. in Di.
171. de
171. de

171. de
171. de
171. de
171. de

171. de
171. de
171. de

Aug. 171.
171. de
171. de

Aug.
171. de
171. de

salutari lanacro, alia esse sacramenta diuinitus data velut pharmaca, & dona cœlestia tum ad remittenda peccata, si denuo committantur, tum ad vberiore[m] gratiam promerendam, præsertim Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, in qua sit Christus pro nobis oblatas, factus, & hostia pro nobis, Deo placando, & nostris animis reficiendis cibibus suavissimus. Hoc enim magnum est pietatis sacramentum, id est, Ecclesiæ Christi, quod manifestatum est in carne, cum sit Ecclesiæ visibilis, iustificatum est in spiritu pro internorum doctorum magnitudine, apparuit Angelis per Ecclesiam multiformis gratia Dei, prædicatum est gentibus eas esse incorporatales, & comparticipes Christi, creditum est in mundo Euangelio ubique crescente, & fructificante, assumptum est in gloria, quando mortale hoc absorbeatur à vita. In tanto ergo diuinæ sapientiæ mysterio, id est, Ecclesiæ sanctæ articulo novis Fidei tyrannibus commendando, & exponendo nullo modo decet Parochorum diligentiam studiumque celare.

1. Tim. j.

Ephes. 9.
ibi.
Col. 1.
1. Cor. 15.

CAPVT VIII.

Quid in extremo mortis discrimine Indi docendi sint, ut baptizentur.

Quod si cui repentinus morbus incidat, qui spe vitæ exclusus Christianum se fieri velle significet, quod sæpe vidimus, is verè & iudis sit,

fit, & temporum impediatur angustias, ne Christianæ doctrinæ rudimenta latius accipere possit, meritò quaeritur, quidnam laici esse exiitmandum sit, ut saluari lauceo perfundi possit. Augustin. quidem etiam in tanta temporis coarctatione, de omnibus symboli articulis interrogari vult hominem, & sic baptizari, quod sane in eo Carochumena, quæ aliquandiu res nostras audiuit, non est difficile, ut rogatus, & ore, & corde respondeat. At si radis sit omnium, & ad imbuendum mora sit brevis, quid sit agendum adhuc quaeritur, ne aut homini salutis aditus præcludatur, aut baptizatus deat indigno. De qua re in Synodo provinciali Limeris decretum est, ut quam possit breuissimè præcipua tantum doceatur. Quorum primum est, ut credat in vnum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: secundum, hunc esse omnium creatorem, & eundem gloriam bonis æternam præstantem in cœlis, & malis supplicia sempiternam, à peccatis neminem liberari nisi per Iesum Christum Dei filium hominem factum, passum, & mortuum propter nos, hunc esse Dominum & redemptorem nostrum, & spem vnicam, qui regnat gloriosus in cœlis: quartum, Huius Iesu Christi hominem fieri seruum per baptismum, in quo omnia peccata remittuntur, & vita donatur æterna. Hæc si ve potest & credat, & confiteatur, rogandus est, an verè præteritæ vitæ criminum pœniteat, præcipuè idololatriæ, & an in puluerem velit recte viuere secundum Dei, & Christiani populi leges acque præcepta. Si se & præterita dolere responderit, & futura adimplere

D. P. d.
en. q. 1.
2. 2.C. 1. d.
L. 1. d.
C. 3.

®

plere cupete ex animo, non est differendus, sed Christo ex aqua & Spiritu sancto regenerandus. Illud autem sine ulla dubitatione confitemur, in tabulis, si voluntas sit bona, & diuinitus preparata, qua vere velint esse Christiani, nunquam intellectui lumen desse quo quantum oportet necessaria seduti sine percipiant, Deo plerumque illustante misericè tenebras mentis humane. Nobis cum in Prouincijs superioribus verlatemur, euenit, vt in Vrum incidentes extreme agrotantem, corporis tanta deformitate, vt vix hominis simulacrum retineret, mentis vero vtpote Vrus tanta hebetudine, vt truncus magis existimaretur. Hic petit instanter, vt fieret Christianus, breui de Fidei præcipuis mysterijs edoctus tanta alacritate cuncta percepit, vt esset admirationi. Itaque baptizatus à socio, cum magno animi gaudio Christum alloquebatur, Domine siquidem me Christianum esse voluisti, transfer in cælum, acque in his vocibus Deo gratiam efflauit animam, cumque esset abiectionis etiam inter suos conditionis, nescio quo impellente, præcipuo quodam honore tumulatus est, & nobis, & ipsis diuinæ bonitatis gratiam celebrantibus. Itaque neque Deus homini desset, neque homo Deo, quamvis breui temporis intervallo, si quem Deus efficaciter ad salutem vocat.

CAPVT IX.

De præceptis Decalogi, & de idololatria barbarorum.

ALtera doctrinæ Christianæ facultas in moribus formandis verlatur, vt ambulemus iuxta Apostolum digne Deo, qui nos vocauit uocatione sua sancta, & de tenebris transtulit in admirabile lumen suum. Omnis autem vitæ Christianæ ratio ex charitate dependet, qua Deum amamus & proximum, illum colentes, hunc adiuuantes vt possumus. Huc ergo spectare debet omnis Catechista nostri labor, vt Dei vitæ verum cultum, hominis quoque in hominem officia opportuna persuadeat. In primis nihil est æquè laborandum, nihil tanti faciendum, quam vt ex furto, aut iam facto Christiano omnis idololatriæ amor & sensus penitus euellatur. Nam & omnium ea pestis perniciosissima existit, cum sit, vt sapiens dixit, omnium malorum initium & finis, vitæ religioni omnibus modis obstitens, & quod est in humana conditione mirabile, nullum virus ita intus visceribus hæret, cum est semel ebiberum, nullius turpiter amantis in scortum suum tam insanus amor, quam est idololatriæ in idolum defixus animus. Quamobrem fornicationis meretricisque cuiusdam amoris nomine scriptura lacra idololatriam frequenter notat, cuius cæcum quandam luxorem, pertinacemque contentionem

Col. 1.
1. Pet. 2.

Sap. 14.

Rom. 1.
1. Cor. 6.
Off. 4.
Ps. 103.

contentionem multarum rerum commemoratione demonstrat. Id quam vere sit in diuinis literis commendatum, nostri barbari latine se declarant. Nescio equidem quibus verbis significem non tam imbutos, quam in idololatriam penitus transformatos istorum animos, ut neque in otio, neque in negotiis, neque in publica re, neque in privata quicquam peragant nisi idolorum suorum pietas superstitione adhibita. Non letari in nuptiis, non lugere funus, non epulum præbere aut accipere; non denique aut pedem estere domo, aut operi manum admouere sine sacrilegio gentili. Vique adeo Diabolus oppressos eorum sensus tenet seruitute miserima. Quanto verò artificio ista sua omnia celestis, atque diffusulens, cum publicè agere haud liberum sibi esse perficiunt, quanta rufus impudentia, cum licere sibi putant, infamiant, mirari potius possum, quam satis dicere. Scriptur sanè Ioannes Damascenus idololatriæ tria ille genera. Primum Chaldaeis attribuit, qui caelestes globos, & signa, atque elementa colebant; quos diuina scriptura cum reprehensione commemorat. Neque operibus ardentes, inquit, agnouerunt, quis ciceri acrifex, sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellatum aut nimiam aquam, aut Solem, & Lunam rectoris orbis tentatum Deos putauerunt. Horum errorum præclare constat adiungens, Quotum si specie delectari Deos putauerunt, sciant quanto his Dominator eorum speciosior est, speciei enim generator hæc omnia constituit. Aut si virtutem, & opera eorum mirari sunt, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit fortior est illis, à magnitu

Damas.
in his.
Barianam
ex ista
phai.
Sap 13.

magnitudine enim speciei, & creaturæ cognoscibiliter potest creator horum videri. Secundum genus idololatriæ refert ad Græcos, quo homines mortui coluntur pro diis, in quo genere Iuppiter est, & Iuno, & Saturnus, & Ceres, & cætera Poëtarum cæna. Huius verò exordia, & infelices progressus graphice scriptura describit. Acerbo lectu, inquit, dolens pater citò sibi tapti filij fecit imaginem. (Belum tamen partem à Nino filio inter Deos relatum, à quo humulacra primum orta sint, graues auctores volunt, ex eoque omne penè idolum apud Hebræos Bel dici solitum.) Itaque adiungit, Et illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere coepit, & constituit inter seruos suos sacra, & sacrificia. Deinde interueniente tempore conualecente iniqua consuetudine hic error tanquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur signa. Et post pauca, multando autem hominum abducta per speciem operis, eum, qui ante tempus tanquam homo honoratus fuerat, nunc Deum æstimauerunt. Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio, quoniam, aut affectui aut Regibus deterruentes homines incommunicabile nomen lapidibus, & lignis imposuerunt. Tertium genus addit Damascenus Ægyptiæ idololatriæ, quæ non solum sidera, aut homines habentur pro diis, sed animantia quocumque sordida, & vitæ & læta ipsa, & ligna sensus expertia diuino honore afficiuntur. Nam & bouem, & caprum, & canem ipsum, atque mustellam, & muncos, & lapides inter Deos reculerunt, Otyrim, & Typhonem, & Orum, & mille

viz. 14.

Hier.

13.

Aug. 11.

12. cetera

Paulum

6. 13.

Nazian.

13.

Theol. g.

13.

alia commenta tribulantes. Hoc totum idololatria genus grauiſſime infectam Sapiens, Nam ubi mentionem illorum fecit, qui ſolem, & ſidera colunt, ſed adhuc, inquit, in his minor eſt querela. Inſelices vadunt, & inret mortuos ſpes illorum eſt, qui appellauerunt Deos opera manuum hominum aurum, & argentum, aris inuentionem, & ſimilitudinem animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquar. Hos uero ita reſellit: Non exultet loqui cura illo, qui ſine anima eſt, & pro ſanitate infirmum deprecatur, & pro uita rogat mortuum, in adiutorium inutilem inuocat, & pro itinere petit ab eo, qui ambulare non poteſt, & de acquirendo, & de operando, & de omni rerum euentu petit ab eo, qui in omnibus inutilis eſt. Equidem cum hæc ipſa lego, & uniuerſum pene terrarum orbem ante oculos pono tam copioſe inſanientem, non ſatis conſtituo, utrum dolere magis an indignari oporteat quod qui putantur ſapientes ſulti facti ſunt, mutantur gloriæ incorruptibilis Dei in imaginem corruptibilis hominis, aut quadrupedis, aut ſerpentis, aut cæterorum, que Apoſtolus dicit. Neque uulgare ſuille hunc errorem, ſed excellentiſſimas quoſque non Poetarum modo & Rhetorum, ſed Philoſophorum cuiuſmodi nugas, & hæc, & oratione eſſe admiratos. An non diuinus Plato de Diis maioribus, & minoribus multa diſerit, uel delirat potius? Quid rei maximus ille Mercurius, qui tanta de Trinitatis, tanta de incarnati Verbi myſterio ſcribit, idem tamen ſimularum potentiam, & maiestatem prædicat, & quod ridicule dictum uideri poterat, niſi

Plato in
Timoſ.
Triſmog.
in Aſi-
ſu Da-
qui de-
lib. 1. de
Ciu. 1. 3.

tam ſerio commendaret, miratur artem Deos faciendi mirabiliter hominibus eſſe collatum? Plane ut noſter dixit Apoſtolus, obſcurarum eſt inſipiens cor eorum, & dicentes ſe eſſe ſapientes ſulti facti ſunt. Redeo ad cauſam Indorum, ſicut ſuperſtitionum genera à Græcis, & ſapientibus inuenta reueraque ſunt longo tempore, immemor ſane & indocte proſus quidam barbarorum noſtrorum ritus indignatur, quos oporteret potius miſerari, pro eo quod uani ſunt lenius hominis, quibus non ſubest ſcientia Dei. Illud magis cogitandum eſt hæreditarium eſſe impietatis morbum, qui ab ipſis matrum uisceribus ingentus, ipſo uerum lacte nutritus, paterno & domeſtico exemplo confirmatus, tum diuina conſuetudine & legum publica auctoritate munitus, nullo modo niſi copioſo Chriſtiane gratiæ munere & magna doctores Euangelici, atque indefeſſa cura ſanari queat. Quid igitur accuſamus barbarorum in idololatria deſerenda caritatem, & cupiditatem, cum debeamus potius noſtra deſidia iracundi, qui pauca que ſam, & ſimola, contra Guacaram, & Homorum ſuperſtitionem ſuſtinentes, uictoriam ſtatim canimus, re proſus inſecta. Hic hic ergo oportet Catechiſtam prudentem pedem ſigere, & ad idololatriæ intimas fibras euellendas ex Indorum animis omnem cogitationem, induſtriam, operamque conferre. Nam omnia à nobis eius genera commemorata apud barbaros uigent maxime. Solem quidem noſtri Peruenſes in honore primo habent, ſecundum eum Tonitruum illum Puncnam, hoc Illapam uocantes. Quilam quoque id eſt, lunam, Quillox, id eſt, ſidera,

386 DE PRÆCVRANDA INDORVM
terram quoque Pachamamam, & mare Mama-
cocham Chaldaeorum more venerantur. Porro
Reges suos homines præcipui nominis diuinitate
donatos colunt, quorum etiam corpora admitanda
ante integra, ac viuida adhuc vsque conseruant, ita
primum Mangocapam, & Viracochum, & In-
ga yupangum, & Guaynacapam, & ceteros suos
progenitores religiosissime statim festis, & sacrifi-
ciis protequebantur, cum eis ista liceret, vt cum
omni Garcia ingenio cærate possent in conser-
uanda maiorum suorum memoria. Iam vero quod
ad Ægyptiorum superstitionem attinet, tam late
patet apud nostros barbaros, vt protus enume-
rari nequeant sacrilegiorum genera, atque Gu-
acarum, siue montes, siue clauis, siue laxa pro-
minencia, siue aquæ commode icaruentes, siue
flumini celeriter fluentes, siue edita culmina ru-
pium, siue arenæ immensa congeries, siue for-
raminis obscura vorago, siue arboris proceritas,
& annositas, siue metalli index vena, siue lapilli
cuiusvis mints vilitate, aut paulo elegantior spe-
cies, quicquid denique vt lemel omnia dicamus,
cæteris sui generis insigniter præstare deprehen-
dunt, illic profanus nymen agnoscunt, & sine
vlla cunctatione barbari adorant. Illic idolola-
tria infestissima siue pleni sunt montes, plenz val-
les, oppida, domus, irineca, nullaque est Pe-
ruensis agri portio, quæ ab eo sacrilegio libera.
Quot autem victimarum, quot libamulum, quan-
to cætemoniarum ordine istorum omnium cul-
tum persequerentur Ingalum proceres, iustini-
tum est dicere, legat qui vult accuratam ea de
historiam à Polo viro prudenti & grami con-
scriptam.

scriptam. Inueniet iacta vnus Cuzquenſis vrbs
terminos plus trecentis & sexaginta Guacas nu-
meratas, quibus omnibus diuini honor habere-
tur, quibusdam quidem fruges, quibusdam etiam
pretiosa vellera & argentum aurumque offereba-
tur, nonnullis non sine multo innocentium infan-
tium cruce litabatur. Ac re ipsi, ceteroque viu
obseruatum est eas Indorum nationes plures ac
grauiores superstitionis diabolice species tenuisse,
in quibus Regnum ac Reip. maxime
potentia & potentia excelluit. Contra qui tenuio-
rem fortunam, minulque Reip. accommoda-
tam sortiti sunt, in his multo idololatria parcior
est, vsque adeo vt nonnullas Indorum gentes
omni idolorum religione vacare quidam pro cæ-
ro confirmet, easque à se se esse inuentas atque
exploratas, testentur.

CAPVT X.

Contra idololatriam remedia.

HVIUS verò curandi morbi illa pleiſique no-
ſtrorum expedita ratio viſa eſt, vt ſimula-
cra, & Guaca, cæteraque ſuperſtitionis Indicæ
monumenta inuenta quidem extorqueantur in-
uitis, atque ferro & igne abolerentur, vt inueni-
rentur verò, ſi ſaceri verbis Indi reculant, vt
beribus cæte, vt proderent, elle agendum. Ne-
que hoc militaris modo turba inſtitutum, ſed
deciffimi, atque optimi cuiuſque ſacerdotis
Bb 2 religioſum

religiosum consilium fuit. Quod plane, si in nostris id est iam baptismo donatos tantum designatum esset, poterat ceteri ferri, ceteris ita ea in se peccetur quoride, vi qui religionem Christianam commendatam & confirmatam voluit, nihil aliud maxime agant, quam ut eam odiosam reddant, propterea quoddam de manibus Indorum idola recipiuntur inuitis, ea in animis illorum amplius insignuntur, ve eam id in Christianis non est alienum à ratione ut hat. In iis verd qui Fidem Iesu Christi neque profissi sunt, neque factis peccerunt, neque veri adolli sunt, conari per vim ante idololatricam auferre, quam sponte Euangelium suscipiant, mihi certis cum grauissimis ac prudensissimis viris nihil aliud videtur, quam aditum Fidei Christianae praecludere, quem maxime aperire contendunt. Saepè enim est dictum & est etiam saepè dicendum Fidem esse volentium, neque quenquam Christianum fieri debere per vim. Quamobrem praeclare Augustinus eiuſmodi factum reprehendit, & grauissime docet pius esse idola de cordibus paganorum auferenda, quam de altaribus, quod etiam in hoc Peruersi Regno vir quidam grauis, & prudens multum, ac saepè acculabat, cum facillimè fieri posse affirmaret, ve idololatria omnis funditus euerteretur, si sapienter, & placide Indorum Proceres deorum suorum vanitatem edocerentur, atque eos ut contemnerent, atque abolendos curarent cum ratione & auctoritate, tum modestia & beneuolentia, atque omni officio aduocentur. Hosce nulla negacio reliquo vulgo quicquid sentiant persuadere, quicquid velint efficere. Nam quod mi-

August.
serm. 5.
de u. u.
Demini,
cap. 10.

tati quispiam iure possit, tanta regum in subditos populos auctoritas extitit, ut eos tantum Deos vrbes, prouinciaeque susciperent, quos rex longa tribuisset, neque liceret cuiquam aliud nomen colere, quam quod ille statuisset. Traque dens ipsi, & Graecis rora hoc orbe distribuerunt, in hac quidem prouincia Illapae numini, in illa Panchao, in alia Ganacaura aliis atque aliis modis litae imperatorum, vique ad ea Imperia plebs de maiorum suorum auctoritate pendebat. Adhibebat Polus huius suae sententiae illustre sanè documentum, quod postquam ipse primoribus Ingaurum Cuzqui de idolis tollendis legem persuasisset, horum ipsorum opera breui plusquam trecenta idola ex vicinis oppidis nemine cogente ad se se essent delata. Quo instituto, si caetera procedissent, hodie in hoc regno vix idololatriae vestigium superesse, quam constat passim perinde atque ante annos centum vigere. Hoc igitur idololatriae tollenda primum praecipuum sit, ut prius de animis auferatur praecipue regum, Praefectorum, Curatorum, quorum auctoritati caeteri facillimè, & libentissime cedunt. Ut autem id noster Catechista praeficiat, & simulacrorum non solum contemnendam vanitatem, sed etiam execrandam pestem perindeat, non erit illi opus apud hosce barbaros exquisitis admodum philoſophicis rationibus, neque Clementis Alexandrini Stromata, neque Theodosii Cyrensis mortuorum Graecanicorum curaciones pluriui faciet. Sed breues, faciles, & ante oculos omnium positas obiectiones proferet, atque repetendo,

D b j cragge

590 DE PROCURANDA INDORVM
exaggerando, auditorum ipsorum experientiam
interrogando, in animis Indorum insculpet. Ar-
gumenta huic rei idonea nulquam melius & ple-
nius quam in diuinis literis, in sapientia præfer-
tim Salomonis toto capite decimo tertio, & de-
cimo quarto, & in Itia Propheta cap. 44. & 46.
& in Hieremia cap. decimo. Pulcherrime autem
& ad vulgarem sensum accommodatissime in
Propheta Baruch idololorum vanitas confutatur.
Notum, inquit, sit vobis quia non sunt dij, ne
ergo veneremini eos, sicut enim vas hominis con-
fractum inutile efficitur, tales sunt dij eorum.
Constituti illis in domo, oculi eorum pleni sunt
pulvere à pedibus introeuntium. Lucernas autem
accendant illis, ex quibus nullam videre possunt,
sunt autem sicut trabes in domo, nigrae sunt fa-
cies eorum à fumo, qui in domo sic. Supra cor-
pus eorum, & super caput eorum volant nocturæ,
& hirundines, & aues etiam similiter & catæ.
Vnde scias quia non sunt dij. Si ceciderint in
terram à semetipsis non coniungunt, sicut mor-
tuis munera illorum apponuntur illis. Hostias
eorum vendunt Sacerdotes & abutuntur. Vnde
ergo vocantur dij. In domibus eorum Sacerdo-
tes sedent. Neque si quid mali patiuntur ab ali-
quo, neque si quid boni poterunt retribuere. Ne-
que regem constituere possunt, neque iustitiam,
similiter neque dare diuitias possunt, neque recu-
sare. Si quis illis votum vouerit, & non reddi-
derit, neque hoc requirent. Hominem à morte
non liberant, neque infirmum à potentiori eri-
piunt. Lapidibus de monte firmes sunt. Quomo-
do æstimandum est eos esse deos. A fabricis &

Baruch.
cap. 6.

austriacibus facta sunt, nihil aliud erunt nisi id,
quod volunt esse Sacerdotes. Nunquid ergo pos-
sunt ea, quæ ab ipsis fabricata sunt esse dij? Quo-
modo ergo sentiri debeat quod sunt dij, qui nec
de bello se eripiunt, neque de malis se liberant.
Si incidere ignis in domum deorum, Sacerdotes
quidem ipsorum fugient, & liberabuntur, ipsi ve-
ro sicut trabes in medio comburentur. Quomodo
ergo æstimandum, aut recipiendum quod sunt dij?
Non à furibus se liberabunt, quibus ius qui ho-
stiores sunt, & reliqua. Tria ergo hinc argumenta
ad idololatriam confutandam capere potest mi-
nister Christi. Primum ex natura & substantia
Deorum. Siquidem ligna, aut lapides, aut metalla
sunt, quibus artis humanæ accessit industria Sa-
cerdotum autem prædicatione munita, aut regum
violento imperio. Deus autem facere homines
nequeunt, cum sint ipsis meliores rebus à se fa-
bricatis. Si idololatria circa celestia, aut natura-
lia corpora veretur, substantia illorum facta, &
motibus variis subiecta ostendi facile potest, quod
à Dei natura alienum est. Quod si reges pios
adorant homines barbari, eorum corpora nihil
sentire, & tamen iam consumpta doceri possunt,
neque à cæteris quicquam differre. Alterum argu-
mentum est ex impotentia & ignorantia. Simula-
cra quippe se ipsa defendere nequeunt, aut ignis, aut
tritonis, aut ruinae iniuria, neque verò aut vident,
aut sentiunt aut mouere se omnino possunt. Na-
turalia autem corpora nullo suo arbitrio mouen-
tur, sed leges sibi ab auctore præfixas semper tenent.
Tertium est ab humanarum rerum prouiden-
tia, quod præcipuum est. Vbi ipsa barbaro-

391 DE PROCURANDA INDORVM
num experientia compungenda, & in medium
procuranda est. Vtrumque in morbo, aut bello,
aut fame deorum suorum vtilitatem aliquam
senserint? Verum religiose illos colentes, an
pro nihilo facientes melius habuerint? Quot
& quanta mala perpetrati neque tamen à diis ad-
iudi, releuatiq; sint. Ad hæc autem omnia
plenius confirmanda, quoniam sæpe aliqua signa
sensus aut vocis in simulacris apparent, inter-
dum etiam minas, & præcepta exaudita, do-
cendi sunt barbari, cum res ita tulerit, diaboli
ea omnia esse commenta, tum verò quis diabo-
lus sit, qui illius satellites dæmones, quid agant,
quæ illorum in homines inimicitia, & fraudes,
& nequicia, vt timorem in horum potius o-
dium conuertant. Hoc enim commune apud
omnes pene barbaros est, vt Deum quidem om-
nium rerum supremum, ac summe bonum fa-
teantur, spirituum vero quorundam perverso-
rum non obscure opinio sit, qui à nostris bar-
baris Zupay vocari solent. Igitur & quis ille
summus idemque sempiternus rerum omnium
opifex, quem ipsi etiam ignorantes colunt, & que
nos auertimus, per omnia doceri debent,
mox quantum ab illo illiusque fidelibus mi-
nistris Angelis abhinc gens pessima cacodæmonum,
hominum generi infestissima, accurate & dilu-
cide oportet exponere, vt idola omnia sua Indi
vel contemnant, vt vana & inutilia, vel etiam
execrentur, & oderint, quæ dæmonum astu
erit perniciosi didicerint. Neque satis esse debet
ludioso Catechista, vt communiter idolorum
vanitatem refellat, addat etiam oportet peculiari-
tem

tem deorum Guacarum, & superstitionum suæ
plebi familiarium confutationem, in quibus iu-
uestigandis & perdiscendis vtilissimum quin
potius summo opere necessarium studium ex-
istit. Quare plerique grauiter peccant incuria &
socioxia, cum morbos, quos non didice-
runt, rectè curare non possint. Neque verò
idolorum tantum formas varias, sed infinitas
etiam superstitionum species inde manantes per-
sequi debeat. Exempli causa cum Indos solem
Orientem aspicit, & salutat, cum tranandum
fluvium verbis conceptis conciliat, cum garrus
aut gemitus animum notandum, aut cætero-
rum animantium obseruat, cum fortes de rebus
agendis init, cum seminis aut frugum libra que-
dam offert telluri, cum susceptos liberos fideri
consecrat, cum nuptias certis cantibus dedi-
cat, cum comperationibus cantillando iden-
tidem studet, cum mortuos lugubri carmine
effert, & sepulcrum commearu instruit, cum
ægrorum vases suos accersit & consulit, cum
denique cætera facit superstitionis antiquæ,
cujus tam est omnis istorum vita plena, vt nulli
ab ea peste actio libera sit. Sed vt nusquam grauius
Indi laborant, ita neque facilius curari possunt, si
non desit industria, & studii solertis ipsorum. Eius-
modi enim omnes nugæ simul atque decoctæ sunt
per se se facili negotio euascent, ac veluti de-
prehensæ erubescunt, si modo barbarorum præfe-
ctorum, maiorumque suorum auctoritas compe-
scatur. In confessionibus vero auditis omni cura
incumbendum est, vt hæc omnia minute ac sigil-
latim, ubi opus est, sacerdos interroget penitentem,
&

394 DE PROCURANDA INDOREM
& confessum doceat atque deterreat. Fete quia
negliguntur, occidunt eadem adhibita curatio-
ni non difficile cedunt.

CAPVT XI.

De evertendis idolorum signis, & templis.

Quamvis autem prima esse cura debeat sacer-
dotis, vt idola de auditorum cordibus au-
ferantur, idque docendo & exhortando maxime
fit, tamen vt de oculis quoque atque vbi memo-
riantur, nullo modo negligendum est. Qua in re
diuinae historiae illustra & documenta, & facta
proponunt. Atas, inquit, eorum destruite, lu-
colique succidite. In quo genere misericè Asî de-
losum celebrat sacra historia, quin etiam ab Eze-
chia regè Moysis serpencem illum æneum contra-
ctum cum non parua laude commemorat. Illud
ergo, & sacerdotes, & principes studiose curare
debeat, vt idololatriæ omnis etiam suspicio
abolatur. Quod doctus mos rectè & ordine
fit, & secundum Christianæ legis disciplinam.
Primum in ipsis iam Christianis, qui hæc primo
perfusi sunt, in quibus gentilitiæ superstitionis
monumentum aliquod fecti minime debet, sed
idololatriæ species omnis tum acriter insectanda
si deprehendatur admittenda, tum præcauenda dili-
genter omnibus illius signis sublati. Hoc Augu-
stinus, & à se factum commemorat, & fieri debere
demonstrat. Hoc cuiusdam Concilij Canon di-

*Dicitur 7.
et 13.
3. Reg. 15.
23.
14.
et 14.
4. Reg.
18.*

*August.
serm. 6.
et vrb.
Dicitur.*

lexit

SALVTE. LIBER V.

fete præcipit illis verbis, summo decertare de-
beneficentia Episcopi & eorum ministri, vt ar-
bores demonibus consecratae, quas vulgus col-
lit, & in tanta veneratione habet, vt nec ra-
mum, nec furculum inde audeat amputare, ra-
dicibus excindantur atque comburantur. Lapi-
des quoque, quos in ruinosis locis atque sylue-
stribus demonum ludificationibus decepti vene-
rantur, vbi & vota vocant, & deserunt, fundi-
tus effodiantur, atque in tali loco proiciantur,
vbi nunquam a cultoribus suis venerari possint.
Et omnibus adnuncietur, quantum scelus sit ido-
lolaria, & qui hæc venerat, & colit, quasi
Deum suum negat, & Christianitati abrenun-
tiat, & talem poenitentiam debet suscipere, qua-
si idola adorasset, omnibusque interdicatur, vt
nullus votum faciat, aut candelam, vel ali-
quod munus pro salute sua rogaturus alibi de-
ferat, nisi ad Ecclesiam Domino Deo suo, & ca-
etera. Quem canonem libenter recitari, quod
videam in eius generis ritibus, & multum Indos
iam baptizatos sibi, & parum a sacerdotibus ad-
modum. Non solum ergo simulacra ipsa, & insi-
gnia idololatriæ nota, verum etiam vestigia quæ-
vis superstitionis veteris eradenda sunt. Atque
eam ad rem imperio, & auctoritate, si opus
fit, vtendum erit. Et hæc ad Christianos Ec-
clesiæ filios. Ad infideles verò quid? Proxius dis-
tinguenda causa est. Si enim ita suos ritus, &
cætemonias agunt, vt fidelibus scandalo non sint,
sed vnusquisque lege sua viuere facile sinatur,
permitterendi sunt cæcitati suæ vsque dum ab Al-
tissimo illuminentur. Huc enim pertinet illud,

Concil.

*Canon
1019. c. 1.
c. 2.*

Eos

356 DE PROCVRANDA INDOCVM
1. Cor. 5. Eos qui foris sunt, Deus iudicabit. Quod si Ec-
clesia principibus subfunt, & Christianis homi-
nibus scandalo sunt, profecto tolerandi non sunt.
Auguſt. Quo in genere B. Auguſtinus laudat Conſtantini
Epiſt. 48. magni leges, quibus Paganorum templa clauſa
ad Via. & idola detraxit, itemque Ambrabuſ aduerſus
Symmachum urbis praefectum, Fortune aram à
Curia Romana eiecram magnis vitibus eloquen-
tia defendit. Concilium quoque Eliberinum, vt
lib. 5. domini feruorum idola comminauit, edicit. At-
Epiſt. 31. que hoc modo in ſubditis fidelibus, cum praefere-
ad Valen. rum nouis fidelibus, nocent pagani ritus atque
apponit. idololatria per poteſtatem auferri & poteſt, &
in u. debet, niſi maiora inde incommoda, & tumultus
Concil. confequi ſapiens adminiſtrator iudicabit. Sed il-
Etiã. lud ſummopere curandum eſt, vt pro noxiis ritibus
cap. 4. ſalutares introducantur, & caeremoniis caeremo-
niaz obliſcerentur. Iraque & aquae benedictae
vium, & imaginum, & roſariorum, & granorum,
& cereorum, & palmarum, & ceterorum,
quae Eccleſia ſancta probat ac frequentat, neophytis
perquam opportunum eſſe ſibi perſuadeant ſacerdotes,
atque ea omnia in concionibus popularibus multis
laudibus proſequantur, vt pro veteri ſuperſtitione
nouis religioſiſque ſignis imbutos aſſueſciant.
Ita fiet, vt melioribus atque elegantioribus
occupati obſoletam ſectae ſuae ſuperſtitionem
de manibus ac de mente depellant.

CAPVT

CAPVT. XII.

De recta dilectione ſui.

POſt Dei veteri cultum traditum, ſuperſeſt, vt proximi dilectio explicetur. Eſt verò vniciuſque proximus diligendus, ſicut ipſe ſibi. Se autem ipſum nemo, vt oportet, diligit, qui animi corporiſque ſalutem atque conſtantiam abiicit. Id ergo magno pete Indi praefertim barbari docendi ſunt, vt primum vitam valentidinemque ſuam tuantur, neque vel deſperatione, vel obſtinatione prodigant, quod ſepe faciunt. Eſt enim naturale eſt, non homini ſolum ſed cuiuſvis animalij vita amare, ſui perniciem, quoad poteſt, auertere, tamem irrationali quodam impetu & lege apud pleroſque barbaros necis ſibi afferendae conſilium iandiu obrinuit, vt vel impudentia mala deuitarent, vel fortiter rem geſſiſſe viderentur, vel diis ſuis aut regibus aliqui gratificarentur. Quanquam in hoc Peruenſi regno pra aliiſ minus id vſuarum fuit, quod legibus, & moribus eſſet excultius, Neque miranda eſt ea barbaries in caeteris cum Graeca, Romanaque hitoriae Themiftocles illos, & Mitridates, tum Mutios, & Cato-nes, & Brutos, alioſque innumeros, vt viros fortes non parum ambicioſe celebrant, atque ipſi etiam, qui Chriſtiani haberi volebant, Circumcelliones in Africa creberant ſua incenſant. Etenim vel laudis amor quidam inſanus, vel caecum vitandi mali conſilium complures ingenio etiam

356 DE PROCVRANDA INDORVM
1. Cor. 5.

Eos qui fors sunt, Deus iudicabit. Quod si Ec-
clesia principibus subfunt, & Christianis homi-
nibus scandalo sunt, profecto tolerandi non sunt.
Quo in genere B. Augustinus laudat Constantinū
magni leges, quibus Paganorum templa clausa
& idola detraxit, itemque Ambrasius aduersus
Symmachum urbis praefectum, Fortunae aram à
Curtia Romana eiecram magnis vitibus eloquen-
tiz defendit. Concilium quoque Eliberinum, vt
domini feruorum idola comminuaue, edicit. At-
que hoc modo in subditis fidelibus, cum praefec-
tum nouis fidelibus, nocent pagani ritus atque
idololatria per potestatem auferri & potest, &
debet, nisi maiora inde incommoda, & tumultus
consequi sapiens administrator iudicabit. Sed il-
lud summopere curandum est, vt pro noxiis ritibus
salutares introducantur, & caeremoniis caer-
emonia obliuerentur. Iraque & aquae benedictae
vium, & imaginum, & rosarium, & grano-
rum, & cereorum, & palmarum, & cetero-
rum, quae Ecclesia sancta probat ac frequentat,
neophytis perquam opportunum esse sibi persua-
deant sacerdotes, atque ea omnia in concionibus
popularibus multis laudibus prosequantur, vt pro
veteri superstitione nouis religiosisque signis im-
bucos affuefaciant. Ita fiet, vt melioribus at-
que elegantioribus occupati obsoletam sectae
suae superstitionem de manibus ac de mente de-
ponant.

August.
Epist. 48.
ad Vian-
tium.
lib. 5.
Epist. 31.
ad Valen-
tinianum.
In 12.
Concil.
Elib.
cap. 4.

SALVTE. LIBER V. 97

CAPVT. XII.

De recta dilectione sui.

POST Dei veri cultum traditum, superest, vt pro-
ximi dilectio explicetur. Est verò vicinique
proximus diligendus, sicut ipse sibi. Se autem ip-
sum nemo, vt oportet, diligit, qui animi corporis-
que salutem atque constantiam abiecit. Id ergo ma-
gno opere Indi praefectum barbari docendi sunt, vt
primum vitam valetudinemque suam tuantur,
neque vel desperatione, vel obstinatione prodigant,
quod saepe faciunt. Etsi enim naturale est,
non homini solum sed cuius animae vita amare,
sui perniciem, quoad potest, auertere, tamen irra-
tionali quodam impetu & lege apud plerisque
barbaros necis sibi afferendae consilium iandiu
obrinuit, vt vel impudentia mala deuitarent, vel
fortiter rem gessisse viderentur, vel diis suis aut
regibus aliqui gratificarentur. Quanquam in
hoc Peruens regno praee aliis minus id vsua-
rum fuit, quod legibus, & moribus esset ex-
cultus, Neque miranda est ea barbaries in caeteris
cum Graeca, Romanaque historiae Themistocles illos,
& Mitridates, tum Mucios, & Carones, & Brutos,
aliosque innumeros, vt viros fortes non parum
ambiciose celebrant, atque ipsi etiam, qui Christiani
haberi volebant, Circumcelliones in Africa creber-
tione in incensant. Etenim vel laudis amor quidam
insanus, vel caecum vitandi mali consilium complures ingenio
etiam

etiam atque doctrina præstantes viros vique ad
levam sui necem sæpe compulsi. Quod cum
extremis maiorum apud barbaros pro magno du-
citur, naturali sensu promodum extincto etiam
iurandum mortis genus habetur. Pertinet etiam
ad rectam sui dilectionem, ut mentis vfos per
celementiam ne interceptiatur, atque ex homine
pectus fiat, vel potius maxime noxia, & ferox bel-
lua. Sed de ebrietate vitanda, quod est pie cæ-
teris vitium maxime barbaris, satis in
tertio libro dictum est. Hoc etiam pertinet; hu-
manarum carniū edis, in quo non tam defuncto
homini, quā nihil aut sensus aut doloris capis,
quam ipsi humanæ naturæ iniuria sit. Id enim na-
turali legi ita repugnat, ut nulla quantum ego sen-
tior, inopie causa licere possit. Assentior
enim doctissimo Theologo ita sententi, quan-
quam alij aliter sentiant. Genus autem hoc vitij
apud Indas Carybes dictos, quales sunt Bras-
silienses, & Chunchi, & Chiriguayenses, & alij
plerique in usu & pretio habitum sacrosanctæ
literæ graviter auerfatur, quæ veteres illos
idolorum adolutores inter cætera multum accu-
sant, tanquam humanarum viscerum comestores.
Philosophia quoque femum id esse docet apud
Assioretlem, qui eiusmodi factios inter extrema
opprobria actionum humanarum numerandum
putat. Quare ut feminis humani fundendi hone-
stæ causâ esse non potest levatio corporis, nisi alio-
quin matrimonio legitimo, etiam si ex eiusmodi
humore enacito interitus esse queat, ita profecto
neque ex humano cadavere epulis quantacunque
familis

famis depellendæ necessitas iusta esse permittet.
Ad comitatus quoque naturæ dilectionem spe-
ctat, ut defunctorum corpora non via lenent, at-
que adeo ne sepulchra quidem effodiantur, in
quod avaritiæ, & inhumanitatis genus leges Im-
peratoris, & Pontificis acerbè animadvertunt,
& in hoc regno Concilio Limentis severè admo-
dum nostrorum hominum licentiâ coercetur.
Verum in quo rectam sui dilectionem barbari
offendunt maxime, minimeque id putant, illud
est, quod ab Apostolo Paulo vno verbo Incen-
ter est dictum, quod conumebis afficiunt cor-
pora sua. Ita enim omnes impudicitia & libi-
dinis præpostera sordes exposuit. Atque est illud
quoque ab eodem verissime ostensum idololatriæ
scelus omnia flagitia statim consequi, tanquam
rivulos primum fontem, quod est à Sapiente
sapienter etiam animadvertum. In hoc genere
sunt concubitus cum maribus, cum bestiis, cum
ipsis lignis, incestuosi amplexus cum foronibus,
cum matribus, cum filiis apud quosdam barba-
ros non concessi solum, sed interdum lege san-
cti. Nostros Ingas non nisi secerem legitimo sibi
coniugio copulare solitos constat, ex quibus duo
ad fidem conversi & baptizati in antiquo mari-
monio permanere à presule quodam permitti fe-
runtur, factumque Paulum quantum Pont. max.
gravissimè tulisse, verbisque severissimis obijungat-
le fama est. Vere à Sapiente scriptum est, Initium
fornicationis est exquisitio idolorum, & adiuven-
tio illorum corruptio vitæ est. Et post nonnulla,
Neque vitam, neque nuptias mundas iam custo-
diant, sed alius alium per invidiam occidunt, aut
adulterant

Cone. Tol.

Ad. Idem.

c. 71.

Cone.

Lent.

Rom.

Sap. 14.

Sap. 14.

1. 2. 3.
p. 1. 2. 3. 4.
semper
can. 1. n.
g. 1. 2. 3.
sed can. 1.
y. 1. 2. 3.
aliter
similiter.

Sap. 12.

Ad. 1. 7.
Ex. 1. 2.
cap. 5.

400 DE PROCVRANDA INDORVM
adulterans contristat: & omnia commixta sunt,
sanguis, homicidium, furtum & fectio, corruptio
& infidelitas, & cetera, inter quæ natiuitatis im-
mutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio
mœchiz, & impudicitia. Infendorum enim ido-
lorum cultura omnis mali causa, est & initium,
& finis. Hæc Sapiens. Quæ omnia carnis flagitia
à Carcehista assidue & grauius insectanda sunt,
& leuiter cum violatoribus legis naturalis gen-
dum. Interea verò fornicationem, quam fere
gentes licere putant, multis modis legi Dei &
naturæ ipsi contrariam docere debent, atque vt
persuadeant, non solum sacræ autoritates pro-
ferendæ, verum etiam humana argumenta, quæ
poterunt: illudque præcipuè ab opinione ista-
rum remouendum, vt feminas non ante mani-
festo sibi iungendas arbitrentur, quam in so-
luris periculum fecerint, quæ ex causa concubi-
nas prius penes se retinent, quam easdem ducant
uxores. Quin etiam adeo virginitas vills est fa-
minis, vt approbio propemodum decet, si qua
ad nuptias nondum corrupta perueniat, tan-
quam sui amatores antea inuenire nequiverit.
Hæc atque id genus alia barbaricæ stultitiæ mon-
stra diligenter ab hominum sensu, & viræ vsu
quoad licet releganda sunt, & docendi omnino
barbari, vt se ipsos, sensum, corpusque suum
diligere & conseruare congruenter naturæ
dicant.

CAPVT

CAPVT XIII.

De dilectione proximi.

Proximum est, vt qui le recte diligit, fratrem
quoque vt le ipsum diligit. Quod sane fit duo-
bus modis. Vno, vt ne cui omnino noceras, siue vi-
ram corpusque lædendo, siue uxorem violando,
siue fortunas contrahendo, siue existimationem
opinionemque imminuendo, quibus proximus
aut re aut verbo læditur. Et vt sit perfecta iustitia,
a quibus pepercandis abstinere, ab illdem etiam
per libidinem affectandis se ~~sum~~ abste-
reum quippe omnium lex naturaliter hominum insecta
atque impressa animis est. Vt quod tibi ab alio fieri
uolis, id in alterum ipse ne facias. Altero quoque
modo diligimus proximum, cum non modo non
lædimus, verum etiam opportunè adiutamus, atque
adsumus. Atque hic plane omnia Christianæ cha-
ritatis officia versantur: & quedam quidem salua
charitate prætermitti nõ possunt, vt si debitus ho-
nor parentibus, si extreme aut grauius indigenti res
familiaris, si periclitanti necessaria vires subsidia
substantur. Quædam verò etiam non omnino cha-
ritatem vitant, grauius tamen debilitant, vt si
non doceas, quos eodem modo potes, si hospitio non
excipias, si non pascas, cum ipse abundes, & reli-
qua id genus. Quæ cum dicta eniuerse sint, & om-
nium mortalium gentibus communia habeantur,
tamen illud est proprium Indorum moribus,

Cc

quantum

Mat. 7.
Tob. 1.

®

404 DE PROCURANDA INDOBUM
quantum ego notare potui, accommodandum, ut
mutuis inter se officiis honeste ceterent, idque &
humanitatis & Christianæ disciplina maximum
ac propemodum singulare decus sibi persua-
deant. Etenim cum plerisque in rebus Europæos
homines naturales Indorum mores longe ante-
cellant, quod is facile concedet, qui horum mo-
destiam, lenitatem, suavitæ fastusque contem-
ptum, laborum tolerantiam contemplantur, tam-
en hac una valde horum ingenio offendor, quod
parum omnino benignitatem atque humanita-
tem inter se se obsecunt. Nam in nostris homi-
nes siue servitute quadam oppressi, siue admira-
tione commoti, siue ne in se fruantes expe-
riantur, timore correpti, liberales certè sunt, &
pro sua tenuitate cæpiosi. At inter ipsos vix est,
qui stipem vilem, aut pugillum frumenti vtero al-
teri præbeat. In aegros parum misericordes, in
senes & egentes illiberales, in labore, & arum-
na oppressos inhumani. Vix filij parentibus de-
ferunt honorem. Senectus ipsa ut aliis est vene-
rabilis pro rerum usu, & consilij auctoritate, ita
his barbaris vulgo fastidio, & opprobrio habetur.
Itaque plerique senes atque anus, quoniam su-
stentandæ vitæ rationem inveniunt nullam, vi-
tibus destituti, & ab alijs contempti, eam pos-
tillimum ineunt, ut fortibus, angustiis, divitiarum
veneficiis stipem colligant, & suam
apud cæteros opinionem rucantur. Observa-
tum est à viris valde prudentibus nullos esse in
natione Indorum istarum superstitionum arti-
fices, & architectos, nisi homines abiectos, ino-
petes, decrepitos, qui omnibus alijs rebus ex-
clati

clui ad eas se artes vulgo convertunt. Observa-
tum etiam parentes filijs in nullo esse pretio si
indigeant, ægroto nihil fere opis adteri: de-
functis multa prodigi, quæ si viuis conceder-
entur, diutius essent in vita retinendi. In no-
stris verd nihil perinde barbari suspiciunt, &
admirantur, nihil æquè apud se commemo-
rant, & laudibus tollunt, atque mutuum bene-
ficentiam, & liberalitatem, cum præsertim
eam ad se se redundare perspexerint. Verum est
enim Salvatoris elogium: In hoc cognoscet homi-
nes, quod discipulis mei estis, si dilectio-
nem habueritis adinvicem. Hanc ergo Christia-
næ charitatis partem, quæ in beneficentia sua
est, excolendam atque illustrandam, & verbis,
& factis sibi præcipue reputare debet minister
Christi. Ecce certè discunt barbari humanitatem,
discunt mores suaviores, discunt essentiam etiam
in suis liberalitatem, si diligenter & crebro ea de
re commoneant, & exhortationibus Sacerdo-
rum paria exempla non desint.

CAPVT XIV.

*De Catechismo vulgo Indorum
necessario.*

M Vlti quidem fuit in Christianæ doctrinæ
explicatione salus & uberius Indis repe-
renda. Verum ea à me commemorata sunt, quæ
C c 2 peculiariter

peculiarem videntur habere difficultatem. Nos vero ex vastissimi orbis innumeris partibus, quantum est hoc, quod experti sumus: itaque alij alia notate, & commendare potius curabunt, quae novis Evangelij stirpibus magis opportuna animaduertentur. Ego quod Perueniensis maxime conferte existimo, ut potui, exposui hactenus, & deinceps exponam. Haec autem omnia ut commodius, & Catechillae doceat, & Indi percipiant, opus in primis est duplici quodam Catechismo: uno compendioso & brevi, quem memoriter etiam si fieri potest, addiscant, ubi summa sit eorum omnium, quae ad fidem, & mores homini Christiano necessaria singulatero vberiore, ubi eadem amplius dilucidiusque dicantur, & copiosius confirmantur. Ut ille prior discipulis potius, hic posterior ipsis praeceptoribus viui sit. Opus est etiam breui, & absolute aliquo confessionalis, ut sacerdotum rudiores conscientias Indorum examine, & purgare sciant, ubi ea maxime peccatorum genera explicentur, quae illis familiaria sunt. Atque ad eundem modum quae in matrimonij Indorum, caeterisque sacramentis conferendis interrogare opus sit. Hoc utrumque opus si quis utraque lingua, & Indica, & Hispanica simul scriberet, ac Theologorum illustrium atque egregie linguae Indicae peritorum autoritate munitum divulgandum curaret, saluti profecto vniuersae Reipub. Indicae immortale beneficium conferret.

CAPVT

CAPVT XV.

In instructione Indorum diu esse
perseuerandum.

Iam verò de residentia Parochorum, & deque missionum auxilio, ut hanc de catechizandis Indis partem absoluerimus, dicendum deinceps est. Neque magnopere modo incumbendum est, ut pastoris praesentiam omni quidem gregi in primis necessariam, etiam Indorum populis deesse nullo modo debere monstremus. Nam ut pastor attendat vultum pecoris sui, suosque greges consideret, ut requiritur abiectum, & infirmum confectumque alliget, & forte custodiat, ut proprias oves nominatim vocet, & vadat ante eas, & lupos arceat, & se ipsum, si opus sit, pro ovibus Christi exemplo offerat discerni, caeteraque similia, quorum nos diuinae litterae admonent, hic praecipue desiderari res per se ipsa quovis etiam tacente loquitur. Quae verò absentia pastorum damnata fiant, non minus experimus nos, quam laetici Canones praedicant, atque ille praesertim Concilij Parisiensis, inter caetera, inquit, quae religioni Christianae aduersa sunt, hoc nihilominus contrarium, & periculosum eritat, quod quorundam praetorum temerario aulu Ecclesiae suis ad tempus videntur sacerdotibus, & post pauca, Non attendentes quod eorum absentia, & loca Deo dicata sibi cultu debito praesentur, & homines

C c 3 sine

Præu. 27.

F. 1. 1. 1. 1.

F. 1. 1. 1. 1.

Cous. Pa.

ref. lib. 1.

F. 1. 1. 1.

sine confessione & infantes sine baptismatis regeneratione plerumque moriantur. Quamobrem in Parochos sedes subinde commutantes, & praesules eos alio euocantes his itam verbis decernunt. Quamvis autem sit discriminis & personae mitentis, & eius, qui mittitur, animarum pericula, quae subinde in huius rei causa fiunt, si liquido produnt. Proinde omnibus Praelatis cauendum est, ne illicita sibi presbyterorum transmissione animarum suarum habeant damnationem. Presbyteri porro qui non sui Praelati imperio coacti, sed potius voluptatum suarum delectatione imo auariciae aestuatione succenti id facere praesumunt, perpendant necesse est quam luctuosam, & quae lequantur. Quae ad verbum repetenda duxi, ut tam perniciofa licentia commutandi subinde Parochias Indorum, & de iis veluti negotiandi, & licitandi aliqua ex parte reprimatur. Sed nulla ut faciam haec de residentia Parochorum communia documenta sunt valde pecciliares, & propriae causae quae prorsus persuadent, nihil de salute neophytorum sperandum esse, nisi firma, ac diuturna fuerit doctoris in catechizando diligentia. Ut enim tenera arbuta nisi assidue inuolantur, carent, louenturque, facillime viciantur, difficile iam vitata emendantur: ita tenerae neophytorum mentes cum infirmas adhuc in Christi Fide radices egerint, vel errore corrumpuntur, vel fleantur libidine, omnesque Diaboli arque hominum pervertentium impressiones excipiunt. Ita enim natura comparatum est in omni noua disciplina vtque dum consuetudine confirmata sit, vt parua negligentia indolentia omnis, & labor

labor cito euanescat. Huc accedit horum gentium minus perspicax ingenium, quod neque multa de rebus diuinis breui percipere, neque precepta satis retinere potest. Nam mihi quidem Indi saepe videri solent iis persimiles, qui vel aetate, vel morbo stomachum habent debilitatum, regre conuenient cibos ingestos: quorum si aut crassitudine, aut copia obruantur, illico accescit, & vitio crudicitatis vires potius frangit, quam confirmat. Opus ergo est, quod medicorum ars habet infirmo stomacho parum, & saepe alimentum instillare. Ita enim & vincit & ad edendum excitatur. Haud ergo promittat sibi quisquam exigui cuiusdam temporis labore magnos ex Indorum populis fructus, neque exultemus his aut ter de tota Fidei causa edoctos non amplius indigere doctore. Quin potius & assidue dissentendum est & modice, ut quae audient, percipiant atque conferunt. Sic enim Christus ipse suos discipulos instruar, praecipites orbis terrarum, multa habeo vobis dicere, quae non potestis portare modo. Praeter has autem communes ferre infirmitatis humanae rationes; est illa maxima, & certissima naturae cuiusdam istorum leuitatis, qui cum primum sibi relinquuntur, mire lubrici omnia accepta deponunt, & aut veteres sequuntur errores, aut in obuium quodque, prope fors tulerit, feruntur sicut parvuli fluctuantes, & circumferuntur omni vento docturae. Quamobrem, ne in his frustra laboremus, & ne excidant à simplicitate Fidei corruptis serpentis astu sensibus, neve ab his, qui contradicunt veritati, consentiant vero iniquitati trans-

Iam. 16.

Ephef. 4.

410 DE PROGVRANDA INDORVM
uerſi agantur, infinitis modis neceſſarium eſt, vt
in iis docendis, arguendis, exhortandis, confir-
mandis, mendis, & gremio denique ipſo geſtan-
dis, nunciis diligentia ne momento quidem ab-
ſis, hoc eſt ſpirituales magiſtri, & patres apud eos
immobiles perfeuerent. Ita fiet vt ex paruis in illis
incrementa magna ſuccedant, ac non contra, quod
ſæpe & videmus, & gemimus, leuiffima ſpes &
ſælicia primordia inepta quadam ſacordia cor-
rumpantur.

CAPVT XVI.

An expediat Parochias Indorum Regu- laribus committi.

Parochias vero Indorum vitam tenere regula-
res deceat, & vti accommodatiores ſunt neo-
phytorum adminiſtrationi Eccleſiaſticae luſcipien-
da, hinc, an preſbyteri ſæculares, inuidioſe, ac
moleſte quidam ſolent contendere. Sed quam-
uis inter antiquos Canones legamus, Ne religioſi
in Eccleſiis Parochialibus ponantur, viripetati
tamen non debet, neque vero poteſt, quod Apo-
ſtolice Sedis authoritate & Regio decreto fit. Cõ-
tat vero ſummus Pontifex hanc mendaciam
in Indis adminiſtrandis operam non ſolum præ-
bare, verum etiam multis magiſque priuilegiis, &
conceſſionibus inſigniter prouocare. Neque alie-
nam ab inſtituto religioſo ceſtendum eſſe, ſi Chri-
ſti amor, ſanctumque ſalutem cedit interdum accu-

In appo-
dix ad
Sy- in
Lateran.
ſub Ale-
ron.

SALVTE. LIBER V. 411
rata illa cõmunis vite, & regulæ diſciplina, Chri-
ſti præſertim Vicario ira & publicas, & priuatas
leges interpretantur. Nemo verò ſit adeò abſurdus,
& à ſtudio Regularium auerſus, quin aperte fa-
teatur religioſorum operæ & labori debent po-
tiſſimum huius Indicaræ Eccleſiæ primordia. Regi-
os autem lumpus & diligentiam in tranſmi-
rendis nouo orbi religioſorum gregibus vt nulla
ab Hiſpania claſſis his ſælicibus mercibus vacua
ſoluat, quis tam eric ineptus, qui alioſum inter-
preteretur, quam vt curam Indorum hi potiſſimum
luſcipiant, regiamque conſcientiam, quoad licet,
exonerent. Præterea nullud quidem negari po-
teſt à religioſis, religioſus accuratiſque neophy-
tos inſtitui, ſæpeque vite exemplo magis, quam à
ſæcularibus adiuuari. Nam vt nihil aliud, ipſa ha-
bitus profeſſio cohibet, vt caſtus vitam inſti-
tuant. Quæ cum ita ſint, non eſt cur ab officio
ceſſare monachos, & ſolum ſæcularibus Paro-
chias omnes Indorum quiſquam concedere velit.
At inter has omnes tot & tantas cõmoditates duo
mihi videntur incommoda. Vnum eſt illud ipſum
quod regularibus, cum priuilegiis ſuis exempti
ſint, non ſatis bene cum Episcopis conuenit in
adminiſtrandis Parochiis Indorum. Hinc quanta
mala proſecta ſint, dici non poteſt. Primum enim
ſi in officio ſunt negligentes, Episcopos, quorum
hoc munus eſt proprium, ſuis occurrere non po-
ſunt Parocho, aut caſtigare, aut commutare, ſqui-
dem neque viſitare, neque plectere, neque amo-
uere male meritos poliunt. Præſecti vero Pro-
uinciales ſubiectos ſibi Regulares corrigere qui-
dem poliunt, ſed cum oues alienæ ſint, vix ad

dos

illos serò tandem querela peruenit. Et omnino
habet nectio quid perturbationis Parochum Epif-
copi suo non subesse, ac duplici veluti capite
regi. Hinc porò dissidia acerbæque contentiones
inter Episcopos, & Regulares cum Indorum certe
magno malo. Hinc querela Episcoporum, quod
vires hoi committas latis pascere nequeant. Deni-
que vixem ex lana linoque contextam, & aream
eandem vario semine aspersam, videre est simpli-
cirari Euangelicæ, & sumministracioni spiritus,
quam Paulus tanti facis sapenumero non parum
incommodasse. Hoc igitur detrimentum ex Indo-
rum ratione confideto. Alterum verò meo iudi-
cio non illo inferius in ipsosmet regulares recur-
sere lentio ego, imò vero sentium & gemunt ipsi,
quorum prudentissimus, atque optimus quisque
copiose deploret propter sulcceptas Parochias In-
dorum religiosorum ordines esse collapsos, atque
inde & disciplinam extenuatam, quod certè do-
lendum est. Siquidem hi auxiliares à Christo Do-
mino dati sunt, & fidem iuxta Sapientem, pro
amico spendentes, ex officio habent, quod sequi-
rur, festinare, discurrete, amicum sulcicare, vt de-
bito strisfaciat. Ac nectio quoniam modo in hoc
orbe commutata est ratio instituti regularium.
Neque enim, vt in Europa, cum prædicant ver-
bam Dei, confessiones populi audiunt, cæteraque
faciunt, Parochis adiumento sunt, & professione
sua retenta, greges Christi, quoad licet, curant.
Quin potius singularia hic omnia diuisaque sunt,
vniuscuique Parochiam suam tener, & neque
suos ab aliis iunari patitur, neque ipse adducitur,
vt alios iunet. Ita huiusmodi quisque falsi septus est,

Deus 1.1.
Lani.

Ephe. 4.

Præf. 6.

ac si de agro partiendo res esset, alienam dicio-
nem nisi suam faciat, neque adire ipse, neque adiri
suam æquo animo fert. Scriptis ad me ex noua
Hispania quidam de nostris mirati sese tam ab-
surdam, & ab Indorum salute alienam consuetu-
dinem inuectam esse Indis Occidentalibus. Quam-
obrem si sacerdotibus sæculares, & merito & nu-
mero pares Indorum Parochiis inuenirentur, for-
tassis esset magis è re Indorum, vt religiosi nostro
muneri non deessent, sed Parochis ipsi, atque
Episcopis auxiliares manus præberemus, & cum
summa eorum benevolentia verbum Dei inter
Indos disseminaremur, atque eas audiendis con-
fessionibus cæteroque omni officio proficere-
mur. Quod si hoc vniuersè fieri nequit, vt certè
nequit, profecto qui ex religiosis hoc instituti ge-
nere militare possunt, omnino plurimum causæ
Indorum conferre putandi sunt.

CAPVT XVII.

Salutem Indorum Societati IESV pro
uiribus esse procurandam.

Societatis autem IESV eò potissimum institu-
ta, vt in missionibus obeundis per varios or-
bis terrarum tractus Ecclesie Dei seruiat, hoc
tam est proprium munus, vt nihil magis. Atque
id quidem quantumque vbiq; gentium præstare
debet pro sua vitili, tamen nulquam æquè atque
inter nationes Indorum, ad quas Deus concilian-

das præcipuo, vt ego sane opinor, studio diuini-
 tas instituta est. Ac dabunt mihi æqui omnes li-
 benter veniam, si quando sum Indorum seruus,
 honorificem ministerium meum. Itaque si in hac
 parte vel cesser difficultatibus victa, vel desidia
 torpeat societas, non mihi dubium est, quin gra-
 uem præ careris & Dei, & hominum incurrat of-
 fensum. Etenim quo alio pertinet familiare illud
 in professionibus solemnibus votum, quod nos
 quantum solemus vocare, de patendo Pontifici
 circa miliones? Quotidum tones facta mentio in
 Sacris Bullis institui professionis ad Indos: Quid
 in beati Patris Ignatii constitutionibus; tancope-
 re repetitum, & commendatum, quam vt prom-
 pto alacritate animi præsto vnusquisque sit, siue
 ad fideles tunc ad infideles ire iubeatur, etiam si
 remotissima orbis regio iustranda sit? Videre sa-
 nè est ex ipsis primordiis huius societatis au-
 thores Indicas professiones potissimum spi-
 rantes, easque licetis factisque suis, & toto viræ
 genere velut exculpentes. Pauci numero & vix
 dum professione sua confirmata cum essent, ta-
 men duos ex ipsis ad Orientalem Indiam desti-
 nandos putarunt. Quorum vnus Franciscus Xa-
 uier, quanta Deo magnificè adiuuante peregerit,
 & quale suis exemplum reliquerit, inter abruptis-
 simas difficillimasque Barbarorum rupes iter
 ostendens Dei verbo planissimum, alij melius lo-
 qui poterunt, & tacentibus nobis res ipsæ Dei be-
 nignitate non tacent. Hunc carere locij securi,
 quamquam Christi Iesu in se propensionem experti
 sint, quantum in promerenda salute hominum
 vim, animis durus ingratusque est in nobis, qui non
 &

agnoscit, & caelesti beneficio gratias immor-
 tales agit. Neque ego sane dubio, quin dulciori
 quadam ac familiari cura Dominus Iesus eos
 prosequatur, qui se totos studijque sua huic operi
 consecretant, quod eo charius incundiusque Deo
 nostro est, quo & per se insuauius, & ab homini-
 bus magis neglectum. De veris operariis loquor,
 nam mercenariorum, & sua quærentium plena
 sunt omnia. Etsi vero ad hanc Occidentalem In-
 diam serius aliquanto, & parcius Societas IESV
 euocata est, tamen de benignissima Domini pro-
 uidentia certè mihi persuasum habeo, non infe-
 rius huiusmodi operæ præteritum, neque vilo æquam
 tempore societatis huc missæ operam cessaturam.
 Nam cum tot tantisque rationibus rei Indorum
 procuranda constructi censeamur, militiæ defec-
 tores penè etiam prodiciores habeamus necesse
 est, si non omnes nervos in hoc opus Domini,
 vel prætermisissis cæteris contendamus.

CAPVT XVIII.

*Eur multis videatur Societas Parochias
 Indorum debere suscipere.*

QVONIAM vero in hoc orbe nulla alia Euan-
 gelizandi ratio hæcenus suscepta est præ-
 ter eam, quam Parochi suis adhibere solent, vi-
 dentur multis huius Societatis homines nisi Pa-
 rochias Indorum ipsi visitato more suscipiant, ni-
 hil ad salutem neophytorum conferre posse, vni-
 uersumque

uerumque eorum aduentum ex Europa esse pro-
 pmodum superuacaneum putant. Itaque censent
 huic omnino oneri cervices subiiciendas, curam-
 que Indorum proprie subeundam. Cumque in hac
 parte cunctationem nostram vident, indulgentiam
 nobis deliciaeque obijciunt, quod detrectato
 labore & vita aegrestion, urbanam frequentiam
 amemus. Quidam timori trepidationique nostrae
 subsilomachantur, amico illi quidem animo, sed
 voce libera obijungentes, si Patres Societatis
 IESU parochias Indorum sibi vitandas ducant,
 de Indorum desperanda salute ferre sententiam.
 Quis enim, inquitur, ~~Amisimni~~ huic obijciat se
 se pro salute fratrum, si vos Partes detrectatis,
 & tergiuersamini, quorum alioqui animarum
 studium, & inflammata in Deum pietas perpe-
 ta est? Quorsum verò missionem tantam suscipi-
 pitis, tantum terrae pelagique emensu ad ignotas
 terras trajectis, si Indorum causam deseritis? Aut
 qua ratione professioni, nonimque vestro con-
 sulitis, si quod alij omnes religiosi viri ample-
 xati sunt, vos perhorrescitis, non inferiorem alias
 animarum zelum pra' vobis ferentes? Quod si
 Hispanorum nostrorumque hominum salutem
 appetitis, nonne laus erat in media Hispania
 Europaque consistere, ubi & numero, & gradu
 superiores sunt infinitis partibus istae merces: Alij
 quidem aurum argentumque apud Indos quaerunt,
 quod apud suos, si zequò occurreret, haud-
 quaquam patria deserta tam longam, tam mole-
 stam, tam periculis omnibus plenam peregrina-
 tionem susciperent. Vos vero Patres quid auri
 quid argenti huic quaesituri aduentalis: Si qui-

dem Hispanorum animas, certe apud vos au-
 rum istud abundabat copiose. Quod si Indos
 Christo lesu lucrifacere in votis erat, & qua-
 situm maximum, ut est plane, existimariis
 peccatam, Evangelij gloria, & propagatio cordi
 erat, quo tandem consilio vix aggressi rem, terga
 veritis? Illi ipsi profani, avarisque homines, qui
 in hunc orbem rei augendae causa penetrarunt,
 tamen nihil laboris, nihil periculi recusant,
 modo copia exoptata potuerunt: vos verò omnia
 prius tuta, omnia videlicet quadrata circun-
 spicitis, ac velut in umbra res gerenda sit, nihil
 periculorum adendum curatis. Atqui vestri so-
 cii ij, qui in India Orientali in Malabarica, in
 Malaca, in Ormuzio, in Malucis, in Aethiopia,
 in Iaponia, in Sina, caeterisque Orientis re-
 gionibus tanta praesentunt, & tanta cum gloria
 rebus ab his gestis per ipsorum episcopales cognitis
 in omnium ore versantur, non sine magnis sudoribus
 sine ingenti periculo eam sunt laudem consecuti.
 Quod si vrbes tantum Hispanorum incolendas
 vobis exultimatis, si Mexicum, Lianam, Cuzcum,
 ac non in medijs Indorum populis sedem
 figitis, si Carangas, Collas, Sacacas, Yauyos,
 caeteraque Prouincias barbarorum vitatis,
 umbratilis tantum ac ludicra vestra omnia
 de Indis procuratio sit necesse est. Quomodo
 enim tam gentem Christo expurgare poteritis,
 apud quam sedem figitis nullam, nulla certa praesidia
 constituitis, nullas moras ducitis? Cum nulla
 alia re perinde opus sit ad salutem Indorum
 procurandam, atque perseverantia & improbo
 quodam labore. Sic enim habetote Patres, quoniam

¶ DE PROVANDA INDORYM
rum nos veteranos, & mores horum barbarorum
diuturno vsu edocitas causa admonet, nisi perpe-
rabit, ac constanter verbum vitæ, & curam salutis
harum gentium medicemini, vanos omnes ve-
stros conatus & telæ Penelopes similes profusus fu-
tuos.

C A B V T X I X.

*Que rationes a suscipiendis Parochiis In-
dorum Societatum deserreant.*

HÆC atque horum similia expostulare nobil-
cum solent, qui cause Indorum studiosi, se-
gniores nos in suscipiendis Parochiis acculant,
quorum me oratione ita sepe numero periculum
fateor, ut propemodum victus cederem, omnia
que alia salutis neophytorum posthabenda exili-
marem, atque equidem pene contemnerem. Sed
contemni profecto non possunt, cum occurrant
nobis rotæ viri religiosi & pii, qui non minus ami-
co, & lycero animo trepidationem nostram in
suscipiendis Parochiis vehementer probent, con-
firmantque se longa experientia didicisse religioni
sue plurimum ejulnodi Parochias incommodaf-
se. Itaque permulti graues, & pij viri in suis Cap-
itularibus Convenciis agitarunt de Indorum Pa-
rochiis deserendis, ne & regularibus suis nocere
pergerent, & maximas ab Episcopis, à Patronis,
à Præfectis Regni molestias sustinerent. Quod
& si effectum non est, Rege regūque ministris
contra

SALVTE. LIBER V. 419
contra nitensibus, tum vero lententia aliorum,
vel charitate, vel quavis alia causa obtrimente, ra-
men illud omnes, aut pene omnes experti nobis
gratulantur, quod eos scopulos non præteruēdi
sumus. Neque enim in nouo orbe antiquam Do-
mini sententiam obliuisci debemus. Quid prodest
homini si mundum vniuersum luceat, animæ
veto suæ detrimentum pariat? Aut quam dabit
homo commutationem pro anima sua? Et illud
Sapientis: Secundum virtutem tuam recupera
proximum tuum, & attende in illis, ne forte inci-
das. Præterea illud ante oculos ponere oportet,
Qui sibi nequam est, bonus erit vnquam? Et
illud Pauli, Attende tibi quibus ita salutem fra-
trum iubemur querere, vt ne negligamus no-
stram, imò vero nullam esse ab aliis sperandam, si
in nobis prima defecerit. Atque vt omittam reli-
qua, que non leuia sunt, duo manifeste habent Pa-
rochie Indorum grauissima incommoda. Vnum
est continentæ periculum, præter Parochorum
miram solitudinem, ac libertatem quidvis perpe-
trandi, cum perpetua quadam esca libidinis ex
fœminarum aspectu, colloquii, rei familiaris
vlu. Ad que accedit, vt cumulum faciat mira
iplarum benignitatis facilitas, rarus pudor, resi-
stendi vis propemodum nulla, sepe etiam sponte
oblata copia. Hoc igitur vnum est: alterum vero
non leuius iudicio meo, quod ex luci specie na-
scitur, cupiditatis opinione hinc vera illi siue fal-
sa sit, omnia Parochi studia respargit propemo-
dumque contumpit. Nam & victus suppeditari so-
let ab Indis, quod illi Camaricum dicunt, & à Pa-
tronis Dominilque Indorum salarium penditur.
D d P R C

Hic cum Indis imperando, exigenda, commodissimum quodque eligendo, minus capiosum Camaricum reculando, quanta turbario later ipsorum fraudes, & Parochi cupiditatem. Itaque omnem ad Parochi quantum vel fallendum si possunt, vel si non possunt, explendum, salutis suae curam, cogitationemque conuertant. Cum Patronis rursus Indorum, cum praeioribus, quae tragediae quotidie? Quot iurgis, & lites, quibus Regia sublella assidue crepant. Hinc simulacres, hinc ossa acerbis, hinc calumniarum graues. Conuerrat cum Curaca Patronum aduersus Parochum, & quidvis ut obijciat, tenet habet ad votum. Haec qui non vidit, ad exaggerationem fortassis cum uoluptate putabit: qui intuetur, & tamen totam oculis perlostrauit, rerum fide inferna testabitur. Igitur vel contentia naufragium, vel saeva certe tempestas subeunda est, tum vero auaritiae gurgites ipse si euitetur, species profecto auaritia, & existimationis iactura euadi nullo modo posse videtur.

CAPVT. XX.

Quae in suscipiendis Parochiis moderatio adhibenda sit.

In hac res uero tantas difficultates, illa haec minus sententia mihi magis probata est, usque dum melius, & certius aliquid eluceat, Parochias Indorum, neque esse societari nostrae temere complectendas.

complectendas, neque usquequaque tamen recipiendas. Sed siquidem duobus illis incommodis incontinentia, & auaritia satis occurrat, tum vero Episcoporum pace, & amicitia retenta, caetera omnia officio aduersus Indos esse posthabenda. Sin uero uicari nulla ratione queant, pro certo esse intelligendum aliam esse adiuvandi has gentes querendam uiam, neque dubitandum hanc uulgarem diuinitus nostris esse praecalatam. Nam praeter communes Euangelizandi leges est illa societati nostrae uel prima, uel maxima, ut ministerij sui impendi proximis nullam omnino pariatur mercedem, mercedis uero speciem ad se redundare. Itaque quod aliis ualde, & licet, & sanctum est, elemosinas pro misera dicens, pro lunere, pro conuocione, & accipere & petere, nostris etiam uelut oblatas admittere nullo modo fas est, idque & constitutionum & literarum Apostolicarum praecipis dissentit, & saepe cauitur est. Quare nihil est quod tantopere quidam existunt, si Parochias Indorum Camarico, & salano instructas minus cum nostra professione congruere existimemus. Verum ea, quae dixi, incommoda uicari satis posse uidentur mihi in iis praecipue Parochiis, quae uel in uerbis Hispanorum sitae sunt, uel ab iis non admodum remote, qualis haec Limesis est S. Iacobi, quam nostri tenent. Nam & subesse possent Reclori collegij, qui Indorum doctrinam dant operam, atque illorum religioni & modestiae satis consulti potest, cum uita omnis illorum, superiorum oculis subiecta sit, qui ut & sibi & officio satisfaciant suo, facile curant, uicari ergo liberioris licentia superiorum

421 DE PROVINCIA INDORVM
rum cura prope innigilantium in hominibus alio-
qui probate integritatis, satis sublata videri potest.
Etenim & magnum Indorum sanctum ita experi-
mur, & incommoda omnia facile auertimus.
Sed quoniam sacerdotes doctrina, & administra-
tioni laborum necessarii sine sumptu & quidem
copioso vbi frequentes illi sunt, alii non possunt, nō
est recusandus moderatus, & congruus victus,
dummodo illud inuiolabile sit, vt ab Indis ipsis ni-
hil exigamus, neque cum piazetis ipsorum torridae
contentiones de quasu aut mercede concitentur.
Id vt fiat, censent plerique magno adiumento fore
eam constitutionem, quae noua lege iam vide-
mus edictam, vt de publico aerario sacerdotibus an-
nui prouentus tribuantur, quod si sincere, & can-
dide obseruetur, non dubium est, quin honestis, &
religiosis hominibus percommendum, & inuendū
sit: ipsi vero aedificationis, & salutis neophytorum
magno opere condeant. Hoc genus ergo Parochia-
rum collegiis Societatis vicinarum mihi sū, quas
dixi, conditionibus suscipi minime displicet. Sed
quoniam maius aliquid homines in societate re-
quirit, neque eo modo satis vel expectationis
de se conceptae, vel harum gentium extremae ne-
cessitati nostri faciunt, ne illud quidem omittend-
um est, quod nos admonentium opportune viri
primarij. Esse quasdam prouincias Indorum fre-
quentes, vbi collegia societatis erigi possent, at-
que inde sacerdos prodire ad parochias procu-
randas, qui tamen superioris, & curae, & oculis
pene subessent, & religiose iuuarj, & inuisi, &
commutati cum esset opus, facile possent. Ita
quid fieret, vt Indorum rationibus consuleretur
ordinaria

ordinaria nostrorum praesentia, & ipsi religio-
si instituti nihil deperiret. Atque hoc genus doctri-
narum, vt vocant, plerique regulares maxime pro-
bant, quod est in Noua Hispania vltimum, vbi
monasteria, vt audio, in oppidijs Indorum passim
aedificata sunt. Et in hoc iplo regno Peru sunt non
pauca huius exempli. Quanquam & diaboli inue-
teratae inuidiae & hominum fragilitati nihil est
vnaquam satis tutum. Verum in ce ardua atque lon-
dique difficultatibus plena, quae a periculo lon-
gius ablunt, ea pro tutis consilia reputari debent.

CAPVT XXII.

*Missionum usus in Ecclesia antiquus
& frequens.*

SI quid in parochiis tenendis minus Indorum
saluti prestamus, certe Missionū commodita-
re copiose rependi potest. Missiones verbō intelli-
gas excursions, & peregrinationes, quae oppida-
tim verbi diuini causa suscipiuntur, quarum &
vltus & auctoritas longe maior est, & laetius pa-
tet, quam homines opinantur. Etenim in prima il-
la florētissima Ecclesia videre est hoc duplex ge-
nus Euangelizantium. Alij certas plebes mode-
tandas instructasque cura propria ac perpetua
suscipiebant, de quibus Paulus Apollolus loqui-
tur: Huius rei causa reliqui te Cretae, vt consi-
tuas per ciuitates presbyteros, quos etiam Hiero-
solyman agens ex Epheso euocauit Mileum.

Attendere, inquit, vobis, & vniuerso gregi, in quo vos posuit Spiritus sanctus regere Ecclesiam suam, quam acquisiuit sanguine suo. Hos quoque Petrus allaquitur: Seniores pascite, qui in vobis est, gregem Dei, non turpis lucci gratia, neque dominantes in clero. Hos Ioannes in sua Apocalypsi Angelos salutat, Smyrnas, Ephesi, Philadelphias, & ceterarum vbium. De quorum perpetua residentia apud plebes sibi commissas tam multa sancti Canonis edicunt, vt facta & antiqua Concilia telegendis ratio pene sit eadem causa toties ac tantopere tractata. Hunc ergo locum in Ecclesia Dei patres tenent Indorum certe nonis scitibus pernecessarium & salutare. At fuit alterum genus in Ecclesia sancta Dei ministrorum, qui non fixas sedes tenebant, sed prout temporis opportunitas, & fratrum necessitas postularer, varias Ecclesias odierunt, in iis pro te moras traherens, proprios pastores iuuarent, infimos confirmarent, fortes perficerent, omni ratione Christi rem promouerent. Nam vt in exercitu sapienter instructo prater militares copias certa sede dispositas, quibus nihil magis curae sit, quam vt locum suum ne deserant, cum in eo victoria sit, vt caput potius ponant, quam semel fixum pedem referant, sunt etiam auxillares copiae leuissime armaturae equites, quorum sit contra munus huc illuc discurrere, vbi discrimen sit, prompte adesse, labantem iam militem confirmare hostem irumpentem excipere, omni negotio adesse, quorum fidei & diligentiae plerumque victoria accerta referenda sic ita protecto in hac militia Christianae velut castrorum terribili & ordinatissima acie,

acie, duo sunt ordines, vnus eorum, qui certo loco decertant, alter eorum, qui per omnia discurrunt, vt omnibus operi ferant. Quod militiæ genus tanti in Ecclesia factum est, vt duces nostros summos, id est, Apostolos sibi sumpsisse videamus. Quid enim aliud agebant Paulus & Barnabas cum inter se dicerent, Reuertentes visitemus omnes Ecclesias, in quibus prædicauimus? Quid Petrus dum transiret vniuersos, & deueniret ad sanctos, qui habitabant Lydale? Hoc priorus Timotheus, quem mirebat Paulus, vt confirmaret Theusalonicenses. Hoc Titus apud Corinthios egit. Hoc Iudas & Antiochiam ab Apostolis missi. Hoc Paulus ipse cum Silo perambulans Syriam, & Ciliciam confirmans Ecclesias & præcipiens custodire præcepta Apostolorum. Et quamvis hoc Episcoporum, qui hac parte Apostolis successerunt, munus sit, tamen neque Episcopi omnia præstare possunt, & ipsi suam Dioceseon limitibus conclusi sunt. Quamobrem ad eum cui vniuersalis est Ecclesia commissa à Christo, Romanum inquam Pontificem in Petro oves omnes Christi pascendas suscipientem singulari quadam ratione pertinet, quia per se ipse non potest, vt se destinet, qui ipse auctoritate hoc tantum munus obeant. Itaque certum in Ecclesia multorum Parum religiosos ordines successisse, qui Apostolica autoritate freti totum terrarum orbem doctrinae luce illustrant, viri pietate & ardore inflammant. Quo in genere societas haec minima nihil sibi aut nouum, aut nimium sumit, si uocationem suam agnoscit, vt in Christo omnibus leniat, & cum nulli saepe, aut loco

Abbr. 155

Abbr. 9.

Abbr. 9.

Abbr. 9.

Abbr. 155.

Abbr. 1.

Tom. 11

426 DE PROGVRANDA INDORVM
sona addicta sit, omnes tamen officio prolegna-
tur suo. Neque vilo modo dubitandum est, quin
vocationi si sua ipsa non desit, eius, qui ad rem
rautam vocare dignatus est, gratiam & largita-
tem vberissime expectura sit.

CAPVT XXII.

Missionum utilitates inter Indos.

Missionum autem utilitates inter Indos
multae magnaeque sunt. Prima quid om-
ni cupiditatis occasione procul remota cum
neque ministerij sui mercedem exigant, neque
fructum alium expectent, quam salutem In-
dorum, neque in pestulando Camarico mole-
sti sint, deinde continentiae, & integritatis lu-
men praeseferant, admittibile dictum est, quam
in sui doctrinaeque suae admirationem & stu-
dium Indos rapiunt. Neque enim quod saepe dice-
re soleo, illustrata miracula ad Euangelij com-
mendationem Indis adhiberi possunt, quam vi ne-
que auaritia occasione neque libidinis sinistro ru-
more, doctrina ministerij Euangelij decoloretur.
Secunda, quod eum tenerius obstringere & male fa-
cta vindicare ad parochos proprie pertinet, mis-
sionum vero ratio ea sit, ut potius consulendi, inter-
cedendae, bene de omnibus merendi partes sibi
sumat, valde in nostros studia Indorum excitantur,
& si auctorum magna conuentione qua & fide
dictis facile commodant, & se suaque omnia li-
berissime

berissime impetunt, atque communicant. Tertia
hinc quoque manat, & est copiose vbi competita,
quod ad confessiones nostris faciendas, etiam ge-
nerales, etiam ingentium seclerum, ac diuissime
conteritorum, vltro ipsi non inuitati veniunt, qui
tamen parochorum omnium vna sententia, raro
verum in confessione sacramentali ipsis aperiant,
quippe qui parochos perimelcant. Eo omni metu
odioque sublato ad nostros, quos sibi experiantur
benelolos, nihilque laesos certatim
accurrant, etiam omnia aperiant, vix coacta
libenter accipiunt, summa deuotione impetata
exequuntur. Haec vna commoditas missionum,
quam in provinciis superioribus cum veritate
abunde sumus experti, rariū est apud me, ut si nul-
lus alius missionū huiusmodi expectaretur, sola suffi-
ceret. Ac quemadmodū in sacro Tridentino Con-
cilio propter fragilem muliebrem sextum sacra-
mentalium pudori & menti Patres ita consulendum
putarunt, ut praeter ordinatum voluerint aliquo-
ties extraordinarium illis confessarium danda e-
quidem Indis etiam consulendum arbitrat, quo-
rum est fides infirmior, & duriores in se parochos
experiantur. Itaque eo missionum auxilio misere-
corum infirmitas recreatur. Quam deorum vili-
tatem ex ipsa diuini verbi traditione numerat,
quae triplex est in missionibus. Vna, qua pueri &
rudiores simpliciter, & memoriter catechismo im-
buuntur, idque statis diebus & horis, partim canen-
do partim recitando fructuose admodum fit. Al-
tera, qua docentur, & instruantur familiariter
pro suo quisque capti tam in consuetis fidei per-
cipiendis, quam in moribus honeste instituentis.

Postrema

Consil.
T. ad 16.
2. 16. 16.

®

Postrema est ea, quæ ad exhortationem spectat, qua pro concione excitantur ad salutaria omnia, ac vi ipsa dicendi dicentique auctoritate flectuntur. Hic mirificè & capiuntur, & cedunt, si conuincationem linguæ bene peritum, & apposite dicentem nacti sunt. Quod cum rarum, in parochiis sit, vnus eiusmodi Indice bene doctus, missionum excusatione multis parochiis prodesse poterit. Atque ad has quatuor exempli Beneficentiarum, Sacramenta administrandi peruenientiam præsertim, & verbi denique diuini disseminandi redigi ceteræ possunt utilitates, quæ ad Indos pertinent.

CAPVT XXIII

Quod Parochi Missiones utiliter & libenter accipiant.

EST alia quoque his non inferior utilitas missionum, cum ad parochos ipsos beneficium decurrit. Paulus quidem dicebat, Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Iesu, & odorem nostræ suæ manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus, quod tua quoque modo vltipare possunt, si qui sunt discursus Apostolici sectatores. Nolite certe expectari sunt læpendero parochos ipsos vitæ consuetudine colloquiisque capros ad Christum adpirasse, neque parum ad virtutis officia commotos esse. Nihil enim vitæ exemplo potentius præ-

sertim in morum quadam suauitate, tum ipsa familiaris colloquio Iudæa similia parit. Cumque se se adiuari à nostris sedulo nulla interitum mercede expectata vident, atque onere ipso non parum leuari horum opera, beneficio allethi de se bene meritos amant. Iam vero cum ad conscientiam suam fructum hunc decurrant, ad suos longè diffundunt exemplo instructi, æmulatione excitati, fructu promouari. Ad hæc omnia illud accedit, quod cum sæpe binæ ac ternæ aut eo plures parochiæ valde inter se etiam diiunctæ vnus parochi curæ commissa sint, atque adeo neque baptizate, neque confessiones audire, neque in doctrina instructe omnes suos commode potest, sit, vt maximam anni partem oves pastore prorsus careant, quæ ex re quot milia periclitentur imo vero manifeste intereant, dici non potest. Possunt ergo qui Missionibus vacant, bonam temporis partem in ea parochia consumere, à qua parochus abest, & omni boni pastoris officio perungi, quæ res non solum est ipsi Indis salutatis, Verum etiam Episcopis, parochis, patronisque gratissima, quibus omnibus eiusmodi supplementa magnam conscientiarum quietem afferunt. Quamobrem à multis iam agitarum est, vt collegia Societatis, aut residentis in frequentia maxima Indorum collocarentur, vnde tanquam ex munia arce subsidij militis regionem omnem opportune excurrerent. Ad hæc, vt filios nobilibus Indorum à puericia instructos educandisque susciperent, in qua vna re totius gentis salus vniuersa posita est. Neque ego sane dissido futurum breuè, vt his omnibus

430 DE PROCURANDA IN DORVM
modis atque rationibus Societas nostra saluti In-
dorum procuranda, quod tanoptete cupit, seli-
citer operam nauet.

CAPVT XXIV.

Quid cauere oporteat in Missionibus.

AC missionum commoditates ex fere sunt
quas exposui. Vt verò in omni præclaro ne-
gocio cuenire solet, non carent suis quoque non
leuibus difficultatibus. Primum enim inuidia pas-
torum, & plebis contemptus eorum præ nobis
diligentiſſime cauendus est ea vna ratione, vt om-
ni, & verborum, & rerum ſignificatione tellenur
ſe nullo modo eſſe parochia ſuperiores, ſed hunc
verum legitimuſq; paſtorem, ſe verò tantum illius
adiutores, & adminiſtros. Itaque omnem honoris
in illum ſignificatione ne prætermittant, vt & ipſe
intelligat nihil ab iis ambitioſè agi, & populus ſa-
ctione nullo modo medietur, ſed ſubditus ſit per
omnia Parochia ſua. Vix dici poteſt, quantopere
inter Indos obſeruetur is, qui cæretis imperat, &
præ eſt, vt ſtatim oculos in ipſi Apo, vt illi vocant,
animumq; conuertant. Qua ex re niſi humilitatè
noſtri inſument, & circumſpectè parochorum au-
thoritatem tucantur, atque commendent, certum
eſt inuidia, & calumnia omnia ſtatim bona ſtudia
corrupti. Præterea & illud omnibus medijs cura-
dum, ne odioſi parochis ſimus, dum vel nimiam
integritatem oſtentamus, vel reformatoſi ac cen-
ſori partes importune aſſumimus. Meminille po-
terius illud oportet à Spiritu ſancto dictum, Noli eſſe
iuſtus

Ex iſt. 7.

juſtus multum, neq; plus ſapias quam neceſſe eſt,
ne obſtupetas, Itemque illud Apoſtoli, Omnibus
omnia factus ſum, vt omnes facere ſaluos. Et illud
Domini, Dicite, Pax huic domui, & ibi manete
comedentes, & bibentes, quæ apud illos ſunt. De-
nique vnulquique proximo ſuo placet in bono
ad ædificatione. Etenim Chriſtus non ſibi placuit.
His aliſque diuinæ Scripturæ ſententiis docemur,
ita religionis diſciplinam conſeruare, vt charitati
ſtatum multum demus. Multa toleranda ſunt in
homine præſertim ſæculari, ſæpe etiam profano:
nonnulla interdum conſcedenda ſalua conſcientia,
& ita agendum, vt conſuetudinis ſuauitate allicia-
ri prius, quam aſperitate offenſus reſiſtat ſtatim.
Itaque neque viſitatores, neque cenſores, aut Mo-
mos aliquos vel Sycophanças exiſtimare nos de-
bet, ſed ſibi amiciffimos, & humaniſſime affectos.
Noſtimus ex prudenti diſſimulatione non paucos
egregiè capros tandem Dei verbo manus dediffe:
quos ſi nimia ſeueritate offenderis, mille concio-
nibus reuocare non poteris. Verum ita humanita-
ris leges ſeruandæ ſunt, vt neque religionis exiſti-
matio lædatur, neque conſcientiæ coram Deo pu-
ritas offuſcetur. Nam & viru religioſum & Apo-
ſtolicum manus obſcurentem nihil, aut leuitatem,
aut ſaltum, aut laſciuiam redeles decet. Quoniam
verò cum ad apertendas conſcientias ſuas in con-
feſſione parochi accurrunt, imploranda impente
eſt diuina gratia, vt & officio non deſitum, &
ſpæritis animam grauiſſime intercedum ſauiciam à
morte reuocet. Ego ſane in confeſſionibus au-
diedis nihil æque formidare ſoleo, quòd Sacerdo-
tum quotidie ecclieſia ſacramenta tractantiu vix
medicina

I. Cor. 9.

Matth.

Rom. 15

®

medicina vlla morbi curari possunt, cum semel
 ceperint pervenire ad cor durum, atque illud
 Gregorij plerumque, cum eiusmodi duritiam con-
 temptor, venit in mentem. Plerique eorum à Do-
 mino impetentis cordis caliginem proiciuntur,
 & nulla hominis adhortatione respiciunt.
 Ergo in primis illud tenendum est, ut placendi vo-
 luntas, & humanus affectus nullo modo domine-
 tur, ne pulsillos sub omni cubito, & ceruicalia
 sub omni capite statuantur, iuxta prophetiam
 comminationem, quòd porius veritas in omnibus
 dominetur, & praxis, præterquam si homines
 aliquando scandalizantur, in magnopere cura-
 num est. Dei enim iudicium est, à scriptura. Ita-
 que si is, qui parochus nominatur, concubini-
 cus sit, si aleator, si fenerator, si simoniacus, si lici-
 gator, si rapis lucri seductor, si officij sui negli-
 gens, si sermonis ladicij impetitus, & contem-
 ptor, veritatis falce resecanda sunt vitia, ac nisi
 tibi ipsi in Domino satisfeceris pernicendum, ne
 alienis peccatis ipse communitates manus peni-
 tentiæ cito imponens. Ceterum hæc ipsa etiam
 lethalia, & vetusta vicia oleo simul foueri pos-
 sant, atque ita vino perfundi, ut pariter, & mor-
 deantur, & ferant. Attingit, inquit, à sine vique
 ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter diu-
 ina Sapientia. Opus forte, modum suum esse
 oportet. Multum interest, qua manu, qua dexte-
 ritate vulnus chirurgus insigat. Non imperiose
 non duxerit, magis monendo, quam minando,
 magis iuvando, quam iubendo, ut ait Augustinus,
 ista tolluntur. Vidimus sæpe Sacerdotum con-
 scientias deploratas, de quibus ego plane dicitur

Gregor.
 lib. 1. c. 204
 super eccl.
 cap. 1.

Eccl. 11.

Domi. 1.

1. Tim. 5.

Sup. 1.

August.
 sermo 44.
 ad Romanos
 libro.

ram eo quod ad cor durum pervenisse mihi vide-
 retur, & iuxta Hieroniam propter multitudi-
 nem iniquitatis dura facta esse peccata, ministrus
 tamen postis, vel potius divinam gratiam in
 celisse, ita respicisse, ita ad cor rediisse, ut magni-
 ficas Dei bonitati gratias ageremus, & ipem non
 vulgarem conciperemus, societatis nostræ homi-
 nes, quorum sunt parochi pene omnes valde stu-
 diosi, præclarissimos fructus in lucrificandi Do-
 mino emodi hominibus allaturus, Hæc in pa-
 rochos observanda. Porro Indi, ipsi quoque cu-
 ram quandam mediocritas efflagitant. Ut enim
 eos cedere, qui nimij in exigendo sunt, ita etiam
 a te avertos putant, qui ab ipsis oblata repugnant.
 Accipienda ergo sunt humane munuscula eorum,
 & benigne vel eadem, vel plura si liceat, pauperi-
 bus communicanda. Quod si ipsorum orem in-
 terdum opus sit, dum ea moderacione, qua decet,
 vitans, nihil offendunt, imo verè si te aliqui
 huius benivolam experiantur, amplius diligunt
 illud quoque observatum auctoritatem quandam
 retinendam esse aduersus eos, paterna gravitati
 conuictam: neque tam summisionis, quam li-
 beralis cuiusdam impetij speciem præferendam.
 Amant enim hoc modo, quæ liberos est natura,
 tractant. Sed neque necellano nostrorum appa-
 ratu ostenduntur, neque pauperitatem magnopere
 admittant, magisque præclariora nostris non
 posse afferre, quam non velle interpretantur.
 Quamobrem quæ ad vitam necessitatem aut etiam
 commoditatem pertinent, prætermittenda non
 sunt, nam & locorum, & rerum magnæ difficul-
 tatis id exigunt ad hæc prouinciarum Indiarum

Hier. 30.

capta

tanta asperitate & inopia, & Indorum ingenia diuinijs ita comparata sunt, vt ædificationis isto necessario vsu nihil amittant. Illud enim non extremo loco cogitandum est, & penitus providendum, ne dum Apostolica abdicationi quidam inhaerent, vitæ commoditatibus destituantur, atque ita vel labore victi, vel viribus destituti bene institutum cursum renouent. Nam qui aliquando suis dicebat, Nolite portare sacculum neque peram, idem alio tempore iisdem dixit, sed nunc qui habet sacculum tollet, similiter & peram. Quo in loco Bedam uerabilem audire licet, Nobis quoque, inquit, datur exemplum, iusta nonnunquam causa imitante quorundam de nostri propositi agere posse sine culpa intermittere, uerbi gratia, cum per inhospitales portus regiones iter agimus, plura uiaici causa, quam domi habebamus, licere portare. Indicas sane peregrinationes notasse uideri potest. Atque hæc ad difficultates Indicarum militionum considerandas hætenus dixisse sic satis, illud postremò adiciendum puto. Indicas & commoditates, & difficultates non ex aliarum nationum lege aut consuetudine, sed ex sua ipsarum esse metiendas, & Dei zelo præeunte tum uero experientia duce, illud in omnibus intendendum, ut non queramus quod nobis uile est, sed quod multis, ut salui sunt.

Euse. 10.

Luc. 2. 2.

Beda

lib. 6. in

Eusey

Euse. 2. 2.

UNIV

DIRECCIÓN GENERAL DE

DE

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.
LIBER SEXTVS.

*Breuitè ea de Sacramentis attinguntur,
quæ rudibus Indorum Populus ne-
cessaria uisa sunt.*

CAPVT PRIMVM.

*Quatenus modo de Sacramentis
agendum sit.*

E diuinis Sacramentis administrandis, quod unum ex his, quæ propositimus, restat, si pro argumenti dignitate dilacerandum esset, magnum opus existeret, & quod in alterius parte numerari cum ipsum per se tantum sit, merito quodammodo indignaretur. At nos rem tantam nullo modo aggredimur, qui de Sacramentis contra impudentes

E c tes

tanta asperitate & inopia, & Indorum ingenia diuinius ita comparata sunt, vt ædificationis isto necessario vsu nihil amittant. Illud enim non extremo loco cogitandum est, & penitus providendum, ne dum Apostolica abdicationi quidam inhaerent, vitæ commoditatibus destituantur, atque ita vel labore victi, vel viribus destituti bene instaurum cursum renouent. Nam qui aliquando suis dicebat, Nolite portare sacculum neque peram, idem alio tempore iisdem dixit, sed nunc qui habet sacculum tollet, similiter & peram. Quo in loco Bedam uerabilem audire licet, Nobis quoque, inquit, datur exemplum, iusta nonnunquam causa instante quorundam de nostri propositi agere posse sine culpa intermitteri, uerbi gratia, cum per inhospitales portus regiones iter agimus, plura uiaici causa, quam domi habebamus, licere portare. Indicas sane peregrinationes notasse uideri potest. Atque hæc ad difficultates Indicarum missionum considerandas hætenus ditulle sit satis, illud postremò adiciendum puto. Indicas & commoditates, & difficultates non ex aliarum nationum lege aut consuetudine, sed ex sua ipsarum esse metiendas, & Dei zelo præeunte tum uerò experientia duce, illud in omnibus intendendum, vt non queramus quod nobis uile est, sed quod multis, vt salui sunt.

Euseb. 10.

Luc. 2. 8.

Bedæ
lib. 6. ca.
1. § 1.
2. § 1.

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.
LIBER SEXTVS.

*Breuitè ea de Sacramentis attinguntur,
quæ rudibus Indorum Populus ne-
cessaria uisa sunt.*

CAPVT PRIMVM.

*Quatenus modo de Sacramentis
agendum sit.*

E diuinis Sacramentis administrandis, quod unum ex his, quæ propositimus, restat, si pro argumenti dignitate dilacerandum esset, magnum opus existeret, & quod in alterius parte numerari cum ipsum per se tantum sit, merito quodammodo indignaretur. At nos rem tantam nullo modo aggredimur, qui de Sacramentis contra impudentes

446 DE PROCURANDA INDORVM
res Nouarum columnias, & ab ipsa Ecclesia in
magno & œcumenico Concilio Tridentino copiose
grauiterque definitum, & illustres nostræ
ætatis lectiores nunquam aut vberius, aut felicius
quam in illis asserendis, explicandis, com-
mendandisque elaborasse, non ignoremus. Igitur
cum Hæreticis res nobis modo non est, sed ne
Catholicos quidem antiquos, & in religione con-
stantes admonendos, cohortandos existima-
mus, quorum illud insignem eruditionem, hoc
dicendi facultatem non vulgarem requirit. Tan-
rum bituiter, ac penè cursum ea de Sacramentis
attingemus, quæ rudibus Indorum populis neces-
saria videbuntur, atque in iis maxime insistemus,
quæ per imperitiam, aut incuriam quorundam
contra veterem & Ecclesiasticam disciplinam in-
ter hæc neophytos obrepisse & percrebruisse no-
tauimus.

CAPVT II.

*Multa in his regionibus contra Ecclesiæ
consuetudinem geri.*

NAM ex quo tempore obedientia duce ad
has regiones Indicas venimus, non pauca
in Sacramentorum functione minus conuenienter
Ecclesiasticis induritis, nonnulla perturbatè
profus atque inepte geri, & diu mirati sumus, &
dolenter sæpe commemorauimus. Causa mihi

causa

cogitanti nulla certior occurrit, quam quòd
Euangelium non tam prædicatorum, quàm mi-
licum manu in has nouas orbis nationes inue-
ctum sit: quorum socordia cum impentia con-
iuncta multa absurdè peperit, quæ accedente
consuetudine confirmata tanquam legitima ha-
bentur. Ita priores posterioribus errandi viam
munierunt, ut vix liceat doctis & piis homini-
bus veterem totius Ecclesiæ consuetudinem re-
stituere, habeanturque rerum Iudicium impe-
riti, qui religionem & Sacramenta Ecclesiæ in-
tegre, ac pro dignitate Indis tradere cupiant.
Quid plura? Cum in Prouinciali Concilio Li-
mensi ab omnibus Peruenibus Episcopis, care-
risque grauius viris ad ea vitia emendanda mul-
tum opera & studij collatum sit, atque edita ex-
tent egregia decreta de reformatione penultima,
nihil tamen amplius perfectum est, quàm si ab
otiosis nauis de Republ. moderanda consulta-
rum esset. Quis vero non doleat Baptismo ple-
rosque adultos initio passim, & nostro tempore
non raro ante perfundi, quàm Christianam ca-
techesim vel mediocriter teneant, neque an vitæ
flagitiosa, & superstitiosa præuenientia tangantur,
neque vero id ipsum, quod accipiunt, an
velint accipere, satis constet? Quid illud, quod
confessiones sæpe ita fiunt, ut neque Indus intel-
ligat sacerdotem, neque intelligatur ipse, quid
dicat, tam supinè peccatis nonnunquam dor-
mientibus, ut neque peccatorum rationem exi-
gant, neque doloris sensum requirant, nihilque
magis curent, quam vt à se quam ciuissimè con-
fiteres ablegent. Porò Eucharistiam qua le-

DE PROCURANDA INDORVM
ge contra omne & diuinum, & Ecclesiasticum
jus non solum quotannis adulti Indi, verum etiam
morientes ritē confessi prohibentur accipere?
Quam si quispiam nostrum potrigere velit, & via-
tica munire migrantem, nouitatis accusatur, &
facilegij prapemodum reus agitur. Quod si hoc
uenerationi Eucharistiaē praestetur, cur saltem
quatio extrema vinctio subtrahatur? Neque in ty-
lus tantum aut remotis oppidis, sed in ipsa no-
stra vrbē, in iplo sacro Xenodochio moricuri
tanto bono prauantur. Horum similia loci plu-
rima. Etenim matrimoniorum errata vel locor-
dia, vel Imperitia ministrorum admilla longum
esset enumerare. Quales sint infidelium nuptiaē,
quibus gradibus apud Indos contractae valeant,
quē impedimenta Apostolicis literis his neophy-
tis sublata sint, quae etiam dum integra resistent,
pauci scire laborant. Hanc igitur tam vastam
tylum ingressi illos tantum errores refellere cu-
pimus, qui & perniciosiores, & magis vulgares
sunt.

CAPVT III.

De voluntate Baptismo necessaria.

Igitur in Baptismo, barbaris praesertim, confe-
rendo, tria spectare debet fidelis, & prudens
dispensator mysteriorum Dei, Voluntatem, Fi-
dem, Penitentiam. Voluntas sane omnino co-
gnoscenda est eorum, qui ad Fidei Sacramentum
aspirant,

aspirant, nec nisi petant, & insistent, Christianaē vi-
tē professione donandi sunt. Ecclesiae consuetudo
tenet, vt priusquam catechumenus baptizetur,
ter interrogetur, & terio respondeat, baptizari se
velle, quod intelligerent Sancti Patres magnum
esse Christianae Religionis pondus, magnas Euan-
gelicae turis expensas, nec nisi re admodum de-
liberata, & perspecta hominum imbecillitati ca-
mere tem tantam debere committi. Quod pro-
fecto non nuda extremonia obseruandum est, sed
multo magis spiritu & veritate. Vt non solum
infideles Indi diligenter explorentur, verum co-
gnita iam, & perspecta voluntate diu in catechu-
menorum ordine teneantur, quo & instructiores
veniant & pluri faciant mysterium laboris iux.
Quam Ecclesiae veterem disciplinam ita in hoc
nouo orbe neglectam intuemur, vt nusquam
contra Euangelij dignitatem magis religiose,
& contra hominum laborem magis perniciose
peccatum esse intelligamus. Dum enim quoquo-
modo per fas, & nefas, per dolum, & vim gen-
tes barbaras Christianas efficere properant ho-
mines imperiti, aut improbi, nihil aliud agunt,
quam vt Euangelium ludibrio exponant, & Fi-
dei temere susceptae desultores certissimo exitio
afficiant. Non enim tales, vt est in Decretis
Patrum, inani saluandi sunt, sed volentes, vt
integra sit forma iustitiae. Equidem censeram
Prouinciali Concilio nihil grauius decernen-
dum fuisse, ac fore deinceps, nihil etiam ten-
tius vindicandum, quam vt Indi adulti ante ba-
ptismum per annum, aut etiam amplius, nisi disci-
men mortis vigeret, in Fidei mysteris perdisceris.

Et ; &

Cl. Tol.
4. c. 55.
4. 45. De
iusticia.

& voluntate bona confirmanda distinetur. Ita fieret ut leuius impetratam baptismi gratiam pro magno haberent, & diligenter conseruarent, quemadmodum in concedenda Eucharistia vñ vendisse cœnimus. Sed quid agimus de iis, qui contra salutem hoc Ecclesiæ institutum baptizati sunt? Certe si nullam habuisse voluntatem perspicerentur, atque omnino inuiti & repugnantes, & contradicentes baptizati sunt, nullo modo Christianum characterem accepisse existimandi sunt, quemadmodum est ab Innocentio tertio definitum, neque enim sine suscipientis voluntate Sacramentum constare potest, quod accipere non potest, qui non præbet utcumque consentium. Verum si voluntas nonnulla non desuit, tamen si vel vi, vel iniuri exorta, quia re vera character Christi insignis est, cogendus est Eisdem semel susceptam conseruare, ne Christi Sacramento magna fiat iniuria, si profanum per licentiam reddatur, quod est etiam ab eodem Pontifice secundum Toleranti Concilij decreta declaratum. Illud autem habet questionem non facilem; vtrum cum barbarus baptismum profus ignorat, & tamen non contradicens baptizatur, vere Christianum characterem accipiat necne. Nam rei ignoratæ voluntas esse non potest, cum nihil ametur nisi cognitum aliquo modo. Itaque qui interrogatus, an velit in se fieri, quod fit in aliis, aut etiam nihil interrogatus baptismum perfunditur, nihil inter baptismum, & profanam aquam discernens, nihil sibi religionis agnoscentes, is profectò quomodo velit, quod nunquam cogitant, non facile potest dici. Cum vero Sacri Canonēs

De Eucharistia
cap. 11.
c. 11.
res. §. 11.
qua.

Eisdem.

nihil aliud tradant oblatæ baptismi, quam voluntatem baptismi renitentem, & contradicentem, tumque hoc loco hominem orisam putet, nihil reclamare ponamus, iterare postea baptismum, si ille saluus esse velit, difficilis exempli apparet. Quam questionem ne quisquam otiosam putet, sciat apud nos esse frequentem in iis presertim Æthiopicis seruis, qui ex Cabouerde asportantur. Hos enim si conuenias, an Christiani iam sint, audies non raro, sese cum essent impaberes simul cum aliis plurimis in nau, aut litore deprehensos baptizatos esse, cum certe quid secum ageretur, ignorarent nisi quod multi simul à clerico, aut milite quopiam aqua aspergebantur, & exinde Christianos se fieri audiebant, cura neque hoc etiam ipsum quid esset edocerentur, neque tam ipsam penitus intelligerent, & homines barbari iumentis similes, minime quid illud esset scire curarent. Digrediantur quidam, vtrum si neutra voluntas detur, baptismus sit rarus. Dicitur quoque Augustinus non parum hæret in fine librorum de baptismi, vtrum baptismus per iocum & non serio collatus habendus sit certus ac constans. Vbi ita scribit: Solet quæri, vtrum nihil interit quo animo accipiat ille cui datur, cum simulatione, aut sine simulatione, si cum simulatione vtrum fallens an iocans sicut in mimo. Et quibusdam interpositis quibus se Ecclesiæ iudicium expectare ea de re profiteretur, adiangit, Nequaquam dubitarem habere eos baptismum, qui vbiicumque & à quibuscumque illud verbis Evangelicis consecratum sine sua simulatione & cum aliqua fide accipissent, quanquam eis ad salutem spirituales non

Ca. 11. §.
11. 11.

De 11. 11.

De 11. 11.

De 11. 11.

De 11. 11.

De 11. 11.

prodesse, si charitate caruissent, qui Catholica infereretur Ecclesie. Et mox, ubi autem, neque foecitas esset vlla ita credentium, neque ille, qui ibi acciperet, ita crederet, sed totum iudicet & mimitur, & ioculariter ageretur, vitum approbandus esset baptisimus, qui sic daretur, diuinum iudicium per alicujus reuelationis oraculum, concordi oratione, & impensis supplicii deuotione gemitibus implorandum esse censent. In hac ergo dubitatione cum de voluntate Indi, aut Athyopis temere baptizati quaeritur, illud mihi certum est, si factis meminerit se sine simulatione, & cum aliqua fide, ut Augustinus dixit, suscepisse baptismum, hoc est, intellexisse illud esse ritum aliquem Christianorum, atque ita in se fieri permisisse, quamvis caetera Christianae religionis non sit edoctus, approbandum esse baptismum, minimeque repetendum. Re enim vera consensisse putandus est, qui cum videret in se fieri quod ad Christianam religionem pertinere vtrunque sciebat, non contradixit. Quod si nullo modo quid esset baptismus, agnouit, neque illum à profana & quacunque alia asperione distinxit, penitus Christi, & Ecclesiae Fidem ignorans, non magis volubile intelligendus est, quam si dormiens, aut amens baptizaretur, cum nulla antea eius significatio extitisset. Quem sane nullo modo baptizatum esse ego non dubito, quem idem modo in illum quidem, de quo Augustinus valde dubitat, qui per iocum proficiscitur, ac non lecto baptizaretur. Nam & dissentire, atque abnuere putandus est, qui contra vetus institutum suum aliquid noui prorsus ignarus accipit, & factis est eum nullam baptismi voluntatem habere, neque expressam,

pressam, neque interpretatiuam, quam in adultis ad substantiam sacramenti requiri sanior, & certior Doctorum sententia habet. Ac factis id vobuisse Innocentius III. videtur, cum de baptismis dormientis aut infans improbando, si antecessentis voluntatis signa non extant, sententiam tulit. At vero cum neque barbarus ipse factis exploratam habet praeteritam voluntatem suam, neque notitiam illius temporis, neque verò indicibus manifestis percipi res potest, quod frequens est in hac superuacuo temporum perturbatione, & barbarie, salutare consilium Alexandri III. sequendum est, & conditione adhibita baptismus iterum conferendus. Porro voluntatem parentum in baptismis paruulorum suorum ad substantiam sacramenti necessariam esse, quamvis asserant quidam, recte tamen asseri non potest. Sed tamen parentibus inuitis, si infideles sint, comm paruulos non esse baptizandos, quamquam non sine patrocinio nobilium auctorum vtrinque in scholis res agitur, tamen Thomae sententia & Ecclesiae consuetudine & Concilij Provincialis auctoritate longè praefertenda est, dummodo in mortis periculo constituta paruulum nulla expectata parentum voluntate baptizate licere & decere quoque concedamus, quod auctores quidam pii & docti pro illorum salute descendunt, & à nolentibus aliquando cum laude factum meminimus. Cuius vero ex duobus parentibus alter filium paruulum Christianum fieri vult altero repugnante & contra nitente, iuxta Concilij Tolercani, & Limenensis decreta, baptismum fruendum est, & illius ius praefertendum, qui de filij salute melius cogitat. Atque

ibidem.

De baptismis, c.
De quibus, Dur.
in 4. dist.
- 9. 5.
Pal. 1. 40
Contra
sententiam
- 1. 1. 1. 3.
3. ar.
10. 1. 1. 1. 1. 1.
4. 5. 1. 1. 1. 1.
D. Th. 2.
- 1. 1. 1. 1. 1.
- 1. 1. 1. 1. 1.
Lim. C. 1. 1.
2. 7. 1. 1. 1.
- 1. 1. 1. 1. 1.
ar. 10. 1. 1.
C. 1. 1. 1. 1. 1.
confirma.
C. 1. 1. 1. 1. 1.
C. 1. 1. 1. 1. 1.
ar. 10. 1. 1.
C. 1. 1. 1. 1. 1.
- 1. 1. 1. 1. 1.

De ba-
ptis-
mo.
Major. 6.
p. 107.

CAPVT IV.

*De Fide & Pœnitentia ad baptismi
gratiam necessaria.*

Idem vero in Dominum Iesum Christum, & Pœnitentiam in Deum, quam Paulus prædicabat in gentibus, Petrus ab Hebræis exigebat, necessariam esse, vt baptismus non solum Christi militem faciat, sed gratiæ etiam & salutis donatiuo afficiat, nemo est tam ineptus, qui dubitet. Verum quæ Fidei mensura exigenda sit in catechumeno, & quibus modis agendum, vt satis instructus, & firmus veniat ad lauacrum Christi, satis est in libro superiore explicatum. Pœnitentiam autem hoc est antea vitæ veram detestationem, atque in posterum firmum corrigendæ consilium, rarus est certe in Parochis, qui pro dignitate requirat. Nam de pristinæ superstitioni vulgo hærent, & concubitus nefarios retinent, & ebriositatem suam non deponunt: plerique honoris causa baptismum ambiunt, ne ab Ecclesia accessant, nonnulli vt Hispanis Dominis ea in re gratificentur, atque eulmodi fictionibus apud barbaros plena sunt omnia, nostra certe maxima ignauia, qui spiri, atque oscitantes ea de re cogitamus, digni certe, qui tanti sacrilegij penas luamus. De hac vitæ emendatione

emendatione curanda & exploranda in competentibus multa antiqui Canones, multa noua synodalia decreta præclare præcipiunt: sed facillè omnia contemnuntur ab iis, qui quantum amant, salutem hominum, & Christi dignitatem non amant. Itaque ex antiqua Ecclesiæ consuetudine perquam commodum mihi videretur, vt catechumeni aliquot dies, si mensis longum esset, ieiuniis & precibus aliisque pijs operibus pro facultate sua exerceantur ante baptismum, tum vero vt testimonium ferrent tempore se à flagitioso concubitu, ab omni superstitione gentilica, præcipueque ab ebrietate, Ecclesiam quoque frequentasse, & omni officio vitæ superioris emendationem declarasse. Ita fiet, vt paratiores veniant, & quam tandiu probati gratiam adipiscerentur, non ita facile reuersi ad vomitum corrupturi essent. De qua re legi Gratianus potest in quarta distinctione de consecratione, & ceteri, qui de catechesi, & præparatione baptismi necessaria copiosè scripserunt.

CAPVT V.

*De iis, qui se baptizatos vel negant
vel mentiuntur.*

DE iis vero, qui baptismum vel datum sibi esse mentiuntur, vel acceptum iam à se negant, cum sit vtrumque paris sacrilegij & periculi, merito synodalia decreta cautos esse Parochos

446 DE PROCURANDA INDORVM
ehos iubent. Sunt enim qui reuera baptizati non
sunt, cum tamen Christianis nominibus appellen-
tur, & Ecclesiastica mysteria conueniuntque fre-
quentent. Hoc ex temporum superiorum pertur-
batione accidisse constat. Atque in horum aliquot
nos incidimus, qui cum diu Christiani haberen-
tur, & Ioannes, aut Francisci, aut Petri vocaren-
tur, tandem concionibus nostrorum permoti si-
mulatione deposita baptizati se postularunt, & re
diligenter discussa, inuenimus eos non fuisse re-
uera Christianos, sed a parentibus Indis subtra-
ctos per Hispanicos Dominos eiusmodi nomini-
bus fuisse donatos. Nonnulli quoque Aethiopes
cum saepe confessiones annuas peregerint, rogati
aliquando ea de re se nunquam esse baptizatos
aperte confessi sunt. Exit igitur adhibenda non
exigua diligentia praesertim erga aduenas & igno-
rae regionis homines. Contra alij ea occasione se
baptizatos saepe dissimulant, baptismumque sup-
plices perunt, quem re vera iam acceperunt, eo
sanè consilio, ut uxores nouas ducere liceat, cum
veteres displicent. Eum scilicet prudentiores Pa-
rochi deprehendere solent. Ne igitur, vel grandi
facilegio iterato sacramento contaminentur, vel
à necessario excludantur, vigilare Sacerdotes
oportet. Et cum res liquido constare non potest,
acqueis qui baptismum perit, alioqui testimonium
habet integritatis suae, probabilique utriusque ratio-
ne dubia prudenti viro causa sit, Beati Leonis de-
cretum salutare seruandum est. de iis, qui in
captiuitate positis parentibus nati sunt, & ba-
ptizati sunt, certum esse non potest, quorum
potius saluti cogitanda daret iuxta regeneratio-
nis

Leo ep.
11.
De Conf.
d. 4. cum
si quis.
Idem in
d. 90.
16. De
Conf. d. 4.
c. si nul-
la.

SALUTE. LIBER VI. 447
rationis adhibito. Quia quod non distendit ge-
stium, ratio non finit, vt videatur iteratum.

CAPVT VI.

De Sacramento Confirmationis & illius materia.

Hæc pauca de baptismo Indorum: neque
vero plura de sacri Christianis sacramen-
to dicenda sunt. Ac bene habet sanè, quod Con-
firmationis sacramento neophyti nostri priua-
ti non sunt: tametsi parum penuria Episcopo-
rum parum fortassis negligentia, raro eam gra-
tiam Indi conuequantur. Illud hoc loco, pro
instituto nostro dicendum est, materiam huius
sacramenti à Doctrinibus, & Florentino Con-
cilio tradi, Christum ex oleo, & balsamo à
Episcopo consecratum. Dubitant verò multi, an
balsamum re vera ad essentiam sacramenti perti-
neat: & plerique assentiuntibus, Sorus, & Cai-
etanus graues auctores negant, qui si de vero
balsamo loquamur, omnino tenendi sunt, cum
eorum sententiam satis Apostolica Sedes confir-
male videatur. Extat enim indolcum à Pio
Quinto Pontifice maximo Episcopo Tucuma-
nensi darum, quod nos ipsi in autographo vi-
dimus, vt in hac Occidentali India, liceat in
confessione Christianis pro vero balsamo suc-
cum quandam adhibere, natiuum his regio-
nibus, qui balsami odorem, & suauitatem
maxime

Cair. 3.
p. 272.
nr. 2. Sed
ib. 4. d. -

448 DE PROCURANDA INBORVM
maxime refert. Non igitur verum balsamum de
essentia est sacramenti, nisi malis materiam sa-
cramentorum Ecclesie subdi, quod omnes viri
docti repudiant.

CAPVT VII.

De Eucharistia percipienda diuinum
esse praeceptum.

SEquitur de Eucharistiae perceptione dica-
mus, à qua genus Inorum lacillime exclu-
sum, adhuc homines docti, & pij frustra con-
queruntur. Quæ totum locum vt commodius
explicemus, dicendum erit de iplo iure diuino,
& Ecclesiastica percipiendi Eucharistiam: tum
quid de consuetudine hucvique seruata sentiend-
um sit, & de salute eorum, qui sine viatico col-
lecti de vita decedunt: postremo quid deinceps
fieri expediat, admittendæ sint an excludendi
à sacris mysteriis Indi? Ac primum non parua
quæstio est inter Theologos, Vtrum re ipsa su-
mete Eucharistiam iuris diuini præceptum sit.
Quidam enim non aliam, quam Ecclesiasticæ
constitutionis vim agnoscunt, quorum potest vi-
deri non improbabilis sententia, quod videamus
Ecclesiam quibusdam dare, quibusdam negare
Eucharistiam, etiam cum superius agitur spiri-
tus: de qua re & antiqui Canones complures
sunt, & quarundam hodie quoque Prouinciarum

mos

Bona. in
L.
art. xli.
g. 1. Alex.
Hals. 4.
P. 2. 5.
vmb.
Caiser. 3.
q. 8. ar.
11 & 12.

mos est, vt ij, qui per publicos magistratus ad
supplicia ducuntur, non communicentur. Arqui
iuris diuini Ecclesia tollere, aut immutare non
potest. Non ergo iuris diuini est, vt homines
etiam in vitæ sine Eucharistiam accipiant. Adde
quod verba Christi, quibus maxime apud Ioan-
nem necessaria ad vitam æternam carnis & san-
guinis Christi perceptio perhibetur, æque de om-
nibus loquuntur, adultis, inquam, & paruulis, vt
Augustinus læpissime aduersus Pelagianos con-
tendit, præcipue libro primo de peccatorum me-
ritis, & remissione, quod etiam Innocentius pri-
mus in epistola ad Concilium Milenitanum aper-
tissime docet. At vero paruulos sacramento alta-
ris imbui, quicquid Græci, & Boëmi Hæretici
contradicant, vique adeo non est necesse, vt
contraria potius consuetudo teneatur in Ecclesia
Dei, & olim si qui Patres paruulos communican-
dos putarunt, nulla id Glædis necessitate fecisse,
sine controuersia credendum est, vt Synodus Tri-
dentina commouit. Hæc igitur cogitanti mihi,
tum veto ad huius occidui orbis Ecclesias oculos
conuertenti, nihil iuri diuino repugnare, si iam
baptizati adulti Eucharistiam nunquam perci-
pant, pene persuasum est, nisi me inde reuoca-
ret non modo D. Thomas illiusque sectatorum
auctoritas, quæ apud me valet plurimum, sed
etiam perspicua atque efficax, quantum ego sen-
tior, ratio. Si enim sacramenti cuiusque neces-
sitas ex ipsius significatione intelligenda est, vt Ec-
clesiæ consensus docet, & baptismum idcirco ad
vitam necessarium omnino fatemur, quod spi-
ritualis generatio sit, nemo autem vitæ queat,
nisi

Aug. lib.
1 de Pec-
cat. meri-
t. 2.
Iano. 1.
q. 8. in
Refert. p.
ad Cæcæ.
lib.

Conr.
Trib. 6.
23 & 4.

D. Tho. 3.
p. 2. Bo.

Joan. Sop.
in d. 1.
q. 1. 2. 11.
Petr. 100.
De Eua-
char. 100.
q. 2. 1. 1.
4. 2. 1. 1.

nisi calcetur: Penitentia quoque sacramentum necessarium agnoscimus lapsis post baptismum, quod in eo per claus Ecclesiae ianua aperitur regni caelestis, qua oclusa nemo introire possit in regnum: cum Eucharistia cibus sit animae, idque ex ipsa materia, & institutione Domini apertissime constet, qua obsecro ratione existimare possumus, nisi infans, tam periculosum, tam saluarem cibum à Salvatore nostro institutum, & commendatum fidelibus, quibus tamen liberum sit vel nunquam illum ore contingere? An est minus necessarius vitae munda cibus, quam medicinali lethali languori curando? Nam qui ut hinc evadant, Christum manducari spiritualiter à fidelibus posse aiunt, etiam si sacramentaliter non manducant, atque eo cibo vitam animae ali, vera illi quidem afferunt, sed nihil de argumentationis robore imminuunt. Etenim spiritualis Christi manducatio etiam veteribus Patribus communis fuit, ut Apostolus sanè confirmat, Omnes, inquit, in mari & in nube baptizati sunt, & omnes eandem escam spirituales manducaverunt. Attramen populus Christianus in novo testamento sicut ad vitae generationem accepit baptismum - ita etiam ad vitae iam acceptae alimentum accepit Eucharistiam. Ipsum ergo Christum sacramentaliter sumere debet ad vitam spirituales conservandam, sicut in ipso Christo per baptismum necessarium nascitur. Neque mihi placeat, ut re ipsa atque actu accipere hunc panem ad vitam animae sustentandam opus sit; tuis esse non dubito, ut voto accipiatur ab eo, qui non est idoneus actu accipere, dommodo ve ipsa, atque

atque actu aliquando suscipiatur, quemadmodum de baptismo, & Confessione Sacramentali Fides Catholica sentit. Etenim sicut de baptismo dictum est à Domino, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in Regnum caelorum; ita etiam ab eodem de Eucharistia dictum est, Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis. Et sicut illic legitur, Itè docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti sic etiam hic: Hoc facite in meam commemorationem. Nam quod illa Domini verba, de Fidei manducatione tantummodo intelligenda quidam volunt, graviter & periculose labuntur. De utraque enim manducatione & Fidei, & Sacramenti Christum loqui cum ipse contextus aperte docet, tum Ecclesiae Catholicae consensus constantissime confirmat, quae testimoniis illis ex lexto Capite Ioannis ad doctrinam Eucharistiae confirmandam perpetuo in Conciliis & decretis visa est. Vere ergo loquitur Christus de Sacramentali manducatione, quae tantum Fidelibus baptizatis in hac vita positus convenire potest: beatis & antiquae legis patribus convenire non potest, qui tamen Christum spiritualiter manducaverunt. Quid si haec tam illustra scriptura verba nulla essent, si nulla etiam tibi significari ratio haberetur, illud tamen abundè esse deberet, quod Ecclesiae praeceptum de communicando ex Concilii Lateranensis tempore legitimus, vsum verò & perpetuum & universalè ex ipsa Spiritus sancti adventu certavimus, sentire vero fidelibus liberum fuisse tunc penitus à communione abstinere, vel ad id humano non divino

instituto vocatos esse, magnæ profecto importunæ est. Neque enim Ecclesia de sacramentis percipiendis solet ferre leges, sed quibus temporibus necessitas sumantur, & qua ratione deficiat, id ad se pertinere proprie agnoscit. Est ergo est iuris divini præceptum, ut omnes adulti iam baptizati aliquando communicent. Tempora autem percipiendæ Eucharistiæ duo præcipue sancta mater Ecclesia definit: vnum cum quis mortis angustius, aut pericula premittit, tunc vitioque necessitate immandum sacri Canonis statuit: alterum quotannis in Dominicâ Paschate, de qua præceptum extat Lateranensis Concilij, & Tridentinus Canon in hæc verba: Si quis negaverit omnes, & singulos Christi Fideles utriusque sexus, cum ad annos discretæ ætatis pervenerint, vnicuique singulis annis saltem in Paschate ad communicandum iuxta præceptum sanctæ Mariæ Ecclesiæ, anathema sit.

Concil.
N°. 140.
13. 26. 9.
6. De hu
D^o Ec. Ca
16a. 4. c.
77. C^onc.
L^o 23.
Tri. sess.
23. d. 9.

CAPVT VIII.

Quod quamvis diuinum præceptum sit de communicando, possit tamen Ecclesia pro iudicio suo communionem negare.

U^m igitur & diuinum ius secundum sanctorum & certiorum doctrinam, & Ecclesiasticum præceptum secundum Fidem Catholicam, habeat,

habet, ut omnes adulti iudicij compores sacramentum altaris accipiant, magna mihi questio, & antehac, & modo maxime visa est, quid de seruatore hucusque more in hac noua Occidentali Ecclesia sentiendum sit, ubi Indi adulti iam baptizati, iidemque legitime peccata confessi, neque semel singulis annis, neque verò mortis urgente dilectissime communicantur, adeoque id viuere præceptum est, ut si contra fieri contingat, non leue scandalum homines putent. An debet consuetudo hæc inter eas numerari, quas Augustinus sapienter pro varietate locorum varias esse in Ecclesiis seruandas docet? An ille in iis tantum eam facultatem tribuit, quæ non sunt contra Fidem Catholicam, & Conciliorum Generalium decreta, quale de communicandis adultis omnibus esse, dubitare non possumus. An verò hæc regionum homines, tandiu absurde contra Ecclesiasticam disciplinam, & Evangelicam legem errasse arbitrabimur? An multi Præfules, & doctores sapientia, & religione præstantes eiusmodi morem, vel probauerunt, vel certe dissimularunt. An potius quod hæcenus factitatum est, ita non penitus improbare debemus, ut corrigi tamen & in meliorem viam transferri oporteat? Mihi sane ita videtur: ut & modestè de hac Ecclesia noua sentiamus, & tamen veritatem Evangelij, saluti præsertim Indorum tantopere necessariam alteramus. Quod ut facilius intelligatur, oportet illud diligenter aduertere, quid quamvis diuinum & Evangelicæ iuris sit, ut Christianus aliquando à communione suspendere non solum ad delin-

Aug. ad
Iambric.
lib. 11.

tum tempus, sed etiam per totam vitam, & quod
 mirabile est, neque tamen vlla ex parte ius di-
 uinum violatur. Id ita esse complures antiquorum
 Conciliorum Canones apertissimè monstrant,
 quibus propter varias causas etiam vere peniten-
 tibus cum de vita exeunt, non esse concedendam
 Eucharistiam legimus. In vno Elyberino Concilio
 omnium propemodum Provincialium antiquis-
 simo, plusquam septem aut octo canones ob varia
 commissa, neque in fine communionem accipien-
 dam esse decernunt. Ac nequis vel Provincialis
 Concilij auctoritatem, non magni faciat, vel pec-
 ciliarem alicuius regionis & Ecclesiam eam seue-
 ritatem putet, legat beati Innocencij Papæ episto-
 lam ad sanctum Eruperium Episcopum Tolosa-
 num, cuius verba recitare placet, Quingrum est in-
 quit, quid de his observari oporteat, qui post bap-
 tismum omni tempore incontinentiæ & volu-
 ptatibus dediti, in extrema sine vitæ suæ, peni-
 tentiam simul, & reconciliationem communionis
 exposcunt. De his obsecratio prior, durior: polle-
 nior, inserviente misericordia inclinatio est.
 Nam consuetudo prior tenuit, ut concederetur
 eis penitentia, sed commissio negaretur. Nam
 cum illis temporibus crebra perlecutiones essent,
 ne communionis concessa facilitas homines de
 reconciliatione securis non reuocaret à lapsu,
 negata merito communicatio est, concessa peniten-
 tiæ, ne totum penitus negarent, & durior rem-
 missionem fecit temporis ratio. Sed postquam
 Dominus noster pacem Ecclesiis suis reddidit, iam
 depulso terrore, communionem dari abeuntibus
 placuit,

placuit, & propter Domini misericordiam quasi
 viaticum profecturis. Quem morem Pontifex ipse
 Innocentius cœncipis retinendum decernit, mag-
 næ Nicenæ Synodi auctoritatem secutus, cuius
 decimus tertius canon habet: De illi qui exce-
 dunt, antiquæ & canonice lex nunc quoque ser-
 uabitur, ut si quis vita excedit, vltimo & maxime
 necessario viatico non priuetur. Quamvis ergo hoc
 decretum Nicænum toto orbe tertium perpetuo
 obtinuerit, tamen negare non possumus anti-
 quiores Patres etiam in extremo vitæ sine qui-
 busdam penitentibus viaticum denaxisse: ue-
 que ex in te sanctissimos viros, atque doctissimos
 diuino præcepto resistisse sentire sine impudencia
 possumus, cum præsertim Innocentius primus
 merito id factum aperte fecerit. At, tu ipse, di-
 cet aliquis, diuinum & Evangelicum de Euchar-
 istia sumenda præceptum statuis: statuo sane, sed
 ita tamen ut Christus Dominus Ecclesie suæ
 commiserit, quando, & quomodo, & à quibus
 Eucharistia sumeretur. Itaque potest illa legitima
 ex causa, & tempus prorogare, & omnino sus-
 pendere aliquem à communionem: sicut potuit
 eadem aliquando infantes communicare proba-
 bili ex causa, & mox id prohibere ex causa: po-
 tuit plebem vtraque specie communicare, &
 mox id ipsam lege vetare. Nam vbi que quidem
 illa in dispensatione Sacramentorum potestatem
 maximam habet diuinitus datam, sed nusquam ita
 illustrem atque perspicuam, atque in hoc omnium
 diuinissimo Sacramento, quod profectò præclate
 docent Tridencini Patres, in illis verbis, præterea
 declarat, hac potestate, perpetuo in Ecclesia fuisse,

ut in sacramentorum dispensatione salua illorum substantia ea staret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati seu ipsorum sacramentorum venerationi pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire iudicaret. Si quis ergo ex me presse, & scholasticè querat, qualem sit de Eucharistia percipiendi diuinum præceptum, illud sine dubio responsum sum, ut omnia Claustrum corpus ab Ecclesia datum accipiant. Neque enim iubentur arripere ipsi, sed de manu ministrorum sumere: à quibus & petere debent, & cum illi tribuant, non possunt perpetuo renuere, nisi diuino iure violato. Neque vero, in quo quæstionis est nodus, propterea ministri Ecclesie, & dispensatores sacramentorum Dei coguntur, aut omnibus, aut omni tempore porrigere Eucharistiam, sed suo iudicio Ecclesia vti diuinitus iungitur, vel lubtrahat in tempore ritici ecclesie mensuram, prout in Spiritu sancto expedire iudicauerit. Nam ad hunc fere modum scholastici scriptores quidam diuinum de satisfactione præceptum interpretantur, ut satisfacere quislibet debeat pro modo sibi ab eo qui habet Ecclesie clausas imposito. Itaque potuit Ecclesia hæc Indicana neophytis suis Eucharistiam lubducere, nullo violato neque diuino, neque Ecclesiastico præcepto. Diuinum sane, ut dixi, non cogit ministros Ecclesie iudicio suo non vti: Ecclesiasticum verò licet magis expresse definitumque sit, tamen cum Sacerdoti audita ponentis confessione facultas tribuatur in magna Lateranensi Synodo, ut si ita expedire conuerit, differat à communione etiam in Paschæ penitentem, quod

Sol. in 4.
d. 10. g.
S. 10. 11.

Cent.
L. 1. c. 21.

olim frequentissimum erat, facile interpretari possumus, non esse sublatam Episcopis, & maioribus Ecclesie potestatem differendi per vitam totum hominem, aut hominum aliquod genus, cum ita expedire magno rationibus iudicauerint. Atque hæc eò à me dicta peribent, quod huius Ecclesie præsulibus, & doctoribus eam notam iam minime velim, ut contra diuinum, & Ecclesiasticum præceptum tardia, & egillè, & ageve existimerent. De qua tota re Concilij Limensis sententiam subiiciam: Quarevis omnes Christiani adulti utriusque sexus præcepto teneantur sanctissimum Eucharistie sacramentum accipere singulis annis saltem in Paschate, tamen huius Prouinciæ Antistites, cum aduertent gentem hanc Indorum, & recentem esse, & infanctilem in fide, acque ita ipsorum saluti expedire iudicarent, statuerunt, & vique dum fidem perfecte tenerent, hoc diuinum sacramentum, quod est perfectorum eibus, non communicantur, excepto si quis ei percipiendo satis idoneus videretur.

Cent. 11.
L. 1. c. 21.
S. 10. 11.

CAPVT IX.

Quod omnino expediat priori consuetudine emendata, Indos fideles communicare.

Vicum hæc hætenus disputato sunt, ut licet aliqua ratione neophytos à communione

differte non improbemus: ac hoc ita vniuerse & perpetuo fieri, vt in his regionibus ferè fit, nullo modo probare possumus. Itaque corrigenda est prorsus consuetudo ista, & tam antilium auctoritate, quam vicorum literatorum doctrina ab hoc nouo arbe exterminanda. Quamobrem in illo eodem Concilij Provincialis decreto, postquam prior consuetudo aliqua ex parte excusatur, in posterum tamen ita mutari acque corrigitur: Quoniam verò cõplures iam Iuderũ fidei Christianæ doctrinam melius percipiunt; atque hoc diuinum Sacramentum non solum deuote cupiunt suscipere, verum etiam petunt, & vt fiat sibi copia, impetrare efflagitant, placuit huic sanctæ Synodo monere, prout secũdõ moner, omnes Indorum Parochos, vt quos audita iam confessione perspexerint hunc cœlestem cibum à confessione corporali discernere, atque eundem deuotè cupere & polcere, quoniam sine causa neminem diuino alimenta pritate possumus, quo tempore ceteris Christianis solent, Indis etiam omnibus administrant. Quæ pia sanè, & satis consulta constitutio nibula magis, ex quo edita est annos iam nouem obseruatur, quam reliquo retro tempore: vt hinc latius appareat, non venerationi Sacramenti cœlestis aut neophytorum salutis plerõque sacerdotibus consulerè, sed oris & ignauis indulgere, cum religionem, & prudentiam in neganda Eucharistia perquam ambiciõsè prætexant. Quam ergo magnopere expedit nouos Christi milites communicare illo pane, qui cor hominis verè confirmat, etiam si rudes illi sint, & tyrones, ostendit in primis totius Ecclesiæ Catholicæ ab ipsi primis exordijs cõsuetudo, qua Spiritu sancto

duce omnes Christiani ex ipso fonte Baptismi ad Sacrosancta mysteria percipienda perducantur. Adeo in Ecclesia Dei certum fuit, quibus esset la-uacrum regenerationis legitime datum, eis cœlesti alimentum concedi debere. Testes multi produci possent, sed vnus nobis Dionysius Apostolici, & temporis, & Spiritus sancti eris, is factos ritus baptisimi enactans, ita scribit, Sacerdotes illum vestem baptizari mundiciæ congruam induunt, licque indutum cursus ad Pontificem ducunt, ille diuino ac deifico prorsus vnguento vitæ signans sacrosanctæ communionis participem facit. Et mox tractata intelligentia baptisimi mystica, ita rem absoluit, In fine autem omnium Pontifex ita perfectum ad sacratissimam Eucharistiam vocat, atque consummantium illi Sacramentorum communionem deificam tradit. Hæc Dionysius. Quod vsque adeo in Ecclesia seruatum est, vt eos etiam quos minus consideratè baptismo ablutos esse constaret, tamen à communionem non prohiberent tanquam suo iure id exigentes. Constat hoc ex Concilio Tolerano, vt alia omittamus, Qui autem iam pœnitentiam ad Christianitatem venire coacti sunt (sicut factum est temporibus religiosissimi Principis Silesiuci) quia iam constaret eos Sacramentis diuinis allociatis, & baptisimæ gratiam suscepiße, & Christum vnctos esse, & corporis Domini, & sanguinis erantile participes, & cetera. Hæc sanè Ecclesiæ consuetudo inuicta fuit, quod nimirum Sancti Patres censerent sine Eucharistia neminem esse perfectum Christianum atque constantem. Adeoque id verum est sententia illoꝝ, vt beatus Augustinus eor, qui non

Dionysius
Eccles.
p. 1.

Conc. Tol.
p. 55.

Conc. Tol.
p. 55.

commun

communicant non plenos Christianos, sed semi-
 Christianos, aut nondum Christianos definire vi-
 deatur: Ira enim scribit in Ioannem, Si dixerim
 us Catechumeno, Credis in Christum, respon-
 der, Credo, & signat se cruce Christi, portat in
 fronte & non erubescit de cruce Domini sui. Ecce
 credit in nomine eius interrogatus eum, manducas
 carnem filij hominis, & bibis sanguinem
 filij hominis? Nescit, quid dicimus, quia I E S V S
 non se credidit ei. Et post pauca, Accessit ad illos
 I E S V S, facit in illis salutem, quia ipse dixit, Nisi
 quis manducauerit carnem meam, & biberit san-
 guinem meum, non habebit in se vitam, & mox,
 Quo traiecit per baptismum Iesus, cuius figuram
 gerebat Moyses, qui per mare traieciat: Quod
 traieciat: Ad Manna, quid est Manna? Ego
 sum, inquit, panis viuus, qui de caelo descendit. Manna
 accipiunt fideles iam traieci per mare ru-
 brum. Significabat mare illud rubrum bap-
 tismum Christi, quo ergo peducit credentes & bap-
 tizatos: Ad manna. Et nesciunt Catechumeni,
 quid accipiant Christiani, erubescant ergo, quia
 nesciunt, transcant mare rubrum, manducant
 manna: vt quomodo crediderunt in nomine Iesu,
 sic se ipsis credat Iesus. Haec tenet Augustinus. In
 eorum ergo numero reponendi sunt, qui non acci-
 piunt caeleste manna, quibus I E S V S se ipsum
 non credit, hoc est inter semi-Christianos, & qui
 Catechumenorum ordinem non excolesere. Quan-
 ropece autem referat ad fidem confirmandam, ad
 spem augendam, ad charitatem dilandam, ad
 omnem denique Christianae vitae rationem pro-
 mouendam, caelestis illius panis frequentatio, ne-

mo

mo est proficius qui dicendo satis consequi possit.
 Vnde, obsecro, tantus fidei ardet initio nascentis
 Ecclesiae? Erant, inquit, persecutores in doctrina
 Apostolorum, & orationibus, & fractione panis.
 Vnde ad calcandam mundi fastum, vnde ad sustinenda
 martyria inuicta virtus? Vnde ad glorifican-
 dum Christum inter gladios & ignes tanta illa
 alacritas animorum? Ex illa, ait Chrysostomus,
 menta tanquam Leones ignem spirantes ipsi diabo-
 los formidabiles discedamus. Quid Cyrtianus?
 Idoneus esse non potest, inquit, ad martyrium, qui
 ab Ecclesia non amatur ad praelium: & mens de-
 ficit, quam non recepta Eucharistia erigit, & ac-
 cendit. Multum plane, & supra quam dici potest
 baptismus homini confert, inultum eaetera Sacra-
 menta: sed sine hoc omnium Sacramentorum
 fundamentum perfecta caetera sunt, neque vitam Chri-
 stianam, quam iuchant aut promouent, perficere
 possunt. An non Dionysius idoneus author est, cui
 fidem habeamus? At ille sic scribit: Dicimus ergo
 caetera sacramentorum signa, quorum nobis lo-
 cietas indulgetur, huius diuinis profecto consum-
 matibusque muneribus perfici. Neque enim ferre
 fas est sacerdotalis muneris mysterium aliquod
 peragi, nisi diuinum illud Eucharistiae augustissi-
 mumque Sacramentum compleat. Vique aden San-
 cti Patres nolunt Christianos Sacramentis caeteris
 esse contentos. Quid ergo nos tam stulide, vel que-
 rimus, vel miramur Indorum gentem nondum fir-
 mas in fide, & religione Christiana egisse radices?
 Baculum panis auferimus, vt Propheta loquitur, &
 imbecillitatem miramur? Familicis alimenta di-
 uina subtrahimus, & maciem gressulque ciuita-
 tes

August.
 1. 2. 1.
 in Ioan.

Ioan. 6.

ALL.

Chrysostomus
 1. 2.
 119. Ant.
 Cyr. 1. 16
 epist. 1.

Thom. de
 Eccl. 11.
 c. 32. 1.

(R)

Ioan. 6.

cælestis panis fructus in neophyitis cerni, quam in cæteris, neque immerito. Nam & fide & deuotione nos vincunt; quod nos ipsi abunde sumus experti. Fere commune proverbium Indis est cum, qui semel Eucharistiam acceperit, nullum amplius crimen debere committere: quod si quando humana fragilitate admissum sit, tanto animi dolore tanta in seipsum indignatione commotum ad penitentiam venire Indum contempsimus, & tam auras de suo scelere penas exigere, vt ardorem fidei admirati sumus. Neque enim tantam inuenimus in Israel: Scimus aliquot per simulationem diuino obrepisse conuiuio non indutos veste nuptiali, sed abeant simulatores: nos de veteri Abraham filijs loquimur, quos non dubitamus ab extremo hoc Occidente in mensa Domini cum Abraham, & Isaac, & Jacob preclare recumbere. Certe Eucharistia ipsa pro sua benignitate, & magnificentia nouos mentis suæ conuulsas largius locupletiusque videtur excipere. Quare cum perpetua totius populi Christiani consuetudine, cum majorum nostrorum ac Sanctissimum Patrum auctoritate, cum ratione ipsa perspicua, cum testatissima experientia doceamur nobis Indorum gentibus supersubstantialem panem communicare, quis deinceps tam erit cælesti beneficio ingratus, tam negligens salutis fratrum, tam ipsius Christi lesu gloriæ inuidus, qui non inepto hoc more longissime relegato, sacram Eucharistiam auidè præsertim petentibus fratribus arbitretur esse tribuendam?

Matth. 9.

®

GARY

462 DE PROCURANDA INDORVM

Psal. xvi. nos æculamus? Propheta se percussam, vt tenuum & aruile cor suum dolet, quod oblitus sit comedere panem suum: quid agent, qui nunquam illum etiam degustarunt: Nos tamen nihil tot in Christo parvulorum fecurivorem interitumque dolemus. Cum deficiat parvulus, & lactens in plateis oppidi, hoc est, cum recens in Christo nati nobis spectantibus, & tacentibus in media Ecclesia intereat præ fame, & quidem cum insent ipsi, atque auidè diuina Sacramenta potant, non est qui porrigat, omnes dedignantur, omnes auersantur miseros, vt verè videamus impleri, quod sermo diuinus statim adiungit, Matribus suis dixerunt: Vbi est triticum & vinum? Cum deficeret quasi vulnerari in plateis ciuitatis, cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum. Quod si panis hic cælestis propriè cor hominis confirmat, si sensum mentis illustrat, si aduersus pericula & hostiles impetus munit, si denique vnus vitam spiritualem conseruat & perficit, quid aliud querimus, cur deficiente pane coxuant isti vniuersique ad proximum suum, & contabescant in iniquitatibus suis? Re vera deficiunt in via Domini, quia contra Domini præceptum sinunt abire jejuni. Contra quæcumque hoc cibo reficiuntur, à facie frumenti multiplicantur, & vices quotidie noxas sumunt. Docuit hæc vna ipse copiosè. Nam quotquot ex Indorum genere à nostris (qui contradicentibus cæteris id ausi aggressique sunt) communicantur hæcenus ea puritate, eo animi robore, eo fidei sensu, us denique vitæ vniuersæ studiis, cæteris præstant, vt merito sacerdotes ipsi mirentur, atque ingenuè cõfiteantur ampliores, & illustriores hujus super-

cælestis

UNIVERSITY OF TORONTO

UNIV

CAPVT X.

Confutatio opinionis contrariae.

AT perfectorum, inquit, panis est ille cœlestis, cibus grandium, vt Augustinus audiuit, crescant, & manducabunt. Imò verò manducant, vt crescant. Neque enim ego Angelorum panem, & superubstantialiæ virorum atque perfectorum cibum esse nego: verum idem cibus est paruulorum, idem infirmorum alimentum. An non diuina sapientia postquam ædificauit sibi domum, & excidit columnas septem, & immolauit victimas, & miscuit vinum, & proposuit denique mensam suam, ita alloquitur conuiuas suos. Si quis est paruulus veniat ad me, & insipientibus locuta est, Venite comedite panem meum, & bibite vinum, quod misui vobis, relinquitte infantiam, & viuete & agitate per vias prudentiæ: Paruulos ergo alloquitur, paruulos inuitat ad cœlestis mensæ conuiuium. Nam cum dicitur illi ac præpotes viciis ex causis venire vocati recusassent, Rex qui lauras & splendidas opulas apparatus, fetuos suos, vt debiles & claudos, & pauperes accererec, misit, vique dum conuiuii domus regia impleteret: atque illud solum in conuiuiis exposulauit, quod quidam vestem nuptis dignam non attulisset. An vero quos Dominus libenter vocat, & gratos habet, hos ministri.

ministri iure fastidiant? Certe Sancti Patres, qui panem hunc perfectorum, & virorum in Christo cibum esse volunt, iidem debiliū, & paruulorum viribus augendis, & confirmandis, & medicinam, & alimentum esse apertissimum copiose testantur. Non ergo quoniam minus perfecti in fide, & charitate neophyti sunt, repellendi sunt, sed multo magis inuitandi, & alliciendi, vt vsu ipso panis huius qui cor hominis confirmat, perfecti fiant. Alij stoliditate & impericiam barbarorum nobis obijciunt, indignum esse dicentes, si canibus & porcis margaritas proiciamus. Sed qui Christi lauacro purificati legitime sunt, canes certe, & sues illi non sunt. Quod si sensus horum exiguus est, ne tales quidem à se repellit benignitissimus Dominus. Diuus sanè Thomas tantæ authoritatis vir is, qui debilem habent vsum rationis, non esse denegandum hoc Sacramentum, aperte scribit. Vt enim sensu & ratione parum valeant, multum tamen præstabant amantibus, & phreneticis, quorum si anterior deuotio testata sit, instillandam illis arque insuendam Eucharistiam Sanctorum Patrum Cānones iubent. Vique adeo pluris fuit fructus, quem hoc Sacramento homines percipiunt, quam species quædam religionis, quam multi hoc tempore præ se ferunt. Ac re vera non est tam Indorum sensus exiguus ad percipiendam Eucharistiam, quam Patrochorum magna desidia ad portigendam. Nam vt curam laboremque docendi, & præparandi plebem à se recitiant, ruditeret & impericiam

2. de 3. p.
2. 204

Car. Cap.
164. 4. 1
76. 26. 2
6. 10. 90
in conf.
161. 10.

466 DE PROCURANDA INBORVM
 tiam istorum obtendunt. Non satis discernit
 Indus inter cibum sacrum & profanum, inquit.
 At qui potest ille discernere, si in nunquam hoc
 docuisti? Non eam deuotionem affert, quam
 oportet. Quomodo vero afferet, si tu ad eccle-
 siæ Sacramentum nunquam inuicis? Si neque
 dignitatem commendas, neque immensam vi-
 litarem doces? Omnino experti sumus ipsi,
 quam vehementer excitentur Indi, cum hæc
 illis commemorantur, quam omnia & pol-
 licentur, & præsent, ut liceat eis de illo
 pane edere. Quanta verò inuidia, quo do-
 lore pulsentur cum intuentur Hispanos com-
 munitantes; quod si quem suorum hac men-
 sa dignatum conspiciunt, omnium studia ar-
 dent, atque ad sese diffundi eam liberalitatem
 vehementer efflagitant. Iraque ad docendam
 fidei catechesin, & ad turpia quædam vitia pro-
 stiganda ebrietatem præsertim, nullum reme-
 dium præsentius experti sumus, quam ut Sacra
 communio præmium proponeretur iis, qui & fi-
 dei dogmata optime tenent atque exponerent,
 & mores Christianos atque honestissimos præ se
 ferrent. Certant inter se, cum ista adiungunt, & gra-
 tissimum habent, cum admittuntur, refectique se-
 mel cibo cælesti puritate mentis, & corporis
 multo studiosius quam Hispani conseruant, ut
 redire liceat ad mensam illam, ardent exoptant.
 Hoc Parochi complures minus credunt. At nos
 non longe postea loquimur, faciant ipsi pericul-
 um, si zelum Dei habent, ac non negligentia
 præteream querant. Sed qui grauius & proba-
 bilius videntur motem istum suum defendere,
 illud

illud obijciunt, quod non tuto præbeatut Eucha-
 ristia neophytis; quippe qui veterem supersti-
 tionem non satis exuerint, fierique possit ut in-
 dignum aliquid in Christi corpus desigant, cum
 non constet satis animo an sine fideles. Illorum
 flagitia vilitate commemorant, sordes præsertim
 carnis, & remulentiæ. Talibus potrigere sacra-
 mentum nihil esse aliud quam in cloacam aut
 sentinam projicere. Quibus equidem responde-
 bo non abique probatione. & examine panem
 illum præbendum esse neque nouis, neque veteri-
 bus Christianis. Quod si quis est fornicator, aut
 ebriosus, aut idolis seruicis, cum eiusmodi etiam
 communem cibum capere Apostolus verat, nedum
 cælesti mensa communicare. Verum hoc neq; om-
 nium neophytorum est, necq; illorum tales sunt
 aliquando morbi aliter in illis curandi sunt, quam
 in cæteris fidelibus, quorum nouimus corruptos
 mores, & vitam admodum flagitiosam legitima
 penitentiæ & confessione decergi, atque ita salu-
 bus satisfactione purgari, ut ait Leo Papa, ad cõ-
 munionem admitti. Cur igitur non idem apud In-
 dos indulgentia erit, quibus eo magis cum labun-
 tur venia dan da est, quod ignorantia potius, & im-
 becillitate quadam, quam animi peruersitate labo-
 rant. Itaque vel ad ipsa illorum vitia amputanda &
 tollenda singularis remedij est, diuinã communi-
 onem, qui ab ebrietate, & cæteris fordebis diligen-
 ter cauent, præmium ponere. Neque enim vbi per-
 specta est superstitionis antiquæ aut chrisiati-
 aut facta consuetudinis macula, ad altare In-
 dus debet admitti, nisi contraria opera illam ma-
 ffecte & diligenter eluenit. Nam etsi veniam

1 Cor. 5.

Le. 1. De
 penit. d.
 i. e. mul-
 tipliciter

®

a. Ref. 14.

Abisloni filio, Iobabo interpellante sapientissimus David negare non potuit, ingressum tamen Hierusalem à suo conspectu per biennium abstinerè iussit. Intelligant Indi quod communione privantur non esse nationis, sed criminis: & vitium Christianis concedatur, sed non Christiano dignis moribus subtrahatur. Neque enim nimiam modo frequentiam Eucharistiæ in Indis probo, fortassis enim facilitas contemptum patet. Sed illud contendo, ut quotannis nisi ex certa causa communicentur, ut Ecclesia præcipit, tum præcipue, ut cum de vita exeunt, & rite sacerdoti confessi sunt, viatico necessario ne priventur, quemadmodum habet Nicænus Canon. Quinam autem indigni, ineptive sunt, quibus Angelorum panis præbeat, sacerdotum ipsorum audita confessione cæterisque respectis, iudicium esto. Sacrilegiorum verò, quæ quidam aut metuunt, aut insimulant, profectò periculum nullum est, aut perquam rarum. Neque enim Indi Iudæorum more averti sunt à mysterio Christi, neque est timendum, ne contumelia afficiant sumptam Eucharistiàm, quam revera venerantur, neque eius generis exempla hæcenus certa vidimus, quæ potius quod ad æternum cultum atinet, multò quam veteres Christiani ad religionem propensiores sunt. Quod si pueris olim, & phreneticis Eucharistia dabatur, ut Ecclesiasticæ historiæ copiose testantur, neque id contra religionem censebant sancti Patres, cur illi sacramento fiat iniuria, si pauperes & egenes iuxta Psalmum edant, & faveantur, qui si iudicio aut doctrina minus interdum vigent, id

saris

saris animi pietate, & fidei necessitate compensant? Patuli sane panem petunt, & ad sacramentum desiderio, & Fide anheliunt, sed quæ frangat docendo, & comminuendo eorum capui convenienter, rarus omnino est. Præparare ergo debemus Indorum mentem & Fidem, atque ita probatis, & præparatis panem cælestem dare: sed (quod plerique facimus) quia præparare piger, ad accipiendam indignos acculare magis placet.

CAPVT XI.

De necessitate Confessionis.

AD Penitentiam sacramentum venio, quod à patribus quantum numeratur, quamvis vulgo Eucharistiàm præire solet. Est autem Confessio peccatorum post baptismum lapsus non minus necessaria, ut est à Spiritu sancto in Concilio Tridentino definitum, quam nondum regenerationis ipse baptismus. Quod si ubique gentium singularis hæc medicina imbecillitatis humanæ cognoscenda prædicandaque est, notis certe Indorum populis post fidem Christi, nihil est & crebrius & accuratius repetendum, quod una hæc salutaris illorum spes supersit. Paulus prædicabat Fidem in Iesum Christum, & penitentiam in Deum. Christi ille quidem carum volebat apud homines autoritatem existere, ut non tam crebri in Deum credere eos admoneret, quod faci-

Gg 2 le

le sensus humanus admittit, quam in lesione Christum, ut eius divinitas esset restata, coque fides perfectior quo sensu humano superior. Contra, Penitentiam in Deum voluit dicere quam in Christum, ut cum minimum quique suorum meminisset, Deum ipsum non hominem solum sibi offensum, & intem cogitans, vehementius doleret. Quoniam vero penitentiam etiam ante baptismum ita necessariam esse constat, ut tamen sine baptismo vel re vel voto suscepto non sufficiat, consequens est proflus, ut qui primam regenerationis stolam maculavit, & penitentiam indigeat, & per claves Ecclesie gratie restitui debeat, sine quibus salutis aditus nemini post baptismum lapsio patere potest. Barbari autem, quorum est sensus natura imbecillior, Fides vero non admodum excitata, raram est valde, ut perfectus ille dolor, quem contritionem dicimus, de criminibus commissis habeat, quo magis divinae medicinae auxilio excipendi adiuvandique sunt, ut quod hominis operi deest, caelestis sacramenti vis suppleat. Nam quod Absolutionis beneheio dolor ille non viquequaque perfectus, qui a plerisque auxilio, à nonnullis imperfecta contritio vocatur, valeat ad salutem & primam justificationis gratiam consequendam, tam mihi certum est, ut inter Catholica dogmata propemodum numerandum putem. Neque obscure Tridentini Patres id doctissime videntur, cum eam contritionem, quae per se non iustificat, ad justificationis gratiam in sacramento Penitentiae impetrandam valere declarant. Mihi vero & ratio

- aperta

aperta persuadet, cum per claves Ecclesie detur vera absolutio culpae, idque per se & ex propria institutione, cum sit etiam morbi lethalis medicina praesens, sit lepra ostensa purificatio operatoria, sit denique mortuae animae à morte peccati excitatio, quemadmodum sanctorum Patrum literae produunt: tum maxime me confirmat quotidiana divinae operationis experientia, si tamen occultae operationis experientia dici debet, & fiducia quaeam de multorum hominum salute certissima. Certimus planè innumerabiles animas minus perfecto dolore pro seclerum magnitudine commotas ad hoc sacramentum accedere, quibus postquam quod in nobis situm est, praestamus, & de Dei immensitate confisi sacramentum absolutiois impendimus, adeo caelestium donorum, quantum homini conjicere datur, testimonio non obscura succedunt, ut nihil aliud cogitare possimus, quam quod verissima bonitas dixit, Quae solueritis in terris in caelis solvantur. Quamobrem non est cui quilibet de Indorum salute desperet, neque eorum tenues conatus, & examinationes conscientiae, & minus accuratas peccatorum enumerationes, & doloris non vique adeo expressa signa, & caetera pro eorum capti non magna contemnat: sed quantum potest, ipse adiuvet fratrem, & infirmum, ut ait Paulus, in fide allumet, agat denique quod potest, id vero omne, quod restat, divinae clemetiae committat securus, qui exiguo facile concedit misericordiam, & laborantem ac lassum reficit; & hoc habet ipse refrigerium, si reficiamus agrotum, & sciamus animam lassam sustentare

G g 3

fer

Matth. 18.
19. 10.Rom. 7. 4.
Sap. 11.
Esa. 28.

Esa. 57.

p. 14.
p. 24.

474 DE PROCURANDA INDORVM
Præterea Trinitatis imaginem in Tangaranga
apud Sacacas veteri more cultam, oratio alia
complura, quæ curiæ huc accersere pollent: qui-
bus cum fidem olim barbari haberent, minus dif-
ficiles ad credendum, cum nostra namamus, se
se præbent. Sed dissimulari profectò non potest,
quàm nobis erubescendum sit, quod à Satanæ
ministris superemur, cum ad salutare & divini-
tus institutas confessiones persuadendas pignores
simus quam illi ad fevas illas suas carnificinas.
Gratulandum verò est in tanta mentis humanae
cæcitate, esse aliquem scelerum sensum, non-
nullum conscientiae aculeum, quo tranquillita-
tem suam occulto veneno exposito quærete quo-
dammodo cogitit. Et quia vera remedia minus
occurrunt, falsis se saltem, ut potest, recreat,
atque sustentat. Tanta est culpæ intus latentis
vis. Quo magis fidere debet Christi scotus, &
veram peccatorum omnium medicinam poenit-
entiam per salutarem confessionem ostendere.
Facile sibi persuadent Indi Confessionis Sacra-
mentalæ vim & vim, neque reculant certe me-
dicum (& si plerique contra calunniantur) mo-
do eum esse perspiciant, qui verè medicus sit, non
intelus carnis, aut avarus prædo animarum.

CAPVT XIII.

De peritia Indicæ linguæ confessionibus
audiendis necessaria.

QValem vero esse oporteat medicum, quo sa-
lutis animarum zelo ferere, quæ peritia ape-
riendis

riendis curandisque vulneribus præditum, factis
ut arbitror, supradixi. Attamen sermonis Indici
peritia quantopere desideretur, hoc maxime loco
apparet. Cum neque poenitentium crimina agno-
scere neque salutariter providere nisi linguæ mini-
sterio possit. Cuius qui expertus sit, tum in Babeli-
cam non Evangelicam is ædificet, necesse est. Et
quamvis inter viros Theologos factis conveniat,
confessionem etiam per interpretem reddi,
atque accipi posse, idem tamen æque confen-
tionem, nulla aut divina, aut Ecclesiastica lege ho-
mines ad eam confessionis modum compelli,
quippe cum lex Dei suavis & æquitatis plena no-
lit cum tanta sua molestia ad confitendum pecca-
torem cogere, cum præsertim pudore meruere
humano, qui ubi tertius adest testis aut arbiter,
maximè urget, ne confessiones integræ sine-
æque fiant, merito verendum esset. Quam-
robrem consultè factis in Limensi Synodo Pa-
tres ne Indorum confessiones per interpre-
tem Parochi exciperent, gravi proposita mul-
ta venerunt. Quod tamen decretum non eo
peccinet, ut non liceat sponte sua volentes In-
dos per interpretem confiteri morbo præsertim
periculoso oppressos audire, ubi sacerdotis Indi-
cæ docti copia deest, atque eo saltem modo ho-
rum saluti consulere, quod à quibusdam religio-
se factum novimus, & ratio ipsa monet, ubi
poenitens ipse iacturam eam omnem præ salu-
tis suæ desiderio contemnit, non oportere spi-
ritualium medicum labori, vel suo, vel illius par-
cere. Neque verò hoc Sancti Leonis antiquo

S. Th.
de religio-
nis i. d.
17.

Canal.
L. -
Can. 49.

Est opi-
Canon. Mel. 74.

Canon contrarium est, qui solum reprehendit, & vetat: Ne populi aurbus professio publice recitetur, cum reatus conscientiam sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione scelerata. Nam & nonnullas confessiones cum alij plures interessent ab antiquis Christianis factas esse historia produnt, & hi ipsi barbam scelerum suorum notitiam falsis sacerdotibus reddere hequentem corona non verebantur. Verum quia hoc & raram est, vt penitens libenter accipiat, & quae necessitate sunt, praeter legem sunt, nullo modo potest salua conscientia Parochi munus usurpare, qui per se ipsam Confessiones populi sibi commissi hoc est sine interprete audire non possit. Quod si bona fide praefecturam non tam à se quaesitam quam ab Anästete suo sibi impostam agat, & quamvis non omnia optime intelligat quae penitens loquitur, plurima tamen & communiora & grauiora non ignoret, atque ipse vicissim opportuna consilia adhibere modice poterit, non erit deterrendus ab eo officio sacerdos, cum peccatioribus praesertim delinens, & zelo ipse spiritus sermonis inopiam abunde compensat. Tristissima res obedientia est, & sola, vt Damascenus ait, cita periculum.

CAPVT XIV.

De prudentia Sacerdotum & tolerantia.

Sermonis ergo Indici peritum oportet esse sacerdotem: verum non minus morum & iugenij

nij Indici peritum. Idololatriæ genera & flagitiorum & carcerorum, in quibus frequentiores sunt, vel experientia ipsa discit, vel aliorum commemoratione cognoscat. Sunt etiam nonnulla commode litteris commendata. Ex quibus omnibus ipse sibi Indicem conficiet, ad quem confessiones examinet, quatenus opus esse prudentia persuasit. Neque enim omnes eodem modo examinandi erunt. In eum vsum tum ab alijs, tum à nostris nuper Confessionalia quaedam perscripta sunt, vtrique lingua his regionibus communi Quichua, & Aymara, quae rudibus, & tyronibus magno adiumento esse possunt. Quamvis autem & pericia sermonis, & industria opus sit, tamen ad confessiones audiendas neophytorum sacerdotes longè sibi ampliozem patientiam, & animi tranquillitatem comparare debet. Haec enim praecipua suppellex est, cuius maxime inopia sit, vt nihil propemodum in curandis conscientijs Indorum plerique proficiant, plurimi etiam deteriores reddant. Atque in nostris sicut sacerdotibus illud miraculi loco inter se Indi vulgè & suspiciunt & celebrant, quod Patres ij sint, qui conscientem audiant libenter, quantumcunque ille in suis explicandis criminibus immoretur, & postquam quae in mentem venerint, sinem dicendi fecerit, cum praedictis quibusdam interrogationibus, quaecunque memoriam effugerint, meminit cogant, atque ipsas viscera fibris velut aperiant. Cuius rei nouae scilicet, atque inusitatae adeo celebris fama plebsque commouit, vt longillimis itineribus ad nostros venientes videmus, nihil aliud praesertentes, quam vt conungeret peccata

478 DE PROVANDA INDORUM
cara apud hoſce Dei miniſtros (ita enim illi lo-
quuntur) deponere ; qui libenter audiunt , que
quiliſque confitari cupiat , & ſe ſe accuſantem pec-
catorum benigno ſermone recteatur , atque eri-
gant , & quod omnium maximum prodigium
putant , audita confeſſione nihil ſibi neque pretij,
neque elemoſynæ loco dari parantur , quin por-
tibus ſi qua re Indus indigeat , opem ipſi libenter
ferant. Quæ opinione incredibile eſt quantum In-
di profecerint , ut nullo modo dubitare poſſimus
penitentiam his gentibus à Domino Deo datam,
miniſtrorum culpa fuiſſe minus hæcenus fruſtra-
tam , eandem futuram fructuoſiſſimam , ſi vel me-
diocrem animi alacritatem in excipiendis infernis
medici ſpirituales præſeferant. Sunt ergo Indi au-
diendi toleranter , ſunt inquirandi benigne , eri-
gendi ſapienter , ſunt denique in omnibus æquo
animo ferendi. Charitas enim omnia ſuſtinet , om-
nia ſuffert , & in ſpiritu lenitatis præoccupatorum
aliquo delicto inſtrere docet.

1. Cor. 13
Gal. 6.

CAPVT XV.

*Quòd Confeſſiones non ſincere ſiant ,
poſius ſacerdotum , quam Indo-
rum fieri culpa.*

Quibus ex rebꝯ facile intelligere poſſumus,
quòd pluriſimi Indorum maligne ſacramen-
to penitentiaꝝ abutantur , non ſinceras , neque
integras peccatorum confeſſiones facientes , ſed
fuga

SALUTE. LIBER VI. 479

fucatas ad ſpectem , & miſilas , non tam ad ipſo-
rum referendum eſſe maliciam , quam ad Paro-
chorum ſæuos mores , & imperioſam quandam
auſteritatem , qua infernum & ſcabioſum pecus
ſalidant , & calce abijciunt , qui errantes oues
funda potius & jaculo terrent , quam ſibilo leni
colligunt , immemores prioris illius magni paſto-
ris , qui dixit , Sibilabo eis , & congregabo illos ,
quia redem̄ eos. Profecto ſi fideles Eſſipani con-
feſſionum nacti eſſent talem , ſauentem & maris
hinc properantem , quem audire omnia curan-
tem , carus omnino , qui integras confeſſiones fa-
ceret. Merus ergo Parochorum , & quod ex me-
tu oritur odium , cogit Indos nihil veri & ſincer-
i apud illos dicere. Cuius rei nullo alio testi-
monio opus eſt , quàm quòd ſacerdotem nacti be-
nignum , patienter audientem , & committentem
potius , quam ſuperbè indignantem , certarum ad
Confeſſiones faciendas nullo virgente accurrunt
illi ipſi Indi , qui Parochis ſuis vix vi poſt an-
num , ut conficantur , adduci poſſunt. Incredi-
bilis eſt quot miſſia confeſſiones generales ſe-
cerint apud eos religioſos , quos ſibi vere patres
arbitrantur , quam ſponte , quam aperte , quo
animo dolore , qua ſui deſertatione inſanabiliſſima
etiam lætæra tunc antea vix detegant , qui-
bus lachrymis , quo gemitu , & ſingultu corpus
ſuum acerbè tundentes ac vellicant , & ſeſe
totos intimo motore conſcienties , quod ſam
tandem Parochi non pauci , & agnoſcere , &
admirari ceperunt. Quid oro eſt , Cur Indus
cum ita ægrotat , ut mortem ſibi impendete exi-
ſtimet , vltro accerſit Parochum , & intimas conſci-
entiaꝝ

Ecceſ

Zach. 10.

480 DE PROCURANDA INDORVM
scientiæ plagas exponit i Profecto Fidem tuam
fatís Indus, cum fingere nihil est opus, ostendit.
Itaque motiorus libenter crimina omnia etiam
immania prodit, quod tamen sospes saepe facere
reclat. Hic quis non videat metum hominis me-
tu mortis superari? Quod si sanus, & saluus ho-
minis alperitatem & minus sibi æquum animum
minime ostenderet, facilius ac libentius res ipsas
vt sunt, proditurus esset.

CAPVT XVI.

*Contra errorem illius, qui scripsit Con-
fessiones ab Indis esse tollendas.*

QVæ magis videnda est (si modo risu ac non
potius acri dolore tam absurda blasphemiam
excipi debet) Theologi illius sententia, qui op-
time consultum iri Indis & dixit, & scripsit, si con-
fessionum obligatio tolleretur, Ne tot, inquit,
& tam graua sacrilegia perpetrare cogantur.
O stultam hominis vocem, qui cum sibi sapienter
Indorum saluti consulere videatur, nihil aliud
agat, quam vt illos inerte vnico subleuo reme-
dio cogat! Si peractis remedio quouis abutenti-
bus ista est ratio medendi, tolle matrimonia, ne
adulteria fiant, aufet Ecclesias & sacra omnia, ne
sacrilegi sint, denique nulli sit humane imbecil-
litas remedium, ne malitia conuerter in vius.
Quin potius apud recte ac sapienter æstimantem
omnia est, plusis quod pauci electi per medici-

nam

nam sanantur, quam quod plurimi reprobi per
illius abusum deteriores fiunt. Atque hæc quidem
ita dicuntur, quasi consultationis humane esset
de Penitentia Sacramento cedere: cum vero vt
sacro sancta Concilia tradunt, totiusque consen-
sus Ecclesie, diuini iuris illud sit, diuinae authen-
ticitatis, neque aliud post baptismum lapsis reme-
dium superesse Christus Dominus sanxerit, quam
insane, imo vero quam hæretice prorsus dici-
tur, vt confessionis faciendæ obligatio abroge-
tur iis, quibus nulla est alia salutis relicta spes?
Quin nos ipsos potius accusamus, atque emen-
damus, & animarum medici efficiamur, & pa-
tres nos non satellites esse meminimus? Hæc
enim expedita, & cetera ratio est ad vitanda
sacrilegia, quæ in confessionibus ludorum per-
petrantur.

CAPVT XVII.

*Quas satisfactiones Indis iniungere
oporteat.*

QVas autem satisfactiones iniungere conue-
niat, prudentia docebit. Cum intimo ipsi
scelerum suorum dolore pulsantur, vltro pergra-
ues sibi imponi flagitant: & si sacerdos indul-
gentius forte se gesserit, ipsi eas accipiunt. Aded
fœuor spiritus, vbi semel accensus est, magnas
conatus excitat. At plebique imbecilliores sunt,
neque ea animi firmitudine, vt tam graues pœ-
nas

CAPVT XVIII.

De Extrema-vnctione.

Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros
Ecclesie, & crent super eum vngentes eum in
nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum.
& alleluia bit eum Dominus, & si in peccatis fue-
rit, dimittentur ei. Hoc sacramentum Extrema-
vnctionis à Patribus sacramentum exeuendum vo-
catum est, & totius vite Christi anar consumma-
tium existimatum, quo Dominus clementissi-
mus finem vite tanquam firmissima presidio mu-
niuit. Nam etsi aduersarius noster occasiones per
omnem vitam quarat & capret, vt deuote ani-
mas nostras, quoquomodo possit, nullum tam-
men tempus est, quo vehementius ille omnes ver-
suz sue neruos intendat, ad perdendos nos pe-
nitus, & à fiducia etiam, si possit, diuine misericor-
diæ deturbandos, quàm cum impendere nobis exitum
vite perpicit. Vnctio ergo hæc facta delicta,
si qua sunt adhuc expianda, ac peccati reliquias
abstergit, & agrum animam alleuat & confir-
mat, magnam in eo diuinæ misericordiæ fidu-
ciam excitando, qua infirmus subleuatur, &
in tali incommoda, ac labores lenius fert, & ten-
tationibus Diæmonis calcaneo insidiantis facilius
resistit, & sanitatem corporis interdum, vbi saluti
animæ expediret, consequitur. Hæc sunt quæ Fi-
delibus omnibus ex tam salutari sacramento pie
suscepto bona conferri sancta Synodus Tridentina

H h doctt.

482 DE PROCVRANDA INDOVVM
nas de se exigant. Quid ergo Abiitioe in emua
An expectandū vique dum spiritus ira incalceat.
vt pares delictis potnas exolvere velint. Id quidem
est, & Dei potius dono, quam hominis industria
Iperandum. Ergo quod Christus omni exarati præ-
fuit, vt vix dum ab errore conuersam, vt Dio-
nysius dixit, in humores tacos attolleret, id
ipsum Christi imitari faciendum est. si saltem
hominum amur, vt non plus imponat oneris,
quam ferre illum posse viderit, atque in se, quod
fratri deest, suppleat & peragat, adimplens ea,
quæ desunt passionum Christi pro membro ip-
sius. Nam sicut alienorum peccatorum participes
efficiuntur, qui leuissimas satisfactiones pro
grauissimis delictis iniungunt, vt sancti Pa-
tres tradiderunt: ita Pharisæorum est, alliga-
re onera graua, & impotabilia. Christi sa-
guinem non infideliter dispensare is credendus est,
qui se se viribus penitentium accommodat, cum
præsertim non tam animi prauitate quam infirmi-
tate quadam maiora non audent, mitiora libenter
subeunt. Salutes igitur satisfactiones Indis in-
iungere oportebit ex his præsertim, quæ aut con-
suetudine, aut commoditate heni non mendaci-
ter se se petacturos polliceri videntur: ita prorsus
vt excitentur potius quam retineant, ne odio
in sacramentum concepto, cum opus deinceps
fuerit, recte ad medicum perhortentur.

CAPVT

Dian.

1711.

Can. Tri.
sestia.
cap. 8.
Mat. 11.

1015.
Ex. 100.
T. 11.
14. 11. 11.
ca. 1. 11.
11. 11.
11. 11.

UNIVERSIDAD NACIONAL AUTÓNOMA DE MÉXICO
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

494 DE PROCURANDA INDORVM
 docer: à quorum confortio & fructu cur oble-
 cro excludantur nouæ stipes Indorum, cum
 baptizati sint heur & nos, & Fidem eandem pro-
 fiteantur, & in mortis discrimine sibi ab Ecce-
 lesia auxilium præberi vehementer cupiant? Ma-
 goæ hoc inhumanitatis in fratres genus est;
 cum præsertim si qui omnium mortalium hi ma-
 xime cum extremi temporis tenentur angustiis,
 præsidio Ecclesiastico indigent. Etenim idolorum
 pontifices & venefici, quorum hodie quoque ma-
 gna copia hæret, qui summopere Christianæ
 religioni obstant, cæterosque decipiunt, ij omni
 opera & ratione ægrotis perichantibus perua-
 dent, vt iuxta præscam suam superstitionem apud
 ipsosmet confiteantur, acque idolis sibi placandis
 & conciliandis sacrificia offerant: multaque alia
 impie & sacrilegè præcipiunt miseris, qui vt sunt
 natura timidi, minusque ad Diaboli fraudes co-
 gnoscendas instructi, tum antiqua consuetudine
 allicientes, & mortis periculo teriti facile ciulmo-
 di fallacibus promissis animum adhibent. Quam-
 obrem aduersus hos filios Belial, veritatis inimi-
 cos, qui vias Domini rectas nõ cessant pervertete,
 & alliciunt animas instabiles in æternum damnationem, opus est Christi tyronibus firmissimo ali-
 quo præsidio: nullum verbò excogitari potest diui-
 no Extremæ vntionis Sacramento præstantius.
 Quibus rebus adducta Synodus Prouincialis de-
 cernit, & præcipit, vt sacerdotes nullo modo In-
 dos fideles iam tunc confessos, aut si minus id licuit,
 contritionis signa præ se ferentes sine hoc tam sa-
 luti remedio de vita extirpariantur. Et decretum
 quidem totius Ecclesie ad omnes fideles in ge-
 nerali

Pr. Gen.
 et. Lim.

77.

AB. 13.
 3. P. 11.

UNIV

Cons. 77.

nerali Concilio legimus, peculiare verbò ad In-
 dos fideles in Prouinciâ Synodo repetitum, &
 magnopere commendatum cernimus: vt quomque
 vero te ipsa vsque adeo neglectum vt pene sacri-
 legij loco sit, si quis de Indo infirmo vngendo co-
 gitet. Neque ego sane intelligi quovisq; tam flu-
 lida nostrorum consuetudo ferenda sit.

CAPVT XIX.

De Sacerdotio.

DE Sacerdotio inter Indos pauca sane præci-
 pienda sunt. Nam quod ad ipsos attinet, sat
 sciunt ordinem esse ministrorum à Domino in-
 stitutum, vt & Deo seruiant, & populo præsent, illi
 ad altaris sacrosancta mysteria, huic ad remittenda
 peccata, & verbum Dei proponendum, authorita-
 te diuinitus data. Atque vtramque vt hi sacerdotum
 venerantur, & tanquam munus cælestis suspi-
 ciunt; ita nos vitæ sanctitate tanto muniti pars
 essemus. Illud autem prædenter est à maioribus
 constitutum, vt nemo ex Indorum genere, sa-
 cerdotio aut gradu aliquo Ecclesiastico done-
 tur, neque sacras vestes in ministerio inducatan-
 tum vt liceat Indis fidelibus inservire altaribus
 acolythorum more, in choro psallere, adituor-
 um officio fungi, superpelliceis inter hæc tan-
 tummodo indui. Nam inferiora hæc ad eos co-
 hortandos, & in religione Christiana confirman-
 dos plurimum valent. Mirificè his delectantur, &

Gen. 120.
 Cons. 77.

484 DE PROCURANDA INDORVM
docer: à quorum consortio & fructu cur oble-
cro excludantur nouæ stipes Indorum, cum
baptizati sint sicut & nos, & Fidem eandem pro-
fiteantur, & in mortis discrimine sibi ab Ecce-
lesia auxilium præberi vehementer cupiant? Ma-
goz hoc inhumanitatis in fratres genus est;
cum præsertim si qui omnium mortalium hi ma-
xime cum extremi temporis tenentur angustiis,
præsidio Ecclesiastico indigent. Etenim idolorum
pontifices & venefici, quorum hodie quoque ma-
gna copia superest, qui summopere Christianæ
religioni obhsunt, ceterosque decipiunt, ij omni
operta & ratione ægrotis perichantibus perua-
dent, vt iuxta præscam suam superstitionem apud
ipsosmet confiteantur, acque idolis sibi placandis
& conciliandis sacrificia offerant: multaque alia
impie & sacrilegè præcipiunt miseris, qui vt sunt
natura timidi, minusque ad Diaboli fraudes co-
gnoscendas instructi, cum antiqua consuetudine
allicientes, & mortis periculo terrii facile eiusmodi
fallacibus promissis animum adhibent. Quam-
obrem aduersus hos filios Belial, veritatis inimi-
cos, qui vias Domini rectas nõ cessant pervertete,
& alliciunt animas instabiles in æternam damnationem, opus est Christi cyronibus firmissimo ali-
quo præsidio: nullum verbò excogitari potest diui-
no Extreme vntionis Sacramento præstantius.
Quibus rebus adducta Synodus Prouincialis de-
cernit, & præcipit, vt sacerdotes nullo modo In-
dos fideles iam tunc confessos, aut si minus id licuit,
conuersionis signa præ se ferentes sine hoc tam sa-
luti remedio de vita exire patiantur. Et decretum
quidem totius Ecclesie ad omnes fideles in ge-
nerali

Pr. Gen.
et. Lm.
198 ff. 73.

AR 13.

UNIV

Cons. 73.

SALVTE. LIBER VI. 485
nerali Concilio legimus, peculiare verbò ad In-
dos fideles in Prouinciâ Synodo reperitum, &
magnopere commendatum certimus: vt utrumque
vero te ipsa vsque adeo neglectum vt pene sacrile-
gij loco sit, si quis de Indo infirmo vngendo cogi-
tet. Neque ego sane intelligi quovisq; tam flu-
ida nostrorum consuetudo ferenda sit.

CAPVT XIX.

De Sacerdotio.

DE Sacerdotio inter Indos pauca sane præci-
pienda sunt. Nam quod ad ipsos attinet, sat
sciunt ordinem esse ministrorum à Domino in-
stitutum, vt & Deo seruiant, & populo præsent, illi
ad altaris sacrosancta mysteria, huic ad remittenda
peccata, & verbum Dei proponendum, authorita-
te diuinitus data. Atque veriam vt hi sacerdotium
veniantur, & tanquam munus caeleste suspi-
ciunt; ita nos vita sanctitate tanto muneri pares
essemus. Illud autem prædenter est à maioribus
constitutum, vt nemo ex Indorum genere, sa-
cerdotio aut gradu aliquo Ecclesiastico done-
tur, neque sacras vestes in ministerio inducat, tan-
tum vt liceat Indis fidelibus inservire altaribus
acolythorum more, in choro psallere, adituo-
rum officio fungi, superpelliceis inrer hæc tan-
tummodo indui. Nam inferiora hæc ad eos co-
hortandos, & in religione Christiana confirman-
dos plurimum valent. Mirificè his delectantur, &
H h 2 prima

Gen. Lm.
Cm. 73.

®

486 DE PROVRANDA INDORVM
primores ipsi libentissimè filios suos Ecclesiasticis ministris, & literis imbuendos tradunt, idque pro gloria non parua ducunt. Quod verò ad superiores gradus sacros præsertim Indos euehere minimè oporteat hac ætate Ecclesiæ

1. Tim. 3.

Adriano.
1.
ad Ta-
in 1.
Nicena
Syn.

antiquissima instituta satis docent. Paulus Apostolus veteri neophytorum Ecclesiæ præfici, ne in superbiam elatus, insar diaboli corruat ex alio. Sacra Concilia vehementer detestantur ordinationes eorum, qui in fide tytones sunt. Nam cum ipsis cum populo damnatum sit, tum verò ministerio ipsi non leuis iniuria. Quocirca admirabile est, quam seuerè sacræ literæ reprehendant sacerdotes factos de sæce populi, idque cum agatur non de sacerdotibus veri & summi Dei, sed falsorum potius: quia tamen Deorum nomen etsi non nomen habebant, iis attributos esse ministros plebeios, & viles, pro magno scelere ponunt, quemadmodum iurisurandi religionem etiam diis mendacibus non seruata eadem diuinæ literæ damnant. Sic enim scriptum in libro Regum legitur: Non est reuersus Hieroboam de via sua pessima, sed è contrario fecit de nouissimis populi sacerdotes excelsozum, quicumque volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsozum. In quarto quoque libro de Samaritanis loquens Scriptura, Fecerunt autem sibi de nouissimis sacerdotes excelsozum, & ponebant eos in fœnis sublimibus, & cum Dominum colerent, Diis quoque seruiebant iuxta consuetudinem Gentium, de quibus translati erant Samaritanam. Quod planè documentum non ad hoc solum

1. Reg. 14.
1. Reg. 13.

4. Reg. 17.

valer, vt Iudi non iniuriæ, cum sint & in fide noni, & genere oblecti, verum etiam quò ex harum sexuinis & Hispanis vici concubito præsertim flagitioso gignuntur, quòd fieri potest à sacris myllesiis conuactandis abstineant, ne sacerdotum vile habeatur, nisi cum vitæ diu probata gravitate, & morum splendore natalium obsecritatem superant. Tales esse nonnullos negare non possumus, qui & vitæ honestate, nobis pares sunt, & sermonis Indici commoditate superiores. Verum rari hoc exempli est. Quamobrem antiqui Canones & Prouincialia decreta seruanda sunt, vt sacerdotes omnines ex parte populo spectabilis, & honore dignus existat.

C A P V T XX.

De ritibus Matrimoniorum apud Indos.

IN matrimonio tractando latior campus occurrit, in quo parochæ multa necessariò cognoscenda erunt, non solum quòd sit Ecclesiæ sacramentum excipiendum, & seruandum multorum infirmitati necessarium, sed quòd infideles quoque sua coniugia habeant, quorum usum & ritum, abulum quoque & errores cognoscere oporteat, ne quòd non raro contingit, aut verà matrimonia dirimantur, aut pro matrimoniis flagitia teneantur. In omnibus docendi sunt, vt custodiam immaculatozum & honorabiles

Hab 1.

nuptias. Vñm autem & vim connubiorum apud infideles, si omnia dicenda sunt, oratione completi. molestissimi negotij est, cum in tanta barbararum illuvie non possint non infiniti esse & ritus, & leges matrimoniorum valde inter se discrepantes. Sed tamen illa ego præcipue attingam pauca de multis, quæ huic Perueni regno ex Ingarum disciplina communiora sunt. Alij de suis regionibus & barbaris, aut etiam de alijs latius pro eruditione sua dicere poterunt. Igitur vna coniugia apud barbaros nostros erant, tamen quod sæpe miratus sum, nomen non esset adeo, vt Hispanico, & nostro, & ipsi vtantur. Erat tamen sua cuique vxor, & Sociaticam rempublicam barbari naturali ductu oderant, & damnabant. Sicut vxori fas non erat alteri nubere, ita neque viro vxorem sæuè ductuæ repudiare. Adulteria si qua deprehenderentur, acerbissimo supplicio vindicabantur. Nam quanquam cælibum apud istos maior licentia est, fornicationisque labe impune habetur, tamen coniugatorum adulteria feruentius quam apud nos vindicatur. Supprium quoque virginibus vel Soli, vel Pachayachachi, vel Irgæ ipsi consecratis, quas Mamaconas vulgo vocant, Vestalibus professione pessimiles, si quando constaret illarum, tam immane sacrilegium habebatur, vt viui vitæque defoderentur in certam. Et vulgo sæpe vnam vni tantum habere licebat vxorem, cum qua vitam omnem degent. Atque hæc quietem natali legi conuenienter barbari hî tenebant. Sed his paucis plura iam miscbantur absurda, & à naturali lege valde abhorrentia. In primis summus ipse Princeps Ingarum,

gualinda

plurimis stipabatur vxoribus, quamvis vna esset præcipua, quam ipsi Coyam vocant, reginam nos dicere possumus. At hæc ipsa Coya ipsdem erat parentibus genita, vt instar Iouis Iunonij regis eade esset, & soror, & cõiux. Adeo sanctum erat, vt præcipua vxor eadem esset sanguine coniunctissima. Ceteri vero proceres, & ipsi plures sibi coniugio copulabant, præcipuaque eandem si non sorore ac consanguinitate maxime propinquam habebat. Erat enim id regium. Vulgus reliquum vnam, vt diximus priuilegio Irgæ ob aliquid fortiter, aut strenue gestum, plures liceret accipere, vxorem habebat. At illam non pro suo quisque arbitratu eligebat: sed aut Principis, aut Ducum illius, aut populi ipsius voluntate capiebat sibi assignatam. Idque intra suam semper tribu & familia, quod Ayllo vulgo dicitur. Ex qua pristina consuetudine infidelium, duo apud fideles absurda manarunt: vnum vt Curæe siue primores Indorum, pro arbitratu suo suis vxores dent, neque libera illis eligendi facultatem permittantur, autem vt vir de alia tribu aut gente vxorem audeant Indi accipere, eamque ob causam sæpe cõsanguineas aut etia sorores, & novercas violent pro vxoribus. Que sane incommoda diligentium parochorum studio magna ex parte abolita sunt: & Concilij animaduersione plerique vigilare cœperunt. Fuit miserissima scortus Peruenium sub Ingarum tyrannide, vt neque vxorem ducere, neque liceram habere, neque eam mandere, neque carnibus vesci sine illius voluntate fas esset. Nunc vero quis in libertatem Euangelij vocati sunt, gratias agunt, & durissimo iugo

H h 4 excullo,

Can. 100.
1008. 44

excusio, leuiter Christi sanguinem alacriter portant. Est etiam pessimum quidam error, & ex errore maximus abusus coniugiorum, (monstrum dicere possis) tam robustis in animis barbarorum inhaeres, ut inter Christianos etiam rarus sit, quem non reuear. Virginitas, quae apud omnes mortales in pretio & honore est, apud hos barbaros vilis, & indecora habetur. Excepit enim his quas vel Seli, vel Inge consecratis septuaginta custodiunt, caeterae quondam virgines sunt, contempnas se arbitrantur, atque ita cum primum vacat, obuium quemque conuincunt, virginitati suae viro accersunt. Mariti quoque violatus offendunt, ad eum non moleste ferunt, ut virginibus, si quae tales ad coniugia peruenerint, probro vertant, quod à nemine adamatæ sunt, quale in Baruch feminam opprobrium legimus. Itaque quod ubique gentium maxime ac diuina prope modum honore afficitur, inter hos belluas humanum, virginitas de decoro, & ignominia est. Quo ex errore abusus quoque ille foeditissimus exortus est; ut nemo prius uxorem sibi ducendam putet, cuius per complures dies aut menses non ante periculum fecerit. Ita, quod dicere quoque pudet, nulla est idonea uxor, quae non prius fuerit concubina. Hac tanta matrimoniorum habes adeo obituus, ut à nostris partibus pro magno referatur, quod Indi iam uxores virgines ducunt. Et te vero diuini verbi falce victicia haec omnia ampuanda quotidie sunt. Et mariti coniorum iunctenda, & virginitatis decus ornandum atque illustrandum, quod iam cum concionibus tuum exemplo Christiani populi admonitæ barbaræ

barbaræ quoque frangere coelete & fetare ceperunt. Illud postremo dicendum est, privilegia ac facultates à Sede Apostolica concessas in neophytorum gratiam peculiari studio debere cognosci, ne cum alias saepe, cum in maritumis iungendis Indorum lobi coningar. Nè per impetiant praepositorum imbecilles Indica edignantur seruate, quae fortes & antiqui Christiani vix seruauit. Nam cum multa his similia quae diximus, barbari in sua superstitione seruauerunt, ne religionis nostrae ritibus contrariis proclis deterrerentur à fide, Romani Pontifices non nihil de Ecclesiasticarum legum rigore imminuendum exhibuerunt. Imitari profecto Gregorium illum magnum, cuius erga recens conuersos Anglos paterna indulgentia literis ad Augustinum datis expressa tenetur.

CAPVT XXI.

Quid agendum sit de coniugijs infidelium cum ad fidem Catholicam conuertuntur.

¶ Ad habet frequentem apud nos, & dignam & acuta quaestionem, cum infidelis coniugatus fide nostra suscepta baptizatur, quid de illius matrimonio sentiendum sit. Ac primum, cum quis Christianus effectus est, non posse uxorem deum ducere infideliem, neque fidelem infideli nubere, sine vlla dubitatione ex Ecclesiae vtu, & con-

Græc. ill.
et Ro.
p. 1. 1. 1.
S. 1. 1. 1.

UNIVERSITATIS AD ALMAM

Barth. 6.

UNIV

OMADIT TUEVOLEÓN

ALD

®

644

lenſu certiffimum eſt. Nam & locus ingens com-
mittitur, & matrimonium nullum eſt iuxta no-
ſtorum doctorum concordem ſententiam, ta-
meti, quz illi recitant, Ambroſij & Auguſtini
ceteraque decreta non id ſatis efficitur. Sed con-
ſentus, vt dixi, Eccleſiæ ſatis eſt. De eo vero qui
ante baptiſmum vxorem habuit (ſunt enim inter
naturales vera coniugia, ſi ſecundum leges ſuas
naturali legi non repugnantes peragantur, ta-
meti ſacramenti vim nullam habeant niſi in Ec-
cleſia Catholica rara ſiant,) quid acturus ſit, in-
telligendum eſt Pauli Apoſtoli præceptum. Pri-
mum enim per baptiſmum non ſoluitur matri-
monium cum infideli, quin potius, & potelt, &
debet cohabitare cum illo, ſi coniux infidelis vl-
tro conſentiat, & ipſe ſit lucrandi illum Chriſto.
Ita enim docet Apoſtolus, Si quis frater vxorem
habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum
illo, non dimittat illam, & ſi qua mulier habet vi-
rum infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo,
non dimittat virum, & mox. Vnde enim ſcis mu-
lier, ſi vxorem ſaluum facies? aut vnde ſcis vir, ſi
mulierem ſaluum facies? Hoc modo Monica Pa-
tricum Auguſtini patrem ſaluum fecit. Quam-
obrem Synodus Limentis iuxta eundem Augu-
ſtini contra Pollentium ſententiam, præcipit fi-
delem coniugatum cum infideli legitima con-
iuge cohabitare, neque alias nuptias inire per-
mittit, quovſque illa Chriſtianam religionem pe-
nitentius repudiare intelligatur. Secundum docu-
mentum ſit: Si coniux infidelis fidelem deleſtat,
aut ira cohabitare velit, vt illi vel fidem, vel cha-
ritatem rebus, aut verbis deſerere ſuadeat, tunc
temporis

Ambr.
c. 1.
c. 1.
Aug. 1. a-
dem qd.
cap. Sic
enim
mari.
Chalc.
cap. 14.
1. Cor. 7.

Aug. 1. a-
dem qd.
Con. Lim.
cap. 63.
Auguſt.
enim
Polentiuſ.
de ſp.
Dumini
in monte.

temporis non cogitur fidelis cum infideli vitam
ducere, quin potius licebit, ſi ita placuerit, ſi-
delem aliam coniugem ſibi copulare diremp-
tam priori coniugio. Ita ſtatuit Innocentius ter-
tius, & ad hunc modum intelligendum dicit, &
Pauli Apoſtoli verbum, & Gregorij decretum.
Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat, ait Paulus:
non enim ſeruari ſubiectus eſt frater aut ſoror
in eiusmodi: in pace autem vocati nos Domi-
nus. Tertium quoque ſit. Cum dubium eſt, an
coniux infidelis fidei impedimento futurus ſit,
& an potius illum peruerſurus à vera religio-
ne ſit, quam ab ipſo lucrificandus, quidam
agendum eſt i. Nam neque contumelia creato-
ris manifeſte apparet, neque ſpes etiam ſuis
elucet illum ſaluum faciendi. Huius dubitationi
occurtendum caſtimatorum Partes hoc modo vt
coniux infidelis admonentur, quantum ſatis eſt,
vt religionem Chriſti ſuſcipiant, quod ſi con-
uenienter admouitus, omnino renuerit, intelli-
gatur oblitus eſſe voluntate, & fidelem con-
ſortio ſuo potius lædere quam ab illo adiuvari.
Itaque ſeparandum eſſe. Ad hunc modum To-
lerantium Concilium decernit, Iudzi qui Chriſtia-
nas mulieres in coniugio habent, admonentur
ab Epifcopo ciuitatis illius, vt ſi cum eis permane-
re cupiant, Chriſtiani efficiantur. Quod ſi admoni-
ti noluerint, ſeparentur. Huius Concilij authorita-
tem ſecuti Partes in Synodo Limentis, ita præci-
piunt, Si alter cõiugum baptizari renuerit, Sacer-
dos adhibito notario, & teſtibus illum admoneat,
vt intra ſex menses Chriſtianus fiat, & baptize-
tur, atque eandem admonitionem repetat iſpe
intra

Inno.
c. 1.
Grego.
c. 1.
Paul.
c. 1.
Grego.
c. 1.
quæſt. 1. c.
ſi infida-
lu.

Con. Tol.
4. cap. 66.
28.
cc. iudæi
q. 1.

Con. Lim.
cap. 14.

494 DE PROCVRANDA INDOCVRM
intra illud temporis spacium licet semel si-
gillis menibus. Quod si transacto iam temelti
tempore, adhuc baptizari tenuerit, exinde iam
in sua lecta obstinatus reputandus est. Quamob-
rem Antistitem suum Parochum certiores faciat,
vt ipse statuat, quid facto opus sit. Separationem
autem illa Concilij Tolerani ego non solum quo-
ad totum intelligo sed etiam quoad vinculum.

Soc. in 4.
d. 50. q.
art. 1.

Aug. 28
quæst. 1.
sup. xxx.
imo
cap. Gau-
demus de
diuortiu.

Mos. 19.
Lev. 16.
Mat. 19.

C. Gonde-
diuortiu.

Can. 37.
11.
Lim

Itaque licebit, vt iuues quoque authores confir-
mane, fideles iam tunc alias nuptias conciliare
sibi. Concumelia enim creatoris & periculum
fidei intelligitur, cum animus coniugis infide-
lis adeo est in sua superstitione obstinatus. Pra-
terea iuuo ex eodem Innocentio animaduertend-
um est, nuptias infidelium non teneri Canonis
legibus, quare illa solum matrimonia iura
cunt, quæ cum lege naturali pugnant, quem-
admodum aperte repugnat pluralitas vxorum,
atque etiam repudium prima, vt Euangelium, &
Propheta docet. Quamvis ineptus quidam Theo-
logus, vt multa alia, etiam hoc hereticæ & Rul-
tæ asseruerit, Indis pluralitatem vxorum esse con-
cedendam in Ecclesia. At vero quæ lege solum Ec-
clesiastica prohibita sunt, vt secundo aut tercio
gradu contracta, ea rata fieri, cum vterque ba-
ptizatur, Canones sacri iubent. Cum vero plures
habuit vxores, si vere vt vxores habuit adhibitis
cærimonijs, & ritu patris nuptijs adhiberi sol-
ito, illam tantummodo retinebit, quam primam
esse meminerit, aut si ignorat, quam fuerit
prima, accipiet ex Indulto Pauli tertij, quam
ex amobus ipse delegerit. Quod si etiam prima
illa abest, & baptizari distet, licebit ex aliis, quam

vill.

velit, sumere, ira concedente Pio quinto Ponti-
fice Maximo, qui nullo modo Innocentio tercio
contrarius est. Quocumque autem vxor infi-
delis ad fidem conuertitur, si nondum aliam Chri-
stianam accepit, tenetur illum fidelis accipere. Hæc
pro regionum harum difficultatibus ex sanctorum
Patrum decretis pertinèxille sufficiat: plura &
clariora authores tradent.

x. 000 m. e.
1. 000 m. e.
m. m.

CAPVT XXII.

De impedimentis Matrimonij explican-
dis, & inuenibus collocandis.

Iam vero in matrimonijs celebrandis summo-
pate Parochi curare debent, vt impedimenta
Ecclesiastica lege & prophanarum, & explicentur,
ne quod crebro fit, per ignorantiam illegitimas
Indi nuptias iungant. Quod si quando de indu-
ctis & maliciose impedimentorum dissimulatum,
aut rectum esse deprehendant, vt Provincialia
decreta habent, grauiter in eos animaduertant,
preteritum Curacas cæterisque primores, quo-
rum nequitia solent incestuosa nuptia frequen-
ter conueniri: vt reliquæ exemplo asperiore do-
cti dicant in solemnibus monitionibus, aut Ban-
nis explorata impedimenta manifesta facere. Sunt
autem monitiones in sacro Concilio Tridentino
præceptæ, inter Indos potissimum obseruandæ, vt
nuptia publicentur eorum qui coniugari volunt,
inter eos, quibus maxime noti sunt. Impedimenta
verè

Cru. Lim.
conf. 46.

®

verò apud hos sigillatim exponenda sunt, quibus
& ignotum est ius, & pro vetusta consuetudine
frequens est prohibita coniugia appetere. Itaque
explicabit Parochus, quod faciunt peritiores, quibus
gradibus consanguinitatis, quibus etiam affi-
nicatis, quibus spiritualis cognationis netas sit
coniugia intrare. Maxime verò insister in declaran-
do impedimento ex fornicatione primo, aut secun-
do gradu admilla. Vulgare quippe est Indis eorum
sorores, aut neptes, aut materas, aut consobri-
nas ducere, quas flagitiose polluerunt. Atque equi-
dem perquam opus est, ut in iis gradibus, sicut duo
reliqui à Tridentino Concilio sublatis sunt, esse
penes Episcopos Indicos dispensandi facultas
cum neophytis, præsertim cum essent iam matri-
monia contracta, & aut utreeque coniugis impedi-
mentum nesciuit, quod fieri potest, aut saltem
vnus eorum. Hos enim iubere prorsus, se contine-
re, aut Romam usque petendæ dispensationis cau-
sa proficisci nimium profectus est. Atque in secun-
do salte gradu ex fornicatione occulta posse Epi-
scopos nostros dispensare, quia Sedes Apostolica
commode adiri non potest, & periculum est in
more, aut hores non ignobiles sentiunt, quorum nos
iudicij securi Archiepiscopo Limeni, ut nonnun-
quam dispensaret persuasimus. Illud quoque expe-
rientia docet Indos à prima adolescentiæ ætate
collocare pericómodum esse, ac multo magis ado-
lescentulas Indas, quod re ipsa competitur sit, ma-
ricatas feminas omnium esse castissimas, quæ si
cæperint ante nuptias libidini trana laxare, per
reliquam ætatem præcipites ferantur necesse est.
Erit ergo non mediocris officij, ut Parochus ho-
nestas

Sess. 4.
cap. 4.

V. Ange-
lu Syl-
vest. dis-
sent. 9.
Nota 10.
cap. 12.
B. 6.

netas nuptias luadeat atque conciliet, patentes
de liberis collocandis admoceat, metum omnem
Curatum adimat: iuvenes ipsos conueniat, &
Christiani coniugij sanctitatem doceat, fidei &
catechesis Christianæ rationem exposcat, peccata
rite confitendi moneat: factum ut mutuo consensu
contraxerint matrimonium, in Ecclesia solemnes
benedictiones impendat, ut simul, quemadmodu
est à nostris Præsulibus ordinatum, & nuptiæ
fiant, & ab Ecclesia benedicantur. Mox ut nuptia-
lia omnia legitime peracta fuerint, omni illa su-
perstitiosa remulencia & compositatione amputa-
ta, in qua diabolo perfidos Areiros, aut Taques
institantur, honesta tantum religioſi conuiuij læti-
tia concessa paterne grauitate monere, quæ sint
Christiani matrimonij leges, quæ disciplina do-
mestica, quomodo Ecclesia frequentanda, mane
& vespere quotidie orandum, filij educandi in fide,
& timore Domini, ut quamvis pauperem vitam
degant, multa bona habeant, si timuerint Deum,
& illius mandata seruauerint. Hoc est etiam omnis
homo reliqua omnia vanitas vanitatum. Hæc
tenus de Sacramentis Indis administrandis, pro in-
stituto nostro pauca de multis: quæ certe pro ex-
plorata harum regionum conditione magis op-
portuna existimauimus.

Confl. 6

Tit. 4.
Secul. 1

UNIVERSIDAD NACIONAL AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

BIBLIOTECAS

CAPUT

CAPVT XXIII.

*Quibus ex rebus Indorum salus maxime
pendeat, peroratio.*

CVM de procvranda Indorum salute satis multa, vt potius, dixiſim, tamen illa omnia non magni ponderis futura ſcio, niſi tria quædam veluti capita vniuerſi huius inſtituti, pro ſci dignitate tenentur. Primum, vt Chriſtiani Principes & Præſecti, & Magiſtratus Chriſti iugum ſuaue & onus leue Indi ad fidem ſe recipiẽtibus, vt eſt, eſſe permittant, id eſt, vt tributorum, exactionum, laborumque onera valde moderentur, ſciaque Barbari ſe ipſos potius quam ſua quæſi, & quod habent Catoli Cæſaris regia edita, rebus ipſis intelligant, Chriſtiano dominari ſe potius letari, quam premi; Leges quoque non prolixas duras, & iniquas barbaris ferant: ſed quoad per Chriſtianam, & naturalem legem liceat, ſinant inſtitutis ſuis viuere, atque in iis ipſis, & dirigantur, & perſiciantur. Etenim per diſſicile eſt omnes leges, & conſuetudines patrias, & gentilitias mutare: & ſatis proſecto eſt, vt illa abrogare cogantur, quæ ſunt Euangelio & Eccleſiæ Chriſtiane contraria, quæ in tam corruptis moribus, in tantis ignorantie tenebris ſatis multa ſunt. Cætera ſi potius auferre contendas, ac non tempore ipſi optimo magiſtro vt emendet committas, reddes Chriſtianum odioſum, & grauem. Omittit

quod

quod prudentiſſimus quiſque & rerum Indicarum petitiſſimus cuiusmodi nouas leges, & mutationes cenſet ipſi reip. temporali; & Indorum, & Iſpanorum æſtmodum pernicioſas, quod barbari neque noſtra tenent, neque ſua ſinuntur ñgere: ex quo rerum omnium perturbatio conſequatur neceſſe eſt. Sed vt hoc omittam, certè fides, & amor Chriſti cum dura tributorum, & operatum, & legum ſeruitute Chriſtianitatis prætextu non bene conſtat. Migrante Iudas, id eſt, fidei confeſſio, vt ſancti partes interpretantur, propter aſſidionem, & multitudinem ſeruituris. Selaci *Fig-*
prio regi madri ſunt diuinitus Iudæi, vt ſciant, ait *1. Par. 11.*
Deus, diſtantiã ſeruitutis meæ, & ſeruitutis regni terrarum. Niſi ergo Chriſtianis principibus & magiſtracibus prima cura ſit ſalutis Indorum, ac non prouentum cenſusque regalis (nam honeſte iſta quoque quæſi poliunt ſed ſecundo loco) parum admodum apud Indos religio Chriſtiana proficiet. Hoc igitur primum eſt. Deinde illud, vt præſules Eccleſiæ Indicæ i præficiantur, qui zelum Dei habeant, & filiis potius theſaurizeat, ac non ſolum ſua libenter impendant, ſed ſe ipſos etiam ſuperimpendant pro animabus ſuorum, licet plus diligentes minus diligantur à ſuis. Denique quorum eſſet inſigne verbis rebusque expreſſum, Non veſtra ſed vos. Quod ſi Deus, vt apud Prophetam loquitur, daret paſtores iuxta cor ſuum, Episcopos inquam, & Parochos, quales deſcribit Apoſtoloſ, plurimos ac lætiſſimos greges ex hoc agro Indicano paleſtra celeſtiae quotidie exciperent. Vt eſſent autem paſtores cuiusmodi, (nuſquam enim tantopere oportet eſſe lætiſſimos) examinanda

*Tren. 1.**1. Par. 11.**1. Cor. 11.**Hier. 1.**1. Tim. 1.**Id. 1.*

500 DE PROVRANDA INDORVM
esset doctrina. explorandi motes sine auaritia, pe-
spiciendus animarum zelus, & laborum pro Chri-
sto tolerantia. Vete enim in his nouis Ecclesie
populis antiqui temporis, & Apostolici pastores
esse deberent. Postremo, religiosi qui ad has re-
giones pro regia liberalitate, & fide, copiose tran-
smittuntur, non fortuito, aut pro libidine, aut etiam
auaritia cuiusque sed celestis uocatione ducti ve-
niamus, quantum referat, vix dici potest. Nihil
perinde nocet huic Ecclesie acque mercenario-
rum, & sua querentium turba. Quid vero in cau-
sa Dei agant homines animales, spiritum vix ha-
bentes? Pauci numero, virtute prestantes opus
Domini potius promouent. Quandiu ergo reli-
giosi, auxiliares his regionibus dari, non miren-
tur diuinitus, neque predicare, neque audiri fru-
ctuose satis poterunt, si Paulo Apostolo credimus.
Qui vix in primis hyrciles, animarum amantes,
Christum sibi imitandum existimantes, illius cru-
cem, & mortificationem in corpore suo circun-
ferentes huic venerint, celestes thesauros, delicia-
que omni opinione maiores certissime inuenturi
sunt. Sed quasdo hoc fiet? Quando homines esse
homines desinunt, & humana sapere, humana
querere, humanis inhiare? Apud homines plane
hoc impossibile est, apud Deum autem omnia
possibilia. Nunquid quia hoc difficile est in oculis
populi huius ideo difficile erit in oculis meis?
Dicit Dominus. Indorum certe copiosissimam,
& paucissimam segetem cernimus, neque aliud
quam falcem Evangelicam expectantem, & si ha-
denuis fortasse quibusdam minus Dominico hor-
reo idoneam existimaram, sed iam rebus ipse,

Isid. 5.

Rom. 10.

2 Cor. 10.

19.

Zach. 10.

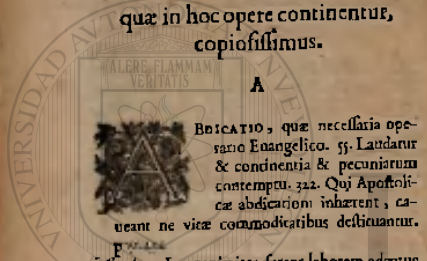
fide, constantia, ardore animi, zeli acie admi-
bili se se ceterorum Regno apertissimam proclamantem,
invidiorum & segetum calumnias facile propul-
santem, operarios ipsos largissime allicientem,
& multitudine, & veritate oculos omnium ad
se se atque animas conuertentem. Quid ergo su-
perest? Nisi vix impensissime dremus Dominum
messis, ut mirat ipse diuinitus operarios in mes-
sem suam. Plus preces lachrymarum nostrorum,
vbiunque illi sunt, apud Deum efficere, quam
nostros omnes conatus, & operas, certum est.
Ferant igitur opem quicunque Dei amantes, &
salutis hominum studiosi apud benignum Re-
demptorem haberi volunt, & quibus possint mo-
dis, sacrificiis, precibus, lachrymis, tum consilio,
opera, sudoribus, & sanguine ipso si opus sit, cha-
rissimam Christo Iesu, tot gentium salutem pro-
sequantur.

Matth. 13.

ROMA DE NUEVO LEÓN

AL DE BIBLIOTECAS

I N D E X
RERVM PRÆCIPVARVM,
quæ in hoc opere continentur,
copiosissimus.

A

BATICATIO, quæ necessaria operano Evangelico. 55. Laudatur & condementia & pecuniarum contemptu. 322. Qui Apostolicæ abdicacioni inhaerent, caveant ne vitæ commoditatibus desistantur.

Abr^{am}. Longanimites ferens laborem adeptus est repositiorem. 75
Abusus Indicozum Parochorum abusus. 310. Non debent consortio suo, & vitæ vitiis feminas adhibere. ibid. Nihil cum fornice accipiant. 311. Ludus alius abusus est. 312. Venatio. ibid. & seq.
Administratio. De civili administratione Indorum discussus. 151. & seq. Quales administratores res Indicæ postulant. 101
Africa. Quædam pars Africae, tempore D. Augustini Christum ignorabat. 7
Apostoli. Ad remotissimas nationes penetrarunt. 7

Index Rerum.

vi gentes ferocissimas Christo lucrificerent. 42
 Qui dici debeant Apostoli. 7. Ipsos non debet rettere prædicationis difficultas. 12. & seq.
 Antiqua Apostolorum euangelizandi ratio, non potest exacte feruari apud Barbaros. 110.
 Christus loquitur de vera manducatione Eu-
 charistie. 451
Arabulipa, Inganum Princeps occisus. 147. De eius nece etiam eius successores conquerantur. ibid.
Auaritia. Odiosum facit operarium Evangelicum. 57. Illam damnat Christus, sed præcipue concionatoribus. ibid. Charitatis venenum est. 83. Vt, qui congregat illam. 84. Quomodo Hispanorum avaritia Indi percussit sunt. 114. Vt avaris. 183. Incentiva avaritiæ quæ. 308

B

Baptismus. Nullo modo infideles Indi Baptismum aduectantur. 101. Laodicensis Concilij Decretum pro Baptismo. 370. Per Baptismum introitum Ecclesie esse, debent doceri Barbari. 577. Doctrina de Baptismo in articulo mortis. 379. Plerique adulti Baptismum recipiunt, antequam Fidei principia teneant. 437. Baptismus voluntas necessaria est, 438. & seq. Quæritur verum si nulla detur voluntas, Baptismus sit validus 441. Discussus propositum. ibid. & seq. De Fide & Pœnitentiâ ad Baptismi gratiam necessaria. 444
 De his qui se baptizatos vel negant, vel mentiuntur. 445

Index Rerum.

Barbari. Fructuosa apud Barbaros Euangelij prædicatio, etsi multum difficilis. 1. & seq. Quæ apud ipsos Fidei notitia. 8
 Ipsorum incertitudo, non tam à natura, quam ab educatione. 41. Debent paulatim emendari mores Barbarorum. 44. Verum possint debellari propter infidelitatem. 85. Vel propter crimina naturæ contraria. 89. Responsio ad obiectiones pro ipsorum expugnatione. 99. Pecculni inuenti sunt Barbari, qui diu addubitauerunt nos homines esse. 113. Nihil mutabilius Barbarorum ingenio. 143. Miro modo Barbari Regibus & Ducibus suis addicti sunt. 147. Qui Fidem suscipiunt ad curam & ditionem Christianorum Principum pertinent. 153. Qui inter Barbaros versantur, humanis ad virtutem auxiliis destituuntur. 306. Barbarorum idololatriæ, quæ. 381
 Apud Barbaros virginitas contemnitur, nisi in virginibus Soli consecratis. 490
Bellum. Non possunt bello domari Barbari propter infidelitatem. 85. Hoc Scripturæ, & SS. Patrum auctoritate curiose ad modum discutitur. ib. & seq. Propter crimina naturæ, quibusdam visum est illud licere. 89. Fortiter conseruatur. 94
 Quando liceat Barbaris infidelibus bellum inferre. 136
 Sententia de bello infligendo Barbaris damnata. 99. De illo, qui aggreditur propter defensionem innocendum, qui à Barbaris trucidantur. 109. Omnia ista non solum diuina, sed etiam regis lege firmantur. 108
Benefi

Index Rerum.

Beneficentia. Explicatur quid sit. 322. Quomodo debeat exerceri, curiose & fructuose proponitur. 323-324
Bonzi. Genitium in Iaponia Sacerdotes. 147
Brachmanes. Indiarum sacrificuli præstigiatores. ibid.
Breslienses. Et si Barbari sint, Christiana tamen mansuetudine sunt domiti. 81
 C
Cassitas. Quæ necessaria Cassitas ad Euangelizandum. 55. Admirantur castos barbari. 56. Vita pura Diaboli os obstruere potest. 120. Exemplum calbitatis quod esse debeat. 321. Cassitas vilis est feminis Barbaris. 400. Sacilegium contra Virginum castitatem puniatur. 488
Catechismus. Quis catechismus Indis vulgo necessarius sit. 403. Opus est duplici catechismo. 406
Catechista. Quæ catechista tædium faciant. 335. Ex quo oritur fonte tale catechista tædium. 336. Multa proponuntur tantum catechista tædium alleniendi gratia. 337. & seq. De fructu sperando ex catechizandis Indis. 341. Quare Ecclesiæ articulus sæpè à catechistis omittatur. 379. De præceptis Decalogi ad quæ spectare debet catechista. 381
Charitas. Quid agit in operatio Christi. 17. Charitatis verum testimonium. 22. Quæ ipsi propria. 40. Prudens charitas pro magistra habenda. 85. An charitatis Christianæ sit Barbaros bello domare. ibid. Magna præstat charitas. 143. Pauli charitas à Christo originem sumpsit. 317. Dicat à Christo charitatem, prædicat. 320
 I i 4 Exem

Exemplum charitatis, quæ debeat esse. 321. Vera charitas in quo consistit. 347

Christiani. Quo iure possint expeditiones facere, in regna Barbarorum. 130. Quid in terris Barbarorum ipsis liceat. 133. Christianus qualiter Christianus Christum profiteatur. 365. Quæ continentur in Symbolo leire omnes Christiani tenentur. 368. & seq. Quid duendum iis qui Christiani cupiunt fieri, mortis articulo. 379
Christus. Ad ipsum omnes Gentes conuocandæ sunt. 4. Fidei auctor est & consummator. 15. Ad ipsum debent auertere operarij vineæ Domini. 16. Charitatis Christi fidelissimum testimonium. 22. Christi cognitio & dilectio vniuersæ Christianæ doctrinæ summa est. 346. Chæstus nobis omnia. 348. Christi annuntian- di cura p̄cipua debet esse. 349. Nihil quam Christum loquebantur Apostoli. 349. In Christi cognitione vera salus posita est. 351. Opimo illorum, qui sine Christi noitia posse aliquem saluum esse, ridicule ab aliquibus defenditur. 352. & seq.

Communio. Potest Ecclesia pro Iudicio Communionem negare. 451. Probatur assertio Conciliorum Decretis, & antiquæ Ecclesiæ consuetudine. 454. & seq. Expedit tamen emendata priori consuetudine, Indos fideles communicare. 458. A Communione non prohibebantur, qui etiam minus consideratè Baptismo erant abluti. 459. Eos qui non communicant semi-Christianos vocat Augullinus. 460

Comparatio. Indorum cum Samaritanis. 60. Item. 62. 63. Regni Paru, toties intestinis armis con-

culsi,

culli, cum pulmone agrotante. 164. Ut arbus, nisi assidue foueatur, facillime viciantur, sic tenentur Neophytorum mentes, corrumpuntur errore; si negligenter relinquuntur. 408
Concilia. Decreta Concilij Limentis. 297. 379. 443. Tridentini de iustificatione. 360. Laodicensis. 370. Bracharensis. ibid. Eliberitani. 396. Parisiensis. 407. Tolozani. 443. Florentini. 447. Tridentini. 449. Lateranensis. 451. 452
Confessio. Sæpius ita sunt confessiones, ut neque Indus intelligat Sacerdotem; neque intelligatur ipse. 437. Confessio quid sit. 469. De necessitate istius Sacramenti. ibid. & seq. Confessionis peccatorum vsus Indis in sua superstitione fuit.

472

Magna lingue peritia confessionibus audiendis necessaria est. 475. Confessionem per Ingerpretem reddi posse putant multi Theologi. 475. Sacerdotum prudentia magna esse debet audiendis confessionibus. 477. Si non bene sint Confessiones, sæpè Sacerdotis potius quam Indi est culpa. 478. & seq. Error Theologi qui confessiones tollendas esse iudicauit, resellitur.

480

Confirmatio. Hoc Sacramento Neophiti Indi non sunt priuati. 447. Huius materia quid sit, ex Concilio Florentino. ibid.

Constantia. Quod potest dari sumissimum constantiæ testimonium. 22

Conuersio. Veram Indorum conuersionem retardant sæpè pessimi exempli motes. 146. Aliqua alia impedimenta maxime Barbarorum saluti obstantia. ibid. & seq.

Correçtio.

Index Rerum:

Correctio. Modeste debent corrigi, qui resistent ventari. 59

Christianæ adlectionis est correptionem exercere. 328. Quid observandum sit in correptione Indorum; notatur & curiose proponitur. 333

Cretensis. Ipsorum vitia commemorat Apostolus. 42

Cruce. Quomodo in frontibus ponitur signum Crucis. 31

Cura. Maxima semper cura fuit Romanis Pontificibus, operarios mittere in vineam Domini, pro reducendis Ethnicis ad fidei agnitionem. 134. Moderationis cura quid efficere possit. 139

Oratio ad Deum, & homines, Apostolica cura definitur. 118. Cura præcipua quæ esse debet. 143

Curaque. Qui apud Indos. 68

Cupiditas. Charitatis venienu est singulare. 83. Eius iustitiam Fidem periclitari necesse est. 84. Renotum cupiditas quam coævia sit rebus Indicis. 168. Perniciosa cupiditatis mare peccatorum. 171

D*ecalogus.* De præceptis Decalogi, quæ Catholicæ Indos docere tenentur. 381. Varia præceptorum Decalogi consideratio. 381. & seq. *Deus.* Ipsius voluntas de vocatione Gentium. 4. Non est personarum acceptatio apud Deum. Vere humilibus dat gratiam. 13. Spes ponenda 31

Index Rerum.

in illo qui dat verbum euangelizantibus. 19. Jam vocat Indos ad Euangelium. 29. Dei est vincere. 76. Occasiones benefaciendi Deus caprat. 213. Dei zelus millionum Indicarum dimcultates debet superare. 434

Dilectio. Doctrinæ Christianæ lapis Christi cognitio ac dilectio est. 346. Quæ vera dilectio sit. 348. De vera sui dilectione. 397

Quomodo diligitur proximus. 403. Nulla est vera dilectio apud Indos. 404. In hoc cognoscuntur vere Christi discipuli, si dilectionem habeant ad invicem. 405

Doctrina. Aliqua non sana doctrina agnitionem Christi ad salutem nullo modo necessaria esse, docente. 331. Alia circa fidem explicitam, erronea. 363. & seq. Quid docendi Indi in extremo mortis articulo ut baptizentur. 379

E

E*bricitas.* Malum est Barbaris familiare. 230. Multa quæ ebrietatem causant. 232. Quæ mala ex ebrietate oriuntur. 234. Excludit à Regno Dei; & innumerabilium malorum fons perhibetur. ibid. Nocet moribus, corpori, fidei. ibid. Mala quæ ex ipsa procedunt. 235. Senium hominis reddit stupidum, corpora infestat; & nulla morum corruptela maior. 236. Animalium omnium libidinum fœditatem superat. 237. Ebrietati plerumque sacrilegium coniunctum est. 239. Quibus modis ab ebrietate Indi compesci queant. 240. Consilium Augustini pro extirpanda ebrietate. 242. Opus est potestare

testate ciuili, vt finis imponatur tanto malo. 244. Exemplo illud confirmatur. *ibid.* & seq.

Ecclesia. Animæ salus fides Ecclesiæ. 371. Quid Ecclesia doceat pro mysterio Trinitatis omnibus tradendo. 373. De mysterio Ecclesiæ tenendo. 375. Sæpius de Ecclesia quam de Christo prophetarum ex Scriptura. 376. Tria debent doceri Indi de Ecclesia. 377. Missionum vsus in Ecclesia frequens. 423. Multa contra Ecclesiæ consuetudinem genuerunt apud Indos. 436. Potest Ecclesia pro iudicio suo communionem negare. 452. Hoc demonstratur Conciliorum Decretis, antiquitate, & traditione. 454. & seq. Constat etiam Concilij Limensis auctoritate. 457.

Episcopi. Non tam se iudicem quam Episcopum, zelo, benignitate, & cura demonstrabat D. Ambrosius. 166. Ad quid tenentur Episcopi. 197. Salutem populorum debent curare. 202.

Error. Altorum error, qui sine Christi noticia posse aliquem saluum esse putant. 351. & seq. Cuiusdam error, Christianos iudices sine Fide Christi explicita saluari non posse asserentis. 361. & seq.

Euangelium. Prædicatio Euangelij Barbaris necessaria. 1. & seq. Quomodo consideretur ab his qui longe petri sunt, ab illis qui rem propius tractant. *ibid.* Nullus ab ipsius communicatione seclusus. 2. Hoc probatur Scripturæ & Patrum testimoniis. 1. 3. 4. & 5. Cur videatur apud Indos multum difficilis, & parum fructuosa Euangelij prædicatio. 6. 7. & seq. Quomodo debeat prædicari per totum mandum. 7.

Ad Euangelium iam Indi vocantur. 29. Quid curare debent Ministri Euangelici, ne Euangelio impedimentum ferant. 31. Quæ necessariæ expeditiones ad prædicandum Barbaris Euangelium. 128. Qui Euangelium Indis prædicare volunt, ipsorum idioma diligenter ediscere tenentur. 293. In Ministro Euangelij, vitæ probitas à Deo & hominibus requiritur. 301.

Eucharistia. Adulti Indi cui prohibentur accipere. 438. Diuinum est præceptum Eucharistiam percipiendi. 448. Quæritur vtrum paruulos, & adultos obliget præceptum istud. 449. Cibus est animæ Eucharistia. 450. Duo Ecclesia definiit pro Eucharistiæ sumptione. 452.

Exempla. Formæ in suis infidelitatis errore obstinatæ, que tandem baptizatur. 33. Viri, cuius corpus triduum integrum iacuit. 34. D. Xaverij pro ediscendis Barbarorum linguis. 48. Patientiæ D. Malachiæ. 45. Melitæ à D. Gregorio cum Augustino Monacho in Angliam missi. 75. Laurentij. *ibid.*

Exemplum. Vitæ exemplum laudatur. 319. Christi exemplo debent agere operari Euangelici. 320. Quamuis valeat tale exemplum ostenditur. 321. 322. Exemplum in omnibus virtutibus, quæ esse debent iuxta Apostolum. 329. vitæ integræ, exemplum pro capto Indorum. 343.

Expediit. Quæ sint necessariæ expeditiones ad prædicandum Barbaris Euangelium. 128. Quo iure Christiani expeditiones facere possunt in regna Barbarorum. 150. & seq.

Extrema-Villio. Subtrahitur sine causa Extremæ-villio.

vinctio Indis. 438. Extrema-Vinctio vocatur à Patribus Sacramentum eunctorum. 433. Concilia provincialia statuerunt, vt nullus Sacerdos Indos fideles rite confectos, vel saltem contritos, hoc Sacramento priuet. 484

F

Fides. Quomodo ex auditu. 10. Ad fidem Indorum conversio. 14
 Fidei auctor & consummator est Christus Dominus. 15
 Fidei prædicario nunquam sine ingenti labore peragi potuit. 19
 Fidei officit violentia. 38
 Veræ fidei apud Indos spes est magna. 61
 Indorum morbo laborantium fidem mirabatur Episcopus Popajantensis. 68
 Qui fidem aspernitibus propagare contendunt, potius quam Christi causas agunt iuxta D. Gregorium. 98
 De his qui fidem iam receperunt, curiosa distinctio secundum regulas Scripturæ & Conciliorum. 126. 127
 A Fide omnia sunt inchoanda. 347
 De fide ad Baptismi gratiam necessaria. 444

Gentes. Paulatim debent ipsorum mores emendari. 44
 Gloria. Qui verè gloriam Dei querunt. 61. Egregia Lusitanorum gloria, in quo posita. 134
 Gratia.

Gratia. Auxilio gratiæ non desistuntur Indi, etiam Barbari. 23. & seq. Curiosissime dilectur propositum, Scripturæ & Patrum testimonio. ibid. Sine gratia Christi nemo potest iustificari. 360. De Fide & penitentia ad Baptismi gratiam necessaria. 444
 Guaca. Quid sit Guaca apud Indos. 64. Ipsorum supersticia. 78

H

Habitatio. Quid de habitatione inter Indos causatur. 49. Et quæ sit. 50
 Historia. Mira loquitur inuenti noui orbis. 31
 Humi. Piru sacriculli, populos ad alienos deus transire grauitet ferunt; & quare. 147
 Humilitas. Caput est virtutum. 13. Quid operatio Evangelico verissima humilitate agentis. 17. Ipsum subleuat humilitas. 22

Idolatria. Barbarorum idolatria. 381. Fornicationem idolatria vocat Scriptura. ib. Tria idolatriæ genera ex sancto Ioanne Damasceno. 382. 383. Idolatriæ remedia varia. 387. Prius de animis Regū auferantur. ib. & seq. Ex natura & substantia Deorum idolatriæ remedium potest sumi. 391. Ex impotentia simulachrorum. ibid. Ex humanarum eorum rerum prouidentia. ibid. & seq. De auertendis Idolorum signis & templis. 394. & seq.
 Impudicitia. Despicabilem reddit prædicatorem.

57. Quæ libidinis & auaritiæ incentiua occurrant, notatur. 308. 309. Nemo castus nisi fugiat. ibid. Idololatia vocatur impudicitia. 381

Indi. Illorum salus non est desperanda; & quare. 1. & seq. Apud illos & si difficilis Euangelij prædicatio, fructuosa tamen est & necessaria. ibid. Cur videatur apud illos parum utilis illa prædicatio. 6. & seq. Cur tot annorum millibus, Dei notitia caruerunt. 6. Quæ apud quosdam Indorum populos fidei sit notitia. 8. Ipsorum cum antiquis Chanæorum populis comparatio. 9. Gens Indorum tota sordida, tota feriblis. 10. Ipsorum ad fidem conuersio quomodo difficilis. 14. Indorum gentes quantumvis Barbaræ, auxilio tamen gratiæ ad salutem non sunt destitutæ. 24. & seq. Indos iam vocat Deus ad Euangelium. 29. & seq. Ipsorum ingenia quomodo tractanda, vt Christo lucrifiant. 35. De habitatione inter Indos. 49. Qualis ex magna parte sit Indorum Religio. 60. Spes magna veræ salutis apud Indos. 61. Multi apud illos vigente metu mortis Sacerdotem petunt. 67. Vtrum possit inferri bellum Indis, discutitur, à pag. 85. vsque ad 109. De ciuili administratione Indorum saluti necellaria. 131. & seq. Non oportet falsos titulos comminisci dominationis Indorum. 139. Difficile idonei inueniuntur rebus Indicis præfedi; & quare. 167. Quomodo debeant Indi exerceri. 182. Cur Hispani commendandi sunt. 189. Circumspecte onerosæ leges futuris Indorum sunt indicendæ. 205. Quibus modis salus Indorum per sæculares Ministros procurari potest. 227.

Ebrietas

Ebrietas Indis familiaris. 130. Quibus modis ab ipsa compesci queant. 240. Indi testimonium non est pro integro accipiendum. 250. Mores Indorum Christo non repugnantes sunt permittendi. 251. Contra eos qui Indorum rarditatem acculant differunt. 263. Qui peruersitatem morum Indorum; fidei non receptæ causam afferunt, damnantur. 267. Non sunt tam infideles Indi, vt plerique iactant. 273. Tria debent doceri Indi de Ecclesia. 377. Parum sunt misericordes in ægrotos, in senes & egentes illiberales. 404. Vehementer excitantur Eucharistia: sumptione. 466. Non Indorum more à mysterio Christi sunt auersi. 468. Confessionis peccatorum vfus Indis in sua superstitione fuit. 472. Quibus de rebus Indorum salus maxime pendeat. 498. & seq.

Insanes. Multi quotidie de interitu æterni, apud Indos salutari lauacro eripiuntur. 66. Quæ fuerit gentium consuetudo nomen imponere infanti, iuxta Aristotelem. 67

Infidelitas. Propter infidelitatem etiam pertinacem, non licet Barbaros debellare. 85. Variè asseritur propositum ex Scripturæ & Patrum auctoritate. 86. & seq. Quid dicant Theologi de infidelitate etiam pertinaci. 89. Varia infidelitatis genera, ex Ioanne Damasceno. 382. & seq. Infidelitatis remedia. 386.

Insula. Hispanica, Cuba, & sancti Ioannis insulam frequentissima, nunc penè deserta, & horrida. 24. Insulam Mori, ex immanissima ferocitate ad miram consuetudinem traduxit sanctus Xauerius. 129. In quadam Insula, quid dicere

rit Auctor.

Judæi. Multa Judæis legi aduersis Apostolica Ec-
clesia condonant.

Judicium. Diuinum fuit iudicium innumerabile
Inderata populos, tot annorum millibus Dei
notitia caruisse. 6

Ius. Quod ius habeant Christiani in Barbaros,
etiam infideles. 83. & seq. Ius habere Roma-
num Pontificem, Ethnicorum crimina peccate-
re, quidam statuerunt. 90. Quomodo ius pe-
nes dominos manet. 177.

Iustificatio. Quid Tridentina Synodus docuerit
de iustificatione. 360. Doctrina D. Thomæ &
Theologorum. *ibid.*

L *Auentius.* In Anglia Episcopus, flagellis per-
toratum casus: & cur. 75

Leges. Christianorum Imperatorum leges laxæ.
203. Circumspecte onerosæ leges Iudorum for-
tassis sunt indicendæ. 205. Lex quatenus obli-
gat, consuetudine contra obtinente. 221

Lingua. Ferunt genus mortalium olim Septua-
ginta duabus linguis consutum fuisse. 11. Quæ
lingua generalis introducta in linguam Imper-
io, à Rege Guamacapa. *ibid.* Ipsum *diffi-*
cultas. *ibid.*

Non deterere debet ab Euangelij propagatio-
ne, isto linguæ difficultas. 45. Mirabile D. Xa-
uerij exemplum pro edicendis Barbarorum
linguis. 48

De peritiua Indicæ linguæ necessaria. 276. Qui
Indicæ

Iudicij sermonis ignati sunt, parum pro-
sunt. 279. Quidam non recte iusticiam sermo-
nis Indici consulunt. 284. Indicum idioma
diligenter edicere tenentur, qui ad In-
dos veniunt predicandi Euangelij gratia.

Peritiua summæ linguæ necessaria, confessioni-
bus audiendis. 284

Iudi. Ipso sacri Parasceves magno die, flagno-
sissimi Iudi ab ebris Barbaris, Satanæ ar-
tificio, morte solemnè aguntur. 240. Chulhuas
à Synodo Prouinciali, prohibent. 1810.

M

M *Agi.* Aduersus Magos acius pugnare de-
bet Christi operari. 147

Magistratus. Respublica quæ bene ordinata
debet habere Magistratum. 162. Publicorum
Magistratum culpæ abscondi non possunt. 165.
Non vocari debent ad Magistratum egentes.

Manuendo. Perutilis est operatio Christi ad
euangelizandum. 55. Præcipue commendatur
viris euangelicis. 69. Ex immani feritate ad
miram mansuetudinem, Intulam Mori traduxit
S. Xaverius. 129. A Christo discenda manu-
endo. 320

Matrimonium. Ingas non nisi fororem legiimo
sibi coniugio copulare constat. 339. Ritus ma-
trimoniorum apud Indos. 91. 407

In Matrimonio vnica, contenti Barbaei vxore.
288. Verum apud illos matrimonium. *ibid.*

Kk 2 Conlus

- Consuetudo diuersa circa matrimonium principum & plebecionum. 489. Quid agendum de coniugijs infidelium, cum ad Christum conuertuntur. 491. Pactum & Conciliorum Decreta de proposito. 492. & seq. De impedimentis matrimonij. 493. & seq.
- Merces.* Quae merces debeat requiri à sacerdotibus. 54
- Merces vera est fructus animatum. 64
- Missa.* Copiosissima est apud Indos, modo operarij idonei non desunt. 272. Varia multorum zelo fidei illustrium mellis. 274
- Metalla.* De metallorum operatione. 222. Seruus per operationem metallorum, rudis satis. 223. Debet celebrari Missa his qui metalla operantur. 226
- Miracula.* Cur in conuersione gentium, minime hodie fiant miracula, ve olim à Christi praedicatoribus. 115. Peruulsa in conuersione Anglorum edita fuerunt per Monachos à Gregorio Magno missos. 117. Vnum & singulare miraculum necessarium est pro conuersione Indorum; motes cum fide congruentes. 119. Exiguo praedicatorum merito signorum paritas, aliqua ex parte est attribuenda. 121. Qui sine miraculo fidem doceri non posse asserant. 360
- Missa.* Debet celebrari his qui metalla operantur. 226
- Missioni.* Ius missionum in Ecclesia antiquus & frequens. 423. Quas Missiones semper Apostoli, & Apostolorum Discipuli susceperint. 424. Vtilitas missionum inter Indos. 426. Parochia missiones

- missiones vtiliter & libenter suscipiunt. 428. & seq. Aliqua quae cauere oportet in missionibus. 430. Missionum difficultates. 434
- Missionarij.* Ipsorum humilitas, prima debet esse virtus. 13. Ipsis proponitur Christi exemplum. 16. & 17. Pauli. 18. Quibus virtutibus indigeant. 21. Quid curare debeant ne impedimentum Euangelio ponant. 31. Patientia & labore copiosos fructus possunt colligere. 70. Quod optimi Christi ministri officium. 73. Quibus indigeant miraculis. 120. Illorum ex quo merito signorum paritas, magna ex parte attribuenda est. 121. Quales erga locos iunctis. 137. & seq. Quales in conuersione infidelium. 141. Indicum idioma diligenter discere tenentur, qui ad Indos veniunt. 185. In Ministro Euangelij vitæ prohibitas à Deo & ab hominibus requiritur. 301. Apostoli & Apostolorum Discipuli Missionarij. 425. & 426. Veri Missionarij virtutes, quae esse debent. 426
- Modestia.* Cum modestia debent corripi qui resistunt veritati. 59. Parochorum modestia Indorum vitijs opponi debet. 310
- Mores.* In Barbaris quomodo debeant emendari. 44. Sensum in melius mutantur, & quomodo. 45
- Mysteria.* Quae mysteria scite teneantur Christiani. 368. De mysterio Trinitatis omnibus tradendo. 372. & seq. In quo esse aiunt aliqui, mysterium Trinitatis. 374. De mysterio Ecclesiae tenendo. 375

O

Oratio. Instantes orationi debent esse Christi operarii. 141. Hoc probatur exemplo Christi & Apostolorum. ibid. & seq. Oratio euangelizanobus necessaria. 314. Quid proficiat si bene sit ordinata. 315. Duabus functionibus, oratione ad Deum, & oratione ad homines Apostolica cura definita est. 318. Quid orationis praesidio impetretur. 319

P

Paraceta. Quid statuerint Synodi circa paracetas Indiarum. 197. Paraceta permutari non potest iuxta Decretum Concilii Limensis. 297. Possunt committi Regularibus Indorum Parochas. 410. & 411. Multis videtur Iesuitas debere tales parochias suscipere. 415. & seq. Quae rationes illos deterreat a tali onere. 418. & seq. Quae moderario adhibenda in suscipiendis Parochiis. 420

Parochus. Quid agere debeant qui Indici sermonis suae ignati. 175. Parochorum obligationes pro edificanda lingua Indorum. 281 & 283. Parochi in India si quis munus obeat Catechilmo Concilii Tridentini studeat. 296. Concilii Limensis Decretum pro parochis. 297. Abusus Indicorum parochorum. 310. Non debent cum feminis habitare. 311. Nec Viras quaretere. ibid. Ludus e domibus penitus expellatur. 312. Venationes exercere honestum non est. ibid. De residentia Parochorum. 407. Parochi

Yochi missiones vtiliter & libenter accipiunt. 228. Cauent Regularis ne Parochis sint odiosi. 430. Quaedam Parochis obseruanda. 434. **Patientia.** Operantiis Christi penitilis virtus est. 121. Ipsa sola efficitur, vt copiosi fructus apud Indos colligannt. 70. Etiam apud Barbaros patientia mirabilis inuenitur. 78. Primum Apostolorum signum est patientia. 121

Patronus. Doctrinam Eidei & moribus sufficientem patroni Indis suscipiis praebere tenentur. 189. Multa patronorum onera. 197. 198. & 199. Quid erga nondum baptizatos Indos Patronis liceat. 200. Verba Patronis dicta. 202. De temporalis Prouidentia Patronorum in suos. 204. Quantum Patronis assignare par erit, Legislatoris est statuere. 206. Quid confessionibus Patronorum audiendis, Sacerdoti prouidendum. 208

S. Paulus. Proponitur exemplum operantiis in vinea Domini. 18. & 19. Inouisionem suam de gratia & electione ad inscrutabilis Sapientiae excella suspendit. 24. Epimenidi Poete subscribit de Cretenfisibus. 41. Quomodo castitatem excollit. 56. Auariciam damnat. 58. Sui munera excellentiam multum facit. 256. & 257. grauisimè de eligendis fidelium praepositis admonet Titum. 302. Incredibili studio orationem coluit & praedicauit. 316. In quo gloriatur. 350

Peccatum. Multi Indorum peccant vel ignorantia, vel carnis infirmiare. 69

Piaches. Noui regni incolarum venefici Sacerdotes. 147

Patientia. De necessitate salutis est. 180. Debent

Kk 4 scite

Index Rerum.

scire idioma Indicum prædicatores, pro tanci Sacramenti administratione. 280. & 281. Veræ penitentia exemplum in Iapponensî quodam. 360. & 361. Vix medicina penitentia valet quibusdam quotidie cœlestia Sacramenta tractantibus. 431. De penitentia ad Baptismi gratiam necessaria. 444. Penitentia Sacramentum quid sit. 469

Pontifex. Romani Pontifices operarios in vineam Dominicam miserunt. 134. & 135. Quem casum sibi referunt. 207

Prædicatio. Ipsius difficultas non debet terret Christi lectus. 12. & seq. Quibus modis apud Barbaros Evangelij prædicatio aggredienda sit. 82. Triplex prædicandi modus apud Barbaros. 110. Mores cum fide congruentes, singulari miraculum. 119. Quæ debet esse prædicatio inter eos, qui iam fidem receperunt. 124. Prædicationum usus in Ecclesia frequens. 432. & seq.

Prædicator. Evangelica prædicatori proponitur Christi exemplum. 16. Pauli. 18. Quid curate debeat ne Evangelio impedimentum ponat. 31. Quibus indigeat miraculis. 120. De officio ipsius erga socios ueneris. 137. Quales se præstare debent in conuersione infidelium. 141. Qui ad Indos veniunt Indicum idioma diligenter ediscere tenentur. 283. 284. & seq. Prædicatoris Christiani munus. 347

Præfecti. Dificile inveniuntur rebus Indicis præfecti. 167. Quiddam peccant Indiarum præfecti sine emendatione peccant. 165. Non est iniquum tributa Indos pendere administratoribus

Index Rerum.

bus & præfectis suis. 172. & 173
Prætores. Indorum prætores qui debent esse; & ad quid teneantur. 248. & 249. Concordia prætoris cum Sacerdote quanta esse debet. 252
Probitas. Vitæ probitas in Ministro Evangelij à Deo & hominibus requiritur. 301. Curiose multa pro hac re afferuntur ex Scriptura & Patribus. 302. & seq.

R

Reges. Mito modo etiam Barbari Regibus suis additi sunt. 147. Barbari fidem suscipientes ad curam, ditionemque Principum Christianorum pertinent. 153. Regibus & Regum Ducibus obediendum monet Petrus. ib. & seq. Reges suos multi populi, diuinitatis nomine colunt. 386

Religio. Qualis in Religione Christiana sit ex magna parte Indorum natio. 60. De Religione Christiana scire debent noui fideles. 368. Variæ Indorum adhuc Ethnicorum Religionis, superstitiones. 473

Reipublica. Qualis in ordni Republica Magistratus esse debent. 162. Rempublicam Moytes iudente Iero sacero, sapienter ordinauit. 168. Quæ civitatem aliquam administrant, statum præsentem Reipublicæ debent amare. 169. Non tam dilatandæ apud Indos Reipublicæ causæ, res gerunt, quam fidei amplificandæ. 170. Illustre præceptum de Republica gubernanda. 213

Sacerdos.

Sacerdos. Canonibus definitum est, quot Sacerdotes in Indorum oppidis habere oportean 197. Ad se dicta accipere debet Sacerdotes verba Gregorij Magni. 202. Quid Sacerdoti providendum confessionibus Prætorum audiendis. 208. Concordia Prætoris cum Sacerdote quam debet esse. 255. Sacerdotalis officij excellentia. 255. & seq. Inter Indos maxime Sacerdotes præstare possunt. 260. Quæ scientia Sacerdoti est necessaria. 294. & seq. Nihil in Sacerdotibus Plebeium. 301. Sacerdotum læpissime videntur conscientiz deplorare, eo quod ad cor durum pervenerint. 304. Sacerdotum prudentia magna esse debet audiendis confessionibus. 477. Sæpe Sacerdotis potius quam Indi est culpa, si non bene fiant confessiones. 478. Sacerdos omni ex parte debet esse inspectabilis. 487.

Sacerdotium. Pauca præcipiuntur de Sacerdotio inter Indos; & cur. 485. Concilia desistantur ordinationes illorum ad Sacerdotium qui in fide tyrones sunt. 486. Cauendum ne Sacerdotium vile habeatur. 487.

Sacramenta. Pro nefariis & impuris Idolorum cultibus, Deo iuvante apud Indos celebrantur. 70. Doctrina de Sacramentis, contra Novatorum calumnias. 433. & seq. Multa circa Sacramenta contra Ecclesiz consuetudinem in India geruntur. 437. Voluntas cognoscenda eorum qui ad Fidei Sacramentum aspirant. 439.

Sacri

Sacrilegium. Severe punitur apud Barbaros; & præsertim quod est contra virgines suis diis dicatas. 488.

Samaritani. Qui dicuntur Samaritani. 61. Ipsi iure merito Indi comparantur, & quare. 62.

S. uxor. Fieri se pultum esse; & totis viribus agit ut possit sedire ad præsumtum statum apud Indos. 70.

Saisaislin. Prudentia docet, quas satisfactiones Indis licet iniungere. 481. Qui Christi imitator est, non plus debet imponere oneris, quam forte poenitentem posse videri. 482. Peccatorum efficiuntur participes, qui leuissimas iniungerent satisfactiones. ibid. Salutares iniungenda sunt ex iis quæ aut consuetudine, aut commoditate sunt. ibid.

Servitus. Ad servitutem non possunt redigi Indorum populi à Christianis. 276. De servitio personali Indorum. 212. Genus servitutis inhumanum. 210. Non iniqua servitus, quæ. 215. Servitutis multa genera, & quomodo permitti possunt. 218. & seq. Dura servitus in extrahendis conciliis. 223.

Sol. Perueniens aliqui Solem in honore præsto habent. 385. Tonitru, Pancharum & Cuius illium vocitant ib. & seq. Ipsi virgines consecratæ. 488.

Spes. Veræ Fidei, spes magna est apud Indos. 61. Spes non solum futuri fructus, sed etiam præsentis. 76.

Symbolum. Quæ cõtinentur in Symbolo scire omnes Christiani tenentur. 368. Symbolum disci oportet, & reddi Episcopo siue Presbytero, ex Concilio Laodicensi. 370. Totum Symbolum Catechu

Index Rerum.

Catechumeni doceri iubentur Beacharenſis Decreta.
 ibid.
 Synodus. Quid Synodi ſtatuertint circa Patracias Indianum. 197. Synodo Prouinciali computationes damnatae, tanquam idololatriæ fomenta. 240. Decretum Concilij Limentis pro Parochiis. 257. Quid contra abufus Parochorum à Concilijs præterit Gallicis fancium ſic. 313. Quid docuerit Tridentina Synodus de iuſtificatione. 360. Synodi Laodicenſis & Bracharenſis Decreta. 370. Prouincialis Limentis Synodi Decretum. 379. Elſberitani. 396. Pariſienſis. 407

T

T*Aqui.* Celebres Barbarorum cantilenæ, in-
ter potandum potiſſimum adhiberi ſolita.
140

Theologi. Quid docuerint Theologi de expu-
gnatione Barbarorum. 99. Oportet vt in nouo
orbis aliqui ſint præſtantes Theologi. 298. &
ſeq. Sententia veri non digna Theologi. 352.
Theologorum ſententia, de myſterio Trinitatis
omnibus tradendo. 373. Eruditi Theologi ſen-
tentia. 398. Quaſtio inter Theologos circa Eu-
chariſtiam ſumprionem. 448

Tributum. Non eſt iniqum tributa Indos pen-
dere ſuis adminiſtratoribus. 172. Quid docuerit
de hac re Apoſtolus. 173. Tria Tributoni ge-
nera improbata. 174. Exemplum illorum qui ex
tributo ſeruerunt. 175. Iosephus vniciſam ter-
ram Egypti Pharaoni ſubdidit ſub tributo.
177. Vulgaris ratio tributa imperandi. 179. Au

Index Rerum.

propter tenuandos ab orio Barbaros, tributa
graviora ſunt imperanda. 181. Quis modus in
tributis laxandis tenendus. 185. Paſtores anima-
rum iure diuino tributa, ſeu prouentus poſſunt
accipere. 187. Etiam Principes. 188
 Tenuas. Error cuiuſdam circa Fidem explicitam
de Myſterio Trinitatis. 363. Myſterium Trinita-
tis omnibus eſt tradendum. 363. Nemo baptiza-
tus, niſi credat in Patrem, Filium & Spiritum
ſanctum. *ibid.* In quo quidam credunt eſſe My-
ſterium Trinitatis. 374

V*iolentia.* Quantum officia ſidei obſtandis. 2.
ſl. & 59. Quorum violentia miſeri ſuo la-
bore fruſtrantur. 211

Virginitas. Apud Barbaros vilis virginitas, quæ
apud omnes mortales in pretio eſt. 490. Con-
tempta virginitas apud Barbaros, niſi in ſiſ quæ
Soli conſecrantur. *ibid.*

Z*ypſam.* Illam colunt vt Deum Indorum
Barbari. 64. Diabolus eſt, qui multa de
Chriſtianis, perſuadet Indis. 220.

F I N I S.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO
LEÓN INSTITUTO GENERAL DE BIBLIOTECA